

หลักสูตร การเรียนรู้เครือข่ายตำบลสุขภาวะ

ตำบลเข้มแข็งบนฐาน วิถีชุมชน

ศูนย์จัดการเครือข่ายสุขภาวะชุมชน
เทศบาลตำบลสถาน
อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

คำนำ

หลักสูตรการเรียนรู้ **ตำบลเข้มแข็งบนฐานวิถีชุมชน** ของศูนย์จัดการเครือข่ายสุขภาวะชุมชนตำบลสถาน เป็นการประมวล สาระห้วงความรู้และกระบวนการทำงานในพื้นที่ จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชน และนำไปใช้ในการจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับสมาชิกเครือข่าย โดยหลักสูตรการเรียนรู้ ประกอบด้วย ๔ รายวิชา ได้แก่ วิชาการจัดการพื้นที่บนฐานวิถีชุมชน วิชาการดูแลสุขภาพชุมชนแบบบูรณาการ วิชาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อชุมชน และวิชาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและเกษตรทางเลือก เนื้อหาในเล่มแบ่งเป็น ๕ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ บทนำ ส่วนที่ ๒ บริบทและข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ ส่วนที่ ๓ การบริหารจัดการพื้นที่ตำบล ส่วนที่ ๔ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่วนที่ ๕ การฝึกอบรมปฏิบัติการและการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ทางคณะผู้จัดทำ มีความคาดหวังว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเครือข่ายจะมีความเข้าใจในแนวคิดและกระบวนการขับเคลื่อนงาน เพื่อสร้างตำบลเข้มแข็งบนฐานวิถีชุมชน เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง จนไปสู่การพัฒนานวัตกรรม ในพื้นที่ตนเองได้

ในการนี้คณะผู้จัดทำขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทำให้หลักสูตรการเรียนรู้ **ตำบลเข้มแข็งบนฐานวิถีชุมชน** ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี หากมีข้อผิดพลาดประการใดทางคณะผู้จัดทำต้องขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

คณะทำงานศูนย์จัดการเครือข่ายสุขภาวะชุมชนตำบลสถาน
เทศบาลตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
ส่วนที่ ๑ บทนำ	
หลักการและแนวคิด	๑
โครงสร้างหลักสูตรการเรียนรู้และการฝึกอบรม	๓
รายละเอียดหลักสูตรการเรียนรู้และการฝึกอบรม	๔
ส่วนที่ ๒ บริบทพื้นที่	
ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่	๒๘
เส้นทางการพัฒนา	๒๙
สถานะ ๕ ด้านของพื้นที่	๓๓
ศักยภาพในการจัดการปัญหาของพื้นที่	๔๐
ทุนทางสังคมที่มีศักยภาพในการสร้างการเรียนรู้	๕๔
ระบบการจัดการสุขภาวะชุมชนตำบลสถาน	๖๗
ส่วนที่ ๓ การบริหารจัดการพื้นที่ตำบล	
หลักการบริหารจัดการพื้นที่	๖๙
แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ตาม S-2I	๗๑
ส่วนที่ ๔ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้	
โครงสร้างการเรียนรู้และปฏิบัติการ	๗๖
ข้อมูลแหล่งเรียนรู้	๗๘
ส่วนที่ ๕ การฝึกอบรมปฏิบัติการและการจัดการเรียนรู้	
รายละเอียดการฝึกอบรมและการจัดการเรียนรู้	๑๖๒

ส่วนที่ ๑

บทนำ

๑. ชื่อหลักสูตร “ตำบลเข้มแข็งบนฐานวิถีชุมชน”

๒. หลักการและแนวคิด

ตามแนวทางของแผนสุขภาพะชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาบนฐานของทุนทางสังคมและศักยภาพของเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่มาขับเคลื่อนและตอบสนองต่อทิศทาง เป้าหมายและยุทธศาสตร์ ๑๐ ปี ของ สสส. ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี นโยบายรัฐบาล และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ผ่านหลักการสำคัญในการดำเนินงาน ๒ หลักการคือ ใช้พื้นที่เป็นฐานในการพัฒนา (Area-Based Development-ABD) และคำนึงถึงสุขภาพในทุกนโยบายของชุมชนท้องถิ่น (Health in All Policies-HiAP) โดยมีเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ที่มีความพร้อมในการร่วมขับเคลื่อนวาระของประเทศและนโยบายรัฐบาล โดยเฉพาะการทำหน้าที่เป็นพื้นที่สร้างการเรียนรู้ให้กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ

เทศบาลตำบลสถานได้ดำเนินงานพัฒนาสุขภาพะชุมชนในบทบาทของศูนย์จัดการเครือข่ายสุขภาพะชุมชนตามโครงการผสนพลังชุมชนท้องถิ่นร่วมสร้างตำบลสุขภาพะโดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของเทศบาลตำบลสถาน ให้ทำหน้าที่เป็นกลไกการจัดการเครือข่าย ร่วมกับสมาชิกเครือข่าย คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเครือข่าย หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตำบล ในการขับเคลื่อนให้เกิดระบบการจัดการสุขภาพะชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการนำใช้ทุนทางสังคมและใช้ข้อมูลในการกำหนดแนวทางการพัฒนาสุขภาพะชุมชน จนสามารถนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

หลักสูตรการเรียนรู้เครือข่ายตำบลสุขภาพะ “ตำบลเข้มแข็งบนฐานวิถีชุมชน” ได้พัฒนาจากความเชี่ยวชาญของพื้นที่ ความสามารถในการจัดการตนเอง และศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของ การมี “วิถีชุมชน” หนุนนำให้เกิดการพัฒนาจนเกิดเป็นรูปธรรมการจัดการตนเองในหลายลักษณะ วิถีชุมชนตำบลสถาน คือความเป็นชุมชนชนบทที่คนในชุมชนมีความรัก และเอื้ออาทรต่อกัน มีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ การพึ่งพาอาศัยกัน ขณะเดียวกันก็ดำเนินชีวิตบนวิถีแห่งการพึ่งตนเอง และพัฒนาตนเองอย่างไม่หยุดนิ่ง โดยใช้ทุนทางสังคมที่หลากหลาย จึงพัฒนาเป็นพื้นที่เรียนรู้ของเครือข่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาสุขภาพะชุมชนและขับเคลื่อนการพัฒนาวัฒนธรรมการจัดการปัญหาที่สอดคล้องกับเป้าหมายร่วมการพัฒนาและขับเคลื่อนเครือข่ายใน ๕ ประเด็น ได้แก่ การพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การลงทุนด้านสุขภาพโดยชุมชน และการพัฒนานวัตกรรมลดปัจจัยเสี่ยงสุขภาพ

เทศบาลตำบลสถานจึงได้พัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เครือข่าย “ตำบลเข้มแข็งบนฐานวิถีชุมชน” ของเทศบาลตำบลสถานเพื่อเป็นพื้นที่เรียนรู้รูปธรรมการจัดการพื้นที่ของตำบลสถาน โดยแบ่งเป็น ๔ รายวิชาหลัก ได้แก่ ๑) การบริหารจัดการพื้นที่บนฐานวิถีชุมชน ๒) การดูแลสุขภาพชุมชนแบบบูรณาการ ๓) การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและเกษตรทางเลือก และ ๔) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อชุมชน

๓. วัตถุประสงค์

๓.๑ เพื่อเรียนรู้และพัฒนาโครงสร้างและระบบการจัดการพื้นที่ ของสมาชิกเครือข่ายทั้ง ๑๕ แห่ง ให้เป็นพื้นฐานการพัฒนาสุขภาพะของพื้นที่

๓.๒ เพื่อเรียนรู้และพัฒนานวัตกรรมด้านการสร้างเสริมสุขภาพะชุมชนและการแก้ปัญหาพื้นฐานของชุมชน ด้านการจัดการปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพและปัจจัยส่งเสริมสุขภาพ ในชุมชน หรือองค์กรของตัวเอง

๓.๓ เพื่อประเมินศักยภาพของพื้นที่ ประมวลข้อมูลและข้อความรู้ทำให้เกิดข้อสรุปแนวทางในการขยายผลสู่การพัฒนาจนประจำ และการบูรณาการงานทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่

๓.๔ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอเชียงของ ให้เป็นกลไกหนุนเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ และการพัฒนาอำเภอในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอำเภอเชียงของ

๔. กลุ่มเป้าหมาย

ทุนทางสังคมที่เป็นกลไกหลักในการพัฒนาพื้นที่ (Key Actor) ขับเคลื่อนด้านการจัดการพื้นที่ ด้านการดูแลสุขภาพ ด้านเกษตรกรรม ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของสมาชิกเครือข่าย จำนวน ๑๕ แห่ง ซึ่งประกอบด้วย

๑. ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๒. สมาชิกสภาเทศบาล/อบต.
๓. กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน
๔. พนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๕. คณะกรรมการชุมชน/หมู่บ้าน
๖. หน่วยงาน กลุ่ม/องค์กรที่เกี่ยวข้อง

๕. ความคาดหวัง

๑. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเครือข่าย ๑๕ แห่ง เกิดความรู้ ความเข้าใจ แนวคิด และเกิดกระบวนการพัฒนาดตนเอง เห็นศักยภาพของพื้นที่ และสามารถออกแบบแนวทางการพัฒนาในพื้นที่ตนเองได้

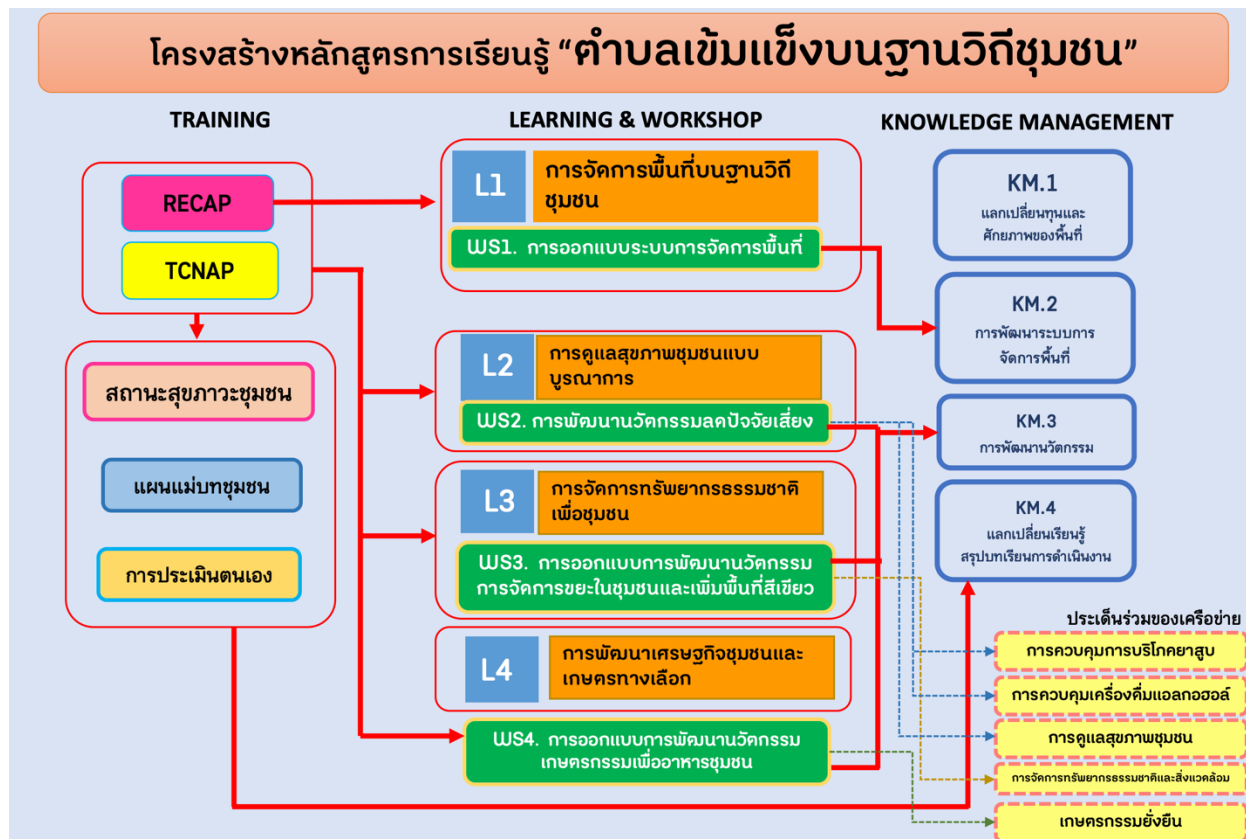
๒. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเครือข่าย ๑๕ แห่ง เกิดการพัฒนาระบบการจัดการพื้นที่ และการจัดการปัญหา ๑๐ ประเด็นของตนเองได้

๓. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเครือข่าย ๑๕ แห่ง สามารถประเมินผลและเทียบเคียงประเด็นการเรียนรู้กับรูปธรรมของพื้นที่เรียนรู้สามารถออกแบบการพัฒนารูปธรรมการจัดการตนเองได้

๖. โครงสร้างการเรียนรู้และปฏิบัติการ

เทศบาลตำบลสถาน ได้แต่งตั้งคณะบุคคลจาก ๔ องค์กรหลัก เพื่อเป็นคณะทำงานพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้เครือข่ายสู่ภาวะชุมชนตำบลสถาน เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์จัดการเครือข่ายสู่ภาวะชุมชนเทศบาลตำบลสถานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการผลานพลังชุมชนท้องถิ่นร่วมสร้างตำบลสู่ภาวะ ซึ่งคณะทำงานพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้แทนจากหน่วยงาน และผู้นำองค์กรภาคประชาชน ซึ่งเป็นสุดยอดผู้นำ ผู้นำทรงคุณค่า ผู้ปฏิบัติการหลักนำการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทต่อการพัฒนาตำบลสถาน

โครงสร้างหลักสูตรการเรียนรู้เครือข่ายสุขภาวะชุมชนตำบลสถาน “ตำบลเข้มแข็งบนฐานวิถีชุมชน” ประกอบด้วย ๑) Training : T (กระบวนการฝึกอบรมร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) ๒) Learning & Workshop: LW (กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้) และ ๓) Knowledge Management (กระบวนการจัดการองค์ความรู้) ซึ่งประกอบด้วยชุดวิชาตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๑ โครงสร้างหลักสูตรการเรียนรู้เครือข่ายสุขภาวะชุมชน “ตำบลเข้มแข็งบนฐานวิถีชุมชน”

๗. รายละเอียดการเรียนรู้และปฏิบัติการ ศูนย์จัดการเครือข่ายสุขภาวะชุมชนตำบลเทศบาลตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
๑.Training (ทำร่วมกับ สสส.)							
๑.๑ การวิจัยชุมชน RECAP ผู้รับผิดชอบ ๑) นางสาวญาณิกา กรรณิการ์ ๒) นางสาวศุภรจ จันท์จุลเจิม	ศักยภาพของชุมชน เป็นความพร้อมและความสามารถในการเรียนรู้และสามารถจัดการกับความหลากหลายของสถานการณ์ชีวิตของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม การนำทุนทางสังคมและ ศักยภาพของชุมชนมาใช้อย่างต่อเนื่องเป็นแนวทางในการเสริม และเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งการนำใช้ ทุนทางสังคมต้องอาศัยกระบวนการอย่างน้อย ๓ ขั้นตอน คือ ๑) การรับรู้ ๒) การเรียนรู้ ๓) การจัดการ และเงื่อนไขสำคัญของการดำเนินการตาม กระบวนดังกล่าว จำเป็นต้องมี ทุน	เพื่อเรียนรู้และเก็บ ข้อมูลทุนทางสังคมและ ศักยภาพ ข้อมูล สถานการณ์และเหตุการณ์สำคัญของชุมชน ทั้งงาน เด่น ทุนทางสังคมเด่น กลุ่มคนสำคัญ การ จัดการปัญหาของชุมชน และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทั้ง ในระดับตำบล หมู่บ้าน กลุ่มทางสังคม และ องค์กรชุมชน	๑.ผู้บริหารท้องถิ่น ๒.ปลัดเทศบาล/ อบต. ๓.นักวิชาการ ๒ คน	๑.พื้นที่เก็บข้อมูล ๒.ทีมพี่เลี้ยง ๓.เอกสาร ๔.ข้อมูลมือสอง ๕.วัสดุ อุปกรณ์ ๖.การประสาน ๗.ระบบสนับสนุน อื่นๆ	๑.วางแผนการ ดำเนินงาน ๒.กำหนด กลุ่มเป้าหมาย ๓.กำหนดวัน เวลา และสถานที่ ๔.จัดทำคู่มือการ อบรม และคู่มือการ จัดการ ๕.ประสานงานฝ่าย ต่างๆที่เกี่ยวข้อง ๖.ดำเนินการ	ศูนย์ฝึกอบรม RECAP พื้นที่ ภาคเหนือตอนบน ผู้นำชุมชน กลุ่ม องค์กรต่างๆ	ผู้เข้ารับการอบรม สามารถวิเคราะห์ ข้อมูล และนำเสนอ ข้อมูล ๗ ขั้นตอน ตามกระบวนการวิจัย ชุมชนได้

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
	บุคคลที่มีความรู้ และทักษะในการวิจัยชุมชน เพื่อให้สามารถนำใช้ทุนและศักยภาพในพื้นที่ เพื่อจัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ						
๑.๒ การพัฒนาระบบข้อมูลชุมชน TCNAP ผู้รับผิดชอบ ๑) นางสาวศุภรุจ จันทรจุลเจิม ๒) นางสาวญาณิกา กรรณิการ์	ข้อมูล คือเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาระบบข้อมูลตำบลเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้และนำใช้ข้อมูลชุมชนร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อก่อประโยชน์ให้กับชุมชนทั้งมีเป้าหมายของการมีส่วนร่วมในการจัดการข้อมูล คือการที่ชุมชนเก็บข้อมูลเอง วิเคราะห์เอง นำใช้เอง และชุมชนเป็นเจ้าของข้อมูล เพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ของตนเองและตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่	๑. เรียนรู้แนวคิดหลักการ วิธีการพัฒนาระบบข้อมูลตำบล ๒. ทำความเข้าใจแนวทางการจัดการเรียนเพื่อพัฒนาระบบข้อมูลตำบล ๓. เข้าใจขั้นตอนกระบวนการฝึกเก็บข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล ๔. ได้เรียนรู้ขั้นตอนกระบวนการเตรียมความพร้อมของพื้นที่	๑.ผู้บริหารท้องถิ่น ๒.ปลัดเทศบาล/อบต. ๓.นักวิชาการ ๒ คน	๑.พื้นที่เก็บข้อมูล ๒.ทีมพี่เลี้ยง ๓.เอกสาร ๔.ข้อมูลมือสอง ๕.วัสดุ อุปกรณ์ ๖.การประสาน	๑.วางแผนการดำเนินงาน ๒.กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ๓.กำหนดวัน เวลา และสถานที่ ๔.จัดทำคู่มือการอบรมคู่มือการจัดการ ๕.ประสานงานฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ๖.ดำเนินการ	ศูนย์ฝึกอบรม TCNAP พื้นที่ภาคเหนือตอนบน ทุนบุคคลและครัวเรือนของพื้นที่	ผู้เข้าอบรมสามารถจัดเก็บข้อมูล บันทึกข้อมูล ประมวลผล และนำใช้ข้อมูล และนำเสนอข้อมูลได้ตามแนวทางการพัฒนาระบบข้อมูลตำบล TCNAP

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
๑.๓ การจัดทำ สถานะสุขภาพ ชุมชน (Healthy Community Profile) (HTP) ผู้รับผิดชอบ ๑) นางมนสิชา ไชย ทน ๒) นางสาวญาณิ กา กรรณิการ์	กระบวนการในการ รวบรวมข้อมูลที่มีอยู่ ในพื้นที่ เช่น ระบบ ข้อมูลตำบล (Thailand Community Network Appraisal Program-TCNAP) ข้อมูลการวิจัยชุมชน ด้วยวิธีวิจัยเชิงชาติ พันธุ์วรรณนาแบบ เร่งด่วน (Rapid Ethnographic Community Assessment Process - RECAP) ข้อมูล จปฐ. กชช.๒ค. ข้อมูลการรับเบี่ยง ชีพ เงินอุดหนุนเพื่อ การเลี้ยงดูเด็กแรก เกิด เอกสารการ ประเมินประสิทธิภาพ ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น (LPA) เอกสารแผนพัฒนา ตำบล ข้อมูลจาก หน่วยงานต่างๆ เช่น	เพื่อเป็นแนวทางการใน การวิเคราะห์ และ เลือกใช้ข้อมูลที่มี ได้แก่ ระบบ ข้อมูล ตำบล (TCNAP) การวิจัย ชุมชน (RECAP) ข้อมูล ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ข้อมูลพื้นฐาน ระดับหมู่บ้าน(กชช.๒ค.) ข้อมูลทะเบียนราษฎร และ ข้อมูลจาก แหล่ง อื่นๆเป็นต้น ประกอบการจัดทำ แผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งออกแบบงาน และโครงการเพื่อการ จัดการแก้ปัญหาและ ตอบสนอง ความ ต้องการในการพัฒนา พื้นที่ ๑. เพื่อให้นักวิชาการ เข้าใจการจัดทำข้อมูล สำหรับแสดงสถานะสุข ภาวะของชุมชน ๒. เพื่อจัดทำ ข้อมูล สำหรับแสดงสถานะสุข	๑. ปลัด/รองปลัด ๒. หัวหน้าส่วน ราชการ ที่รับผิดชอบการ จัดทำแผน ๓.เจ้าหน้าที่ที่ เกี่ยวข้อง ๒ คน	๑. เป็นเครือข่าย ร่วมสร้างชุมชน ท้องถิ่นน่าอยู่ ๒. ข้อมูลวิจัยชุมชน ๓. ข้อมูลจากระบบ (TCNAP) ๔.ข้อมูลจาก ฐานข้อมูลอื่นใน พื้นที่	๑.ประสานงานกับ สสส. เกี่ยวกับ กำหนดวัน เวลา การดำเนินงาน ๒.ประสานเครือข่าย เข้าร่วม ๓. ฝึกอบรม แนวทางการ ดำเนินงาน	ศูนย์ฝึกอบรมตามที่ สสส.กำหนด หมู่บ้าน/ชุมชน เป้าหมายในพื้นที่	ประเมินผลจากแบบ ประเมินความรู้ โดยผู้ เข้าอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และ ทักษะในการสร้าง กระบวนการมีส่วน ร่วมในการจัดทำแผน แม่บทชุมชนได้

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
	รพ.สต. เป็นต้น เพื่อการวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์สุขภาพชุมชน ๕ ด้าน ได้แก่ สังคม เศรษฐกิจ สภาวะแวดล้อม สุขภาพ และการเมือง การปกครอง ในพื้นที่	ภาวะของชุมชน					
๑.๕ การจัดทำแผนแม่บทชุมชน (Policy Lab) ผู้รับผิดชอบ ๑) นางมนสิชา ไชยทน ๒) นางสาวญาณิกา กรรณิการ์	การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นกระบวนการวางแผนของการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างเป็นระบบภายใต้บทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนาท้องถิ่น สามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ครอบคลุม ๕ ด้าน ได้แก่สังคม เศรษฐกิจ สภาวะแวดล้อม สุขภาพและการเมือง	เพื่อเป็นแนวทางการในการ วิเคราะห์และเลือกใช้ข้อมูลที่มี ได้แก่ระบบข้อมูลตำบล (TCNAP) การวิจัยชุมชน (RECAP) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. ๒ค.) ข้อมูลทะเบียนราษฎรและข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ เป็นต้น ประกอบการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งออกแบบงานและโครงการเพื่อการ	๑. ปลัด/รองปลัด ๒. หัวหน้าส่วนการบริหารที่รับผิดชอบ การจัดทำแผน ๓. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ๒ คน	๑. เป็นเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ๒. ข้อมูลมือสอง ๓. ความร่วมมือของชุมชน	๑.ประสานงานกับ สสส. เกี่ยวกับ กำหนดวัน เวลา การดำเนินงาน ๒.ประสานเครือข่าย เข้าร่วม ๓. ฝึกอบรม แนวทางการดำเนินงาน	ศูนย์ฝึกอบรมตามที่ สสส.กำหนด หมู่บ้าน/ชุมชน เป้าหมายในพื้นที่	ประเมินผลจากแบบประเมินความรู้ โดยผู้เข้าอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนได้

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
	การปกครอง องค์ประกอบสำคัญ ของการจัดทำแผน คือ การนำใช้ข้อมูลที่มีอยู่ ในพื้นที่มาวิเคราะห์ และออกแบบกิจกรรม เพื่อการแก้ไขปัญหา ของชุมชนท้องถิ่นได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ แผนพัฒนา ท้องถิ่นที่มีคุณภาพ ต้องมาจากแผนชุมชน หรือแผนแม่บทชุมชน ที่มีคุณภาพด้วย	จัดการแก้ปัญหาและ ตอบสนองความ ต้องการในการพัฒนา					
๑.๔ กระบวนการ ประเมินตนเอง (SAR) (แบบ สำรวจดัชนีวัด ความเข้มแข็งของ ชุมชน อ.พงษ์เทพ) ผู้รับผิดชอบ ๑) นางสาวศุภรจ จันทร์จุลเจิม ๒) นางสาวณัฐมน เจริญสุข	ดัชนีและตัวชี้วัดความ อยู่ดีมีสุข เป็นการ ประเมินการ บริหารงานขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เกิดความอยู่ดี มีสุข ใน ท้องถิ่นบนพื้นฐาน ปฎิญาเครือข่ายร่วม สร้างชุมชนท้องถิ่นนำ อยู่ เป็นแนวทางของ กระบวนการ การที่ นำไปสู่ท้องถิ่นที่มี ความอยู่ดีมีสุข และ	๑. เพื่อทบทวนทุนและ ศักยภาพจากข้อมูลใน การดำเนินงาน เครือข่ายตำบลสุข ภาวะ ๒. เพื่อประเมินสถานะ ตำบลด้วยเครื่องมือ ดัชนีวัดการอยู่ดีมีสุข ๓. เพื่อประเมินสถานะ ตำบลด้วยเครื่องมือ ดัชนีวัดชุมชนเข้มแข็ง โดยวิธีสังเคราะห์ ความรู้	๑. นายก/ผู้แทน ๒. ปลัด/รองปลัด ๓. หัวหน้าส่วน ราชการ ที่รับผิดชอบ ๔. เจ้าหน้าที่ที่ เกี่ยวข้อง	๑. เป็นเครือข่าย ร่วมสร้างชุมชน ท้องถิ่นนำอยู่ ๒. ข้อมูลมือสอง จากแหล่งต่างๆ	๑.ประสานงานกับ สสส. เกี่ยวกับ กำหนดวัน เวลา การดำเนินงาน ๒.ประสานเครือข่าย เข้าร่วม ๓. ฝึกอบรม แนวทางการ ดำเนินงาน ๔.ติดตามผลการ ดำเนินงานเครือข่าย	ศูนย์ฝึกอบรมตามที่ สสส.กำหนด	เครือข่ายสามารถ รายงานการประเมิน ตนเอง (SAR) ใน พื้นที่ตนเองได้

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
	ตัวชี้วัดเปรียบเสมือน เครื่องมือติดตามและ ประเมินผลการบริหาร งาน ขององค์กร ปกครองส่วน ท้องถิ่นด้วย						
๒. Learning & Work shop							
L๑ : การจัดการพื้นที่บนฐานวิถีชุมชน							
การจัดการพื้นที่บน ฐานวิถีชุมชน ผู้รับผิดชอบ ๑)นางมนสิชา ไชย ทน ๒)นางสาวญาณิกา กรรณการ ๓) นางสาวศุภรจ จันทร์จุลเจิม	ระบบการจัดการพื้นที่ ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมี ความสัมพันธ์ของ องค์ประกอบ ๓ ประการ ได้แก่ “คน” ที่เป็นหลักในการ ขับเคลื่อนงานในพื้นที่ “กลไก” ที่เหนียวแน่น เอาองค์กรหลักใน พื้นที่ คือ ท้องที่ ท้องถิ่น หน่วยงาน ใน พื้นที่ รวมถึงองค์กร ชุมชน และภาค ประชาชน เข้ามามีส่วน ร่วม มีบทบาท มีการ สร้างความร่วมมือ ร่วมใจในการพัฒนา และ“ข้อมูล” คือ เครื่องมือสำคัญ	(๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ ทราบถึงหลักคิดในการ จัดการพื้นที่ทั้งระดับ หมู่บ้าน ตำบล (๒) เพื่อเรียนรู้การนำใช้ เครื่องมือและกลไก บริหารจัดการตำบล (๓) เพื่อให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้รูปธรรมการ จัดการพื้นที่ (๔) เพื่อผู้มาเรียนรู้ นำไปปรับใช้ในพื้นที่	(๑) นายก/รอง นายก อบท. (๒) ปลัด/รองปลัด อบท. (๓)กำนัน/ ผู้ใหญ่บ้าน ที่จะ พัฒนาเป็นหมู่บ้าน จัดการตนเอง (๔) ผอ.รพ.สต หรือหน่วยบริการ สุขภาพ (๕) หัวหน้า สำนักงานปลัดของ อบท. (๕) นักวิเคราะห์ นโยบายและแผนฯ (๖) นักพัฒนาชุมชน	- ข้อมูลทุนและ ศักยภาพ ๖ ระดับ จากการวิจัยชุมชน (RECAP)อย่างน้อย ร้อยละ ๖๐	(๑) เรียนรู้แนวทาง การพัฒนาคน และ การสร้างผู้นำ (๒) เรียนรู้ระบบ การจัดการพื้นที่ วิธีการและการ ดำเนินงานภายใต้ หลักการมีส่วนร่วม ภาคี ๔ ฝ่าย และ กระบวนการทำงาน เกิดขึ้นจากรากฐาน ของ “วิถีชุมชน” (๓) เรียนรู้วิธีการ นำใช้ข้อมูลจากทั้ง RECAP และ TCNAP มาเป็น ข้อมูลพื้นฐานในการ	(๑) การพัฒนา กลไกการจัดการ พื้นที่ - การบริหารจัดการ ตำบลแบบมีส่วน ร่วม “ภาคี ๔ ฝ่าย” - หมู่บ้านจัดการ ตนเองบ้านทุ่งอ่าง - หมู่บ้านจัดการ ตนเองบ้านน้ำม้าใต้ (๒) การพัฒนาผู้นำ - เทศบาลตำบล สถาน “การพัฒนา คนและการสร้าง ผู้นำ” - กลุ่มพลังผู้หญิง เพื่อการ เปลี่ยนแปลงตำบล สถาน	แบบประเมินความ เข้าใจ และความพึง พอใจ

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
	สำหรับการวางแผนการทำงาน ดังนั้นการมีระบบการจัดการพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในทุกกระดับ				พัฒนาตำบล (๔) เรียนรู้ระบบการจัดการพื้นที่ระดับหมู่บ้าน และรูปธรรมของหมู่บ้านจัดการตนเอง (๕) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานของเครือข่าย		
๒.๒ WS ๑ : การออกแบบการพัฒนากระบวนการจัดการพื้นที่							
การออกแบบการพัฒนากระบวนการจัดการพื้นที่ ผู้รับผิดชอบ ๑) นางมนสิชา ไชยทนต์ ๒) นางสาวญาณิศา กรรณิการ์	การพัฒนากระบวนการจัดการพื้นที่คือหัวใจสำคัญของการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งประกอบไปด้วย ปัจจัยหลัก ๓ ประการที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ “คน” ที่เป็นหลักในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ “กลไก” ที่เหนี่ยวนำเอาองค์กรหลักในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม มีบทบาทใน	(๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้เกิดความเข้าใจในระบบการจัดการพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ (๒) เพื่อให้ผู้เรียนรู้สามารถออกแบบระบบการจัดการพื้นที่ของตนเองโดยนำใช้ทุนและศักยภาพที่มีอยู่ (๓) เพื่อให้ผู้เรียนรู้มองเห็นความสัมพันธ์ของระบบการจัดการพื้นที่ของตนเอง ที่	(๑) นายก/รองนายก อบท. (๒) ปลัด/รองปลัด อบท. (๓) กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ที่จะพัฒนาเป็นหมู่บ้านจัดการตนเอง (๔) ผอ.รพ.สต หรือหน่วยบริการสุขภาพ (๕) หัวหน้าสำนักงานปลัดของ	- ข้อมูลทุนและศักยภาพ ๖ ระดับจากการวิจัยชุมชน (RECAP)	(๑) แบ่งกลุ่มตามพื้นที่ (๒) แนะนำตนเอง ชื่อ ตำแหน่ง สังกัด และรับหน้าที่อะไรในการทำงาน สสส. (๓) วิทยากรบรรยาย สภาพทั่วไปของพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจ (๔) ให้ตัวแทนแต่ละเครือข่ายแลกเปลี่ยนทุนและ		(๑) ประเมินความรู้ความเข้าใจ จากการสังเกต (๒) ประเมินความพึงพอใจจากแบบสอบถาม

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
	การสร้างความร่วมมือ และ “ข้อมูล” คือ เครื่องมือสำคัญ สำหรับการวางแผนการทำงาน	นำไปสู่การพัฒนา นวัตกรรมชุมชนได้	อปท. (๕) นักวิเคราะห์ นโยบายและแผน (๖) นักพัฒนาชุมชน		ศักยภาพของพื้นที่ (๕) ใช้แผนภาพ S2I ให้สมาชิกกลุ่ม ร่วมกันวิเคราะห์ ข้อมูล (๖) ตัวแทนกลุ่ม นำเสนอข้อมูล ตาม แผนภาพ (๗) วิทยากร/ผู้ ดำเนินรายการ สรุป พร้อมข้อเสนอแนะ		

L๒: การดูแลสุขภาพชุมชนแบบบูรณาการ

การดูแลสุขภาพ ชุมชนแบบบูรณา การ ผู้รับผิดชอบ ๑) นายสุพจน์ วิชา ๒) นางสาวศุภรจ จันทรจุลเจิม	ตำบลสถานมีการ พัฒนาระบบสุขภาพะ ชุมชนโดยมีการดำเนิน ในรูปแบบบูรณาการใน ส่วนของท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงาน และองค์กร ภาคประชาชน ซึ่งมีการ ดำเนินงานเพื่อ เป้าหมายของการ เสริมสร้าง ให้คนใน ชุมชนมีสุขภาพดี ๔ มิติ คือ กาย จิต สังคมและ ปัญญา ตลอดจนการ ดูแลครอบคลุม ทุก กลุ่มวัยอย่างทั่วถึง บน	(๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ทราบ ถึงแนวทางการพัฒนา กลไกการดูแลสุขภาพ ชุมชนของตำบลสถาน (๒) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ทราบ ถึงแนวทางและวิธีการ ดำเนินงานช่วยเหลือด้าน สุขภาพแก่กลุ่มประชากร วัยต่างๆ เช่น เด็กเล็ก หญิงตั้งครรภ์ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยเรื้อรัง (๓) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ทราบ ถึงวิธีการดูแลผู้ป่วยที่มี ภาวะพึ่งพิงโดยชุมชน	(๑) นายก/รอง นายก อปท. ที่ รับผิดชอบงานด้าน สุขภาพ (๒) สมาชิกสภาฯ ที่ เป็นแกนนำด้าน สุขภาพ (๓) ประธาน อสม. ระดับตำบล (๔) ประธาน อผส. ระดับตำบล (๕) ประธานชมรม ผู้สูงอายุระดับ ตำบล	- กำหนดโครงสร้าง และบทบาทหน้าที่ ของกลไกการ จัดการพื้นที่ของ ชุมชน (ตำบล เครือข่าย)	(๑) เรียนรู้ระบบการ พัฒนาสุขภาพชุมชน (๒) เรียนรู้รูปธรรม การดำเนินงานของ พื้นที่ ในการดูแลคน ในกลุ่มประชากร ต่างๆ (๓) แลกเปลี่ยน เรียนรู้รูปธรรมการ จัดการปัญหาในแต ละพื้นที่ (๔) แลกเปลี่ยน เรียนรู้ประสบการณ์ การทำงานของ	(๑) การบริการดูแล สุขภาพเชิงรุกโดย ชุมชน - ชมรม อสม.ตำบล สถาน (๒) การดูแลกลุ่ม เปราะบางด้วยจิต อาสา - กองทุน LTC : การ ดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะ พึ่งพิง โดยใช้ชุมชน เป็นฐานสู่การดูแล กลุ่มพึ่งพาต้นแบบ (๓) สร้างเสริม สุขภาพสู่สังคมสูงวัย	ประเมินความรู้ความ เข้าใจ โดยใช้แบบ ประเมินความรู้ และ ประเมินความพึงพอใจ
--	---	---	---	--	--	---	--

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
	แนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มสูงอายุซึ่งพื้นที่ตำบลสถาน เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ จึงต้องมีการดูแลสุขภาพทำให้กลุ่มสูงวัยลดอัตราการเข้าสู่กลุ่มพึ่งพิง ทุกหน่วยงานและองค์กรในพื้นที่ จึงต้องมีการร่วมมือกัน พัฒนาส่งเสริมสุขภาพชุมชนแบบเชิงรุกทุกกลุ่ม ให้มีสุขภาพกายใจที่ดี เพื่อเข้าสู่สังคมสูงวัยที่มีคุณภาพ	(๕) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ทราบแนวทางการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุให้มีสุขภาพดี ๔ มิติ กาย จิต สังคม ปัญญา (๖) เพื่อผู้มาเรียนรู้นำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองได้	(๖) ประธาน/แกนนำ รร.ผู้สูงอายุ (๗) เจ้าหน้าที่ รพสต.หรือหน่วยบริการสุขภาพ (๘) ผอ.กองสาธารณสุข/นักวิชาการสาธารณสุข ของอปท. (๙) ผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นแกนนำด้านสุขภาพ		เครือข่าย	- ศูนย์เรียนรู้ตลอดชีวิตโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสถาน วัดเชียงคาน - กลุ่มสูงวัยรักษ์สุขภาพ วัดสถาน	
WS ๒ : การออกแบบการพัฒนาวัตกรรมการลดปัจจัยเสี่ยง							
การออกแบบการพัฒนาวัตกรรมการลดปัจจัยเสี่ยงสุขภาพ ผู้รับผิดชอบ (๑) นายสุพจน์ วิชา (๒) นางสาวศุภรจ จันทร์จุลเจิม	ปัญหาอุบัติเหตุจากรถในแต่ละปี มักมีสาเหตุมาจากการดื่มสุราขณะขับขี่ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นอกจากจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพแล้วยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ เกิดรายจ่าย	(๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้เรียนรู้แนวทางการป้องกันปัญหาการเกิดอุบัติเหตุจากรถ (๒) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทบทวนทุนและศักยภาพ วิเคราะห์ปัญหา และการจัดการปัญหาของพื้นที่ตนเอง (๓) เพื่อออกแบบ	(๑) นายก/รองนายก อปท. ที่รับผิดชอบงานด้านสุขภาพ (๒) สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านสุขภาพ (๓) ประธาน อสม.ระดับตำบล (๔) ประธาน อพส.	- ข้อมูลทุนและศักยภาพ ๖ ระดับจากการวิจัยชุมชน (RECAP) - ข้อมูล TCNAP อย่างน้อยร้อยละ ๘๐ (สามารถเป็นตัวแทนสถานะของพื้นที่ได้)	(๑) แบ่งกลุ่มตามพื้นที่ (๒) แนะนำตนเอง ชื่อ ตำแหน่ง สังกัด และรับหน้าที่อะไร ในการทำงาน สสส. (๓) วิทยากรบรรยาย เกริ่นนำสภาพทั่วไปของ		(๑) ประเมินความรู้ความเข้าใจ จากการสังเกต (๒) ประเมินความพึงพอใจจากแบบสอบถาม

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
(๓) พ.จ.ท.เจด็จ ทรัพย์ทวี	พุ่มเฟื่อย รวมถึงส่งผล ให้เกิดปัญหา อาชญากรรมและความ รุนแรงในครอบครัวด้วย นอกจากนั้นปัญหา เสพติดในปัจจุบัน ยังไม่ สามารถควบคุมได้ ประกอบกับตำบลสถาน อยู่ในเขตการค้า ชายแดน ที่มีการเข้า ออกของแรงงาน และ การขนส่งระหว่าง ประเทศที่มียานพาหนะ ผ่านแดนจำนวนมาก ซึ่ง เป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการ แพร่ระบาดของยาเสพติด อันเป็นปัจจัยเสี่ยง สำคัญที่ส่งผลกระทบ ต่อสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม	กิจกรรมเพื่อลดการ บริโภคเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์เพื่อลด อุบัติเหตุ (๔) เพื่อออกแบบ กิจกรรมเพื่อลดการ บริโภคบุหรี่และสารเสพติด (๕) เพื่อให้ผู้เรียนรู้นำไป ปรับใช้ในพื้นที่ของ ตนเองให้เกิดผลเป็น รูปธรรม	ระดับตำบล (๕) ประธานชมรม ผู้สูงอายุระดับ ตำบล (๖) ประธาน/แกน นำ รร.ผู้สูงอายุ (๗) เจ้าหน้าที่ รพ สต.หรือหน่วย บริการสุขภาพ (๘) ผอ.กอง สาธารณสุข/ นักวิชาการ สาธารณสุข ของ อปท. (๙) ผู้ใหญ่บ้าน ที่ เป็นแกนนำด้าน สุขภาพ		พื้นที่ เพื่อสร้าง ความเข้าใจ (๔) ให้ตัวแทนแต่ละ เครือข่าย แลกเปลี่ยนสภาพ ทั่วไปของพื้นที่และ ปัจจัยเสี่ยงในพื้นที่ (เครื่องมือ) (๕) ให้สมาชิกกลุ่ม ร่วมกันวิเคราะห์ ข้อมูล โดยการตั้ง โจทย์ รายละเอียด (๖) ตัวแทนกลุ่ม นำเสนอข้อมูล ตาม แผนภาพ (๗) วิทยากร/ผู้ ดำเนินรายการ สรุป พร้อมข้อเสนอแนะ		
L๓ : การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อชุมชน							
การจัดการ ทรัพยากรธรรม ชาติเพื่อชุมชน ผู้รับผิดชอบ ๑) นางมนสิชา ไชย ทน	จากการขยายตัวทาง เศรษฐกิจอย่าง รวดเร็วของอำเภอ เชียงของภายหลังจาก การเปิดด่านพรมแดน ไทย-ลาว ทำให้สภาพ ทางสังคม	(๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ทราบ ถึงแนวทางการพัฒนา ด้านการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติใน พื้นที่ (๒) เพื่อให้ผู้เรียนรู้รูปธรรม การจัดการปัญหา	(๑) นายก/รอง นายก อปท. ที่ รับผิดชอบงานด้าน ทรัพยากร (๒) สมาชิกสภาฯ ที่ เป็นแกนนำด้าน ทรัพยากร	- กำหนดโครงสร้าง และบทบาทหน้าที่ ของกลไกการ จัดการพื้นที่ของ ชุมชน (ตำบล เครือข่าย)	(๑) เรียนรู้ระบบ และกลไกการ จัดการพัฒนา ทรัพยากรของ แหล่งเรียนรู้ (๒) เรียนรู้รูปธรรม	(๑) การจัดการดิน น้ำ ป่าพัฒนาระบบ นิเวศชุมชน - กลุ่มอนุรักษ์ป่า ชุมชนปางควาย - กลุ่มอาสาสมัคร ป้องกันและดับไฟ	ประเมินความรู้ความ เข้าใจ โดยใช้แบบ ประเมินความรู้ และ ประเมินความพึง พอใจ

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
๒) นางสาวพิมพ์ภา คำปัน ๓) นางสาวเกศริ นทร์ ไชยพิศ	เปลี่ยนแปลงไป จาก สังคมชนบทเป็นสังคม ชนบทกึ่งเมือง ส่งผล กระทบต่อ สภาพแวดล้อมทั้งดิน น้ำ ป่า อากาศ และ พลังงาน รวมถึงการ เปลี่ยนแปลงของ พฤติกรรมการบริโภค และวิถีการดำเนินชีวิต จากการเป็นพื้นที่เขต เศรษฐกิจพิเศษ ทำให้ คนในชุมชนมีความ ตื่นตัวที่จะปกป้อง คุ้มครองทรัพยากรใน พื้นที่มากขึ้น นำไปสู่ ความสามัคคีกลม เกลียวและร่วมมือการ จัดการปัญหาด้วย ความมุ่งมั่น โดยทุน ทางสังคม	สิ่งแวดล้อม (๓) เพื่อผู้มาเรียนรู้นำไป ประยุกต์และปรับใช้ใน พื้นที่ของตนเองได้	(๓) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านต้นแบบ/นำ ร่องด้านทรัพยากร (๔) แกนนำชุมชน หมู่บ้านต้นแบบ/นำ ร่องด้านทรัพยากร (๕) เจ้าหน้าที่ที่ รับผิดชอบงานการ จัดการขยะ (๖) เจ้าหน้าที่ที่ รับผิดชอบงานการ จัดการทรัพยากร		การดำเนินงานของ พื้นที่ (๓) แลกเปลี่ยน เรียนรู้รูปธรรมการ จัดการปัญหาในแต่ ละพื้นที่	ป่า (๒) การจัดการ ขยะโดยชุมชน -กลุ่มจัดการขยะ โดยชุมชนบ้านทุ่ง อ่างหมู่ ๖	
WS ๓ : การออกแบบการพัฒนาวัตกรรมการจัดการขยะในชุมชนและเพิ่มพื้นที่สีเขียว							
การออกแบบการ พัฒนานวัตกรรม การจัดการขยะใน ชุมชนและเพิ่มพื้นที่ สีเขียว	ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นปัญหาที่ทั่วโลกให้ ความสำคัญ การ กระทำของมนุษย์ที่ทำ ให้เกิดภาวะโลกร้อน	(๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ เรียนรู้แนวทางการ จัดการขยะในชุมชนและ เพิ่มพื้นที่สีเขียว (๒) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้	(๑) นายก/รอง นายก อบท. ที่ รับผิดชอบงานด้าน ทรัพยากร (๒) สมาชิกสภา ที่	- ข้อมูลทุนและ ศักยภาพ ๖ ระดับ จากการวิจัยชุมชน (RECAP) - ข้อมูล TCNAP	(๑) แบ่งกลุ่มพื้นที่ (๒) แนะนำตนเอง ชื่อ ต่ า แ ห น ง สังกัด และรับ หน้าที่อะไร ในการ		(๑) ประเมินความรู้ ความเข้าใจ จากการ สังเกต (๒) ประเมินความ พึงพอใจจาก

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
ผู้รับผิดชอบ (๑) นางมนสิชา ไชยทน (๒) นางสาวพิมพ์ภา คำปัน (๓) นางสาวเกศรินทร์ ไชยพิศ	ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตในหลายๆ ด้าน และนโยบายรัฐบาลที่ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นทำกิจกรรมเพื่อจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดการไฟฟ้าและหมอกควัน การจัดการน้ำ การส่งเสริมให้ทำธนาคารน้ำใต้ดิน การเพิ่มพื้นที่สีเขียว เป็นต้น ดังนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม เครือข่ายจึงควรมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาระบบการจัดการการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุมในทุกมิติ โดยการมีส่วนร่วมจาก	ทบทวนทุนและศักยภาพ วิเคราะห์ปัญหา และการจัดการขยะในชุมชนและเพิ่มพื้นที่สีเขียว (๓) เพื่อออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาการจัดการขยะในชุมชน และเพิ่มพื้นที่สีเขียว (๔) เพื่อให้ผู้เรียนรู้นำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองให้เกิดผลเป็นรูปธรรม	เป็นแกนนำด้านทรัพยากร (๓) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านต้นแบบ/นำร่องด้านทรัพยากร (๔) แกนนำชุมชน หมู่บ้านต้นแบบ/นำร่องด้านทรัพยากร (๕) เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานการจัดการขยะ (๖) เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานการจัดการทรัพยากร	อย่างน้อยร้อยละ ๘๐ (สามารถเป็นตัวแทนสถานะของพื้นที่ได้)	ทำงาน สสส. (๓) วิทยากร เปิดเวทีทัศน์ เกี่ยวกับปัญหาขยะล้นเมือง และการจัดการขยะในประเทศ และสภาพปัญหาในพื้นที่ ตลอดจนมีวิธีการอย่างไรในการจัดการปัญหาเหล่านั้น (๔) เรียนรู้แนวทางการจัดการขยะโดยชุมชนผ่านกิจกรรมบทบาทสมมติสร้างสถานการณ์จำลอง การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน (๕) ตัวแทนแต่เครือข่าย แลกเปลี่ยนสภาพปัญหาขยะและการจัดการขยะในพื้นที่ตนเอง (๖) กิจกรรมระดมความคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหขยะ		แบบสอบถาม

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
	ทุกภาคส่วน				ของชุมชน (๗) ตัวแทนกลุ่ม นำเสนอ ความรู้ที่ได้ แนวคิดที่จะนำไปใช้ พื้นที่ของตน (๘) วิทยากร/ผู้ ดำเนินรายการ สรุป พร้อมข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)		
๒.๔ L๔ : การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและเกษตรทางเลือก							
การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและเกษตรทางเลือก ผู้รับผิดชอบ ๑) นางสาวญาณิภากรรณิการ์ ๒) นางสาวศุภรจ จันทรจุลเจิม	ตำบลสถาน มีการ ดำรงชีพแบบ พึ่งตนเอง คือการ พัฒนาตนเองบน ความเปลี่ยนแปลง ของเศรษฐกิจและ สังคมภายนอก การ ปรับตัวให้เข้ากับสังคม ที่ “กำลังจะเจริญ” ทหารระดับบุคคลมีการ เรียนรู้ พัฒนา และ ขยายเครือข่ายเพื่อ เพิ่มกำลังในการ แข่งขัน ก่อให้เกิด รูปธรรมของพื้นที่ใน หลายรูปธรรม ได้แก่ การจัดการเงินทุน	(๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ทราบ ถึงแนวทางการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจในพื้นที่โดย ใช้ทุนทางสังคม (๒) เพื่อให้ผู้เรียนรู้รูปธรรม ของการจัดการเงินทุนของ ชุมชน (๓) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ทราบ ถึงแนวทางการพัฒนา เกษตรในรูปแบบต่างๆ ที่ ส่งผลต่อระบบการพัฒนา เศรษฐกิจในพื้นที่ (๔) เพื่อเรียนรู้รูปธรรม งานเด่นในพื้นที่ที่ส่งผล กระทบด้านเศรษฐกิจ (๕) เพื่อผู้มาเรียนรู้นำไป ประยุกต์และปรับใช้ใน	(๑) นายก/รอง นายก อบท. ที่ รับผิดชอบงานด้าน เศรษฐกิจชุมชน (๒) สมาชิกสภา ที่ เป็นแกนนำด้าน เศรษฐกิจชุมชน (๓) นักพัฒนา ชุมชนของ อบท. (๔) นักวิชาการ เกษตรของ อบท. (๕) ผู้นำ/แกนนำ ชุมชน ที่ทำเรื่อง พัฒนาอาชีพของ ชุมชน (๖) ผู้นำ/แกนนำ ชุมชน ด้านเกษตร	- กำหนดโครงสร้าง และบทบาทหน้าที่ ของกลไกการ จัดการพื้นที่ของ ชุมชน (ตำบล เครือข่าย)	(๑) เรียนรู้ระบบ และกลไกการ จัดการพัฒนาระบบ เศรษฐกิจ การนำ ทุนทางสังคมมาใช้ เพื่อพัฒนางาน พัฒนาอาชีพ (๒) เรียนรู้รูปธรรม การดำเนินงานของ พื้นที่ ในการ พัฒนาการเงิน ชุมชน (๓) เรียนรู้การ เชื่อมโยงทุนทาง สังคมต่างๆเพื่อ	(๑) การจัดการ เงินทุนชุมชน - กองทุนหมู่บ้าน บ้านน้ำมาใต้ (๒) ภูมิปัญญา สร้างอาชีพ - วิสาหกิจชุมชน ท้องถิ่นโดยชุมชน บ้านน้ำมา - วิสาหกิจชุมชน โฮมสเตย์หน้าด่าน บ้านทุ่งจั่ว - กลุ่มไม้กวาดดอก กล้วยบ้านน้ำมาใต้ (๓) การสร้างอาชีพ จากภูมิปัญญา พื้นบ้าน	ประเมินความรู้ความ เข้าใจ โดยใช้แบบ ประเมินความรู้ และ ประเมินความพึง พอใจ

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
	ชุมชน การท่องเที่ยว โดยชุมชน และการทำ การเกษตรในหลาย รูปแบบที่พยายาม ปรับเปลี่ยนวิธีการ ผลิตสู่เกษตรแบบ ยั่งยืน	พื้นที่ของตนเองได้	ทางเลือกของชุมชน (๗) เกษตรตำบล (๘) คณะกรรมการ ศบกต.		พัฒนาการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน (๔) เรียนรู้รูปธรรม การพัฒนาเกษตร ทางเลือกในพื้นที่ (๕) แลกเปลี่ยน เรียนรู้รูปธรรมการ จัดการปัญหาในแต่ ละพื้นที่	- กลุ่มหัตถศิลป์ไม้ ไผ่สร้างสรรค์ (๔) เกษตรกรรม ทางเลือก - วิสาหกิจชุมชน ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว บ้านทุ่งจิวเหนือ - วิสาหกิจชุมชน เกษตรธรรมชาติ MOA - วิสาหกิจชุมชน เกษตรอินทรีย์ อำเภอเชียงของ - ไร่ภูไทล้านนา (ทำ- มะ-เกษตร) - สวนยายไพหลาน หลาย - ไร่โขงอิงสวนสร้าง ฝัน	
WS ๔ : การออกแบบการพัฒนาวัตกรรมการเกษตรเพื่ออาหารชุมชน							
การออกแบบการ พัฒนานวัตกรรม เกษตรเพื่ออาหาร ชุมชน ผู้รับผิดชอบ (๑) นางมนสิชา	การพัฒนา เกษตรกรรมในพื้นที่ให้ เข้าสู่ระบบ เกษตรกรรมยั่งยืนเป็น ทางเลือกหนึ่งในการ ดำรงชีวิตและประกอบ อาชีพของเกษตรกร	(๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ เรียนรู้แนวทางการ พัฒนาระบบเกษตรเพื่อ อาหารชุมชนของตำบล สถาน (๒) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ ทบทวนทุกและ	(๑) นายก/รอง นายก อบท. ที่ รับผิดชอบงานด้าน การจัดการอาหาร ชุมชน (๒) นักวิชาการ เกษตรของ อบท.	- ข้อมูลทุนและ ศักยภาพ ๖ ระดับ จากการวิจัยชุมชน (RECAP) - ข้อมูล TCNAP อย่างน้อยร้อยละ ๘๐ (สามารถเป็น	(๑) แบ่งกลุ่มตาม พื้นที่ (๒) แนะนำตนเอง ชื่อ ตำแหน่ง สังกัด และรับ หน้าที่อะไร ในการ ทำงาน สสส.		(๑) ประเมินความรู้ ความเข้าใจ จากการ สังเกต (๒) ประเมินความ พึงพอใจจาก แบบสอบถาม

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
ไชยทวน (๒) ว่าที่ร้อยตรี หญิงหทัยรัตน์ ปิง คำ	เพื่อสร้างความยั่งยืน ในหลากมิติ ได้แก่ ความยั่งยืนด้าน เศรษฐกิจ ความยั่งยืน ด้านสิ่งแวดล้อม และ ความยั่งยืนด้านสังคม โดยรูปแบบและวิธีการ ทำการเกษตรอย่าง ยั่งยืน ขึ้นอยู่กับ ศักยภาพและความ เหมาะสมของ สภาพแวดล้อมในแต่ละ พื้นที่และการ ตัดสินใจเลือกของ เกษตรกร ซึ่งพิจารณา จาก ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ ใน ภูมิโนเวศ ฐานความรู้ ภูมิ ปัญญา และ ประสบการณ์การทำ การเกษตร และฐาน ทางสังคม ที่สนับสนุน มีการช่วยเหลือเกื้อกูล และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน นำไปสู่การมี	ศักยภาพ วิเคราะห์ ปัญหา และการพัฒนา ระบบเกษตรเพื่ออาหาร ชุมชน (๓) เพื่อออกแบบ กิจกรรมเพื่อการพัฒนา ระบบเกษตรเพื่ออาหาร ชุมชน (๔) เพื่อให้ผู้เรียนรู้นำไป ปรับใช้ในพื้นที่ของ ตนเองให้เกิดผลเป็น รูปธรรม	(๓) เกษตรตำบล (๔) ผู้นำ/แกนนำ ชุมชน ที่ทำเรื่องการ จัดการอาหารชุมชน (๕) คณะกรรมการ ศบกต.	ตัวแทนสถานะของ พื้นที่ได้)	(๓) วิทยากร เปิด วิทัศน์เกี่ยวกับ ปัญหาสุขภาพที่มา จากการบริโภค อาหารที่ไม่ ปลอดภัยจาก ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง และปัญหาเมล็ด พันธุ์ที่ถูกตัดต่อ พันธุกรรม ในประเทศ และการ ขาดแคลนอาหาร (๔) ตัวแทนแต่ละ แห่งแลกเปลี่ยนทุน และศักยภาพในการ จัดการปัญหาด้าน การเกษตร และ สุขภาพ และ รูปธรรมการจัดการ ปัญหาของแต่ละ พื้นที่ (๕) ระดมความคิด เพื่อวิเคราะห์ลำดับ ความรุนแรงของ ปัญหาโดยใช้บัตรคำ แล้วจึงออกแบบ กิจกรรมเพื่อแก้ไข		

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
	ความมั่นคงทาง อาหาร และสุขภาวะ				ปัญหาของพื้นที่ ตนเอง (๘) ตัวแทนกลุ่ม นำเสนอ ความรู้ที่ได้ แนวคิดที่จะนำไปใช้ พื้นที่ของตน		
๔. KM (Knowledge Management)							
๔.๑ KM๑ : การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทุนและศักยภาพของพื้นที่							
การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ทุนและ ศักยภาพของพื้นที่ ผู้รับผิดชอบ ๑) นายช่วง ทะกัน ๒) นางมนลิษา ไชย ทน	ชุมชนท้องถิ่นแต่ละ พื้นที่ มีทุนทางสังคม และศักยภาพที่ แตกต่างกัน ก่อให้เกิด รูปธรรมการจัดการ ปัญหาที่หลากหลาย การแลกเปลี่ยนทุน ทางสังคมขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่าย ถือเป็นการ เรียนรู้ร่วมกัน และ ร่วมการกำหนด ประเด็นการขับเคลื่อน นโยบายสาธารณะบน พื้นฐานทุนทางสังคม ที่มีอยู่	๑.เพื่อแลกเปลี่ยนทุน และศักยภาพของ สมาชิกเครือข่าย ๒.เพื่อกำหนดประเด็น การขับเคลื่อนนโยบาย สาธารณะร่วมกัน	(๑) นายก/รอง นายก อบท. (๒) ปลัด/รองปลัด อบท. (๓) นักวิเคราะห์ นโยบายและแผนฯ (๔) นักพัฒนาชุมชน (๕) ผอ.รพ.สต. หรือหน่วยบริการ สุขภาพ (๖) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านต้นแบบ/นำ ร่อง	๑.ข้อมูลทุนทาง สังคม และศักยภาพ ของพื้นที่ ๒.ข้อมูลสถานการณ์ ปัญหาของพื้นที่	๑.แลกเปลี่ยนทุน และศักยภาพของ สมาชิกเครือข่าย ๒.กำหนดประเด็น การขับเคลื่อน นโยบายสาธารณะ ร่วมกัน		(๑) ประเมินความรู้ ความเข้าใจ จากการ สังเกต (๒) ประเมินความพึง พอใจจาก แบบสอบถาม

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
๔.๒ KM๒ : การพัฒนาระบบการจัดการพื้นที่							
การพัฒนาระบบ การจัดการพื้นที่ ผู้รับผิดชอบ ๑) นางมนสิชา ไชยทาน ๒) นางสาวญาณิ กา กรรณิการ์	การหนุนเสริมให้ อปท.เครือข่ายมีการ พัฒนาชุมชนท้องถิ่น อย่างเข้มแข็ง ควรต้อง มีการสนับสนุนให้มี ระบบการจัดการพื้นที่ ที่มีประสิทธิภาพ เห็น ถึงทิศทางการพัฒนา ที่ชัดเจน เชื่อมโยง และเกิดรูปธรรม ดังนั้น การจัดการ ความรู้เพื่อติดตามการ พัฒนาระบบการ จัดการพื้นที่ของ เครือข่ายจึงเป็น แนวทางสำคัญที่จะ ส่งเสริม และ สนับสนุนให้เครือข่าย พัฒนาสุขภาวะชุมชน ในพื้นที่ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ	๑.เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระบบการจัดการพื้นที่ของ เครือข่าย ๒ เพื่อนำเสนอรูปธรรม นวัตกรรมที่เกิดจากการ พัฒนาระบบการจัดการ พื้นที่ของตนเอง	(๑) นายก/รอง นายก อปท. (๒) ปลัด/รองปลัด อปท. (๓) นักวิเคราะห์ นโยบายและแผนฯ (๔) นักพัฒนาชุมชน (๕) ผอ.รพ.สต. หรือหน่วยบริการ สุขภาพ (๖) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านต้นแบบ/นำ ร่อง	- มีประสบการณ์ และทำการถอด บทเรียนการพัฒนา ระบบการจัดการ พื้นที่ของตนเอง	๑.แลกเปลี่ยนทุน และศักยภาพของ สมาชิกเครือข่าย ข้อมูล TCNAP/ RECAP ๒.แลกเปลี่ยน เรียนรู้ถึงระบบการ จัดการพื้นที่ร่วมกัน		(๑) ผลจากการ นำเสนอ/แลกเปลี่ยน ในเวทีฯ
๔.๓ KM ๓ : การพัฒนานวัตกรรมโดยชุมชนท้องถิ่น							
การพัฒนา นวัตกรรมโดย ชุมชนท้องถิ่น	การออกแบบ นวัตกรรมของพื้นที่ เครือข่าย ควร ดำเนินการบนพื้นฐาน	๑.เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพัฒนานวัตกรรมโดย ชุมชนท้องถิ่นของ เครือข่าย	(๑) นายก/รอง นายก อปท. (๒) ปลัด/รองปลัด อปท.	- มีการถอด บทเรียนการพัฒนา นวัตกรรม (ตามที่ ได้ออกแบบไว้ในเวที	๑.แลกเปลี่ยนทุน และศักยภาพของ สมาชิกเครือข่าย ข้อมูล TCNAP/		(๑) ผลจากการ นำเสนอ/แลกเปลี่ยน ในเวทีฯ

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
ผู้รับผิดชอบ ๑) นางมนสิชา ไชยทน ๒) นางสาวญาณิศา กรรณิการ์	ทูทางสังคมและ ศักยภาพ การบูรณา การร่วมกับภาคส่วน ต่างๆ และมี กระบวนการทำงาน อย่างเป็นระบบ นวัตกรรมคือผลจาก การมีระบบการจัดการ พื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ร่วมกัน และ การติดตามผลการ ดำเนินงานของ อปท. เครือข่ายอย่าง ต่อเนื่อง จะช่วยทำให้ ทิศทางการพัฒนาใน พื้นที่เครือข่ายเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ	๒ เพื่อพัฒนาหรือ ยกระดับการดำเนินงานใน ระดับพื้นที่ของเครือข่าย	(๓) เจ้าหน้าที่ อปท. ที่รับผิดชอบ นวัตกรรม (๔) เจ้าหน้าที่ รพ. สต.หรือหน่วยงาน ในพื้นที่ ที่ร่วม พัฒนานวัตกรรม (๕) แกนนำชุมชน ที่ มีการขับเคลื่อน นวัตกรรมในชุมชน อย่างเป็นรูปธรรม	WS)	RECAP ๒.แลกเปลี่ยน เรียนรู้ถึงแนว ทางการจัดการ ปัญหาของแต่ละ พื้นที่		
๔.๔ KM ๔ : การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปลงถอดบทเรียน							
การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ สรุปลง ถอดบทเรียน ผู้รับผิดชอบ ๑) นางมนสิชา ไชยทน ๒) นางสาวญาณิศา	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปลงถอดบทเรียน คือ การวัดผลสัมฤทธิ์ของ โครงการ ซึ่งนำไปสู่การ เสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนท้องถิ่น ทั้งใน ส่วนของศูนย์จัดการ เครือข่าย และ อปท.	๑.เพื่อสรุปผลการ ดำเนินงานของเครือข่าย เพื่อเป็นแนวทางในการ พัฒนา ๒.เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกันและกันและนำ ความรู้ไปต่อยอดพัฒนา เครือข่ายต่อไป	(๑) นายก/รอง นายก อปท. (๒) ปลัด/รองปลัด อปท. (๓) เจ้าหน้าที่ อปท. ที่รับผิดชอบ นวัตกรรม (๔) เจ้าหน้าที่ รพ.	- มีการสรุป บทเรียนการ ขับเคลื่อนงาน ตำบลสุขภาวะใน พื้นที่ (ตำบล เครือข่าย) - ทำการประเมิน ตนเองตาม	จัดเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้ เพื่อถอด บทเรียน ดังนี้ (๑) บทเรียนการ พัฒนาระบบการ จัดการพื้นที่ (๒) บทเรียนการ พัฒนานวัตกรรม		(๑) ผลจากการ นำเสนอ/แลกเปลี่ยน ในเวทีฯ (๓) ประเมินจาก ผลผลิตตามตัวชี้วัด โครงการ

ชื่อวิชา	หลักการ/แนวคิด	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เงื่อนไข/ ความพร้อม	ขั้นตอน/ กระบวนการ	แหล่งเรียนรู้/ รูปธรรม	การประเมินผล
กา กรรณิการ์ ๓) นางสาวศุภรุจ จันทร์จุลเจิม	เครือข่าย นำไปสู่การ ปรับปรุง และพัฒนา ขยายผล ขับเคลื่อนการ พัฒนาสุขภาวะชุมชน ต่อไป	๓.เพื่อพัฒนาระบบการ จัดการเครือข่ายของ เทศบาลตำบลสถานและ สมาชิกเครือข่าย	สต.หรือหน่วยงาน ในพื้นที่ ที่ร่วม พัฒนานวัตกรรม (๕) แกนนำชุมชน ที่ มีการขับเคลื่อน นวัตกรรมในชุมชน อย่างเป็นรูปธรรม	เครื่องมือที่ กำหนดให้	การจัดการปัญหา ๑๐ เรื่อง (๓) บทเรียนการ ขับเคลื่อนเครือข่าย		

๘.ตารางรายละเอียดกระบวนการจัดการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตร **ตำบลเข้มแข็งบนฐานวิถีชุมชน** ของศูนย์จัดการเครือข่ายสุขภาวะชุมชนตำบลสถาน แบ่งการจัดการเรียนรู้ตามชุดวิชา โดยการจัดการเรียนรู้แต่ละรอบ มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายและระยะเวลาการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โดยมีรายละเอียดดังตาราง

ชุดวิชา	รายละเอียด/วิธีการจัดการเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวนคนเข้าร่วม จำนวนรุ่น
รอบที่ ๑ Learning ๑ & Work shop ๑ (ระยะเวลาการเรียนรู้ ๒ วัน ๑ คืน)				
L๑ วิชาการจัดการพื้นที่บนฐานวิถีชุมชน ผู้รับผิดชอบ ๑) นางมนสิชา ไชยทน ๒) นางสาวญาณิกา กรรณิการ์ ๓) นางสาวศุภรจ จันทรจุลเจิม	ขั้นตอน/กระบวนการ (๑) เรียนรู้การพัฒนาคคน และการสร้างผู้นำ (๒) เรียนรู้ระบบการจัดการพื้นที่ วิธีการและการดำเนินงานภายใต้หลักการมีส่วนร่วม ภาคิ ๔ ฝ่าย และกระบวนการทำงานเกิดขึ้นจากรากฐานของ “วิถีชุมชน” (๓) เรียนรู้วิธีการนำใช้ข้อมูลจากทั้ง RECAP และ TCNAP มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาตำบล โดยการนำเสนอด้วยการบรรยายประกอบกับสไลด์นำเสนอ (๔) เรียนรู้ระบบการจัดการพื้นที่ระดับหมู่บ้าน และรูปธรรมของหมู่บ้านจัดการตนเอง	๑. การพัฒนาคคน และการสร้างผู้นำ ๒. การบริหารจัดการตำบลแบบมีส่วนร่วม “ภาคิ ๔ ฝ่าย” ๓. หมู่บ้านจัดการตนเอง บ้านทุ่งอ่าง ๔. หมู่บ้านจัดการบ้านน้ำมั่วได้ ๕. กลุ่มพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงตำบลสถาน	๑. นายก/รองนายก อบท. ๒. ปลัด/รองปลัด อบท. ๓. กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ที่จะพัฒนาเป็นหมู่บ้านจัดการตนเอง ๔. ผอ.รพ.สต หรือหน่วยบริการสุขภาพ ๕. หัวหน้าสำนักงานปลัดของ อบท. ๖. นักวิเคราะห์นโยบายและแผนฯ ๗. นักพัฒนาชุมชน	ผู้เข้าร่วมเรียนรู้จาก ๕ อบท. อบท. ละ ๑๐ คน รวมทั้งสิ้น ๕๐ คน โดยจัดการเรียนรู้ ๓ รุ่น
WS๑ การออกแบบระบบการจัดการพื้นที่ ผู้รับผิดชอบ ๑) นางมนสิชา ไชยทน ๒) นางสาวญาณิกา กรรณิการ์	(๑) แบ่งกลุ่มตามพื้นที่ (๒) แนะนำตนเองและรับหน้าที่อะไร ในการทำงาน สสส. (๓) วิทยากร บรรยาย สภาพทั่วไปของพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจ (๔) ให้ตัวแทนแต่ละเครือข่ายแลกเปลี่ยนทุนและศักยภาพของพื้นที่ (๕) ใช้แผนภาพ S2I ให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล (๖) ตัวแทนกลุ่มนำเสนอข้อมูล ตามแผนภาพ			

ชุดวิชา	รายละเอียด/วิธีการจัดการเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวนคนเข้าร่วม จำนวนรุ่น
	(๗) วิทยากร/ผู้ดำเนินรายการ สรุป พร้อมข้อเสนอแนะ			
รอบที่ ๒ Learning ๒ & Work shop ๒ (ระยะเวลาการเรียนรู้ ๒ วัน ๑ คืน)				
L๒ การดูแลสุขภาพชุมชนแบบบูรณาการ ผู้รับผิดชอบ ๑) นายสุพจน์ วิชา ๒) นางสาวศุภรจ จันทร์จุลเจิม	ขั้นตอน/กระบวนการ (๑) เรียนรู้ระบบการพัฒนาสุขภาพชุมชน (๒) เรียนรู้รูปธรรมการดำเนินงานของพื้นที่ในการดูแลคนในกลุ่มประชากรต่างๆ (๓) แลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปธรรมการจัดการปัญหาในแต่ละพื้นที่	๑. ชมรม อสม. ตำบลสถาน ๒. กองทุน LTC : การดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงโดยใช้ชุมชนเป็นฐานสู่การดูแลกลุ่มพึ่งพาต้นแบบ ๓. ศูนย์เรียนรู้ตลอดชีวิตโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสถานวัดเชียงคาน ๔. กลุ่มสูงวัยรักสุขภาพวัดสถาน	๑. นายก/รองนายก อบท. ที่รับผิดชอบงานด้านสุขภาพ ๒. สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านสุขภาพ ๓. ประธาน อสม.ระดับตำบล ๔. ประธาน อผส. ระดับตำบล ๕. ประธานชมรมผู้สูงอายุระดับตำบล ๖. ประธาน/แกนนำ รร. ผู้สูงอายุ ๗. เจ้าหน้าที่ รพสต.หรือหน่วยบริการสุขภาพ ๘. ผอ.กองสาธารณสุข/นักวิชาการสาธารณสุขของ อบท. ๙. ผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นแกนนำด้านสุขภาพ	ผู้เข้าร่วมเรียนรู้จาก ๕ อบท. อบท. ละ ๑๐ คน รวมทั้งสิ้น ๕๐ คน โดยจัดการเรียนรู้ ๓ รุ่น
WS๒ การออกแบบการพัฒนานวัตกรรมลดปัจจัยเสี่ยง ผู้รับผิดชอบ (๑) นายสุพจน์ วิชา (๒) นางสาวศุภรจ จันทร์จุลเจิม (๓) พ.จ.ท.เจด็จ ทรัพย์	(๑) แบ่งกลุ่มตามพื้นที่ (๒) แนะนำตนเอง ชื่อ ตำแหน่ง สังกัด และรับหน้าที่อะไร ในการทำงาน สสส. (๓) วิทยากร บรรยาย เกริ่นนำสภาพทั่วไปของพื้นที่เพื่อสร้างความเข้าใจ (๔) ให้ตัวแทนแต่ละเครือข่ายแลกเปลี่ยนสภาพทั่วไปของพื้นที่และปัจจัยเสี่ยงในพื้นที่ (เครื่องมือ) (๕) ให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ ข้อมูล โดยการตั้งโจทย์ รายละเอียด ๕.๑) เรียนรู้แนวทางการป้องกันปัญหาการเกิดอุบัติเหตุจราจร ๕.๒) ทบทวนทุนและศักยภาพ วิเคราะห์ปัญหาและการจัดการ ปัญหาของพื้นที่ตนเอง ๕.๓) ออกแบบกิจกรรมเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพื่อลดอุบัติเหตุ ๕.๔) ออกแบบกิจกรรมเพื่อลดการบริโภคบุหรี่และสารเสพติด (แจกแผ่นภาพ) และกระดาษฟลิปชาร์ต (๖) ตัวแทนกลุ่มนำเสนอข้อมูล ตามแผนภาพ			

ชุดวิชา	รายละเอียด/วิธีการจัดการเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวนคนเข้าร่วม จำนวนรุ่น
	(๗) สรุป พร้อมข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)			
รอบที่ ๓ Learning ๓ & Work shop ๓ (ระยะเวลาการเรียนรู้ ๒ วัน ๑ คืน)				
L๓ การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อชุมชน ผู้รับผิดชอบ ๑) นางมนสิชา ไชยทน ๒) นางสาวพิมพ์ภา คำปัน ๓) นางสาวเกศรินทร์ ชัยพิศ	ขั้นตอน/กระบวนการ (๑) เรียนรู้ระบบและกลไกการจัดการพัฒนาทรัพยากร ของแหล่งเรียนรู้ (๒) เรียนรู้รูปธรรมการดำเนินงานของพื้นที่ (๓) แลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปธรรมการจัดการปัญหาในแต่ละพื้นที่	๑. กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน ปางควาย ๒. กลุ่มอาสาสมัคร ป้องกันและดับไฟป่า ๓. กลุ่มจัดการขยะโดย ชุมชนบ้านทุ่งอ่าง หมู่ ๖	๑. นายก/รองนายก อปท. ที่รับผิดชอบงาน ด้านทรัพยากร ๒. สมาชิกสภา ที่เป็น แกนนำด้านทรัพยากร ๓. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้าน ต้นแบบ/นำร่องด้าน ทรัพยากร ๔. แกนนำชุมชน หมู่บ้าน ต้นแบบ/นำร่องด้าน ทรัพยากร ๕. เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ งานการจัดการขยะ ๖. เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ งานการจัดการทรัพยากร	ผู้เข้าร่วมเรียนรู้จาก ๕ อปท. อปท. ละ ๑๐ คน รวมทั้งสิ้น ๕๐ คน โดยจัดการเรียนรู้ ๓ รุ่น
WS๓ การออกแบบการพัฒนา วัดกรรมการจัดการขยะใน ชุมชนและเพิ่มพื้นที่สีเขียว ผู้รับผิดชอบ (๑) นางมนสิชา ไชยทน (๒) นางสาวพิมพ์ภา คำปัน (๓) นางสาวเกศรินทร์ ชัยพิศ	(๑) แบ่งกลุ่มพื้นที่ (๒) แนะนำตนเอง ชื่อ ตำแหน่ง สังกัด และรับหน้าที่ อะไร ในการทำงาน สสส. (๓) วิทยากร เปิด ทัศนคติ เกี่ยวกับปัญหาขยะล้นเมือง และการจัดการขยะในประเทศ และสภาพปัญหาในพื้นที่ ตลอดจนมีวิธีการอย่างไรในการจัดการปัญหาเหล่านั้น (๔) เรียนรู้แนวทางการจัดการขยะโดยชุมชนผ่าน กิจกรรมบทบาทสมมติสร้างสถานการณ์จำลอง การ บริหารจัดการขยะโดยชุมชน (๕) ตัวแทนแต่ละเครือข่ายแลกเปลี่ยนสภาพปัญหาขยะ และการจัดการขยะในพื้นที่ตนเอง (๖) กิจกรรมระดมความคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหขยะ ของชุมชน (๗) ตัวแทนกลุ่มนำเสนอ ความรู้ที่ได้ แนวคิดที่จะ นำไปใช้พื้นที่ของตน (๘) วิทยากร/ผู้ดำเนินรายการ สรุป พร้อมข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)			

ชุดวิชา	รายละเอียด/วิธีการจัดการเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวนคนเข้าร่วม จำนวนรุ่น
รอบที่ ๔ Learning ๔ (ระยะเวลาการเรียนรู้ ๒ วัน ๑ คืน)				
L๔ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและเกษตรทางเลือก ผู้รับผิดชอบ ๑)นางสาวญาณิกา กรรณิการ์ ๒)นางสาวศุภรจ จันทร์จุลเจิม	ขั้นตอน/กระบวนการ (๑) เรียนรู้ระบบและกลไกการจัดการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ การนำทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนาอาชีพ (๒) เรียนรู้รูปแบบการดำเนินงานของพื้นที่ ในการพัฒนาการเงินชุมชน (๓) เรียนรู้การเชื่อมโยงทุนทางสังคมต่างเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน (๔) เรียนรู้รูปแบบการพัฒนาเกษตรทางเลือกในพื้นที่ (๕) แลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปแบบการจัดการปัญหาในแต่ละพื้นที่	๑. กองทุนหมู่บ้าน บ้านน้ำมั่วใต้ หมู่ที่ ๑๐ ๒. วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำมั่ว ๓. วิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์หน้าด่านบ้านทุ่งจั่ว ๔. กลุ่มไม้กวาดดอกหญ้าบ้านน้ำมั่วใต้ หมู่ที่ ๑๐ ๕. วิสาหกิจชุมชนผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวบ้านทุ่งจั่วเหนือ ๖. วิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติ MOA ๗. วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์อำเภอเชียงของ ๘. ไร่ภูไทล้านนา (ทำมะ-เกษตร) ๙. สวนยายไพหลานหลาย ๑๐. ไร่โขงอิงสวนสร้างฝัน ๑๑. กลุ่มหัตถศิลป์ไม้ไผ่สร้างสรรค์	๑. นายก/รองนายก อบท. ที่รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจชุมชน ๒. สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านเศรษฐกิจชุมชน ๓. นักพัฒนาชุมชนของ อบท. ๔. นักวิชาการเกษตรของ อบท. ๕. ผู้นำ/แกนนำชุมชน ที่ทำเรื่องพัฒนาอาชีพของชุมชน ๖. ผู้นำ/แกนนำชุมชนด้านเกษตรทางเลือกของชุมชน ๗. เกษตรตำบล ๘. คณะกรรมการ ศบกต.	ผู้เข้าร่วมเรียนรู้จาก ๕ อบท. อบท. ละ ๑๐ คน รวมทั้งสิ้น ๕๐ คน โดยจัดการเรียนรู้ ๓ รุ่น

ชุดวิชา	รายละเอียด/วิธีการจัดการเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวนคนเข้าร่วม จำนวนรุ่น
รอบที่ ๕ Work shop ๔ (ระยะเวลา ๑ วัน)				
Ws๔ การออกแบบการพัฒนา นวัตกรรมเกษตรกรรมเพื่อ อาหารชุมชน ผู้รับผิดชอบ (๑) นางมนสิชา ไชยทน (๒) ว่าที่ร้อยตรีหญิงหทัยรัตน์ ปิงคำ	(๑) แบ่งกลุ่มตามพื้นที่ (๒) แนะนำตนเอง ชื่อ ตำแหน่ง สังกัด และรับหน้าที่ อะไร ในการทำงาน สสส. (๓) วิทยากร เปิด ทัศนคติ เกี่ยวกับปัญหาสุขภาพที่มา จากการบริโภค อาหารที่ไม่ปลอดภัยจากปุ๋ยเคมี ยาฆ่า แมลง และปัญหาเมล็ดพันธุ์ที่ถูกตัดต่อพันธุกรรม ในประเทศ และสภาพปัญหาในพื้นที่ ตลอดจนมีวิธีการ อย่างไรในการจัดการปัญหาเหล่านั้น (๔) ให้ตัวแทนแต่ละแห่งแลกเปลี่ยนสภาพปัญหาด้าน การเกษตร ตลอดจนปัญหาสุขภาพ และพื้นที่ เพื่อทั่วไป ของพื้นที่และ เรื่องทุน ๖ ระดับในพื้นที่ตนเอง (๕) กิจกรรมการจัดเก็บข้อมูล ลำดับสภาพปัญหาที่ ผู้เข้าร่วม ws เห็นว่ารุนแรง ระดับใดใช้บัตรคำใน (๖) กิจกรรมระดมความคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหา ด้านสุขภาพของชุมชน (๗) เยี่ยมชมบูท ธนาคารเมล็ดพันธุ์/การทำปุ๋ยน้ำสูตร เร่งรัด/ อาหารเป็นยา/เทคนิคการเพาะเมล็ด (๘) ตัวแทนกลุ่มนำเสนอ ความรู้ที่ได้ แนวคิดที่จะ นำไปใช้พื้นที่ของตน (๙) วิทยากร/ผู้ดำเนินรายการ สรุป พร้อมข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)		๑. นายก/รองนายก อปท. ที่รับผิดชอบงาน ด้านการจัดการอาหาร ชุมชน ๒. นักวิชาการเกษตรของ อปท. ๓. เกษตรตำบล ๔. ผู้นำ/แกนนำชุมชน ที่ ทำเรื่องการจัดการ อาหารชุมชน ๕. คณะกรรมการ ศบกด.	จัดการประชุม ๑ วัน ผู้เข้าร่วมเรียนรู้จาก ๑๕ อปท. อปท. ละ ๕ คน รวมทั้งสิ้น ๗๕ คน (๑ รุ่น)

ส่วนที่ ๒

บริบทพื้นที่

๑. ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่

๑.๑ ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลสถานเป็นตำบลหนึ่งในเขตอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ห่างจากที่ว่าการอำเภอเชียงของมาทางทิศใต้ เป็นระยะทางประมาณ ๗ กิโลเมตร อยู่ห่างจากจังหวัดเชียงราย ประมาณ ๑๓๕ กิโลเมตร มีพื้นที่รวม ๑๐๑ ตารางกิโลเมตร หรือ ๒๒,๘๔๕.๖๓ ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่อื่น ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดกับตำบลเวียง อำเภอเชียงของ
- ทิศตะวันออก ติดกับตำบลศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ
- ทิศใต้ ติดกับตำบลศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ
- ทิศตะวันตก ติดกับตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวง และตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน

แผนภาพที่ ๒ แสดงที่ตั้งและอาณาเขต

๑.๒ ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลสถาน พื้นที่ทางด้านตะวันตกเป็นที่ราบสูงและภูเขา อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ย ๔๐๐ เมตร มีภูเขาสูงสลับซับซ้อนวางตัวในแนวเหนือ - ใต้ ได้แก่ เทือกเขาดอยหลวง พื้นที่ทางตอนเหนือและทางตะวันออกเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ได้แก่ ป่าน้ำม้า และป่าน้ำช้าง ที่มีพื้นที่ป่า ๒๒,๘๔๕.๖๓ ไร่ โดยเป็นพื้นที่ป่าในเขตตำบลสถาน ๑๔,๘๖๖ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๙๓ มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ๒ แห่งสำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตรของชุมชน พื้นที่ทางตอนกลางและด้านตะวันออกเป็นพื้นที่อยู่อาศัย เป็นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูก มีแม่น้ำอิงไหลผ่านทางด้านตะวันออกของตำบลในแนวเหนือ - ใต้

๑.๓ พื้นที่การปกครอง และประชากร

ตำบลสถาน แบ่งเขตการปกครองท้องที่ จำนวน ๑๖ หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) จำนวน ๒ หมู่บ้าน มีการปกครองในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.๒๕๓๕ จำนวนประชากรจากข้อมูลทะเบียนราษฎร ทั้งสิ้น จำนวน ๙,๓๕๙ คน แยกเป็น ชาย ๔,๕๔๔ คน หญิง ๔,๘๑๕ คน จำนวนครัวเรือน ๔,๒๐๑ ครัวเรือน (ข้อมูลจากสำนักทะเบียนอำเภอเชียงของ ณ มิถุนายน ๒๕๖๒) จำนวนประชากรตามข้อมูล TCNAP จำนวน ๖,๐๖๖ คน แยกเป็นชาย ๒,๙๕๙ คน หญิง ๓,๑๐๗ คน จำนวนครัวเรือน ๒,๐๗๘ ครัวเรือน

ตารางที่ ๓ แสดงจำนวนประชากร และครัวเรือน จำแนกรายหมู่บ้าน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ข้อมูลทะเบียนราษฎร				ข้อมูล TCNAP			
		จำนวนประชากร		รวมประชากร	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร		รวมประชากร	จำนวนครัวเรือน
		ชาย	หญิง			ชาย	หญิง		
๑	บ้านสถาน	๓๓๖	๓๕๑	๖๘๗	๒๕๗	๒๖๓	๒๗๗	๕๔๐	๑๘๑
๒	บ้านทุ่งจิว	๔๐๕	๔๔๐	๘๔๕	๓๘๗	๑๐๙	๑๔๗	๒๕๖	๘๔
๓	บ้านน้ำม้า	๒๙๑	๓๒๐	๖๑๑	๒๙๑	๒๔๕	๒๖๙	๕๑๔	๑๗๖
๔	บ้านเชียงคาน	๓๐๔	๓๑๘	๖๒๒	๒๙๓	๒๑๓	๒๑๗	๔๓๐	๑๔๒
๕	บ้านแพน	๓๔๐	๓๑๘	๖๕๘	๒๙๘	๒๓๕	๒๐๖	๔๔๑	๑๕๓
๖	บ้านทุ่งอ่าง	๒๔๑	๒๗๘	๕๑๙	๑๙๒	๑๒๒	๑๒๘	๒๕๐	๙๙
๗	บ้านใหม่ทุ่งหมด	๒๔๕	๒๗๓	๕๑๘	๓๓๖	๑๓๖	๑๕๐	๒๘๖	๑๐๓
๘	บ้านเต็น	๑๓๗	๑๒๙	๒๖๖	๘๒	๑๑๘	๑๑๔	๒๓๒	๖๑
๙	บ้านศรีดอนมูล	๒๒๓	๒๑๒	๔๓๕	๒๑๔	๑๑๙	๑๒๕	๒๔๔	๑๐๕
๑๐	บ้านน้ำม้าใต้	๓๙๑	๓๖๖	๗๕๗	๓๑๕	๓๑๖	๓๑๑	๖๒๗	๑๙๖
๑๑	บ้านทุ่งจิวเหนือ	๓๑๗	๓๔๔	๖๖๑	๓๖๐	๒๓๑	๒๔๘	๔๗๙	๑๘๓
๑๒	บ้านสถานใต้	๒๙๔	๓๒๓	๖๑๗	๒๒๔	๒๑๙	๒๓๘	๔๕๗	๑๕๖
๑๓	บ้านน้ำม้าเหนือ	๓๑๐	๓๕๐	๖๖๐	๒๔๘	๒๔๗	๒๗๘	๕๒๕	๑๖๔
๑๔	บ้านเชียงคานใหม่	๒๕๙	๒๗๖	๕๓๕	๒๑๑	๘๕	๗๗	๑๖๒	๕๒
๑๕	บ้านทุ่งอ่างใหม่	๒๐๓	๒๑๕	๔๑๘	๑๓๘	๑๕๑	๑๕๕	๓๐๖	๑๐๓
๑๖	บ้านใหม่ธาตุทอง	๒๔๘	๓๐๒	๕๕๐	๓๓๕	๑๕๕	๑๗๑	๓๒๖	๑๒๐
รวม		๔,๕๔๔	๔,๘๑๕	๙,๓๕๙	๔,๒๐๑	๒,๙๕๙	๓,๑๐๗	๖,๐๖๖	๒,๐๗๘

๑.๔ เส้นทางพัฒนาตำบล

ตำบลสถาน ได้มีการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ที่เกิดขึ้นจากการจัดการกับปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนเป็นกิจกรรมที่ตอบสนองต่อนโยบายของส่วนกลาง โดยเส้นทางพัฒนาสามารถสรุปได้เป็น ๔ ยุค คือ ๑) ยุคก่อนการพัฒนา (ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๐๑ – ๒๕๒๕) ๒) ยุคเริ่มต้นการพัฒนา (ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๖ – ๒๕๔๐) ๓) ยุคพัฒนาสู่ความเข้มแข็งโดยชุมชนท้องถิ่น (ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๑ – ๒๕๕๘) และ ๔) ยุคการพัฒนาสู่ตำบลสุขภาวะ (ระหว่าง ปี พ.ศ.๒๕๕๙- ปัจจุบัน)

ราวปี ๒๓๐๐ เป็นยุคของการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ประชาชนอพยพมาจากหลากหลายที่ ส่วนหนึ่งมาจากบ้านสถาน จังหวัดน่าน ส่วนหนึ่งมาจากอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และอีกส่วนหนึ่งมาจากประเทศลาว เข้ามาตั้งบ้านเรือนตามลำน้ำ มีการแผ้วถางป่าเพื่อจับจองพื้นที่เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำการเกษตร ชาวบ้านมีวิถีชีวิตอยู่แบบตามธรรมชาติ ทำการเกษตรแค่พอเลี้ยงตัว เช่น ปลูกข้าว ปลูกผัก หาปลา หาของป่า มีการตัดไม้เพื่อเผาถ่าน กิจกรรมที่เกิดขึ้นในยุคนี้ เป็นกิจกรรมที่ดำเนินงานโดยชุมชนท้องถิ่น เพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น วัดเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน ทั้งการประชุม จัดกิจกรรม และการศึกษา เป็นยุคที่ชาวบ้านร่วมกันสร้างวัด สร้างโรงเรียนจากทุนทรัพย์ของชาวบ้านเอง เด็กในยุคนี้ส่วนใหญ่จะศึกษาถึงระดับประถม เมื่อจบการศึกษาแล้วก็ช่วยเหลือพ่อแม่ทำการเกษตร ทำไร่ ทำนา สภาพครอบครัวเป็น

ครอบครัวใหญ่มีลูกมาก เป็นยุคที่มีลูกมากจะร่ำรวยเนื่องจากเป็นครอบครัวเกษตรกร กำลังแรงงานเป็นสิ่งจำเป็น การดูแลสุขภาพและบำบัดโรคเป็นลักษณะของการรักษาโดยหมอพื้นบ้าน เช่น หมอสมุนไพร หมอเป่าคาถา

ระยะที่ ๑ ยุคก่อนการพัฒนา (ระหว่าง พ.ศ.๒๕๐๑ - ๒๕๒๕) กิจกรรมที่เกิดขึ้นในยุคนี้ เป็นกิจกรรมที่ดำเนินงานโดยชุมชนท้องถิ่น เพื่อตอบสนองต่อนโยบายของส่วนกลาง เช่น การจัดตั้งสภาตำบลสถานดำเนินงานเพื่อปกครองท้องที่ ส่งเสริมให้มีการปกครองตามหลักประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น นโยบายของรัฐให้ดูแลความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้มีการจัดตั้งหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) การแก้ไขปัญหาความยากจนมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาสนับสนุนให้มีการทำอาชีพอื่นนอกเหนือจากการทำนา เป็นยุคที่เด็กและเยาวชนได้เรียนต่อในระดับมัธยมเพิ่มมากขึ้น ประชาชนให้ความสำคัญกับการศึกษา มีค่านิยมส่งลูกเรียนหนังสือให้สูงขึ้น เพื่อจบมาเป็นเจ้าคนนายคน คือแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้หลุดพ้นจาก ภาวะยากจน และความยากลำบากจากการทำนา เป็นยุคแห่งความขยันหมั่นเพียร ชาวบ้านจะจับจองพื้นที่ว่างเปล่าเพื่อทำกิน ทำมางได้มาก เป็นยุคที่เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมครั้งใหญ่ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ เกิดการอพยพย้ายถิ่นฐานไปอาศัยอยู่พื้นที่หมู่บ้านใกล้เคียงจำนวนมาก จากเหตุการณ์น้ำท่วมทำให้ถนนหนทางตลอดจนอาคารโรงเรียน และศาสนสถานชำรุดเสียหาย การประกอบอาชีพในยุคนี้ชาวบ้านยังคงทำการเกษตรแบบเชิงเดี่ยว ผลผลิตทางการเกษตรขายให้กับพ่อค้าคนกลาง ที่กำหนดราคาและช่วงเวลารับซื้อที่แน่นอน เกษตรกรจึงมีการใช้ปุ๋ยเคมีในการเกษตรจำนวนมากเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและเก็บเกี่ยวทันช่วงเวลารับซื้อ เมื่อความต้องการจัดซื้อปุ๋ยเคมีเพิ่มมากขึ้นก็เริ่มมีพ่อค้าคนกลางมาจำหน่ายปุ๋ยเคมีในราคาสูง ชาวบ้านจึงได้จัดการกับปัญหาโดยการระดมทุนเพื่อระดมปุ๋ยจากแหล่งขายต่างๆ ก่อตั้งเป็นกลุ่มธนาคารปุ๋ย เพื่อนำมาจำหน่ายให้กับเกษตรกรที่เป็นสมาชิก ป้องกันการถูกกดขี่จากพ่อค้าคนกลาง การดูแลสุขภาพอนามัยและการรักษาโรค กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดให้มีผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสส.) ในการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ แต่ชาวบ้านยังคงนิยมการรักษาด้วยสมุนไพรและวิธีแบบโบราณ

กล่าวได้ว่า เหตุการณ์ที่เป็นจุดเปลี่ยนในยุคนี้ คือช่วงปี พ.ศ.๒๕๐๙ ซึ่งเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมครั้งใหญ่ ส่งผลให้ถนนชำรุดเสียหาย เกิดการอพยพย้ายถิ่นฐานจากหมู่บ้านที่ตั้งแถบลุ่มแม่น้ำ ได้แก่ บ้านทุ่งอ่าง บ้านเต็น และย้ายไปตั้งบ้านเรือนในพื้นที่อื่นจำนวนมาก วัดและโรงเรียนชำรุด และภายหลังเหตุการณ์น้ำท่วมทำให้รัฐบาลเข้ามาทำถนนเข้าหมู่บ้านทุ่งอ่าง ทำให้การสัญจรของประชาชนสะดวก ไปมาหาสู่กันได้ง่ายขึ้น และในช่วงปี ๒๕๑๘ เกิดเหตุการณ์สงครามคอมมิวนิสต์ในประเทศลาว มีการแพร่ขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่ทุรกันดารห่างไกล ในปี พ.ศ.๒๕๒๕ รัฐบาลจึงได้จัดตั้งหมู่บ้านทุ่งอ่าง หมู่ ๖ และบ้านเต็น หมู่ ๘ เป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของหมู่บ้าน ทั้งในด้านการรักษาความปลอดภัย เศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง

ระยะที่ ๒ ยุคเริ่มต้นการพัฒนา (ระหว่าง พ.ศ.๒๕๒๕ - ๒๕๔๐) หลังจากผ่านพ้นเหตุการณ์น้ำท่วมในปี พ.ศ.๒๕๐๙ ตำบลสถานได้รับการพัฒนาด้านถนนหนทาง จากหน่วยงานต่างๆ ซ่อมแซมถนนที่ชำรุดเสียหาย และสิ่งสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ขยายถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๑๗๔ และนโยบายรัฐบาลในด้านการขยายโครงข่ายไฟฟ้า ทำให้ตำบลสถานเริ่มมีไฟฟ้าใช้ในปี พ.ศ.๒๕๒๕ การดำเนินกิจกรรมในยุคนี้ยังคงเป็นการดำเนินกิจกรรมตามนโยบายรัฐบาลและกิจกรรมที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของพื้นที่ อีกทั้งยังมุ่งเน้นการแสวงหาข้อมูลและการนำใช้แหล่งประโยชน์จากทุนทางสังคมตลอดจนหน่วยงานองค์กรทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการจัดการกับประเด็นปัญหาต่างๆ ของพื้นที่ เช่น ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาหมู่บ้าน โครงการกู้ยืมเงินทุนเศรษฐกิจชุมชน โครงการกองทุนเมียชาว่า ซึ่งได้ส่งผลให้ประชาชนมีอาชีพเสริมมีรายได้ มีเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ ขณะเดียวกันประชาชนก็มีภาระทางการเงินมากขึ้น ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ภายหลังจากที่มีไฟฟ้าใช้ มีการซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าแบบเงินผ่อนเกือบทุกครัวเรือน ทำให้ยุคนี้ประชาชนเริ่มก่อหนี้เพื่อเป็นทุนในภาคการเกษตร และเพื่อการศึกษาของเด็ก และเพื่อใช้จ่ายไปกับการซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกประชาชนมีการงานเพิ่มมากขึ้น และต้องการให้มีการสถานที่สำหรับดูแลเด็กเล็กเพื่อแบ่งเบาภาระผู้ปกครอง จึงเริ่มมีการจัดสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยทุนทรัพย์จากประชาชนโดยการดูแลของกรมการพัฒนาชุมชน นโยบายกระจายอำนาจและการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้เกิดการก่อสร้างสถานี

สูบน้ำด้วยไฟฟ้า สถานีทุ่งอ่าง มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำช้าง และก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ.๒๕๒๗ และได้จัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำหลังจากนั้น เพื่อดูแลบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ อนุรักษ์ป่าชุมชน และพัฒนาแหล่งน้ำโดยชุมชน แต่ในระยะ ๑๐ ปี หลังจากการมีอ่างเก็บน้ำเกิดข้อพิพาทเรื่องการใช้น้ำบ่อยครั้ง ในด้านสาธารณสุขมีการจัดสร้างสถานีอนามัย และจัดตั้งกลุ่ม อสม. เพื่อดูแลสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน ในด้านสังคมเริ่มมีการก่อตั้งกลุ่มหนุ่มสาวเพื่อกิจกรรมรื่นเริงในชุมชน และพัฒนาเป็นกลุ่มแม่บ้าน เกิดกลุ่มเกษตรกรเพื่อช่วยเหลือแบ่งปัน มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อให้สมาชิกได้ออมเงินและกู้เงินมาใช้เป็นทุนในการประกอบอาชีพ

กล่าวได้ว่า เหตุการณ์ที่เป็นจุดเปลี่ยนในยุคนี้ คือ การมีไฟฟ้าใช้ของชุมชน ในปี พ.ศ.๒๕๒๕ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ประการ ประการแรกคือ ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนเริ่มมีหนี้สินจากการซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเงินผ่อน ขณะเดียวกันชุมชนเริ่มมีการจัดหาแหล่งทุนเพื่อความมั่นคงด้านอาชีพ ปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากการทำเกษตรแค่พอเลี้ยงตัวเป็นการผลิตเพื่อมุ่งผลผลิตและกำไรจำนวนมากๆ ด้านสังคมเกิดการแข่งขันด้านฐานะและการศึกษามากขึ้น รวมถึงการมีนโยบายการดูแลสุขภาพเชิงรุก เกิดอาสาสมัครสาธารณสุข ทำหน้าที่เป็นกลไกการจัดการสุขภาพในระดับหมู่บ้าน

ระยะที่ ๓ ยุคการพัฒนาความเข้มแข็งโดยชุมชนท้องถิ่น (ระหว่าง พ.ศ.๒๕๔๑ - ๒๕๕๔) การพัฒนาของตำบลสถานในยุคนี้ เกิดขึ้นจากกิจกรรมตามนโยบายรัฐบาลประกอบกับการพัฒนาตนเองของชุมชนท้องถิ่นเพื่อจัดการปัญหาโดยใช้ทุนทางสังคม ทั้งยังนโยบายการปกครองส่วนท้องถิ่น จากการยกฐานะสภาตำบลสถานเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลสถาน ในปี ๒๕๔๓ ตำบลสถานได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารของผู้บริหารเน้นความสำคัญของการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาคน และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนการให้ความรู้และทุนทางสังคมในการพัฒนา จัดระบบบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานให้ครอบคลุมทั่วพื้นที่ กระทรวงมหาดไทยมีนโยบายถ่ายโอนภารกิจศูนย์เด็กเล็กก่อนเกณฑ์ในวัด (ศพด.) รัฐบาลมีนโยบายโครงการ SML สนับสนุนเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาทให้กับหมู่บ้าน นโยบายกองทุนหมู่บ้าน กิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพโดยองค์การบริหารส่วนตำบลสถานเข้าร่วมระบบ กองทุนหลักประกันสุขภาพฯ (สปสข.) ทำให้ประชาชนได้รับการดูแลสุขภาพได้ทั่วถึง และเกิดการก่อตั้งกลุ่มแม่บ้านครัวสะอาดในปี ๒๕๔๕ เพื่อดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย นโยบายกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ก่อตั้งกลุ่มพัฒนาสตรี หน่วยงาน กศน.สนับสนุนการประกอบอาชีพของกลุ่มแม่บ้านเกิดกลุ่มอาชีพต่างๆ เพิ่มมากขึ้น การประกอบอาชีพภาคการเกษตรยังคงมีการทำการเกษตรแบบเน้นผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้เร็ว และปริมาณผลผลิตมาก กลุ่มเกษตรกรทำนาตำบลสถานซึ่งเป็นการรวมตัวของเกษตรกรทำนาหมู่ ๑๑ ได้ตรวจพบสารพิษตกค้างในกระแสดำในในระดับที่อันตราย จึงได้มีการจัดการปัญหาโดยการหันมาทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ผลิตและใช้สารชีวภาพทดแทนสารเคมีในการป้องกันศัตรูพืชเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาดังกล่าว และมีการพัฒนาต่อยอดอย่างต่อเนื่องและมีความพร้อม จนสำนักงานเกษตรอำเภอเชียงของ ได้ให้มีการจัดตั้ง ศูนย์ข้าวชุมชน และเกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวตำบลสถานผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพจำหน่ายแก่สมาชิก โดยมีกลุ่มเกษตรกรทำนาตำบลสถานเป็นสมาชิกหลัก นับเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงระบบเกษตรกรรมในพื้นที่ ที่เน้นคุณภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภคมากกว่าปริมาณการผลิต ปี พ.ศ.๒๕๔๗ มีการจัดตั้งกลุ่มบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำช้าง มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและกำหนดกฎระเบียบ กติกาที่ชัดเจน ลดปัญหาข้อพิพาทเรื่องการจัดสรรน้ำ และในยุคนี้ เป็นยุคของวิถีชีวิตที่กำลังเปลี่ยนแปลง เนื่องจากมีนายทุนมาซื้อที่ดินจำนวนมาก และส่วนหนึ่งถูกเวนคืนที่ดินให้รัฐเพื่อเป็นพื้นที่พัฒนารองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ประชาชนมีกำลังทรัพย์ในการซื้อขาย เศรษฐกิจระดับชุมชนดีขึ้น

กล่าวได้ว่า เหตุการณ์ที่เป็นจุดเปลี่ยนในยุคนี้ คือ พ.ศ.๒๕๔๓ การยกฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลทำให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจในการพัฒนาตำบลมากขึ้น มีรูปแบบโครงสร้างการบริหารที่มีองค์ประกอบมาจากหลายภาคส่วน มีนายก อบต.ที่มาจากการเลือกตั้งแทนกำนันที่เป็นประธานตามโครงสร้างเดิม มีงบประมาณในการพัฒนามากขึ้น จึงก่อเกิดงานที่มาจากนโยบายท้องถิ่นในหลายๆ เรื่อง เช่น การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านครัวสะอาดเพื่อให้ชุมชนให้ความสำคัญกับสุขภาพและการบริโภคอาหารปลอดภัยมากขึ้น และ อบต.สถาน ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้แก่เด็กเพื่อให้มีความพร้อมในการเข้าสู่การเป็นประเทศสมาชิก AEC และประกอบกับการเป็นเมืองหน้าด่าน จึงได้มีการสนับสนุน

งบประมาณแก่โรงเรียนเพื่อสอนภาษาจีน นอกจากนั้น ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๕๐ ชุมชนเริ่มมีความตื่นตัวและสร้างความมั่นคงให้กับตนเองมากขึ้น เพื่อปรับตัวให้ทันกับการพัฒนาเป็นเมืองหน้าด่าน เกษตรกรเริ่มเรียนรู้การทำเกษตรวิธีใหม่ เกิดการจัดตั้งกลุ่มอาชีพเพื่อเพิ่มโอกาสในการค้าขายและการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ มีการจัดตั้งกลุ่มกองทุนต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งออมเงินและแหล่งเงินทุนหมุนเวียน

ระยะที่ ๔ ยุคการพัฒนาสู่ตำบลสุขภาวะ (ระหว่าง พ.ศ.๒๕๕๕- ปัจจุบัน) เป็นการต่อยอดการพัฒนาจากการดำเนินกิจกรรมในระยะที่ผ่านมาเพื่อการจัดการกับปัญหาและความต้องการอย่างต่อเนื่อง ปี พ.ศ.๒๕๕๖ องค์การบริหารส่วนตำบลสถอนได้รับการจัดตั้งและเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบลสถอน ในยุคนี้นโยบายใหม่ที่เกิดขึ้นและเป็นปัญหาสำคัญได้แก่ปัญหาขยะ เนื่องจากจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับผลพวงจากการเปิดการค้าชายแดนทำให้มีผู้คนสัญจรเข้าออกพื้นที่จำนวนมากขึ้น มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ชุมชนเริ่มเปลี่ยนเป็นสังคมชนบทกึ่งเมือง โดยที่เทศบาลตำบลสถอนได้มีนโยบายการแก้ไขปัญหาขยะโดยการลดปริมาณขยะที่แหล่งกำเนิด เทศบาลตำบลสถอนได้แก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยค่อยๆ ปรับเปลี่ยนความคิด สร้างทัศนคติที่ดี และกระตุ้นให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกสาธารณะ พาผู้นำชุมชนเข้าศึกษาดูงานการจัดการขยะต้นแบบก่อนกลับมาทำประชาคมรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนให้ร่วมเสนอแนะทางเลือกเพื่อการจัดการขยะ ประชาชนเห็นพ้องต้องกันว่าให้มีการแก้ไขปัญหาขยะโดยการลดปริมาณขยะต้นทาง ประกอบกับนโยบายการขับเคลื่อนวาระเชิงของเมืองสะอาด ทำให้ตำบลสถอนมีการจัดการขยะโดยชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ มีรูปธรรมการดำเนินงานเป็นต้นแบบของจังหวัดในปี พ.ศ.๒๕๖๑ ได้แก่ บ้านทุ่งอ่าง หมู่ ๖ ในด้านเศรษฐกิจ ในยุคนี้นโยบายแห่งการเชื่อมประสานทุนและศักยภาพ มังงานและกิจการที่โดดเด่นหลายด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ มีการรวมกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย มีผู้นำชุมชน และแกนนำด้านอาชีพที่เป็นคนรุ่นใหม่เข้ามาส่งเสริมและพัฒนาต่อยอด ทั้งในด้านการสร้างการเรียนรู้ การฝึกทักษะ การหาแหล่งงบประมาณ และแหล่งจำหน่าย เชื่อมโยงบุคคล งานและกิจการทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ เชื่อมโยงกลุ่มอาชีพที่หลากหลายสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาทิเช่น การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหน้าด่านบ้านทุ่งจิว การจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำม้า กลุ่มวิสาหกิจเกษตรธรรมชาติเชียงของ (MOA) กลุ่มวิสาหกิจเกษตรอินทรีย์อำเภอเชียงของ กลุ่มวิสาหกิจผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เป็นต้น เกิดเป็นเครือข่ายเกษตรกร ที่ร่วมกันขับเคลื่อนระบบอาหารปลอดภัยและเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่ โดยการหนุนเสริมของเทศบาลตำบลสถอน และองค์กรภาครัฐ สนับสนุนการขับเคลื่อน “ตำบลสถอน อาหารปลอดภัย” ขณะที่ศูนย์ข้าวชุมชนตำบลสถอน ซึ่งมีการทำการเกษตรแบบปลอดภัย ใช้ปุ๋ยเคมีในจำนวนที่เหมาะสมตามหลักวิชาการเกษตรมีการดำเนินงานต่อเนื่องและพัฒนาขยายผลโดยได้รับการจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอเชียงของ (ศพก.) ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรทุกสาขาแบบครบวงจรโดยมีเกษตรกรในพื้นที่ร่วมเป็นวิทยากรชุมชน รวมไปถึงการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยการเริ่มต้นดำเนินงานโดยจิตอาสาพัฒนาด้านสุขภาพของคนในชุมชน ส่งเสริมคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี แก้วสุ้ยผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ ก่อเกิดโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสถอน วัดเชียงคาน ที่มีผลการดำเนินงานเป็นรูปธรรม เป็นต้นแบบศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตระดับจังหวัด และยุคนี้นโยบายของการ “รู้ตน รู้ศักยภาพ รู้โอกาส” เกิดความหวงแหนและรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนมากขึ้น มีกิจกรรมเพื่อการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นสมบัติของแผ่นดิน เช่น การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าโดยชุมชน ได้แก่ ป่าชุมชนกิวล้าน ป่าน้ำม้า-น้ำช้าง และพื้นที่สาธารณะป่าชุมชนปางควาย การจัดการน้ำโดยชุมชน การจัดการขยะโดยชุมชน และปลายปี พ.ศ.๒๕๕๙ เทศบาลตำบลสถอนได้เข้าร่วมโครงการสานพลังเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นร่วมสร้างชุมชนน่าอยู่ หรือตำบลสุขภาวะ กับ สสส. มังงานและกิจการเด่นในการจัดทำข้อมูลตำบล (TCNAP) และการวิจัยชุมชน (RECAP) ทำให้ชุมชนได้มองเห็นทุนและศักยภาพของชุมชน ที่มีการพัฒนาต่อยอดงานจนก่อเกิดนวัตกรรมเรื่องเด่น ซึ่งกระจายอยู่ทั่วชุมชน ปี พ.ศ.๒๕๖๒ เทศบาลตำบลสถอนพัฒนาเป็นศูนย์จัดการเครือข่ายสุขภาวะชุมชน มีบทบาทหน้าที่ในการเป็นศูนย์เรียนรู้สุขภาวะชุมชนเพื่อเป็นพื้นที่เรียนรู้ให้กับเครือข่าย โดยมีทุนทางสังคมและศักยภาพที่มีความพร้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ ๓๐ แห่ง ๕ ระบบการจัดการสุขภาวะชุมชน

กล่าวได้ว่าจุดเปลี่ยนของการพัฒนาและการจัดการพื้นที่ในยุคนี้นี้ เริ่มเมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๙ จากการที่ตำบลสถอนได้เข้าร่วมโครงการสานพลังเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นร่วมสร้างชุมชนน่าอยู่ หรือตำบลสุขภาวะทำให้ชุมชนเกิดความ “รู้ตน” คือมองเห็นทุนทางสังคม และ “รู้ปัญหา” มองเห็นศักยภาพของทุนทางสังคมที่จะจัดการ

กับปัญหาเรื่องต่างๆ โดยชุมชนเอง และมองเห็น “โอกาส” ที่จะพัฒนาต่อยอดงานและกิจกรรม เกิดความตื่นตัวที่ในการให้ข้อมูลที่เป็นจริง และเกิดกระบวนการของจิตอาสาเพิ่มมากขึ้น คือการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมรับผิดชอบ เป็นยุคของการพึ่งตนเอง เกื้อกูลสังคม และใส่ใจสิ่งแวดล้อม

๑.๕ สถานะของพื้นที่ตำบล (สถานะ ๕ ด้าน)

๑.๕.๑ สถานะด้านสภาพแวดล้อม

จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของอำเภอเชียงของภายหลังจากการเปิดด่านพรมแดนไทย-ลาว ทำให้สภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากสังคมชนบทเป็นสังคมชนบทกึ่งเมือง ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งดิน น้ำ ป่า อากาศ และพลังงาน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม การบริโภคและวิถีการดำเนินชีวิต จากข้อมูล TCNAP ประจำปี ๒๕๖๒ ชุมชนมีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมครัวเรือนในด้านต่างๆ ดังนี้

๑) การถ่ายเทอากาศ/แสงสว่างภายในบ้าน สภาพบ้านมีการถ่ายเทอากาศ และแสงสว่าง จำนวน ๑,๘๘๓ ครัวเรือน (ร้อยละ ๙๙.๐๐) ไม่มีการจัดการ ๑๙ ครัวเรือน (ร้อยละ ๑.๐๐)

๒) ความสะอาดภายในบ้าน มีการจัดการความสะอาด ๑,๘๖๕ ครัวเรือน (ร้อยละ ๙๘.๕๒) โดยมีการทำความสะอาดภายในบ้าน จัดให้เป็นสัดส่วน เป็นระเบียบอย่างสม่ำเสมอ

๓) ความปลอดภัย/มั่นคงของบ้านเรือน พบว่าครัวเรือนมีการจัดการเพื่อความปลอดภัย/มั่นคงของบ้านเรือน ๑,๖๒๙ ครัวเรือน (ร้อยละ ๘๖.๖๐) ไม่มีการจัดการ ๒๕๒ ครัวเรือน (ร้อยละ ๑๓.๔๐) โดยพบว่ามี การดูแลและซ่อมแซมตัวบ้านให้อยู่ในสภาพดี มั่นคง แข็งแรง จำนวน ๑,๖๒๙ ครัวเรือน (ร้อยละ ๘๖.๖๐) มีการจัดเก็บ บำรุงรักษาและตรวจสอบความปลอดภัยของสายไฟ ปลั๊กไฟ และอุปกรณ์ไฟฟ้าทุกชนิดให้อยู่ในสภาพดี ปลอดภัย ๗๑๕ ครัวเรือน (ร้อยละ ๔๓.๘๙)

๔) การจัดการขยะภายในครัวเรือน ชุมชนมีการจัดการขยะภายในครัวเรือน ๑,๘๒๘ ครัวเรือน (ร้อยละ ๙๗.๖๕) ไม่มีการจัดการ ๔๔ ครัวเรือน (ร้อยละ ๒.๓๕) โดยชุมชนมีการจัดการโดยการคัดแยกขยะสูงเป็นอันดับหนึ่ง จำนวน ๑,๓๔๐ ครัวเรือน (ร้อยละ ๗๓.๓๐) รองลงมาได้แก่ การจัดให้มีภาชนะรองรับขยะ ๑,๐๙๗ ครัวเรือน (ร้อยละ ๖๐.๐๑) และการเผา ๑,๐๒๐ ครัวเรือน (ร้อยละ ๕๕.๘๐)

๕) การดูแลรักษาภายนอกบ้าน มีการจัดการ ๑,๘๓๔ ครัวเรือน (ร้อยละ ๙๖.๙๙) ไม่มีการจัดการ ๕๗ ครัวเรือน (ร้อยละ ๓.๐๑)

๖) การจัดการมลพิษหรือมลภาวะต่างๆ ไม่มีการจัดการมลพิษ ๑,๐๐๕ ครัวเรือน (ร้อยละ ๕๓.๓๔) มีการจัดการมลพิษ ๘๗๙ ครัวเรือน (ร้อยละ ๔๖.๖๖) โดยการจัดการสูงสุดอันดับแรกได้แก่ มีการดักเศษขยะ เศษอาหารก่อนปล่อยลงสู่รางระบายน้ำ ๓๒๑ ครัวเรือน (ร้อยละ ๓๖.๕๒) มีการทำการเกษตรอินทรีย์และลดปริมาณการใช้สารเคมี ๒๓๘ ครัวเรือน (ร้อยละ ๒๗.๐๘) มีการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมี ๒๒๙ ครัวเรือน (ร้อยละ ๒๖.๐๕)

๗) การจัดการน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภค ชุมชนมีการจัดการน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภค ๑,๗๙๙ ครัวเรือน (ร้อยละ ๙๕.๔๔) ไม่มีการจัดการ ๘๖ ครัวเรือน (ร้อยละ ๔.๕๖) โดยพบว่าชุมชนมีน้ำบริโภค (น้ำกิน) ที่สะอาดเพียงพอตลอดทั้งปี ๑,๘๖๗ ครัวเรือน (ร้อยละ ๙๘.๖๘) โดยการใช้น้ำประปา ร้อยละ ๖๓.๖๓ การซื้อน้ำสะอาด ร้อยละ ๕๒.๒๒ การใช้น้ำกรอง ร้อยละ ๓๒.๕๗ การใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ร้อยละ ๘.๓๐ ชุมชนมีน้ำอุปโภค (น้ำใช้) ที่สะอาดเพียงพอตลอดทั้งปี ๑,๘๕๓ ครัวเรือน (ร้อยละ ๙๘.๗๗) ไม่มีน้ำอุปโภค ๒๓ ครัวเรือน (ร้อยละ ๑.๒๓) โดยการใช้น้ำประปา ร้อยละ ๙๐.๓๙ การซื้อน้ำสะอาด ร้อยละ ๑๙.๕๔ การใช้น้ำบ่อ ร้อยละ ๑๔.๓๐ การใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ร้อยละ ๘.๖๙

๘) การเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกในครัวเรือนในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ครัวเรือนมีการเข้าร่วมกิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อม ๑,๖๑๕ ครัวเรือน (ร้อยละ ๘๖.๔๖) ไม่มีการเข้าร่วม ๒๕๓ ครัวเรือน (ร้อยละ ๑๓.๕๔) โดยชุมชนมีการเก็บกวาดบ้านให้สะอาด ร้อยละ ๘๖.๕๓ การปลูกป่า ร้อยละ ๕๐.๕๙ การเก็บขยะในที่สาธารณะ ร้อยละ ๔๕.๓๓ การหลีกเลี่ยงการใช้ถุงพลาสติกและกล่องโฟม ร้อยละ ๒๖.๐๑

๙) การมีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน พบว่า มีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน ๑,๘๖๑ ครัวเรือน (ร้อยละ ๙๘.๖๒) โดยใช้ไฟฟ้าจากไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ร้อยละ ๙๗.๔๗ ไฟฟ้าผลิตเอง ร้อยละ ๐.๘๖ ครัวเรือนมีการอนุรักษ์

พลังงานโดยการลดใช้ไฟฟ้าในบางช่วงเวลา ร้อยละ การเลือกใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าแบบประหยัดไฟ ร้อยละ ๘๙.๓๖ และใช้จักรยานแทนการใช้รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ร้อยละ ๑๕.๙๔

๑๐) ปัญหาภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบต่อครัวเรือน พบว่าครัวเรือนได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ ๑,๐๕๔ ครัวเรือน (ร้อยละ ๕๕.๖๒) ไม่ได้รับผลกระทบ ๘๔๑ ครัวเรือน (ร้อยละ ๔๔.๓๘)

โดยพบปัญหาที่ส่งผลกระทบสูงสุดได้แก่ ปัญหาภัยแล้ง ร้อยละ ๙๕.๘๓ รองลงมาได้แก่ ไฟป่า ร้อยละ ๑๗.๔๖ และน้ำท่วม ร้อยละ ๔.๓๖

๑.๕.๒ สถานะด้านสังคม

จากการจัดทำระบบข้อมูลตำบล (TCNAP) ประจำปี ๒๕๖๒ ของเทศบาลตำบลสถาน มีจำนวนประชากร ๖,๐๖๖ คน แยกเป็นชาย จำนวน ๒,๙๕๙ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๘.๗๘ และเป็นหญิง จำนวน ๓,๑๐๗ คน

๑) ข้อมูลสถานภาพสมรส พบว่า สถานภาพโสด ร้อยละ ๒๙.๔๒ สมรสจดทะเบียน ร้อยละ ๕๑.๘๖ สมรสไม่จดทะเบียน ร้อยละ ๗.๐๐ หม้าย ร้อยละ ๗.๑๓ และ หย่าร้าง ร้อยละ ๓.๐๐

๒) ข้อมูลจำแนกตามการอยู่อาศัยของครัวเรือน พบว่า มีชื่อในทะเบียนบ้านและพักอาศัย ร้อยละ ๘๖.๒๗ มีชื่อในทะเบียนบ้านแต่ไม่พักอาศัย ร้อยละ ๑๓.๖๒ ไม่มีชื่อในทะเบียนบ้านแต่พักอาศัย ร้อยละ ๐.๑๑

๓) ข้อมูลสถานะการศึกษาของประชากรในตำบล โดยแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่มคือ

๓.๑) กลุ่มที่ไม่ได้เรียน จำนวน ๒๒๒ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๓.๙๙

๓.๒) กลุ่มที่ไม่เข้าข่าย หรือยังอยู่ในระดับต่ำกว่าชั้นอนุบาล ซึ่งเป็นประชากรที่มีอายุต่ำกว่า ๕ ปี จำนวน ๓๔ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๔.๐๗

๓.๓) กลุ่มประชากรที่กำลังศึกษาอยู่ มีจำนวน ๘๓๗ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๕.๐๕ โดยแบ่งเป็นระดับอนุบาล ร้อยละ ๗.๕๔ ระดับประถมศึกษา ร้อยละ ๓๖.๗๒ ระดับ ม.ต้น ร้อยละ ๑๕.๕๕ ระดับ ม.ปลาย ร้อยละ ๑๔.๕๙ ระดับ ปวช. ร้อยละ ๑.๕๖ ระดับ ปวส. ร้อยละ ๒.๙๙ ระดับอนุปริญญา ร้อยละ ๐.๗๒ ระดับปริญญาตรี ร้อยละ ๑๕.๕๕ ระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ ๐.๗๒ ของจำนวนประชากรที่กำลังศึกษาอยู่

๓.๔) กลุ่มประชากรที่จบการศึกษาแล้ว โดยประชากรส่วนใหญ่นั้นมีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ ๕๒.๓๑ อันดับสองระดับปริญญาตรี ร้อยละ ๑๓.๕๐ และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ ๑๓.๔๖

๔) ข้อมูลจำแนกตามความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ อ่านได้ดี ร้อยละ ๘๐.๔๕ อ่านได้บ้าง ร้อยละ ๑๔.๖๑ อ่านไม่ได้เลย ร้อยละ ๔.๙๕ เขียนได้ดี ร้อยละ ๗๘.๕๑ เขียนได้บ้าง ร้อยละ ๑๖.๖๘ เขียนไม่ได้ ร้อยละ ๔.๘๑

๕) ข้อมูลจำแนกตามกลุ่มประชากรและอัตราพึ่งพิง วัยเด็ก (อายุต่ำกว่า ๑๕ ปี) จำนวน ๕๓๐ คน (ร้อยละ ๘.๗๔) วัยแรงงาน (อายุ ๑๕-๕๘ ปี) จำนวน ๓,๙๘๕ (ร้อยละ ๘๕.๖๙) อัตราพึ่งพิงวัยเด็กต่อวัยแรงงาน ร้อยละ ๑๓.๓๐ และอัตราพึ่งพิงผู้สูงอายุต่อวัยแรงงาน ร้อยละ ๓๘.๙๒

๑.๕.๓ สถานะด้านเศรษฐกิจ

จากข้อมูล TCNAP ประจำปี ๒๕๖๒ สามารถจำแนกข้อมูลด้านเศรษฐกิจชุมชน ออกเป็น ๕ มิติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) ด้านการประกอบอาชีพ พบว่าประชาชนจำนวน ๔,๓๘๐ คน จาก ๕,๑๔๓ คนที่สำรวจได้มีอาชีพหลัก (ร้อยละ ๘๕.๑๖) ไม่มีอาชีพหลัก ๒๖๕ คน (ร้อยละ ๕.๑๕) และ ๔๙๘ คน (ร้อยละ ๙.๖๘)ว่างงาน โดยอาชีพหลักสูงสุดสามอันดับแรกได้แก่ เกษตรกรรม (ทำนา) ร้อยละ ๓๘.๑๕ รองลงมาได้แก่ รับจ้างทั่วไป ร้อยละ ๑๙.๒๗ และพนักงานบริษัท/เอกชน ร้อยละ ๑๓.๔๗ รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน ๒๓๕,๘๑๒ บาท/ปี รายได้ต่ำสุด ๕,๐๐๐ บาท/ปี รายได้สูง ๔,๙๔๔,๐๐๐ บาท/ปี

๒) ด้านการมีที่ดินทำกิน พบว่าประชาชนมีที่ดินทำกิน ๑,๓๔๖ ครัวเรือน (ร้อยละ ๗๒.๒๕) ไม่มีที่ดินทำกิน ๕๑๗ ครัวเรือน (ร้อยละ ๒๗.๗๕) โดยเป็นที่ดินของตนเองร้อยละ ๘๙.๙๕

๓) ด้านภาระหนี้สิน พบว่า จากจำนวนที่สำรวจ ๑,๙๐๑ ครัวเรือนมีภาระหนี้สิน ๑,๒๐๔ ครัวเรือน (ร้อยละ ๖๓.๓๔) ไม่มีภาระหนี้สิน ๖๙๗ ครัวเรือน (ร้อยละ ๓๖.๖๖) โดยพบว่าสาเหตุของภาระหนี้สินสูงสุดอันดับแรกได้แก่ หนี้สินจากการทำการเกษตร ร้อยละ ๖๔.๒๙ รองลงมาได้แก่ ซื้อยานพาหนะ ร้อยละ ๒๖.๕๐

และค่าใช้จ่ายด้านอาหาร ร้อยละ ๑๙.๗๗ ตามลำดับ โดยแหล่งกู่ยืมของครัวเรือนอันดับหนึ่ง ได้แก่ การกู้ยืมจากสถาบันการเงินเฉพาะกิจ (ธกส., ธนาคารออมสิน, ธนาคารอาคารสงเคราะห์) ร้อยละ ๗๓.๙๖ รองลงมา ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ ๗๑.๔๘ และสถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคาร (เครดิตยูเนียน) ร้อยละ ๑๖.๗๐

๔) ด้านการออม จากการสำรวจ ๑,๘๗๘ ครัวเรือน พบว่า มีการออม ๑,๒๑๐ ครัวเรือน (ร้อยละ ๖๔.๔๓) ไม่มีการออม ๖๖๘ ครัวเรือน (ร้อยละ ๓๕.๕๗) แหล่งการออมเงินสูงสุดได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ ๔๗.๑๙ รองลงมาได้แก่ ธกส. ร้อยละ ๓๗.๔๔ ชี้อทองคำ เพชร เครื่องประดับ ร้อยละ ๒๘.๑๐ กลุ่มออมทรัพย์ ร้อยละ ๒๓.๕๕ ตามลำดับ

๕) ด้านปัญหาด้านเศรษฐกิจในครัวเรือน จากข้อมูลการสำรวจ ๑,๘๖๙ ครัวเรือน พบว่า ๒๑๘ ครัวเรือน (ร้อยละ ๑๑.๖๖) มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ โดยเป็นปัญหาในการประกอบอาชีพ ได้แก่ ขาดเทคนิควิธีในการสร้างงาน/สร้างอาชีพ ร้อยละ ๓๙.๖๘ ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ร้อยละ ๓๒.๕๔ ไม่มีเครื่องจักรในการประกอบอาชีพ ร้อยละ ๒๖.๙๘ ปัญหาการดำรงชีวิต ได้แก่ การขาดความรู้ ร้อยละ ๑๑.๐๔ ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ร้อยละ ๑.๑๙ ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะ ร้อยละ ๑.๑๙

๑.๕.๔ สถานะด้านสุขภาพ

จากข้อมูล TCNAP ประจำปี ๒๕๖๒ สรุปสถานะด้านสุขภาพ ดังนี้

๑) ด้านข้อมูลพฤติกรรมเสี่ยงของสมาชิกในครัวเรือน ครัวเรือนมีพฤติกรรมเสี่ยงที่ส่งผลต่อสุขภาพ จำนวน ๑,๗๙๔ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๑.๕๗ โดยมีพฤติกรรมเสี่ยงในเรื่องต่างๆ สูงสุดสามอันดับแรก คือ การกินอาหารสุกๆ ดิบๆ คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๑๐ รองลงมาคือ ดื่มสุราเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐๒ และทำงานหนักพักผ่อนน้อย คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๐๘ ตามลำดับ

๒) ภาวะเสี่ยงจากการประกอบอาชีพ มีจำนวนประชากรที่มีภาวะเสี่ยงจากการประกอบอาชีพอยู่จำนวน ๗๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๓๒ โดยมีภาวะเสี่ยงจากการประกอบอาชีพสูงสุดอันดับแรก คือ ใช้สารเคมีในการเกษตรโดยป้องกันตนเองไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๓๓ รองลงมา คือ ทำงานในบริเวณที่มีอากาศร้อนอบอ้าวหรืออากาศเย็นมากเกินไปจนเกินไป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๘ และทำงานในลักษณะยืน หรือนั่งในท่าเดิมนานๆ หรือในท่าที่ไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๗๐

๓) ผู้ที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือดูแลในครัวเรือน จากข้อมูล TCNAP มีประชากรในเขตเทศบาลตำบลสถาน ที่ต้องการความช่วยเหลือดูแลในครอบครัว อยู่จำนวน ๑,๔๖๙ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๖.๐๘ โดยมีผู้ที่ต้องการได้รับความช่วยเหลืออันดับแรก คือ ผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๗๘ รองลงมาคือ ผู้ป่วยเรื้อรัง คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๘๙ และผู้พิการทางกาย/การเคลื่อนไหว คิดเป็นร้อยละ ๒.๗๙ ตามลำดับ

๔) จำแนกตามภาวะฉุกเฉินที่ต้องได้รับการรักษา มีประชากรในตำบลสถาน ที่มีภาวะฉุกเฉินที่ต้องได้รับการรักษา อยู่จำนวน ๑๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๙๓ ภาวะฉุกเฉินที่ต้องได้รับการรักษาอันดับแรก คือ บาดเจ็บจากเหตุอื่นๆ เช่น หกล้ม ถูกของมีคมบาด ถูกของหนักหล่นทับ ถูกทำร้ายร่างกาย คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๕๘ รองลงมา เหนื่อย อ่อนเพลีย ไม่มีแรง คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๓๖ และหอบเหนื่อย คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๓๐ ตามลำดับ

๕) ข้อมูลการเจ็บป่วยเรื้อรัง มีผู้ที่ป่วยเรื้อรัง จำนวน ๑,๒๙๒ คน หรือคิดเป็น ร้อยละ ๒๓.๐๐ โดยมีประเภทของการเจ็บป่วยเรื้อรัง โดยเป็นการเจ็บป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงสูงถึง ร้อยละ ๖๗.๓๔ รองลงมาได้แก่ เบาหวาน ร้อยละ ๑๘.๖๕ และโรคกระดูก กล้ามเนื้อและข้อ ร้อยละ ๑๓.๙๓ ตามลำดับ

๖) ผู้ให้การดูแลเมื่อมีภาวะเจ็บป่วยในปัจจุบันหรือเรื้อรัง ผู้ที่มีภาวะเจ็บป่วยป่วยเรื้อรังมีการดูแล โดย ดูแลตนเอง ร้อยละ ๘๓.๓๓ ดูแลโดยสมาชิกในครอบครัว ร้อยละ ๗๗.๓๒ ดูแลโดยแพทย์ ร้อยละ ๒๙.๗๖ ดูแลโดย อสม. ร้อยละ ๒๓.๖๘

๗) สภาวะเจ็บป่วยเรื้อรังในปัจจุบัน ป่วย ไปไหนมาไหนได้ ร้อยละ ๙๕.๖๒ ป่วยอยู่กับบ้านไปไหนมาไหนไม่ได้ ร้อยละ ๓.๐๙ และป่วย นอนติดเตียง ร้อยละ ๑.๒๘

๘) จำแนกตามสิทธิสวัสดิการรักษายาบาล มีสิทธิ ร้อยละ ๙๒.๔๗ ไม่มีสิทธิ ร้อยละ ๗.๕๓

๑.๕.๕ สถานะการเมืองและการปกครอง

ตำบลสถาน แบ่งเขตการปกครองท้องถิ่น จำนวน ๑๖ หมู่บ้าน และเป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) ๒ หมู่บ้าน มีการปกครองในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๓๕ แบ่งเขตการเลือกตั้ง ๒ เขตการเลือกตั้ง

๑) ข้อมูลการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน จากข้อมูล TCNAP มีประชากรในเขตเทศบาลตำบลสถานที่เข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน จำนวน ๑,๘๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๙.๑๕ โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับชาติครั้งที่ผ่านมา(ส.ส. ส.ว.) สูงสุดเป็นอันดับแรก คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๖๓ รองลงมา คือผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นครั้งที่ผ่านมา (ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารท้องถิ่นสมาชิกสภาท้องถิ่น) คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๗๕ และร่วมเวทีประชาคม/ร่วมประชุมหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๒๔ ร่วมกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ของชุมชน ร้อยละ ๓๕.๕๒ ร่วมทำแผนชุมชน/ตำบล ร้อยละ ๓๒.๓๗

๒) ข้อมูลการมีกรณีพิพาทของสมาชิกในครัวเรือน (ในรอบ ๑ ปีที่ผ่านมา) มีกรณีพิพาท จำนวน ๑๐ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๓ ครัวเรือน ไม่มีกรณีพิพาท ๑,๘๘๘ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๙๙.๔๗ โดยเป็นความขัดแย้งในครัวเรือน จำนวน ๙ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๐๐ และ มีหรือเคยขัดแย้งกับบุคคลอื่น จำนวน ๘ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๐๐

๓) ข้อมูลช่องทางการสื่อสารของครัวเรือน สำหรับช่องทางการสื่อสารของครัวเรือนในเขตตำบลสถานที่ มีการสื่อสารบอกต่อ(ปากต่อปาก) สูงสุดเป็นอันดับแรก คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๕๕ รองลงมา ใช้โทรศัพท์มือถือ ร้อยละ ๘๙.๕๓ เสียงตามสาย/หอกระจายข่าว ร้อยละ ๘๒.๐๕ ใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Line) ร้อยละ ๕๓.๔๔ เวทีประชุมประชาคม ร้อยละ ๕๓.๓๓ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Facebook) ร้อยละ ๓๐.๙๓

๒. ผลจากการพัฒนาการจัดการ ๕ ด้าน และปัญหาพื้นฐาน ๑๐ ประเด็น

๒.๑ ผลจากการจัดการชุมชน ๕ ด้าน

๑) ด้านสภาพแวดล้อม

ตำบลสถานที่มีพื้นที่ ๑๐๑ ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ป่าร้อยละ ๖๔.๕๙ มีป่าชุมชนจำนวน ๓ แห่ง โครงการเศรษฐกิจพิเศษที่มีผลกระทบต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน รวมถึงการใช้พื้นที่ทำการเกษตรได้ทำนาข้าวปีละ ๒ รอบ (นาปี,นาปรัง) ซึ่งมีความต้องการใช้น้ำจากแหล่งทางธรรมชาติ ปัญหาขยะไม่มีที่ทิ้งและเผา มีการใช้สารเคมีในพื้นที่จำนวนมาก ปัญหาไฟป่าในฤดูแล้ง รวมถึงปัญหาภัยแล้งในปีที่ผ่านมา

ในการจัดการกับสถานการณ์ที่กล่าวมาข้างต้น ชุมชนมีการรวมกลุ่มชุมชนเพื่อปกป้องผืนป่าอายุ ๒๐๐ ปี ในชุมชนพื้นที่ป่าชุมชนปางควาย ร่วมกันปกป้องอนุรักษ์ป่า โดยจัดกิจกรรมปลูกป่า กิจกรรมบวชป่าร่วมกัน เพื่อปกป้องป่าจากโครงการของรัฐเข้ามาทำลายซึ่งอยู่ในโซนโครงการเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ทูทางสังคมได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนปางควาย ที่เกิดจากประชาชนบ้านทุ่งจั่ว หมู่ ๒ ร่วมกันปกป้อง ขณะที่ ป่าชุมชนกิวสาน ในพื้นที่ หมู่ ๖ บ้านทุ่งอ่าง ได้รับการดูแลและอนุรักษ์ป่าโดยชุมชน ๒ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๖ บ้านทุ่งอ่าง และหมู่ ๑๕ บ้านทุ่งอ่างใหม่ โดยจัดสรรเป็นพื้นที่ให้เขาทำกินส่วนหนึ่ง และพื้นที่อนุรักษ์ส่วนหนึ่ง มีการทำกิจกรรมร่วมกันโดยการปลูกป่าในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ทุกปี ในส่วนของป่าน้ำม้า-น้ำช้าง ที่มักจะเกิดเหตุไฟป่าในฤดูแล้ง ชุมชนได้ร่วมกันจัดการปัญหา โดยร่วมมือกัน ๕ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๓ บ้านน้ำม้า หมู่ ๕ บ้านแพน หมู่ ๑๐ บ้านน้ำม้าใต้ หมู่ ๑๓ บ้านน้ำม้าเหนือ หมู่ ๑๔ บ้านเชียงคาน ใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีเขตติดต่อกับป่าน้ำช้าง ซึ่งมักจะเกิดเหตุไฟป่าอยู่เป็นประจำ ทางผู้นำได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงให้มีอาสาป้องกันและดับไฟป่า ทำหน้าที่เป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็วในการออกปฏิบัติการดับไฟ และให้มีการเผาระวังสอดส่อง รวมทั้งการทำแนวกันไฟ และออกมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างจริงจัง โดยมีเทศบาลตำบลสถานที่ และเจ้าหน้าที่วนอุทยานห้วยน้ำช้างร่วมภารกิจด้วย และยังมีกิจกรรมเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าโดยร่วมกันปลูกต้นไม้บริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำม้า พร้อมทั้งร่วมกันปล่อยปลาในอ่างเก็บน้ำเพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ โดยพระสงฆ์ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชนร่วมเป็นผู้นำกิจกรรมสร้างความสมัครสมานสามัคคี

การจัดการน้ำโดยชุมชน โดยกลุ่มผู้ใช้น้ำจำนวน ๕ กลุ่ม มีข้อกำหนดกติกาการใช้น้ำ ซึ่งแบ่งการบริหารจัดการเป็นโซนตามสภาพพื้นที่ที่คลองส่งน้ำไหลผ่าน มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ ให้เกษตรกรมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรอย่างทั่วถึงและเพียงพอ กลุ่มทุนทางสังคม ได้แก่ กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยช้าง กลุ่มผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเต็น ๑ กลุ่มผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเต็น ๒ กลุ่มผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าทุ่งอ่าง โดยในปี ๒๕๖๓ ซึ่งเกิดปัญหาภัยแล้งทำให้ผลผลิตเสียหาย การทำการเกษตรขาดทุน ทางกลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำช้างมีมติร่วมกันไม่เก็บค่าบริการเพื่อเป็นการเยียวยาเกษตรกร

ด้านการจัดการขยะ มีแหล่งเรียนรู้ต้นแบบของชุมชน โดยมีหมู่บ้านต้นแบบการจัดการขยะ โดยจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการขยะดำเนินการตามแนวทาง และกติกา ที่ทางกลุ่มกำหนด เป็นหมู่บ้านตัวแทนอำเภอเชียงของเข้ารับรางวัลจังหวัดสะอาด ประจำปี ๒๕๖๑ ทุนทางสังคม ได้แก่ หมู่บ้านต้นแบบการจัดการขยะและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านทุ่งอ่างหมู ๖ มีกองทุนขยะหอมบุญโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยได้จัดกิจกรรมรณรงค์ลดปริมาณขยะขึ้น มุ่งเน้นและส่งเสริมให้นักเรียนผู้สูงอายุ ได้เกิดความตื่นตัวตระหนักและมีส่วนร่วมการดูแล รักษาความสะอาด คัดแยกขยะในครัวเรือน นำมาขายฝากธนาคารขยะทุกวันพฤหัสบดี มีเทศบาลตำบลสถานมารับซื้อขยะ และการช่วยเหลือสังคมสงเคราะห์ จัดตั้งกลุ่มกองทุน “เพื่อนเยี่ยมเพื่อน” บูรณาการกองทุนขยะหอมบุญ ร่วมกับกองทุนเพื่อนเยี่ยมเพื่อน โดยนำเงินที่ได้จากกองทุนขยะหอมบุญ ไปซื้อของใช้ที่จำเป็นสำหรับผู้ป่วยติดเตียง เช่น ผ้าอ้อมสำเร็จรูปสำหรับผู้ใหญ่ ผงซักฟอก น้ำยาทำความสะอาด ฯลฯ บูรณาการกองทุนขยะหอมบุญ ร่วมกับกองทุนตักบาตรด้านตอด เพื่อนำเงินและข้าวสารอาหารแห้ง ไปเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยหรือยากไร้ที่อยู่ตามลำพัง

มีการกำหนดกฎกติการ่วมกันภายในชุมชนในการรักษาสภาพแวดล้อมและการลดการใช้สารเคมีบริเวณที่อยู่อาศัย หรือมาตรการการลดใช้สารเคมีภายในหมู่บ้าน โดยมีกฎของชุมชนที่เรียกว่าธรรมนูญหมู่บ้าน ห้ามใช้สารเคมีบริเวณที่อยู่อาศัย หากมีการฝ่าฝืนมีการกำหนดบทลงโทษไว้

๒) ด้านสังคม

ตำบลสถานเป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ชุมชนอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากชุมชนบทสู่ชุมชนเมืองมากขึ้น มีจำนวนประชากรแฝงเพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงของสังคม ส่งผลให้ประชาชนเข้าถึงโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชนน้อยลง วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมเริ่มเลือนหาย เป็นสังคมต่างคนต่างอยู่มากขึ้น การจัดการปัญหาด้านสังคม ตำบลสถานได้พัฒนางาน โดยมี “ความรักและความสามัคคี” เป็นหลักนำ ผู้นำชุมชนจึงเป็นกลไกหลักในการรวมกลุ่ม และขับเคลื่อนงานในชุมชน มีการสร้างความร่วมมือ ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน เช่น การสร้างความร่วมมือในกิจกรรมผู้ใหญ่วัยบ้านพาเที่ยว มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน การสร้างหมู่บ้านต้นแบบ เช่น หมู่บ้านจัดการขยะบ้านทุ่งอ่าง หมู ๖ การเฝ้าระวังโรคติดต่อ โดยกลุ่ม อสม. สายตรวจลูกน้ำยุงลาย การร่วมมือ ร่วมใจของทุกฝ่ายเพื่อควบคุมและเฝ้าระวังโรคติดต่อร้ายแรง เช่น เช่นการจัดตั้งชุดเฉพาะกิจเพื่อควบคุม COVID-๑๙ ตำบลสถาน โดยมีหน่วยงาน รพ.สต.ทุกแห่งในตำบลสถานเป็นพี่เลี้ยง มีกลไกในการสร้างจิตอาสา ยกย่องเชิดชูเกียรติ คนดี คนเก่ง คนสำคัญ คนต้นแบบภายในตำบล โดยหน่วยงานเทศบาลตำบลสถาน มีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม “การบริหารจัดการท้องถิ่น ภาคี ๔ ฝ่าย” การประชุมหารือและการออกแบบกิจกรรมในการแก้ไขปัญหา ร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ไข ปัญหา ร่วมรับผลประโยชน์

มีกิจกรรมที่เกิดจากความร่วมมือของ ๕ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๓ บ้านน้ำม้า หมู่ ๑๔ บ้านเชียงคานใหม่ หมู่ ๕ บ้านแพน หมู่ ๑๐ บ้านน้ำม้าใต้ หมู่ ๑๓ บ้านน้ำม้าเหนือ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีเขตติดต่อกับป่าน้ำช้าง ซึ่งมักจะเกิดเหตุไฟป่าอยู่เป็นประจำ ทางผู้นำได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอาสาสมัครป้องกันไฟป่า ทำหน้าที่เป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็วในการออกปฏิบัติการดับไฟ และให้มีการเฝ้าระวังสอดส่อง รวมทั้งการทำแนวกันไฟ กำหนดบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนและบังคับใช้อย่างจริงจัง ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัครดับไฟป่า

มีระบบการจัดการเรียนรู้ภายในชุมชนเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน การสืบสานและถ่ายทอดภูมิปัญญา ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้ตลอดชีวิต (โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสถานวัดเชียงคาน) ศูนย์เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมบ้านครุวิทยา ดีแก้ว ศูนย์เรียนรู้ศิลปะมวยไทยค่ายมวยสิงห์สะพานโขง การส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาจีน (โรงเรียน) ซึ่งกำหนดไว้ในวิชาเรียนหลักของโรงเรียน การสืบสานการเล่นดนตรีไทย วงดนตรีจิตอาสา ญ.สิงคาร การสืบสานศิลปะการเล่นดนตรีพื้นเมืองของกลุ่มดนตรีพื้นเมืองบ้านเชียงคาน กลุ่มสตรีฟ้อนรำตำบลสถาน กลุ่มร่ำวงย้อนยุค

ชุมชนมีการรวมกลุ่มและเชื่อมโยงการทำงานเป็นระบบ บ้านน้ำม้าใต้ ม.๑๐ มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเป็นระบบ ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำม้า กลุ่มวิสาหกิจโฮมสเตย์หน้าด่านบ้านทุ่งจิว การจัดการกองทุนหมู่บ้านน้ำม้าใต้ โดยบูรณาการเชื่อมโยงงานกับกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน มีการรวมกลุ่มเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ได้แก่ กลุ่มอัยสอนหลาน กลุ่มผู้สูงอายุจ้อยซอ กลุ่มดนตรีพื้นเมือง ญ.สิงคาร กลุ่มดนตรีพื้นเมืองวัดเชียงคาน กลุ่มดนตรีพื้นเมืองบ้านครุวิทยา กลุ่มดนตรีสะล้อซอซึง บ้านทุ่งจิวหมู่ ๒ มีการสร้างความร่วมมือภายในชุมชนการช่วยเหลือเกื้อกูลสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

โดยการกำหนดธรรมเนียมปฏิบัติร่วมกัน ได้แก่ การ “เอามือห้าวัด” ร่วมทำโรตงาน ร่วมแสดงการฟ้อน รำ ร่วมแห่ครวทานเข้าวัด รวมถึงมีการพัฒนาบทบาท ศักยภาพและการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม เกิดการรวมกลุ่มโดยสมาชิกจากกลุ่มพัฒนาสตรีของหมู่บ้าน ดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและเฝ้าระวังปัญหาเด็กและผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงโดยการช่วยเหลือตามแนวทางของกลุ่มที่วางไว้ ทุนทางสังคมได้แก่ กลุ่มพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงตำบลสถาน

มีการรวมกลุ่มช่วยเหลือทางสังคมโดยใช้กลุ่มกองทุนต่าง ๆ การรวมกลุ่มจิตอาสาในการดูแลสุขภาพ ผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบโดยจัดกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ กองทุนเพื่อนช่วยเพื่อน กองทุนดักบาตร ตานต้อด กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ กองทุนขยะฮอมบุญ

๓) ด้านเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจชุมชนของตำบลสถาน มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้เสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้ามีการนำนวัตกรรมทักษะอาชีพมาใช้เพื่อพัฒนากลุ่ม มีการทำกิจกรรมกลุ่มอย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงงานกับกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ทั้งในและนอกพื้นที่ มีการอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน การพัฒนาทักษะงานในกลุ่ม มีการจัดหาตลาด และใช้เทคโนโลยีการใช้ตลาดออนไลน์โดยใช้ทุนทางสังคมเป็นฐานในการพัฒนาและขยายผล ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวตำบลสถาน การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ของกลุ่มปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดบ้านทุ่งอ่าง กลุ่มสมุนไพรบ้านทุ่งจั่วเหนือ กลุ่มทอผ้าและตุ๊กตานาบ้านทุ่งจั่ว วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำม้า กลุ่มวิสาหกิจโฮมสเตย์หน้าด่านบ้านทุ่งจั่ว กลุ่มตัดเย็บบ้านน้ำม้า กลุ่มแปรรูปกล้วย (กล้วยฉาบแม่สุพิน) กลุ่มแห่มหามสูตรโบราณ กลุ่มวิสาหกิจขนมไทยบ้านทุ่งจั่วเหนือ กลุ่มไม้กวาดดอกหญ้าบ้านน้ำม้าใต้ กลุ่มจักสานบ้านน้ำม้าใต้กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร (กล้วยฉาบแม่จันทร์ดี) บ้านทุ่งอ่าง กลุ่มจักสานตะกร้าจากเส้นพลาสติกบ้านทุ่งจั่วเหนือ การจัดการกลุ่มออมทรัพย์ บ้านน้ำม้า ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพ มีการรวมกลุ่มช่วยเหลือทางสังคมโดยใช้กองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้าน ได้แก่ การจัดการกองทุนหมู่บ้านน้ำม้าใต้หมู่ ๑๐ มีการอบรมฝึกอาชีพ ส่งเสริมการมีงานทำ การมีรายได้ การพัฒนาฝีมือแรงงาน การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ เพื่อการแข่งขันทางการตลาด โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาลตำบลสถาน สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดเชียงราย การศึกษาอบรมและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเชียงของ(กศน.) ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดนจังหวัดเชียงราย (อำเภอเชียงแสน) ชุมชนมีการจัดการเรียนรู้ด้านการเกษตร และระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตสินค้าเกษตรอำเภอเชียงของ (ศพก.) กลุ่มวิสาหกิจเกษตรธรรมชาติเชียงของ (MOA) กลุ่มวิสาหกิจผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวตำบล การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ของกลุ่มปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดบ้านทุ่งอ่าง กลุ่มวิสาหกิจเกษตรอินทรีย์อำเภอเชียงของ ศูนย์เรียนรู้เกษตรธรรมชาติ ไร่ภูไทล้านนา ท่ามะ เกษตร ศูนย์เรียนรู้เกษตรธรรมชาติสวนยายไพหลานหลาย และการจัดการโรงสีชุมชน เป็นต้น

การเสริมสร้างการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวโดยชุมชน เชื่อมโยงกันเป็นระบบ ได้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำม้า กลุ่มวิสาหกิจโฮมสเตย์หน้าด่านบ้านทุ่งจั่ว กลุ่มวิสาหกิจกลุ่มรักษาสุนทร (บ้านสมุนไพรแม่จำเนียร) กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ ปั่นเพื่อรัก บอกอีก ที่บ้านแพน ,วิ่ง FREE RUN SUNDAY ,การแข่งขันปั่นจักรยานเสือภูเขา ,การแข่งขันเอนด์รูโร่ โดยใช้ทุนทางธรรมชาติ ได้แก่ วนอุทยานห้วยน้ำช้าง ,อ่างเก็บน้ำบ้านน้ำม้า ,หนองสลาบบ้านน้ำม้า โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาลตำบลสถาน ชมรมการท่องเที่ยวอำเภอเชียงของ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย

๔) ด้านสุขภาพ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยเฉพาะการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากวิถีดั้งเดิม ประชาชนมีวิถีการบริโภคที่เปลี่ยนไป รับประทานอาหารที่มีสารปรุงแต่ง และอาหารแปรรูปมากขึ้น ทานพืชผักที่มีสารเคมีทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อจากพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันและการบริโภคไม่พึงประสงค์ และจากสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุสูงถึงร้อยละ ๒๕.๕๗ และมีสัดส่วนประชากรกลุ่มเตรียม (๕๐-๕๔ ปี) ร้อยละ ๒๐.๔๕ ทำให้ตำบลสถานเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) ผู้สูงอายุซึ่งอยู่ในวัยภาวะพึ่งพิงต้องอยู่ตามลำพังมากขึ้นส่งผลให้เป็นโรคซึมเศร้า และมีสถิติการฆ่าตัวตายสูง ทั้งตำบลสถาน มาตัว

ตายไม่สำเร็จจำนวน ๑ ราย มาตัวตายสำเร็จ จำนวน ๑๐ ราย (ที่มาจากสรุปผลการดำเนินงานประจำปี รพ.สต.ในเขตตำบลสถาน สถิติปีงบประมาณ ๒๕๕๔ - ๒๕๖๑)

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่ ร่วมกับเทศบาลตำบลสถาน ส่งเสริมการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านจัดการสุขภาพ และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงรายสนับสนุนให้มีการประกวดหมู่บ้านสุขภาพดีวิถีไทย เป็นการหนุนเสริมภารกิจ และดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนมีสุขภาพที่ดีโดยการจัดการแบบองค์รวม บ้านน้ำมาใต้ หมู่ ๑๐ ถือเป็นหมู่บ้านต้นแบบที่มีการจัดการสุขภาพโดยทุนทางสังคมในหมู่บ้าน มีระบบการจัดการสุขภาพที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านมาร่วมมือร่วมพลังแก้ไขปัญหาเรื่องสุขภาพโดยชุมชนหมู่บ้านจัดการสุขภาพมีการวางแผนและบริหารเชิงกลยุทธ์ ๓ กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่ ๑ สร้างจิตสำนึกที่ดีและการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพ กลยุทธ์ที่ ๒ ส่งเสริมให้คนในชุมชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคไม่ติดต่อ กลยุทธ์ที่ ๓ ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพ โดยมีกิจกรรมสำคัญที่ร่วมวางแผนในชุมชน ๘ กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการอบรมแกนนำสุขภาพแก่คณะกรรมการหมู่บ้านสุขภาพดีวิถีชีวิตไทย กิจกรรมปลูกผักสวนครัว รั้วกินได้ กิจกรรมปลูกกล้วยและสวนสมุนไพร กิจกรรมการออกกำลังกาย กิจกรรม รณรงค์ลด ละเลิก บุหรี่และ สุรา กิจกรรมครัวกลางหมู่บ้าน กิจกรรมการแปรรูปสมุนไพรเพื่อสุขภาพ กิจกรรมดนตรีผู้สูงอายุและการฟ้อนรำ บ้านน้ำมาใต้ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับจังหวัด หมู่บ้านสุขภาพดี วิถีไทย ประจำปี ๒๕๕๙ และ ๒๕๖๐ เป็นจุดเริ่มต้นที่หนุนเสริมให้บ้านน้ำมาใต้เป็นหมู่บ้านจัดการตนเอง

ตำบลสถานมีการจัดการสุขภาพรวมกลุ่มโดยชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมออกกำลังกาย ทุนทางสังคม ได้แก่ วิชากิจชุมชนเพื่อกีฬาวาดบอลอำเภอเชียงของ กลุ่มสูงวัยรักษสุขภาพ กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสถานวัดเชียงคาน กลุ่มร่วมน้อมยุคนที่มีเกือบทุกหมู่บ้าน

มีระบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการสวัสดิการโดยชุมชนจากนโยบายของรัฐ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและพิการตำบลสถานการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (LTC) โดยมีผู้จัดการดูแล (Care Manager) และผู้ช่วยเหลือดูแล ผู้สูงอายุ (Care giver) ที่ผ่านการฝึกอบรมและขึ้นทะเบียน ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง เชียงรุ้งในพื้นที่ ๑ : ๑๐ คน โดยได้รับค่าตอบแทนจากกองทุนหลักประกันสุขภาพใน ระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ สร้างผลลัพธ์คือ ผู้ป่วยติดเตียงได้รับการดูแล ช่วยเหลือด้านสุขภาพ อย่างเหมาะสมและต่อเนื่องผู้ป่วยติดเตียงได้รับการดูแลด้านสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัยที่ดีขึ้น ผู้ป่วยได้รับการดูแลและส่งต่ออย่างทันทั่วทั้งที่ สุขภาพกาย และสุขภาพจิตของผู้ป่วยบางคนดีขึ้น จนบางรายสามารถช่วยเหลือตนเองได้ดีขึ้น และบางรายดีขึ้นจนพ้นสภาพที่ต้องนอนติดเตียง ศูนย์บริการคนพิการเทศบาลตำบลสถานให้การบริการและดูแลผู้ พิการในพื้นที่ เช่น จัดอบรมส่งเสริมอาชีพผู้พิการ ดำเนินการซ่อมแซมบ้านเรือนและปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม และดำเนินการให้ผู้พิการเข้าถึงบริการของรัฐที่พึงได้รับ โดยเชื่อมโยงงานกับระบบกองทุนหลักประกันสุขภาพ ระดับพื้นที่ตำบลสถาน (สปสช.) เป็นกองทุนเพื่อการสร้างสุขภาพโดยชุมชนได้จัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาด้านสาธารณสุข และตอบสนองความต้องการในด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ รวมไปถึงการรวมกลุ่มช่วยเหลือทางสังคมโดยใช้กลุ่มกองทุนต่าง ๆ การรวมกลุ่มจิตอาสาในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบโดยจัดกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ กองทุนเพื่อนช่วยเพื่อน กองทุนดับบาตรตานตอด กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ กองทุนขยะหอมบุญ

มีกระบวนการควบคุมและเฝ้าระวังโรคติดต่อโดยชุมชน ผ่านกลไก ๔ องค์กรหลัก ที่มีการดำเนินงานต่อเนื่องจริงจัง แม้ไม่ใช่ช่วงระบาดของโรค เช่น การควบคุมโรคไข้เลือดออก โดยมีกลุ่ม อสม.เป็นผู้นำการขับเคลื่อน มีการให้ความรู้ รณรงค์ ให้ชุมชนร่วมจัดการปัญหา โดยการตรวจลูกน้ำยุงลายทุกเดือน และทุกสัปดาห์ในช่วงฤดูฝน มีการนำใช้ “กลยุทธ์ธงแดง” ปักไว้หน้าบ้านครัวเรือนที่ตรวจพบลูกน้ำยุงลาย และมีการสลับหมู่บ้านสุมตรวจลูกน้ำ เรียกกิจกรรมว่า “อสม.สายตรวจ” นอกจากนั้น ยังมีชุดเฉพาะกิจ COVID-๑๙ ตำบลสถาน ที่มีกระบวนการทำงานเชิงรุก และเฝ้าระวัง คัดกรองต่อเนื่องทั้งระดับหมู่บ้าน และตำบล ที่ทุกภาคส่วนต่างมีบทบาทสำคัญ และส่งผลให้การจัดการควบคุมโรคปอดติดเชื้อที่เกิดจากไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๕) การเมืองการปกครอง

ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย มีเขตการปกครองท้องที่จำนวน ๑๖ หมู่บ้าน และเป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) ๒ หมู่บ้าน มีการปกครองในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ซึ่งมีการกำหนดบทบาทของคณะกรรมการแต่ละฝ่ายไว้ รวมทั้งมีการแบ่งเขตการพัฒนาเป็นหมวด เพื่อให้สะดวกต่อการปกครอง ซึ่งการกำหนดจำนวนหมวดการปกครองขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรในหมู่บ้าน ตำบลสถานมีการปกครองท้องที่รูปแบบเทศบาล แบ่งเขตการเลือกตั้งท้องถิ่นจำนวน ๒ เขตการเลือกตั้ง ปัญหาด้านการเมืองการปกครองในตำบลสถาน เป็นปัญหาในด้านของความสามารถในการจัดการตนเองของแต่ละหมู่บ้านที่ยังไม่ทัดเทียมกัน ระดับความเข้มแข็งของชุมชนต่างกัน ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจในด้านกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และกลไกการจัดการพื้นที่ในระดับหมู่บ้าน

ทุนทางสังคมในการจัดการปัญหา ได้แก่ เทศบาลตำบลสถาน ในฐานะหน่วยงานเชื่อมประสานและอำนวยความสะดวกสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมและบูรณาการสู่การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น สร้างเวทีสาธารณะเพื่อถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน สร้างความตระหนักให้ชุมชนเห็นความสำคัญของแผนพัฒนาหมู่บ้านซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญของการปกครองและพัฒนา ในส่วนของการปกครองระดับหมู่บ้าน มีคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ในการดูแลเพื่อความสงบเรียบร้อย มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบภายในหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หัวหน้าหมวด คณะกรรมการหมวด ชุดรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้าน (ชรบ.) อาสาป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้าน คณะกรรมการกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

โดย ศักยภาพการจัดการปัญหาด้านการเมืองการปกครองของตำบลสถาน เป็นการนำใช้ทุนทางสังคมเพื่อการจัดการปัญหา โดยมีกฎ กติกา ข้อตกลง ๓ ระดับ ดังนี้

ระดับหมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านมีการทำข้อตกลงร่วมกันในการออกกฎ กติกา ให้คนในหมู่บ้านปฏิบัติตามที่เรียกว่า ธรรมนูญหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันโดยทุกคนต้องเคารพกฎ ระเบียบ ข้อตกลง เมื่อทำผิดต้องถูกลงโทษตามที่กำหนดไว้ เช่น มีการทำข้อตกลงในการจัดการขยะในหมู่บ้าน เป็นต้น ในการประชุมทำข้อตกลงเหล่านี้สามารถจัดทำได้ในการประชุมหมู่บ้าน และการประชุมตามผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้านเห็นสมควร

ระดับกลุ่มทางสังคม องค์กรชุมชน แต่ละกลุ่มหรือองค์กรชุมชน ต่างกำหนดกฎ ระเบียบของการรวมกลุ่มไว้ชัดเจน เช่น ชุดรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้าน (ชรบ.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ต่างมีกฎ กติกา ให้สามารถร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบ

ระดับตำบล หน่วยงานทุกหน่วยงานในพื้นที่ต่างมี กฎ ระเบียบเพื่อการปฏิบัติงานเฉพาะของตน และในส่วนของการเชื่อมภารกิจงานระหว่างหน่วยงานยังมีข้อตกลงร่วมเพื่อดำเนินงานและกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในระดับตำบล ได้แก่ ข้อตกลงร่วม (MOU) ด้านการจัดการขยะในพื้นที่ โดยเทศบาลตำบลสถานร่วมกับ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ศูนย์การศึกษาอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเชียงของ (กศน.) และ ข้อตกลงร่วม “ตำบลสถาน อาหารปลอดภัย” โดยเทศบาลตำบลสถาน โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเชียงของ กลุ่มผู้ประกอบการอาหาร และกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดภัยในพื้นที่ และการกำหนดเป้าหมายร่วม หรือจุดยืนทางยุทธศาสตร์ (Positioning) ของตำบลสถาน เป็นต้น

๒.๒ ศักยภาพในการจัดการปัญหา ๑๐ ประเด็นของพื้นที่

๑) การแก้ปัญหาอุบัติเหตุจราจรและแอลกอฮอล์

การบริโภคแอลกอฮอล์ในชุมชนยังพบการดื่มแอลกอฮอล์ในงานรื่นเริงต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ชุมชนอยู่มาก ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อการเกิดอุบัติเหตุจราจร ข้อมูลจาก TCNAP ประจำปี ๒๕๖๒ พบว่า ร้อยละ ๑๒.๔๓ ของผู้มีพฤติกรรมเสี่ยงมีการดื่มสุราเป็นประจำ โดยเป็น เพศชาย ร้อยละ ๗๕.๘๒ เพศหญิง ร้อยละ ๒๔.๑๗ ผู้ที่ดื่มสุรามีอายุน้อยที่สุดเพียง ๑๑ ปี อายุมากที่สุด ๘๓ ปี และร้อยละ ๐.๕๒ ขับรถเร็วเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ประชาชนสวมหมวกนิรภัย ร้อยละ ๙๗.๙๗ ไม่สวมหมวกนิรภัย ร้อยละ ๒.๐๓ ในรอบ ๖

เดือนมีผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุจราจร ๑๐ ราย คิดเป็นร้อยละ ๖.๐๖ จากผู้มีภาวะฉุกเฉินที่ต้องรักษา (๑๖๕ คน) และพบว่ามีผู้ดื่มสุราแล้วขับขี้นพาหนะ ๒๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๔๘ และจากสถิติการเกิดอุบัติเหตุในพื้นที่ ในปี ๒๕๖๒ ข้อมูลจากมูลนิธิส่งเสริมธรรมการกุศล จุดแข็งของ พบว่า จำนวนผู้ประสบอุบัติเหตุจราจร จำนวน ๘ ราย ในจุดเสี่ยงหรือจุดอันตรายในชุมชน ๗ จุด ซึ่งผู้ประสบเหตุดังกล่าว ร้อยละ ๖๐ มีปริมาณแอลกอฮอล์ในร่างกาย

จากปัญหาดังกล่าว เทศบาลตำบลสถานได้ออกแบบกิจกรรมรณรงค์และขับเคลื่อน “ลดเมา เพิ่มสุข : ปฏิบัติการชุมชนอาสา ลดเมา ลดเหตุ” โดยเริ่มดำเนินการในปี ๒๕๖๐ โดยกำหนดมาตรการของชุมชน ๓ สร้าง ประกอบด้วย ๑) สร้างจุดบริการ ลดเมาเพิ่มสุข กำหนดจุดพักรถ ด้านชุมชน จำนวน ๔ จุด ๒) สร้างสรรค์พื้นที่ปลอดภัย โดยกำหนดพื้นที่สงกรานต์ปลอดภัย งานศพ งานบุญประเพณีปลอดภัย ๓) เสริมสร้างถนนปลอดภัย โดยการปรับปรุงจุดเสี่ยง ติดตั้งป้ายสัญลักษณ์และธงแดงเตือนภัยบริเวณทางโค้ง ๓ จุดในพื้นที่ และในปี ๒๕๖๑ เป็นต้นมา ตำบลสถาน โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามนโยบายของรัฐบาล และข้อสั่งการของจังหวัด ในการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนในช่วงเทศกาล โดยให้มีการจัดตั้งด่านชุมชน ครบทุกหมู่บ้าน และจัดชุด ชรบ.เฝ้าระวังตลอด ๒๔ ชั่วโมง และรายงานเหตุการณ์ให้อำเภอ และจังหวัดทราบอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงการประกาศ ๗ วันอันตราย และในปี ๒๕๖๓ ตำบลสถานได้ออกแบบกิจกรรมรณรงค์โดยใช้แนวทาง ๔ สร้าง ๑ พัฒนา ขับเคลื่อนงานลดอุบัติเหตุในชุมชน คือ ๑) สร้างต้นแบบ ๒) สร้างเส้นทางปลอดภัย ๓) สร้างระบบช่วยเหลือโดยชุมชน ๔) สร้างกฎกติกามาตรการทางสังคม และการบังคับใช้กฎหมาย และพัฒนา ๔ องค์กรหลัก ท้องที่ ท้องถิ่น หน่วยงาน และกลุ่มองค์กรชุมชน สร้างชุมชนลดเมา เพิ่มสุข ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมเพื่อการลดเหล้าในงานศพ ยังเป็นกิจกรรมหนึ่งโครงการหมู่บ้านจัดการสุขภาพ ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนหลักประกันสุขภาพอีกด้วย รวมถึงการดำเนินการเพื่อตอบสนองนโยบายอำเภอเชียงของ “อำเภอเชียงของ เมืองสะอาด ปลอดภัย น่ายล” จึงได้มีการกิจกรรมร่วมประกาศเจตนารมณ์หมู่บ้านต้นแบบสวมหมวกนิย ๑๐๐% ในหมู่บ้านต้นแบบบ้านสถาน หมู่ ๑ บ้านสถานใต้ หมู่ ๑๒ บ้านทุ่งอ่างหมู่ ๖ และบ้านทุ่งอ่างใหม่ หมู่ ๑๕

๒) ปัญหาบุหรี่และสารเสพติด

ตำบลสถานตั้งอยู่ในพื้นที่ทางผ่านไปสู่ด่านพรมแดน ไทย-ลาว ซึ่งมีสะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่ ๔ เป็นตัวเชื่อมการขนส่ง การท่องเที่ยว การค้าระหว่างประเทศ ทำให้ในแต่ละปีจึงมีนักธุรกิจ นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าออกผ่านพื้นที่จำนวนมาก รวมถึงการเคลื่อนย้ายแรงงานก็มีมากขึ้น มีแรงงานลาวเข้ามาทำงานฝั่งไทยมากขึ้น จึงเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการลักลอบขนส่งยาเสพติด โดยมีสถิติการจับกุมในพื้นที่บ่อยครั้ง และปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคมมากที่สุดคือปัญหาเด็กและเยาวชน รวมทั้งกลุ่มวัยแรงงานในพื้นที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด จากข้อมูล TCNAP ประจำปี ๒๕๖๒ พบว่า ประชาชนมีพฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพ โดยสูบบุหรี่เป็นประจำ จำนวน ๒๐๐ คน (ร้อยละ ๑๑.๑๒) ผู้สูบบุหรี่อายุน้อยที่สุด ๑๓ ปี อายุมากที่สุด ๗๖ ปี จำนวนครัวเรือนที่มีคนสูบบุหรี่ ๑๗๒ ครัวเรือน ทูทางสังคมที่ได้จัดการปัญหาดังกล่าว ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน ฝ่ายปกครองท้องที่โดยการกำกับดูแลของฝ่ายความมั่นคงอำเภอเชียงของ มีการจัดเวรยามเพื่อเฝ้าระวังปัญหาทั้งการขนส่ง และการเสฟสารเสพติดในพื้นที่อย่างจริงจังจึงมีการประสานความร่วมมือกับตำรวจเพื่อส่งตัวผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการสอบสวน ในส่วนของการป้องกันปัญหา คณะกรรมการหมู่บ้านได้กำหนดมาตรการทางสังคม โดยออกกฎ ระเบียบ ที่เรียกว่าธรรมนูญหมู่บ้าน ที่กำหนดกติกา และข้อห้ามในเรื่องต่างๆ เพื่อบังคับใช้ในหมู่บ้าน กำหนดบทลงโทษไว้อย่างชัดเจน หากพบว่าสมาชิกครัวเรือนใดมีพฤติกรรมเข้าไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติดจะถูกตัดสิทธิ์ความช่วยเหลือใด ๆ ของหมู่บ้าน เช่น ถูกตัดออกจากการเป็นสมาชิกกองทุนฌาปนกิจหมู่บ้าน เป็นต้น

ในส่วนของการลดการบริโภคยาสูบ ตำบลสถานได้มีการจัดพื้นที่เขตปลอดบุหรี่ ในสถานที่ราชการ สถานที่สาธารณะ และจัดกิจกรรมรณรงค์ลดสูบบุหรี่ในโอกาสต่าง ๆ ออกแบบกิจกรรมเพื่อลดนักสูบหน้าใหม่ โดยร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกำหนดเป็นกิจกรรมย่อยของโครงการหมู่บ้านจัดการสุขภาพ

๓) การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

จากข้อมูล TCNAP ประจำปี ๒๕๖๒ ตำบลสถานมีประชากรทั้งสิ้น ๖,๐๖๖ คน มีจำนวนประชากรกลุ่มผู้สูงอายุ ๖๐ ปี ขึ้นไปจำนวน ๑,๕๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๕๗ อัตราพึ่งพิงผู้สูงอายุต่อวัยแรงงานเท่ากับร้อยละ ๓๘.๙๒ กลุ่มเตรียม (๕๐-๕๙ ปี) จำนวน ๑,๒๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๙๕ จำนวนครัวเรือนที่มี

ผู้สูงอายุ ๑,๑๐๖ คน (ร้อยละ ๕๓.๒๒) และพบว่า มี ๙ คนที่มีผู้สูงอายุป่วยติดเตียง (ร้อยละ ๐.๘๑) และพบร้อยละ ๖๗.๗๐ ของคนอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีอาชีพและรายได้ (๑,๐๕๑ คน) ข้อมูลด้านสาธารณสุขพบผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมการเสี่ยงในหลายลักษณะ ได้แก่ กินอาหารสุกๆ ดิบๆ ร้อยละ ๒๘.๙๖ รองลงมาได้แก่ ดื่มสุราเป็นประจำ ร้อยละ ๑๔.๕๘ ไม่ได้ออกกำลังกาย ร้อยละ ๑๓.๗๕ ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยด้วยโรคไม่เรื้อรัง จำนวน ๗๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓๘ โดยพบว่าโรคไม่ติดต่อ เรื้อรังอันดับหนึ่ง ได้แก่ ความดันโลหิตสูง ร้อยละ ๕๕.๐๓ รองลงมาได้แก่ กลุ่มโรคเบาหวาน ร้อยละ ๑๑.๒๘ และโรคกระดูกกล้ามเนื้อ และข้อ ร้อยละ ๑๐.๐๗ ตามลำดับ และยังพบผู้สูงอายุป่วยด้วยโรคทางจิตเวช/ซึมเศร้า จำนวน ๒ คน (ร้อยละ ๐.๒๗) สภาวะเจ็บป่วยเรื้อรังในปัจจุบันพบว่า ผู้สูงอายุจำนวน ๕๓๙ คน ป่วย ไปไหนมาไหนไม่ได้ (ร้อยละ ๔๔.๕๖) ป่วย อยู่กับบ้าน ไปไหนมาไหนไม่ได้ ๒๒ คน (ร้อยละ ๓.๘๖) และป่วยนอนติดเตียง ๙ คน (ร้อยละ ๑.๕๘) และพบว่าผู้สูงอายุมีความพิการ ๑๖๔ คน ความพิการที่พบอันดับหนึ่งคือความพิการทางการได้ยิน รองลงมาคือความพิการทางการเคลื่อนไหว

จากข้อมูลสถานะด้านผู้สูงอายุ และปัญหาในพื้นที่ กล่าวได้ว่าปัญหาสำคัญที่คนในตำบลตระหนักและร่วมกันแก้ไขคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ โดยการสร้างพื้นที่เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีบทบาท เข้าถึงศักยภาพและตระถึงคุณค่าของตนเอง มีการจัดการปัญหาโดยทุนทางสังคมที่หลากหลายดำเนินงานและกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของภาคี ๔ ฝ่าย ได้แก่ ท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงาน และองค์กรประชาชน ร่วมกันออกแบบกิจกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหา โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพให้เกิดขึ้นในตำบล โดยใช้ฐานคิดในการทำงาน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง และร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีงานและกิจกรรมเด่นเพื่อแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มผู้สูงอายุติดเตียง มีการดูแลโดยกองทุนระบบดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (LTC) ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและผู้พิการ โดยมีผู้ดูแล (Care Giver) ในพื้นที่จำนวน ๖ คน ให้การดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงตามแผนการดูแล (Care Plan) โดยมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสนับสนุนความร่วมมือ และการดูแลโดยกลุ่มผู้สูงอายุติดสังคมเป็นจิตอาสาช่วยดูแลกลุ่มผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสโดยจัดตั้งกองทุนเพื่อนเยี่ยมเพื่อน ดำเนินกิจกรรมในการระดมทุนทรัพย์ และของอุปโภค บริโภคที่จำเป็นและออกเยี่ยมผู้สูงอายุที่ป่วยและติดเตียง เป็นการส่งเสริมพัฒนาทุนบุคคลด้วยการสร้างจิตอาสาเพิ่มขึ้น

กลุ่มผู้สูงอายุติดบ้าน มีการดูแลโดยกองทุนระบบดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (LTC) ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและผู้พิการ มีการออกเยี่ยมตามแผนการดูแล มีการจัดการปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมหากพบครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุ และผู้ป่วยอาศัยอยู่มีสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่เหมาะสม โดยการประสานข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาลตำบลสถาน และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงรายเพื่อขอรับการให้การสงเคราะห์ซ่อมแซมปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัย ขอรับการสนับสนุนกายอุปกรณ์ และงบประมาณ

กลุ่มผู้สูงอายุติดสังคม โดยศูนย์เรียนรู้ตลอดชีวิต (โรงเรียนผู้สูงอายุ) กองทุนหลักประกันสุขภาพส่งเสริมสุขภาพกาย จิต ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบล การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ให้ผู้สูงอายุ กลุ่มพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงตำบลสถาน แลกเปลี่ยนรู้และรณรงค์เพื่อลดการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ชมรมผู้สูงอายุตำบลสถาน วัดทั้ง ๙ แห่ง สภาวัฒนธรรม เครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุอำเภอเชียงของ เครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงราย

กลุ่มวัยเตรียมผู้สูงอายุ (๕๐-๕๙ ปี) ตำบลสถานมีการเตรียมการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้การเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบคลุม ๕ มิติ ได้แก่ มิติด้านสุขภาพ มิติด้านเศรษฐกิจ (การส่งเสริมอาชีพ การมีงานทำ และการมีรายได้) มิติด้านสังคมวัฒนธรรม และการถ่ายทอดภูมิปัญญา มิติด้านการบริการสาธารณะและการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และมิติด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อให้กลุ่มดังกล่าวมีการเตรียมความพร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตปัญญา

๔) การจัดการขยะ

ด้านการจัดการขยะ เริ่มมาจากปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่ที่มีปริมาณมากขึ้นและไม่มีสถานที่กำจัดประชาชนกำจัดกันเองในครัวเรือนโดยการฝังและเผา ซึ่งภายหลังรัฐบาลได้มีมาตรการห้ามเผาขยะโดยเด็ดขาดเนื่องจากเป็นสาเหตุของหมอกควันและมลพิษ ทางเทศบาลตำบลสถานได้มีการส่งเสริมให้มีการคัดแยกขยะเพื่อปริมาณขยะที่ต้นทาง และรับซื้อขยะจากหมู่บ้าน เมื่อหมู่บ้านมีความรู้ ความเข้าใจในการคัดแยกขยะมากขึ้น ก็ดำเนินการคัดแยกขยะ ผ่านกิจกรรมธนาคารขยะของเทศบาลตำบลสถาน ทำให้มีข้อมูลปริมาณขยะที่ผ่านการคัดแยกเพิ่มขึ้น ทำให้เทศบาลทราบได้ว่า หมู่บ้านไหนที่ให้ความสำคัญ และให้ความร่วมมือในการคัดแยกขยะ จึงมีแนวคิดในการสร้างบ้านต้นแบบ เพื่อเป็นแกนนำในการจัดการขยะ เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นเกิดการเรียนรู้ระหว่างชุมชนร่วมกัน ทำให้เกิดหมู่บ้านต้นจัดการขยะ ๓ หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านทุ่งอ่าง หมู่ ๖ , บ้านน้ำม้าใต้ หมู่ ๑๐, บ้านทุ่งอ่างใหม่ หมู่ ๑๕ ที่มีการจัดการขยะได้ด้วยตนเอง ด้วยวิธีการจัดตั้งธนาคารขยะในหมู่บ้าน เพื่อให้สมาชิกในหมู่บ้านนำขยะรีไซเคิลมาขายให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือการแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของอุปโภค บริโภค อัตราค่ารับซื้อเป็นไปตามราคาท้องตลาด การแบ่งปันผลกำไรที่เกิดขึ้นให้แก่คณะกรรมการขยะประจำหมู่บ้าน และมีการจัดตั้งกองทุนขยะในหมู่บ้าน เพื่อใช้เป็นทุนสำหรับการจัดการขยะในอนาคต ดังกรณีของหมู่บ้านทุ่งอ่าง หมู่ ๖ ได้ดำเนินงานแก้ไขปัญหามาโดยใช้หลักการมีส่วนร่วม โดยใช้หลักประชาธิปไตย ซึ่งเป็นพื้นฐานวัฒนธรรมของหมู่บ้านที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาในทุกสมัยของการปกครอง โดยมุ่งให้ความตระหนักแก่คนในชุมชนในการรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชุมชน และรับผิดชอบต่อการสังคม กระตุ้นจิตสำนึกให้ทุกคนมองเห็นขยะไม่ใช่ขยะ แต่เป็น “ขยะคือเงิน” ปัจจุบันบ้านทุ่งอ่างหมู่ ๖ ในนามจังหวัดเชียงรายได้รับ รางวัล การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน และเป็นศูนย์การเรียนรู้การจัดการขยะโดยชุมชน ให้การต้อนรับผู้ศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง และจากการดำเนินโครงการบริหารจัดการขยะโดยชุมชน พบข้อมูลการจัดการขยะ ในข้อมูล TCNAP ประจำปี ๒๕๖๒ การจัดการขยะภายในครัวเรือน ชุมชนมีการจัดการขยะภายในครัวเรือน ๑,๘๒๘ ครัวเรือน (ร้อยละ ๙๗.๖๕) ไม่มีการจัดการ ๔๔ ครัวเรือน (ร้อยละ ๒.๓๕) โดยชุมชนมีการจัดการโดยการคัดแยกขยะสูงเป็นอันดับหนึ่ง จำนวน ๑,๓๔๐ ครัวเรือน (ร้อยละ ๗๓.๓๐) รองลงมาได้แก่ การจัดให้มีภาชนะรองรับขยะ ๑,๐๙๗ ครัวเรือน (ร้อยละ ๖๐.๐๑) และการเผา ๑,๐๒๐ ครัวเรือน (ร้อยละ ๕๕.๘๐) การดำเนินงานจัดการขยะโดยชุมชน บ้านทุ่งอ่างได้ขยายผลเป็นต้นแบบการจัดการขยะสู่พื้นที่อื่น ๆ และเป็นพื้นที่เรียนรู้ให้การต้อนรับคณะศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง

๕) การดูแลสุขภาพในชุมชน

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยเฉพาะการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากวิถีดั้งเดิม มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อจากพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันและการบริโภคไม่พึงประสงค์ เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจากสังคมที่เปลี่ยนไปสู่ผู้สูงอายุซึ่งอยู่ในวัยภาวะพึ่งพิงต้องอยู่ตามลำพังมากขึ้นส่งผลให้เป็นโรคซึมเศร้า และมีสถิติการฆ่าตัวตายสูง นอกจากนั้นปัญหาด้านสุขภาพที่พบมากได้แก่ ปัญหาโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ซึ่งจากข้อมูล TCNAP พบว่าข้อมูลการเจ็บป่วยเรื้อรัง มีผู้ที่ป่วยเรื้อรัง จำนวน ๑,๒๙๒ คน หรือคิดเป็น ร้อยละ ๒๓.๐๐ โดยมีประเภทของการเจ็บป่วยเรื้อรัง เป็นการเจ็บป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงสูงถึง ร้อยละ ๖๗.๓๔ รองลงมาได้แก่ เบาหวาน ร้อยละ ๑๘.๖๕ และโรคกระดูก กล้ามเนื้อและข้อ ร้อยละ ๑๓.๙๓ ตามลำดับ ซึ่งเกิดจากพฤติกรรมบริโภคที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งจากข้อมูลพฤติกรรมเสี่ยงพบว่าอันดับแรก คือการกินอาหารสุกๆ ดิบๆ คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๑๐ รองลงมาคือ ดื่มสุราเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐๒ และทำงานหนักพักผ่อนน้อย คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๐๘ ตามลำดับ

ในปี ๒๕๕๘ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพบ้านน้ำม้าได้จัดทำโครงการหมู่บ้านจัดการสุขภาพ หมู่บ้านสุขภาพดี วิถีไทย มีระบบการจัดการสุขภาพชุมชน เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านมาร่วมมือร่วมพลังแก้ไขปัญหาระบบสุขภาพโดยชุมชนหมู่บ้านจัดการสุขภาพมีการวางแผนและบริหารเชิงกลยุทธ์ ๓ กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่ ๑ สร้างจิตสำนึกที่ดีและการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพ กลยุทธ์ที่ ๒ ส่งเสริมให้คนในชุมชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคไม่ติดต่อ กลยุทธ์ที่ ๓ ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพ โดยมีกิจกรรมสำคัญที่ร่วมวางแผนในชุมชน ๘ กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการอบรมแกนนำสุขภาพ แก่คณะกรรมการหมู่บ้านสุขภาพดีวิถีชีวิตไทย กิจกรรมปลูกผักสวนครัว รั้วกินได้ กิจกรรมปลูกกล้วยและสวนสมุนไพร กิจกรรมการออกกำลังกาย กิจกรรม รณรงค์ลด ละเลิก บุหรี่และ สุรา กิจกรรมครัวกลางมุ่ง

กิจกรรมการแปรรูปสมุนไพรเพื่อสุขภาพ กิจกรรมดนตรีผู้สูงอายุและการฟ้อนรำ และในปี ๒๕๕๙ และ ๒๕๖๐ บ้านน้ำมำได้ ได้รับรางวัลหมู่บ้านสุขภาพดีวิถีระดับจังหวัด

มีระบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการสวัสดิการโดยชุมชน จากนโยบายของรัฐ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและพิการตำบลสถานการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (LTC) โดยมีผู้จัดการดูแล (Care Manager) และผู้ช่วยเหลือดูแล ผู้สูงอายุ (Care giver) ที่ผ่านการฝึกอบรมและขึ้นทะเบียน ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง เชิงรุกในพื้นที่ ๑ : ๑๐ คน โดยได้รับค่าตอบแทนจากกองทุนหลักประกันสุขภาพใน ระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ สร้างผลลัพธ์คือ ผู้ป่วยติดเตียงได้รับการดูแล ช่วยเหลือด้านสุขภาพ อย่างเหมาะสมและต่อเนื่องผู้ป่วยติดเตียงได้รับการดูแลด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่ดีขึ้น ผู้ป่วยได้รับการดูแลและส่งต่ออย่างทันท่วงที สุขภาพกาย และสุขภาพจิตของผู้ป่วยบางคนดีขึ้น จนบางรายสามารถช่วยเหลือตนเองได้ดีขึ้น และบางรายดีขึ้นจนพ้นสภาพที่ต้องนอนติดเตียง ศูนย์บริการคนพิการเทศบาลตำบลสถานให้การบริการและดูแลผู้ พิการในพื้นที่ เช่น จัดอบรมส่งเสริมอาชีพผู้พิการ ดำเนินการซ่อมแซมบ้านเรือนและปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม และดำเนินการให้ผู้พิการเข้าถึงบริการของรัฐที่พึงได้รับ โดยเชื่อมโยงงานกับระบบกองทุนหลักประกันสุขภาพ ระดับพื้นที่ตำบลสถาน (สปสข.) เป็นกองทุนเพื่อการสร้างสุขภาพโดยชุมชนได้จัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาด้านสาธารณสุข และตอบสนองความต้องการในด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่

ประชาชนมีการจัดการปัญหาเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพ โดยหันมาปรับพฤติกรรมบริโภค และออกกำลังกายมากขึ้น เกิดงานและกิจกรรมที่ให้ความสำคัญต่อการจัดการสุขภาพมากขึ้น เช่น กลุ่มสูงวัยรักษาสภาพวัดสถาน หมู่บ้านสุขภาพดี วิถีไทยชุมชนสถาน กลุ่มออกกำลังกายบ้านทุ่งจิวเหนือ ถนนสายตัวอย่างสถานวิถี เป็นต้น รวมถึงการจัดการด้านการควบคุมโรคติดต่อโดยกลุ่ม อสม.ที่นำแนวคิดการการสลับสายตรวจลูกน้ำยุงลาย และการนำธงแดงเป็นเครื่องมือสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ส่งผลให้การควบคุมโรคติดต่อในพื้นที่มีประสิทธิภาพ

๖) การดูแลเด็กปฐมวัยในชุมชน

จากข้อมูล TCNAP พบว่ามีสัดส่วนประชากรวัยเด็กปฐมวัย (๐-๕ ปี) จำนวน ๒๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๙๒ ของประชากรทั้งหมด และจากระบบข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาท้องถิ่น (CCIS) ประจำปี ๒๕๖๒ อัตราการเข้าเรียนปฐมวัยของเด็กอายุ ๓-๕ ปี มีจำนวนเด็กปฐมวัยที่เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดเทศบาลตำบลสถานจำนวน ๓ ศูนย์ จำนวน ๑๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๑๔ ปัญหาสำคัญที่พบในกลุ่มเด็กปฐมวัย ได้แก่ ปัญหาการดูแลสุขภาพร่างกาย เช่น พบร้อยละ ๕๐ ของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ขาดการดูแลช่องปากและฟันที่ถูกต้อง ปัญหาด้านร่างกายและการเจริญเติบโต โดยพบว่า มีเด็กที่มีส่วนสูง/น้ำหนักไม่เป็นไปตามเกณฑ์ ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๕๕ เด็กที่มีปัญหาด้านอารมณ์ จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๙๖ ปัญหาด้านสังคม เด็กไม่กล้าแสดงออก จำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๘๗ ปัญหาด้านสติปัญญา ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๗๙

ตำบลสถานมีทุนทางสังคมในการเข้ามาจัดการดูแลเด็กปฐมวัยในพื้นที่ ได้แก่ เทศบาลตำบลสถาน โดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๓ แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสถาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านทุ่งจิว และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านทุ่งอ่าง ดูแลเด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพ โดยมีบุคลากรทางการศึกษาจำนวน ๑๒ คน โดยครู ๑ คนให้การดูแลต่อเด็ก ๑๐ คน และกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับพื้นที่ตำบลสถานสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาสุขภาพเด็ก โดยจัดกิจกรรมหนูน้อยฟันสวย ยิ้มใส ได้รับการสนับสนุนทางวิชาการและวิทยากรจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสถาน โรงพยาบาลสมเด็จพระราชเชียงใหม่ของอนุเคราะห์ นักโภชนาการในการจัดรายการอาหารและดูแลด้านโภชนาการสำหรับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลตำบลสถาน

นอกจากนั้นแล้ว ตำบลสถานยังได้ส่งเสริมให้ทุนทางสังคมในพื้นที่มีการพัฒนาเด็กในด้านอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กและให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณภาพ ทั้งกาย จิต สังคม และปัญญา โดยมีกิจกรรมเด่น ได้แก่ การส่งเสริมพัฒนาการผ่านการเล่น (สนามเด็กเล่นสร้างปัญญา) การจัดการให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นแหล่งอนุรักษ์ ถ่ายทอดและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้าง ศพด. สืบสานภูมิปัญญาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงการให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองเด็ก ที่ประสบปัญหาจากความรุนแรงในครอบครัว แม้ไม่พบปัญหาในระดับปฐมวัย เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาดังกล่าวประกอบกับตำบลสถานตั้งอยู่ในเขตพัฒนา

เศรษฐกิจพิเศษ จึงได้เกิดกลุ่มทางสังคมในการจัดการปัญหาโดยการรวมตัวของแกนนำผู้หญิงในพื้นที่เกิดกลุ่มพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงตำบลสถาน ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการต่อต้านความรุนแรงต่อเด็กและสตรีและต่อต้านการค้ามนุษย์ มีตัวแทนแกนนำผู้หญิงหมู่บ้านละ ๒ คนทำหน้าที่สอดส่องดูแลและเฝ้าระวังพฤติกรรมและเข้าสู่กระบวนการช่วยเหลือตามแนวทางของกลุ่มเมื่อพบการกระทำรุนแรงต่อเด็กและสตรี

๗) เศรษฐกิจชุมชน

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพของสังคมชนบท สู่อำเภอเมือง การเปลี่ยนสภาพการใช้ที่ดิน เนื่องจากที่ดินมีราคาสูงขึ้น ประชาชนในตำบลมีการขายที่ดินให้กับนายทุน มีการเปลี่ยนมือการถือครองที่ดิน มากขึ้นทำให้ประชาชนเปลี่ยนสภาพจากเจ้าของที่ดินเป็นผู้เช่าที่ดินในการทำเกษตร มีปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามามากขึ้น ปัญหาทักษะของแรงงานในชุมชนไม่สอดคล้องกับการจ้างงาน ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานตามมาและปัญหาการกระจายรายได้ยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มอาชีพ มีการช่องว่างทางรายได้และสังคมกว้างขึ้น แต่ด้วยพื้นที่ของตำบลสถานที่เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการทำเกษตร อาชีพเกษตรจึงยังคงเป็นอาชีพหลักของประชากรในพื้นที่ แต่ในยุคภายหลังของการเปลี่ยนแปลง เกษตรกรได้เปลี่ยนวิธีการผลิตจากวิถีเกษตรดั้งเดิม เป็นเกษตรแนวใหม่เพิ่มมากขึ้น เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน การทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรธรรมชาติ และทำการเกษตรรูปแบบแปลงใหญ่ โดยใช้เทคโนโลยีช่วยเพิ่มผลผลิต นอกจากนั้นตำบลสถาน ได้ดำเนินการให้เกษตรกรได้มีอาชีพเสริม เช่น การปลูกพืชผัก การเพาะเลี้ยงเห็ด การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดี ให้ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ใช้พื้นที่ที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสิ่งที่มีอยู่ ตำบลสถานจึงเป็นพื้นที่สร้างการเรียนรู้ในด้านเกษตร เนื่องจากมีทุนทางสังคมที่หลากหลาย มีองค์ความรู้ในการทำเกษตรในแต่ละรูปแบบ เป็นแหล่งเกษตรทางเลือกที่ผู้เรียนรู้สามารถนำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่ตนเอง

การจัดการด้านเศรษฐกิจชุมชนมีการจัดการปัญหา โดยทุนทางสังคมที่มั่งคั่งและกิจกรรมที่หนุนเสริมด้านเศรษฐกิจ ๓ กลุ่ม ได้แก่ ทุนทางสังคมที่ส่งเสริมด้านการสร้างอาชีพ และการเพิ่มรายได้ ทุนทางสังคมที่ส่งเสริมการจัดการชุมชน และทุนทางสังคมที่ส่งเสริมการออม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนส่งผลอย่างยิ่งต่อการจัดการเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ ทำให้กลุ่มอาชีพต่าง ๆ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน

๘) การจัดการอาหารชุมชน

จากการเปลี่ยนผ่านของสังคมภายหลังการเข้าสู่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ทำให้ระบบเกษตรกรรมในพื้นที่ปรับเปลี่ยนจากการทำการเกษตรแบบดั้งเดิมมาเป็นเกษตรแนวใหม่มากขึ้น โดยปรับเปลี่ยนจากการทำการเกษตรแบบใช้สารเคมีที่เน้นปริมาณผลผลิต มาทำการเกษตรแบบปลอดภัยที่เน้นคุณภาพผลผลิตมากขึ้น โดยมีระบบเกษตรกรรม ๓ แบบ เกิดขึ้นในพื้นที่ ได้แก่ เกษตรปลอดภัย ที่เริ่มจากกลุ่มเกษตรกรทำนามีการรวมตัวกันเพื่อทำการเกษตรแบบลดใช้สารเคมี เนื่องจากประสบปัญหาผลผลิตราคาตกต่ำ และพบสารพิษในกระแสดูดของกลุ่มเกษตรกรในระดับที่อันตราย จึงได้เริ่มปรับเปลี่ยนการผลิตโดยทำน้ำหมักชีวภาพ และปุ๋ยหมักที่ผลิตเองใช้ในกลุ่มสมาชิก มีการดำเนินงานของกลุ่มที่เข้มแข็ง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้สนับสนุนทางวิชาการ และจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพสินค้าเกษตรอำเภอเชียงของ (ศพก.) โดยกลุ่มเกษตรกรทำนาสถานได้รับการพัฒนาเป็นวิทยากรประจำศูนย์ ถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชน มีการใช้ปุ๋ยและสารเคมีอย่างปลอดภัยตามแนวทางที่กรมวิชาการเกษตรกำหนด เกษตรอินทรีย์ โดยชุมชนได้นำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ ลดใช้สารเคมี และสร้างความตระหนักและให้ความสำคัญต่อการบริโภคอาหารปลอดภัยมากขึ้น และ เกษตรธรรมชาติ ที่เริ่มก่อตั้งโดยเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความมุ่งมั่นหวังให้ชุมชนเป็นแหล่งอาหารปลอดภัย ได้นำแนวทางของการทำเกษตรแบบธรรมชาติมาใช้ในพื้นที่ เกิดกลุ่มวิสาหกิจเกษตรธรรมชาติเชียงของ (MOA) มีการพัฒนาและขยายผลเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรในชุมชนเกษตรทั้ง ๓ แบบ ได้รับการบรรจุงานและกิจกรรมเพื่อพัฒนาด้านเกษตรเพื่ออาหารปลอดภัยในแผนพัฒนาการเกษตรตำบลสถาน โดยศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และเทศบาลตำบลสถาน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างชุมชนให้เป็นแหล่งอาหารปลอดภัยของอำเภอเชียงของ

๙) การเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในตำบลสถาน พบข้อมูลผู้ถูกกระทำความรุนแรงในลักษณะต่าง ๆ โดยเป็นการกระทำรุนแรงทั้งร่างกายและจิตใจ แต่เป็นข้อมูลที่พบได้น้อย โดยเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มองค์กรที่ทำงานเพื่อการต่อต้านและคุ้มครองเด็กสตรีในพื้นที่ โดยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ การหย่าร้าง ภาระหนี้สิน สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมดื่มสุรา ติดสารเสพติด และเล่นการพนัน และเนื่องจากตำบลสถานตั้งอยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว มีการเคลื่อนย้ายของแรงงานจำนวนมากในแต่ละปี ถือเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ในลักษณะของการค้ามนุษย์ และจากรายงานการสำรวจสถานการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงในครอบครัวและชุมชนตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โดยศูนย์เพื่อน้องหญิงและมูลนิธิไดอาโกเนีย นำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มทางสังคมเพื่อเข้ามาดำเนินการในพื้นที่ โดยคัดเลือกอาสาสมัครที่เป็นแกนนำผู้หญิง หมู่บ้านละ ๒ คน และก่อตั้งเป็น *กลุ่มพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงตำบลสถาน* มีบทบาทหน้าที่ในการเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง และเข้าช่วยเหลือเมื่อพบเหตุตามแนวทางของกลุ่ม และประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และด่านตรวจคนเข้าเมืองเชียงของ เพื่อร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาต่อไป นอกจากนี้ยังมีศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กเชียงของ ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ มีภารกิจในการคุ้มครองเด็กที่ถูกละเมิด ให้การสงเคราะห์และพัฒนาทางการศึกษา

๑๐) การจัดการภัยพิบัติ

ปัญหาภัยพิบัติที่กระทบครัวเรือนในพื้นที่ตำบลสถาน จากข้อมูลสถิติภัยพิบัติในพื้นที่พบว่าครัวเรือนได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ ๑,๐๕๔ ครัวเรือน (ร้อยละ ๕๕.๖๒) ไม่ได้รับผลกระทบ ๘๔๑ ครัวเรือน (ร้อยละ ๔๔.๓๘) โดยพบปัญหาที่ส่งผลกระทบสูงสุดได้แก่ ปัญหาภัยแล้ง ร้อยละ ๙๕.๘๓ รองลงมาได้แก่ไฟป่า ร้อยละ ๑๖.๔๖ และน้ำท่วม ร้อยละ ๔.๓๖

ตำบลสถานมีพื้นที่ป่าสงวนได้แก่ป่าน้ำแม่-ป่าน้ำช้าง ที่มักจะเกิดเหตุไฟป่าในฤดูแล้ง ชุมชนได้ร่วมกันจัดการปัญหา โดยร่วมมือกัน ๕ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๓ บ้านน้ำแม่ หมู่ ๕ บ้านแพน หมู่ ๑๐ บ้านน้ำแม่ใต้ หมู่ ๑๓ บ้านน้ำแม่เหนือ หมู่ ๑๔ บ้านเชียงคานใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีเขตติดต่อกับป่าน้ำช้าง ซึ่งมักจะเกิดเหตุไฟป่าอยู่เป็นประจำ ทางผู้นำได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงให้มีอาสาป้องกันและดับไฟป่า ทำหน้าที่เป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็วในการออกปฏิบัติการดับไฟ และให้มีการเฝ้าระวังสอดส่อง รวมทั้งการทำแนวกันไฟ และออกมาตรการลงโทษผู้กระทำผิดอย่างจริงจัง โดยมีเทศบาลตำบลสถาน และเจ้าหน้าที่วนอุทยานห้วยน้ำช้างร่วมภารกิจด้วย และยังมีกิจกรรมเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าโดยร่วมกันปลูกต้นไม้บริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำแม่ พร้อมทั้งร่วมกันปล่อยปลาในอ่างเก็บน้ำเพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ โดยพระสงฆ์ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชนร่วมเป็นผู้นำกิจกรรมสร้างความสมัครสมานสามัคคี

การจัดการน้ำโดยชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้ง โดยกลุ่มผู้ใช้น้ำจำนวน ๕ กลุ่ม มีข้อกำหนดกติกาการใช้ น้ำ ซึ่งแบ่งการบริหารจัดการเป็นโซนตามสภาพพื้นที่ที่คลองส่งน้ำไหลผ่าน มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ ให้เกษตรกรมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรอย่างทั่วถึงและเพียงพอ กลุ่มทุนทางสังคม ได้แก่ กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยช้าง กลุ่มผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าต้น ๑ กลุ่มผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าต้น ๒ กลุ่มผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าทุ่งอ่าง โดยในปี ๒๕๖๓ ซึ่งเกิดปัญหาภัยแล้งทำให้ผลผลิตเสียหาย การทำการเกษตรขาดทุน ทางกลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำช้างมีมติร่วมกันไม่เก็บค่าบริการเพื่อเป็นการเยียวยาเกษตรกร

การจัดการปัญหาหาวตภัย เทศบาลตำบลสถานได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบเหตุวาตภัย โดยจัดตั้งชุดเคลื่อนที่เร็วระดับหมู่บ้าน เพื่อเข้าไปตรวจสอบความเสียหายขณะเกิดเหตุ และชุดตรวจสอบระดับตำบล เพื่อพิจารณาเข้าสู่กระบวนการช่วยเหลือได้อย่างทันทั่วทั้ง

ปัญหาจุดเสี่ยง ต่าง ๆ ที่เกิดจากการก่อสร้าง ที่อยู่ในความรับผิดชอบ เช่น ตั้งเครื่องกีดขวางบังคับเลน การจราจร ติดตั้งไฟจราจร ไฟเตือนต่าง ๆ เป็นต้น

๓) การค้ามนุษย์ โดยจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน ให้เข้าใจถึงกฎหมายและโทษต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การค้ามนุษย์พร้อมสร้างเครือข่ายการเฝ้าระวัง และแจ้งข่าวเกี่ยวกับความรุนแรงในเด็กและสตรี ในหมู่บ้าน ชุมชนครบทุกหมู่บ้าน ส่งเสริมให้ผู้หญิง ลูกขึ้นมาพัฒนาตนเอง สร้างศักยภาพของผู้หญิงเพื่อให้ผู้หญิงกล้าที่จะปกป้องตนเอง แจ้งเรื่อง ร้องทุกข์หากเกิดการกระทำที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว จัดตั้งทีมสหวิชาชีพ ในการร่วมกันทำงาน ด้านการค้ามนุษย์ ทั้งด้านการป้องกัน การป้องปราม การปราบปรามและการ ส่งต่อผู้ถูกกระทำหรือเหยื่อการค้ามนุษย์ ทุกรูปแบบ ทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และสร้าง เครือข่ายความร่วมมือไปยังประเทศเพื่อนบ้านในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๔) การควบคุมโรคติดต่อและโรคระบาดข้ามแดน มีจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการควบคุมโรคติดต่อ ในระดับ ตำบล โดยให้มีคณะกรรมการร่วมจากภาคี ๔ ฝ่ายในพื้นที่ จัดชุดเฝ้าระวังและระงับเหตุเมื่อมีการเกิดโรคติดต่อ ต่าง ๆ และจัดระบบการส่งต่อข้อมูล การส่งต่อผู้ป่วยอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเทศบาลสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น รพสต. สนับสนุนด้านความรู้ทางวิชาการ และการจัดการป้องกันการ รักษา

๕) การจัดการแรงงาน โดยเน้นย้ำให้ผู้นำชุมชน มีการเฝ้าระวังและติดตามตลอดจนสร้างกฎในชุมชนให้ มีการรายงานข้อมูลหากในพื้นที่ชุมชนมีแรงงานต่างชาติเข้ามาอาศัยในพื้นที่ ให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกให้ ประชาชนให้รัก ห่วงแหนที่ดินของตนเนื่องจาก ตำบลสถานเป็นพื้นที่ทำการเกษตรที่ดีที่สุดในอำเภอเชียงของ จัดสรรที่ดินของรัฐ ที่ส่วนราชการดูแลอยู่ ให้ประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกินเช่าทำกินในราคาที่เป็นธรรม รวมถึง จัดให้มีเจ้าหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์และให้คำแนะนำ เกี่ยวกับการจัดการที่ดินทำกิน

๖) การส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ โดยสนับสนุนงบประมาณให้กับโรงเรียนประถมศึกษา ในพื้นที่ ๕ แห่ง ตามโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาจีน ซึ่งเริ่มดำเนินงานเมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๒ เพื่อให้นักเรียน มีทักษะในการสื่อสารซึ่งในอนาคตข้างหน้าพื้นที่อำเภอเชียงของจะมีนักท่องเที่ยวและนักลงทุนชาวจีนเดินทางเข้าออกจำนวนมาก รวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนมีการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยการจัดการเรียนรู้ ภายในพื้นที่ และข้ามพื้นที่ เปิดโอกาสให้ชุมชนเป็นทั้งวิทยากร และผู้เรียนรู้เพื่อให้เกิดกระแสการพัฒนา ตนเองตลอดเวลา เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสังคม ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นั่นคือ ความ พอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน บนพื้นฐานของการมีความรู้ และคุณธรรม

๔. ทุนและศักยภาพของพื้นที่

๔.๑ ทุนทางสังคม ๖ ระดับสะท้อนศักยภาพชุมชนในการจัดการตนเอง

ตาราง ๔ ระดับการจัดการตนเองของทุนทางสังคม ๖ ระดับ ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

มีครบทั้ง ๗ คุณลักษณะ	✓ การจัดการตนเองระดับดีมาก	มี ๕-๖ คุณลักษณะ	❖ การจัดการตนเองระดับดี	น้อยกว่า ๔ คุณลักษณะ	➢ การจัดการตนเองระดับกำลังพัฒนา
--------------------------	----------------------------	------------------	-------------------------	----------------------	---------------------------------

หมู่บ้าน	ระดับทุนทางสังคม																		รวม		
	บุคคลและครอบครัว			กลุ่มทางสังคม องค์กรชุมชน			หน่วยงานแหล่ง ประโยชน์			หมู่บ้านจัดการ ตนเอง			ตำบล			เครือข่าย					
	✓	❖	➤	✓	❖	➤	✓	❖	➤	✓	❖	➤	✓	❖	➤	✓	❖	➤	✓	❖	➤
๑.บ้านสถาน	๒๖	๕๓	๓๖	๒	๒	-	๑	๑๐	๒	๑	๘	๑	๒	-	-	-	-	-	๓๒	๗๓	๓๙
๒.บ้านทุ่งจิว	๗	๕๕	๓๒	-	๑	-	-	๖	๑	๑	๙	๑	๑	-	-	-	-	-	๙	๗๑	๓๔
๓.บ้านน้ำม้า	๑๐	๔๔	๕	-	๒	-	๕	๑	-	๓	๖	-	๑	-	-	-	-	-	๑๙	๕๓	๕
๔.บ้านเชียงคาน	๘	๑๑	๕	-	๓	-	๒	๓	-	๓	๕	-	๑	-	-	๒	-	-	๑๖	๒๒	๕
๕.บ้านแพน	๗	๔๒	๙	๒	๑	๒	๒	๑๕	-	๓	๔	-	-	-	๑	-	-	-	๑๔	๖๒	๑๒
๖.บ้านทุ่งอ่าง	๗	๗๘	๔๘	๓	-	๑	๗	๓	-	๑	๗	-	-	๒	-	-	๑	-	๑๘	๙๑	๔๙
๗.บ้านใหม่ทุ่งหมด	๓	๓๖	๒๓	-	๑	๑	๑	๕	-	๓	๖	๑	-	-	-	๑	-	-	๘	๔๘	๒๕
๘.บ้านเด่น	๕	๒๓	๘	๑	๓	-	๓	๖	-	-	๕	๔	๑	-	-	-	-	-	๑๐	๓๗	๑๒
๙.บ้านศรีดอนมูล	๓	๔๖	๒๕	-	๒	๑	-	๙	-	-	๗	๒	๑	-	-	-	-	-	๔	๖๔	๒๘
๑๐.บ้านน้ำม้าใต้	๓๒	๒๖	๓	๖	๓	-	๓	๘	-	๔	๙	-	๑	-	-	๒	-	-	๔๘	๔๖	๓
๑๑.บ้านทุ่งจิวเหนือ	๑๙	๔๒	-	๗	๓	๑	๕	๘	-	๔	๗	๒	๒	๒	-	-	-	-	๓๗	๖๒	๓
๑๒.บ้านสถานใต้	๒๑	๓๙	๑๒	๒	๒	-	๘	-	-	๑	๒	-	๑	-	-	-	-	-	๓๓	๔๓	๑๒
๑๓.บ้านน้ำม้าเหนือ	๙	๒๕	๔๗	๑	๑	-	๒	๗	-	๓	๓	-	๑	-	๑	-	-	-	๑๖	๓๖	๔๘
๑๔.บ้านเชียงคานใหม่	๑๒	๓๑	-	๔	๔	-	๑	๔	-	๔	๕	-	-	-	-	-	-	-	๒๑	๔๔	-
๑๕.บ้านทุ่งอ่างใหม่	๗	๗๔	-	๒	๒	-	๗	๒	-	๓	๕	๑	๑	๑	๑	-	-	-	๒๐	๘๔	๒
๑๖.บ้านใหม่ธาตุทอง	๘	๓๕	๘	๑	๒	๒	๗	๓	๒	๔	๔	-	-	-	-	-	-	-	๒๐	๔๔	๑๒
รวม	๑๘๔	๖๖๐	๒๖๑	๓๑	๓๒	๘	๕๔	๙๐	๕	๓๘	๙๒	๑๒	๑๓	๕	๓	๕	๑	-	๓๒๕	๘๘๐	๒๘๙

ตารางที่ ๕ สรุปภาพรวมจำนวนทุนทางสังคมที่สะท้อนศักยภาพชุมชน ในการจัดการตนเอง ๕ ด้านตามโครงสร้างชุมชนท้องถิ่น

หมู่บ้าน	จำนวนทุนทางสังคมที่สะท้อนศักยภาพชุมชนรายด้าน(ลำดับ)					
	สังคม	เศรษฐกิจ	สภาวะแวดล้อม	สุขภาพ	การเมืองการปกครอง	รวม
๑.บ้านสถาน	๖๙	๙๐	๕๗	๕๗	๔๕	๓๑๘
๒.บ้านทุ่งจิ้ว	๙๒	๕๓	๖๓	๖๘	๔๓	๓๑๙
๓.บ้านน้ำม้า	๕๙	๓๔	๔๓	๔๕	๓๕	๒๑๖
๔.บ้านเชียงคาน	๒๔	๒๓	๒๒	๒๑	๒๒	๑๑๒
๕.บ้านแพน	๖๐	๖๑	๔๗	๔๘	๔๗	๒๖๓
๖.บ้านทุ่งอ่าง	๑๒๙	๑๐๔	๑๑๔	๖๒	๖๒	๔๗๑
๗.บ้านใหม่ทั้งหมด	๔๙	๓๙	๕๓	๕๓	๑๙	๒๑๓
๘.บ้านเต็น	๓๖	๓๑	๒๗	๒๗	๒๕	๑๔๖
๙.บ้านศรีดอนมูล	๖๕	๓๔	๔๕	๔๗	๓๘	๒๒๙
๑๐.บ้านน้ำม้าใต้	๖๐	๕๙	๕๕	๔๙	๔๘	๒๗๑
๑๑.บ้านทุ่งจิ้วเหนือ	๕๖	๔๒	๔๘	๕๔	๔๘	๒๔๘
๑๒.บ้านสถานใต้	๒๑	๕๐	๖๙	๗	๓๙	๑๘๖
๑๓.บ้านน้ำม้าเหนือ	๘๓	๕๑	๔๒	๒๙	๑๙	๒๒๔
๑๔.บ้านเชียงคานใหม่	๓๓	๓๑	๒๙	๓๐	๒๗	๑๕๐
๑๕.บ้านทุ่งอ่างใหม่	๗๑	๖๒	๕๙	๖๕	๓๗	๒๙๔
๑๖.บ้านใหม่ธาตุทอง	๓๔	๑๖	๒๗	๒๗	๒๔	๑๒๘
รวม	๙๔๑	๗๘๐	๘๐๐	๖๘๙	๕๗๘	๙๔๑

๔.๒ ศักยภาพในการจัดการตนเองในระดับหมู่บ้าน

ตำบลสถานเป็นชุมชนที่มีลักษณะความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ คือเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ หรือมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันเป็นพื้นฐาน รวมถึงการส่งเสริมการพัฒนาบนพื้นฐานการพัฒนาตนเองในระดับหมู่บ้านผ่านกลไกผู้นำท้องถิ่น คือกำนันผู้ใหญ่บ้าน ร่วมกับฝ่ายการเมืองท้องถิ่น คือสมาชิกสภาเทศบาล ร่วมกับกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน และทุนทางสังคมในหมู่บ้าน ร่วมกันเสริมสร้างความเข้มแข็งในระดับหมู่บ้าน รวมถึงการเชื่อมประสานขยายรูปแบบการดำเนินงานไปยังหมู่บ้านข้างเคียงให้เกิดเป็นรูปธรรม และส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสามารถประมวลศักยภาพ และรูปธรรมการจัดการพื้นที่ในระดับหมู่บ้านโดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ ๖ แสดงศักยภาพในการจัดการตนเองในระดับหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	ศักยภาพ และรูปธรรมการจัดการพื้นที่
๑. บ้านสถาน	เป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิม จึงมีความสามัคคีเหมือนพี่น้อง รวมถึงการมีผู้นำการเปลี่ยนแปลง ข้าราชการเกษียณอายุ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการนำคิด นำพัฒนา ของหมู่บ้าน มีของดีหมู่บ้าน คือผ้าทอสถาน ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ มี ต้นแบบการปลูกผักปลอดสารพิษ มีกิจกรรมถนนสายตัวอย่าง “กาดสถานวิถี” ร่วมกับบ้านสถานใต้ หมู่บ้านสุขภาพดีวิถีไทย
๒. บ้านทุ่งจิว	เป็นหมู่บ้านที่คนในหมู่บ้านร่วมกันอนุรักษ์ และจัดการทรัพยากรป่า ได้แก่ ปางควาย และการจัดการอนุรักษ์พันธุ์ปลาเพื่อเป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับคนในชุมชน มีกิจกรรมการส่งเสริมการปลูกผักสวนครัวในพื้นที่สาธารณะของชุมชน
๓. บ้านน้ำม้า	เป็นหมู่บ้านที่เป็นศูนย์กลางการปกครองของหมู่บ้านอื่นในตำบลสถาน เป็น ต้นแบบด้านการกำหนดกติกาชุมชน และการนำใช้กติกาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม
๔. บ้านเชียงคาน	คนในชุมชนมีความเป็นพลเมืองสูง มีอัตราในการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การ ประชาคมสูง การจัดการชุมชนมีวัดเชียงคานซึ่งมีพระพุทธรูปแสนแช่เก่าแก่ เป็นศูนย์กลางใน การรวมตัวดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เช่น กิจกรรมตานทอด เพื่อดูแลผู้ต้องการความ ช่วยเหลือในหมู่บ้าน และในตำบล มีโรงเรียนผู้สูงอายุซึ่งเป็นแหล่งพัฒนาคุณภาพ ชีวิตผู้สูงอายุ และจัดกิจกรรมเพื่อการมีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่มวัย
๕. บ้านแพน	คนในชุมชนมีวิถีชีวิตแบบพอเพียงเน้นการพึ่งพาตนเอง เป็นที่ตั้งของอ่างเก็บน้ำ ห้วยน้ำช้างซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญในการทำการเกษตร เป็นที่ตั้งของเทศบาลซึ่งเป็น ศูนย์รวมในการบริการสาธารณะของตำบลสถาน มีวัดแพน ที่มีบาตรไม้ไผ่สานที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีทรัพยากรธรรมชาติ ป่า น้ำ ภูเขา แหล่งประโยชน์ที่สำคัญของตำบล
๖. บ้านทุ่งอ่าง (หมู่บ้านจัดการตนเอง)	การบริหารจัดการ และการปกครองท้องถิ่นของหมู่บ้านทุ่งอ่าง หมู่ ๖ ที่มีการ กำหนดบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ แก่คณะกรรมการหมู่บ้านอย่างชัดเจน ผู้นำ บริหารและปกครองด้วยหลักธรรมาภิบาล กระจายอำนาจการปกครอง แก่หัวหน้า เขต และหัวหน้าหมวดการพัฒนา ในการดูแลในทุกๆ เรื่อง ก่อให้เกิดความสมัคร สานสามัคคีและพัฒนาหมู่บ้านจนเกิดรูปธรรมงานเด่นในหลายๆ เรื่อง ได้แก่ การ จัดการขยะโดยชุมชน การอนุรักษ์แหล่งน้ำและป่าชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ เป็นต้น
๗. บ้านใหม่ทุ่งหมด	การส่งเสริมการออกกำลังกายด้วยกีฬาฟุตบอล และเป็นเจ้าภาพหลักจัดการ แข่งขันกีฬาในระดับอำเภอ

หมู่บ้าน	ศักยภาพ และรูปธรรมการจัดการพื้นที่
๘. บ้านเต็น	เป็นหมู่บ้าน อพป. มีการขับเคลื่อนกองทุนแม่ของแผ่นดิน มีการดำเนินการเกษตรอินทรีย์ในระดับครัวเรือนที่มีแหล่งจำหน่ายผักปลอดสารของหมู่บ้านที่สามารถจำหน่ายได้ทั้งปี เนื่องจากหมู่บ้านตั้งอยู่ทางผ่านสู่อำเภอเวียงแก่น มีผู้สัญจรผ่านในแต่ละวันจำนวนมาก
๙. บ้านศรีดอนมูล	มีการดำเนินการสภาผู้นำบ้านศรีดอนมูล ซึ่งเกิดจากการเข้าร่วมโครงการชุมชนนำอยู่มีการแต่งตั้งทุกฝ่ายในหมู่บ้าน ๔๕ คน ร่วมกันขับเคลื่อนงานทั้งด้านการจัดการขยะ การขับเคลื่อนอาหารปลอดภัยในชุมชน ชุมชนมีปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน เนื่องจากผู้อาศัยในหมู่บ้านย้ายถิ่นฐานมาจากพื้นที่อื่นทำให้ไม่มีสิทธิในการครอบครองที่ดิน
๑๐. บ้านน้ำม้าใต้ (หมู่บ้านจัดการตนเอง)	บ้านน้ำม้าใต้มีทุนและศักยภาพที่โดดเด่นในด้านการบริหารจัดการเงินทุนชุมชน กลุ่มอาชีพต่างๆ ในหมู่บ้านได้รับการหนุนเสริมการพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ บ้านน้ำม้าใต้มีการจัดการปัญหาในพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มทางสังคมและกลุ่มอาชีพต่างๆ โดยมี ผู้นำเป็นหลักในการขับเคลื่อนงาน โดยมี รพสต.บ้านน้ำม้า ร่วมกับเคลื่อนหมู่บ้านจัดการสุขภาพ นำไปสู่การจัดตนเองและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยทุกกลุ่มในหมู่บ้านร่วมกันขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง เกิดแนวทางการพัฒนาสุขภาพโดยชุมชนแบบองค์รวม ส่งผลให้หมู่บ้านมีศักยภาพในหลายๆ ด้าน ทั้งการท่องเที่ยวโดยชุมชน การดูแลสุขภาพโดยชุมชน และการจัดการเงินทุนชุมชน
๑๑. บ้านทุ่งจิวเหนือ	หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ก่อนถึงด่านพรมแดน ไทย-ลาว จึงเรียกชุมชนหน้าด่านบ้านทุ่งจิวเป็นหมู่บ้านที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของพื้นที่ มีกลุ่มนำใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพพัฒนาให้เกิดเป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแห่งแรกของตำบลสถาน มีการรวมกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ บ้านทุ่งจิวเหนือ ซึ่งเกิดจากการพัฒนาต่อยอดของกลุ่มวิสาหกิจผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว บ้านทุ่งจิวเหนือ เพื่อเป็นแหล่งในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้กับเกษตรกรในตำบลสถาน รวมถึงมีการส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยววิถีเกษตรในพื้นที่
๑๒. บ้านสถานใต้	เป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิม จึงมีความสามัคคีเหมือนพี่น้อง รวมถึงการมีการมีผู้นำการเปลี่ยนแปลง ข้าราชการเกษียณอายุ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการนำคิด นำพัฒนาของหมู่บ้าน คนในชุมชนมีการดำเนินชีวิตแบบพึ่งตนเองสูง มีต้นแบบการปลูกผักปลอดสารพิษ มีกิจกรรมถนนสายตัวอย่าง “กาดสถานวิถี” ร่วมกับบ้านสถานหมู่บ้านสุขภาพวิถีไทย
๑๓. บ้านน้ำม้าเหนือ	การจัดการทรัพยากรป่าไม้ และการจัดการน้ำในพื้นที่ ซึ่งบ้านน้ำม้าเหนือมีป่าชุมชน และมีพื้นที่ติดกับป่าสงวนแห่งชาติ กลไกคณะกรรมการหมู่บ้านจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดการอนุรักษ์ รักษาพื้นที่ป่าอย่างต่อเนื่อง
๑๔. บ้านเชียงคานใหม่	คนในชุมชนมีความเป็นพลเมืองสูง มีอัตราในการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การประชาคมสูง มีทุนทางศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ วงดนตรีพื้นเมือง

หมู่บ้าน	ศักยภาพ และรูปธรรมการจัดการพื้นที่
๑๕. บ้านทุ่งอ่างใหม่	การบริหารจัดการ และการปกครองท้องถิ่นของหมู่บ้านทุ่งอ่างใหม่ หมู่ ๑๕ ที่มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ แก่คณะกรรมการหมู่บ้านอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นการต่อยอดแนวทางวิธีการจัดการหมู่บ้านจาก หมู่ที่ ๖ บ้านทุ่งอ่าง และเป็นหมู่บ้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่า น้ำร่วมกับหมู่ที่ ๖ บ้านทุ่งอ่างอย่างต่อเนื่อง
๑๖. บ้านใหม่ธาตุทอง	เป็นแหล่งโบราณสถานพระธาตุดอนชัย ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของคนในตำบล ซึ่งมีประเพณีประจำปีวันวิสาขบูชา โดยมีการแห่ผ้าคลุมพระธาตุ และการแข่งขันดอกไม้ไฟ (พลุโอง) ในช่วงกลางคืนเป็นงานประจำปีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาหลายสิบปี

๔.๓ ทูทางสังคมที่มีความพร้อมสำหรับการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้

ตำบลสถานมีแกนนำที่เป็นบุคคล เป็นคนเก่ง คนสำคัญ คนนำทำงาน แกนนำ ผู้นำ มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการทำงานที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสภาวะแวดล้อม ด้านสุขภาพ และด้านการเมืองการปกครอง โดยมีทูนบุคคลทั้งหมด ๑,๐๒๗ คน มีการจัดการตนเองในระดับดีเยี่ยม จำนวน ๑๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๓๕ จัดการตนเองในระดับดี จำนวน ๕๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๖๖ และจัดการตนเองในระดับพอใช้ จำนวน ๒๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๒๗ โดยมีรูปธรรมการดำเนินงาน ของทูทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างการเรียนรู้ ได้แก่ ทูทางสังคมระดับบุคคลและครอบครัว เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีงานและกิจกรรมเด่นที่ก่อให้เกิดแหล่งเรียนรู้ในระบบต่างๆ โดยเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์และพัฒนาต่อยอดงานของทูนบุคคลในแต่ละด้านดังนี้

การให้สัญลักษณ์ที่แสดงถึงศักยภาพของทูทางสังคม (สามเหลี่ยม สีเหลี่ยม ดาว) และระบุตัวอักษรที่แสดงถึงการก่อตัวและดำเนินงาน (น / อ / ร)

สัญลักษณ์ ที่แสดงถึงลักษณะศักยภาพของทูทางสังคมที่มีปฏิบัติการในชุมชนและมีความพร้อมที่จะพัฒนาเป็น “แหล่งเรียนรู้”

▲ สามเหลี่ยม หมายถึง ปฏิบัติการในชุมชนที่มีการดำเนินงาน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์การดำเนินงาน จำนวน ๑๔ แหล่ง

■ สีเหลี่ยม หมายถึง ปฏิบัติการในชุมชนที่มีศักยภาพ สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ แต่ยังขาดความเชื่อมโยงกับกลุ่มหรือแหล่งปฏิบัติการอื่น จำนวน ๑๕ แหล่ง

★ ดาว หมายถึง ปฏิบัติการในชุมชนที่เป็นงานเด่นและมีศักยภาพสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ จำนวน ๒๒ แหล่ง

ตัวอักษร ที่แสดงสถานะของการพัฒนางานหรือกิจกรรมในชุมชน

น หมายถึง งานและกิจกรรมที่ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลหรือหน่วยงานส่วนกลางแล้ว องค์กรเจ้าภาพขอความร่วมมือในการปฏิบัติการจากองค์กรอื่นและกลุ่มปฏิบัติการในชุมชน

อ หมายถึง งานและกิจกรรมที่เกิดจากองค์กรชุมชน กลุ่มปฏิบัติการต่างๆของประชาชนในชุมชน ทั้งริเริ่มและดำเนินการเองโดยอาจได้รับการสนับสนุนจากองค์กรอื่นในรูปแบบต่างๆ เช่น งบประมาณ การยกย่อง การจัดสถานที่ การฝึกอบรมเพิ่มศักยภาพและฝึกทักษะ การเพิ่มโอกาสการเรียนรู้และข้อมูล เป็นต้น

ร หมายถึง งานและกิจกรรมที่อาจารย์เริ่มจากทั้งนโยบายรัฐบาล หน่วยงานส่วนกลาง หรือจากองค์กรชุมชน กลุ่มปฏิบัติการของประชาชนในชุมชน มีการดำเนินการร่วมกันแบบมีส่วนร่วม (ทำงานเรื่องเดียวกัน แต่มีการแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบและรับประโยชน์ร่วมกัน

ตารางที่ ๗ การจัดกลุ่มทูทางสังคมที่มีความพร้อมสำหรับการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้จำแนกตามประเด็น (ระบบ) และรายหมู่บ้าน

ประเด็น (ระบบ)/ แหล่งเรียนรู้	ที่ตั้ง	สถานะกิจกรรม	ความเข้มแข็ง	กิจกรรมเด่น	ระดับ
๑. ระบบการบริหารจัดการพื้นที่บนฐานวิถีชุมชน					
๑.๑ เทศบาลตำบลสถานกับการพัฒนาคน และสร้างผู้นำ	ม.๕ ทต. สถาน	ร	★	ตำบลสถานมีกระบวนการทำงานโดยให้ความสำคัญกับคนที่ยึดโยงกับศักยภาพ ความรู้ ความเชี่ยวชาญเป็นหลักสำคัญ โดยเชื่อว่าคนทุกคนในชุมชนมีศักยภาพ สามารถพัฒนาตนเองและชุมชนของตนได้ เพราะในแต่ละชุมชนมีได้มีลักษณะว่างเปล่าทางความรู้ แต่ในทางตรงกันข้ามทุกคนมีองค์ความรู้และมีภูมิปัญญาที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาตนเองและ	ตำบล

ประเด็น (ระบบ)/ แหล่งเรียนรู้	ที่ตั้ง	สถานะ กิจกรรม	ความ เข้มแข็ง	กิจกรรมเด่น	ระดับ
				ชุมชนท้องถิ่นได้ ตำบลสถานมีผู้นำ ๔ ลักษณะ ได้แก่ ผู้นำโดยตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำที่เป็นปราชญ์ชุมชน และผู้นำที่เป็นจิตอาสา โดยมี กระบวนการในการค้นหาผู้นำและพัฒนา ผู้นำ ดังนี้ ๑) การพัฒนาคน ๒) สร้าง ผู้นำ และ ๓) สร้างการเรียนรู้	
๑.๒ เทศบาลตำบลสถาน กับการบริหารจัดการ ท้องถิ่น “ภาคี ๔ ฝ่าย”	ม.๕ ทต. สถาน	ร	★	การออกแบบกิจกรรมในการแก้ปัญหา และพัฒนาท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วม ของภาคี ๔ องค์หลักในพื้นที่ โดยให้ ความสำคัญกับ “คน” ที่มีคุณภาพ “กลไก” ที่มีประสิทธิภาพ และ “ข้อมูล” ที่มีคุณภาพ โดยนำฐานคิดในการพัฒนา ๕ ฐานคิดเป็นหลักในการดำเนินงาน ได้แก่ ๑) ชุมชนเข้มแข็งด้วยทุนทาง สังคม ๒) รากฐานมาจากประชาชน ๓) สร้างการมีส่วนร่วม ๔) บูรณาการงาน ร่วมกัน และ ๕) การยกย่องประกาศ เกียรติคุณ ส่งผลเกิดการพัฒนา นวัตกรรมจัดการปัญหาในพื้นที่ใน หลากหลายประเด็น ผ่านการมีส่วนร่วม และการบูรณาการร่วมกันจากหลายภาค ส่วน	ตำบล
๑.๓ หมู่บ้านจัดการตนเอง บ้านทุ่งอ่าง	ม.๖	อ	★	การบริหารจัดการ และการปกครอง ท้องที่ของหมู่บ้านทุ่งอ่าง หมู่ ๖ ที่มีการ กำหนดบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ แก่คณะกรรมการหมู่บ้านอย่างชัดเจน ผู้นำบริหารและปกครองด้วยหลักธรร มาภิบาล กระจายอำนาจการปกครอง แก่หัวหน้าเขต และหัวหน้าหมวดการ พัฒนา ในการดูแลในทุก ๆ เรื่อง ก่อให้เกิดความสมัคสมานสามัคคีและ พัฒนาหมู่บ้านจนเกิดรูปธรรมงานเด่นใน หลายๆ เรื่อง ได้แก่ การจัดการขยะโดย ชุมชน การอนุรักษ์แหล่งน้ำและป่าชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็น ต้น	หมู่บ้าน
๑.๔ หมู่บ้านจัดการตนเอง บ้านน้ำม้ายี่	ม.๑๐	อ	★	การบริหารและปกครองท้องที่โดยนำใช้ ทุนและศักยภาพที่มีอยู่หลากหลาย เป็น กลไกในการพัฒนางาน โดยบ้านน้ำม้ายี่ มีทุนและศักยภาพที่โดดเด่นในด้านการ บริหารจัดการเงินกองทุนชุมชน กลุ่มอาชีพ	หมู่บ้าน

ประเด็น (ระบบ)/ แหล่งเรียนรู้	ที่ตั้ง	สถานะ กิจกรรม	ความ เข้มแข็ง	กิจกรรมเด่น	ระดับ
				ต่างๆ ในหมู่บ้านได้รับการหนุนเสริมการพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ กลุ่มอาชีพต่างๆ เข้าถึงสวัสดิการของหมู่บ้านอย่างทั่วถึง ทำให้กลุ่มอาชีพต่างๆ มีการดำเนินงานต่อเนื่อง บ้านน้ำม้าได้มีการจัดการปัญหาในพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มทางสังคมและกลุ่มอาชีพต่างๆ โดยมี รพสต. บ้านน้ำม้าเป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนงาน กิจกรรมที่นำไปสู่การจัดตนเองและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม คือ โครงการหมู่บ้านจัดการสุขภาพ หมู่บ้านสุขภาพดีวิถีไทย โดยทุกกลุ่มในหมู่บ้านร่วมกันขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง เกิดแนวทางการพัฒนาสุขภาพโดยชุมชนแบบองค์รวม จนหมู่บ้านมีความเข้มแข็ง มีศักยภาพ และมีความพร้อมด้านต่างๆ นำไปสู่การพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาหนุนเสริมอย่างต่อเนื่อง ตลอดเส้นทางการพัฒนาของบ้านน้ำม้าได้ทำให้เห็นว่า ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มองค์กรทางสังคม และกลุ่มอาชีพ มีการทำงานที่หนุนเสริมกันเป็นการพัฒนาที่เด่นชัด ในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	
๑.๕ กลุ่มพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงตำบล สถาน	ม.๑๑	ร	★	การสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มผู้หญิง เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกในการจัดการพื้นที่ โดยรูปธรรมการทำงานเน้นการเฝ้าระวัง และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในชุมชน	ตำบล
๒. ระบบการดูแลสุขภาพชุมชนแบบบูรณาการ					
๒.๑ ชมรมอาสาสมัคร สาธารณสุขมูลฐานตำบล สถาน “อสม.สายตรวจ ลูกน้ำยุงลาย”	ม.๑	ร	★	ดำเนินงานช่วยเหลือด้านสุขภาพแก่กลุ่มประชากรวัยต่างๆ เช่นเด็กเล็ก หญิงตั้งครรภ์ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยเรื้อรัง โดยดำเนินงานเชิงรุก ตรวจคัดกรองในพื้นที่ ป้องกันและควบคุมโรคติดต่อในพื้นที่ชายแดน โดยกิจกรรม “อสม.สายตรวจและกลยุทธ์ธงแดง” และการดำเนินงานเป็นทัพหน้าหน่วยเฉพาะกิจ COVID-๑๙ ตำบลสถาน การควบคุมโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในพื้นที่ จำยาลถึงที่บ้าน	ตำบล
๒.๒ ศูนย์พัฒนาคุณภาพ ชีวิตผู้สูงอายุและผู้พิการ	ม.๕	น	★	พัฒนาระบบบริการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะ	หน่วย งาน

ประเด็น (ระบบ)/ แหล่งเรียนรู้	ที่ตั้ง	สถานะ กิจกรรม	ความ เข้มแข็ง	กิจกรรมเด่น	ระดับ
ตำบลสถาน การดูแลระยะ ยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มี ภาวะพึ่งพิง (LTC)				พึ่งพิงในพื้นที่ (Long Term Care- LTC) โดยมีผู้จัดการดูแล (CM) และผู้ ช่วยเหลือดูแล ผู้สูงอายุ (CG) ที่ผ่านการ ฝึกอบรมและขึ้นทะเบียน ดูแลผู้สูงอายุที่ มีภาวะพึ่งพิง เชิงรุกในพื้นที่ ๑ : ๑๐ คน พัฒนาเป็นพื้นที่ต้นแบบขยายผลการ ดูแลสู่กลุ่มอื่นๆ และเชื่อมโยงงานและ กิจกรรมผสมผสานการทำงานเป็นเครือข่าย จิตอาสาที่ไม่ได้จำกัดแค่การดูแล ผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียงเท่านั้น สนับสนุน ให้มีระบบการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสู่การดูแลกลุ่ม พึ่งพาต้นแบบของจังหวัดเชียงราย	
๒.๓ กลุ่มสูงวัยรักษาสภาพ วัดสถาน	ม.๑	อ	★	การรวมตัวกันของกลุ่มวัยกลางคน และ ผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมออกกำลังกายทุก เย็น และมีการตรวจคัดกรองสุขภาพ ต่อเนื่อง กิจกรรมเด่นของกลุ่ม ได้แก่ การตรวจคัดกรองสุขภาพของสมาชิก การออกกำลังกายร่วมกันทุกเย็น การให้ ความรู้การบริโภคอาหารลดโรค การ เรียนรู้การจัดการปัญหาไม่มีเวลาออก กำลังกาย และการขยาย สมาชิก สนับสนุนการดำเนินงานหมู่บ้านสุขภาพ ดีวิถีไทย สถานวิถี	ตำบล
๒.๔ ศูนย์เรียนรู้การเรียนรู้ ตลอดชีวิต โรงเรียน ผู้สูงอายุเทศบาลตำบล สถาน วัดเชียงคาน	ม.๔	ร	★	จัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมการเรียนรู้ ตลอดชีวิตในโรงเรียนผู้สูงอายุ โดย หลักสูตรการบริหารจัดการ ๕ ก. (กลุ่ม, กรรมกร,กตีกา,กองทุน และ กิจกรรม) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ๔ มิติ กาย จิต สังคม และปัญญา ได้รับรางวัลโรงเรียน ผู้สูงอายุที่มีการบริหารจัดการดีเด่น ระดับ ๕ ดาว ระดับจังหวัด ปี ๒๕๖๑ และ ๒๕๖๒	ตำบล
๒.๕ กองทุนหลักประกัน สุขภาพตำบลสถาน	ม.๕	น.	■	จัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาด้าน สาธารณสุข และตอบสนองความ ต้องการในด้านสุขภาพของประชาชนใน พื้นที่	ตำบล
๒.๖ กลุ่มแม่บ้านครัว สะอาด	ม.๑-๑๖	น	▲	การสำรวจร้านค้าขายของชำสุ่มตรวจ ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผสมสารสเตีย รอยด์ การสุ่มตรวจร้านอาหารตามสั่ง ร่วมกับเจ้าหน้าที่ รพ.สต. เพื่อเก็บ	หมู่บ้าน

ประเด็น (ระบบ)/ แหล่งเรียนรู้	ที่ตั้ง	สถานะ กิจกรรม	ความ เข้มแข็ง	กิจกรรมเด่น	ระดับ
				ตัวอย่างอาหารตรวจสอบสารปนเปื้อน การปรุงอาหารในครัวกลางมุ้ง สำหรับ งานและกิจกรรมของหมู่บ้าน	
๒.๗ ศูนย์พัฒนาคุณภาพ ชีวิตและส่งเสริมอาชีพ ผู้สูงอายุตำบลสถาน (ศพอส.)	ม.๕	น	▲	พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและส่งเสริม อาชีพให้กับผู้สูงในพื้นที่ตำบลสถานให้มี คุณภาพชีวิตที่ดี และมีรายได้	หน่วย งาน
๒.๘ ศูนย์บริการคนพิการ เทศบาลตำบลสถาน	ม.๕	น	■	ให้บริการบริการและดูแลผู้พิการในพื้นที่ เช่น จัดอบรมส่งเสริมอาชีพผู้พิการ ดำเนินการซ่อมแซมบ้านเรือนและปรับ สภาพแวดล้อมให้เหมาะสม และ ดำเนินการให้ผู้พิการเข้าถึงบริการของรัฐ ที่พึงได้รับ	หน่วย งาน
๒.๙ วิสาหกิจชุมชนเพื่อ การกีฬาฟุตบอลอำเภอ เชียงของ	ม.๗	อ	■	ส่งเสริมการออกกำลังกายด้วยกีฬาฟุต บอล และจัดการแข่งขันกีฬาในระดับ อำเภอ และเชื่อมความสัมพันธ์กับ สปป. ลาว โดยการท่องเที่ยวและกีฬา สปป. ลาว นอกจากนั้นยังได้ผลิตอุปกรณ์กีฬา ฟุตบอลที่ได้มาตรฐานโดยใช้วัสดุใน ท้องถิ่น	เครือข่า ย
๒.๑๐ กลุ่มสุขภาพดีวิถี ไทย บ้านสถาน	ม.๑	ร.	■	การรวมกันของ ๒ หมู่บ้าน เพื่อการ จัดการปัญหาด้านสุขภาพแบบองค์รวม โดยร่วมกันจัดทำถนนสายตัวอย่าง “กาด สถานวิถี” และครัวเรือนสุขภาพดี เป็น กิจกรรมนำร่อง ขับเคลื่อนการ ดำเนินงานโดย รพสต.สถาน และทุก กลุ่มทางสังคม และกลุ่มอาชีพของทั้ง สองหมู่บ้าน (หมู่ ๑ และหมู่ ๑๒)	ตำบล
๓. ระบบเศรษฐกิจชุมชนและเกษตรทางเลือก					
๓.๑ กลุ่มวิสาหกิจผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าว บ้านทุ่งจัว เหนือ (เกษตรกรนาแปลง ใหญ่)	ม.๑๑	ร	★	กลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ บ้านทุ่งจัว เหนือ เกิดจากการพัฒนาต่อยอดของ กลุ่มวิสาหกิจผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว บ้านทุ่ง จัวเหนือ เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการทำ เกษตรมีการดำเนินงานในด้านต่างๆ ที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรกรและ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ในรูปแบบ ของโรงเรียนเกษตรกร ได้พัฒนากิจกรรม ให้มีความพร้อมในการให้บริการการ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การบริหาร จัดการ และการตลาด แก่เกษตรกร รวมทั้งการให้บริการทางการเกษตรด้าน	กลุ่ม

ประเด็น (ระบบ)/ แหล่งเรียนรู้	ที่ตั้ง	สถานะ กิจกรรม	ความ เข้มแข็ง	กิจกรรมเด่น	ระดับ
				ต่าง ๆ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่ อีกทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร ของชุมชนโดยมีเกษตรกรต้นแบบเป็นผู้ ถ่ายทอดความรู้ โดยเน้นการผลิตสารชีว ภัณฑ์ธรรมชาติเพื่อลดต้นทุนการผลิต สินค้าเกษตร และเป็นมิตรต่อ สิ่งแวดล้อม	
๓.๒ กลุ่มวิสาหกิจเกษตร ธรรมชาติเชียงใหม่ของ (MOA)	ม.๑๓	อ	★	กลุ่มวิสาหกิจเกษตรธรรมชาติเชียงใหม่ของ (MOA) ทำการรวมกลุ่มสมาชิกเพื่อผลิต พืชผักโดยใช้หลักเกษตรธรรมชาติ คือ การผลิตผลผลิตเกษตรที่มีความปลอดภัย โดยให้ความสำคัญกับดินเป็นหลัก มีกิจกรรมดำเนินการ ดังนี้ ๑) เพิ่มเกษตรกรรายใหม่ โดยผู้ที่สนใจ เข้ารับการอบรมหลักสูตรเกษตร ธรรมชาติ ที่รับรองโดยมูลนิธิ MOA ไทย ๒) เพิ่มสมาชิกกลุ่มและพัฒนาทักษะ โดยเกษตรกรต้องเป็นผู้ผ่านการอบรม หลักสูตรเกษตรธรรมชาติ และปฏิบัติ ตามข้อตกลงของกลุ่ม ๓) ขยายฐานผลผลิต โดยจัดตั้งตลาดสีเขียวในโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช เชียงของทุกวันพฤหัสบดี จำหน่ายตลาด ประชาธิปไตยทุกวันศุกร์ และนำส่งผลผลิต เข้าครัวโรงพยาบาลเพื่อให้ชุมชนเข้าถึง แหล่งอาหารปลอดภัย ๔) ขับเคลื่อนและเผยแพร่แนวทาง เกษตรธรรมชาติสู่ชุมชน โดยจัดพื้นที่ แปลงเกษตรธรรมชาติเป็นแหล่งเรียนรู้ ให้แก่ผู้ที่สนใจ และสมาชิกร่วมเป็น วิทยากรให้กับหน่วยงานราชการต่างๆ เป็นแหล่งเรียนรู้หลักระบบเกษตรกรรม ของโครงการตำบลสุขภาวะ และร่วมออก ร้านในงานและกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน อำเภอ และจังหวัด ๕) ขับเคลื่อนงานท่องเที่ยวเชิงเกษตร สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้าน น้ำม้า สู่หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถี สมุนไพร เชื่อมโยงเครือข่ายการ ท่องเที่ยวเชิงรายได้-หลวงน้ำทา สปป. ๖) ผลักดันเกษตรธรรมชาติเป็นนโยบาย สาธารณะ	เครือข่าย

ประเด็น (ระบบ)/ แหล่งเรียนรู้	ที่ตั้ง	สถานะ กิจกรรม	ความ เข้มแข็ง	กิจกรรมเด่น	ระดับ
๓.๓ กลุ่มวิสาหกิจเกษตรอินทรีย์อำเภอเชียงของ	ม.๖	อ	★	กลุ่มวิสาหกิจเกษตรอินทรีย์อำเภอเชียงของ กลุ่มที่รวมตัวกันของคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ด้านเกษตร เข้ามาทำเกษตรแนวใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้ทั้งกระบวนการผลิตและการตลาด ทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ผลิตพืชผักปลอดสารพิษ จำหน่ายในพื้นที่ และเปิดแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตร การผลิตสารชีวภัณฑ์ ทำแปลงสาธิตปลูกข้าวต้นเดียว และการเปิดตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในตลาดประชารัฐ เพื่อให้พืชผักปลอดภัยเข้าถึงผู้บริโภค	เครือข่าย
๓.๔ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Bomkho Home and Farm)	ม.๑๑	อ	■	การดำเนินงานของเกษตรกรต้นแบบนางพรรณทอง กาวิชัย ซึ่งมีองค์ความรู้การทำเกษตรธรรมชาติ และนำมาปรับใช้พัฒนาพื้นที่ของตนเองเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตรที่เน้นความพอเพียง ทำการเกษตรแบบปราณีต และยังทำในเรื่องของการทอผ้า การตัดเย็บย้อมพื้นเมือง จำหน่าย มีการเชื่อมโยงงานกับกลุ่มโฮมสเตย์หน้าด่านบ้านทุ่งจั่ว กลุ่มวิสาหกิจเกษตรอินทรีย์อำเภอเชียงของ และกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้านทุ่งจั่วโดยยึดแนวทางของความพอเพียงและการอนุรักษ์วิถีชุมชน	บุคคล
๓.๕ แหล่งเรียนรู้เกษตรธรรมชาติ ไร่ภูไทล้านนา ทำ-มะเกษตร	ม.๘	อ	★	การทำเกษตรโดยเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการทำเกษตร จัดการแปลงเกษตรตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่โดยมีการวางแผนการปลูก และจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ รูปแบบของการผลิตเป็นการทำการเกษตรแบบอินทรีย์ และเกษตรธรรมชาติ ลดใช้สารเคมี และร่วมเป็นเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนในระดับตำบล และอำเภอ มีการจัดการสวนเกษตรในรูปแบบที่ผสมผสานและดนตรี และเชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชน เกษตรกรเจ้าของแหล่งมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการ มีความสามารถในการสร้างการมีส่วนร่วม	บุคคล
๓.๖ แหล่งเรียนรู้เกษตรธรรมชาติ สวนยายโง	ม.๕	อ	★	สวนยายโงหลายหลาย มีการดำเนินงานเพื่อการผลิตอาหารปัจจัยที่จำเป็นต่อ	บุคคล

ประเด็น (ระบบ)/ แหล่งเรียนรู้	ที่ตั้ง	สถานะ กิจกรรม	ความ เข้มแข็ง	กิจกรรมเด่น	ระดับ
หลากหลาย				การดำรงชีวิต มากกว่าการผลิตเพื่อ ส่งออก ใช้ภูมิปัญญาและประสบการณ์ที่ สั่งสมเพื่อผลิตพืชผักปลอดภัยจำหน่าย ในชุมชน สร้างความเชื่อมั่นให้กับ ผู้บริโภคในชุมชนด้วยความซื่อสัตย์ และ มีแนวปฏิบัติที่ดีในการผลิต นอกจากนั้น ยังมีการจัดการเมล็ดพันธุ์โดยสามารถ ขยายเมล็ดพันธุ์ได้เองในพืชผักหลายๆ ชนิด เป็นต้นแบบของเกษตรกรที่ทำ เกษตรแบบปราณีต และใส่ใจถึงความ ปลอดภัยของผู้บริโภค	
๓.๗ แหล่งเรียนรู้สวนโขง อิง ไร่สร้างฝัน	ม.๘	อ	★	ทำการเกษตรตามแนวทางเกษตร ธรรมชาติ และเกษตรอินทรีย์ โดย เจ้าของสวนปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต และ เริ่มทำการเกษตรแบบปลอดภัย เพื่อ จัดการปัญหาและหลีกเลี่ยงการบริโภค พืชผักจากตลาด เนื่องจากตนเป็นแม่ค้า ส่งผักขายใหญ่ในตลาด ทำให้ทราบถึง อันตรายของการทานผักที่ใช้สารเคมีเป็น อย่างดี สวนโขงอิง นอกจากจะเป็นแหล่ง เรียนรู้ด้านเกษตรแล้ว เจ้าของแหล่ง เรียนรู้ยังสามารถบอกเล่าและถ่ายทอด ประสบการณ์ของตนเองเพื่อปรับเปลี่ยน แนวคิดให้ผู้เรียนรู้ได้หันมาทานพืชผักที่ ปลอดภัย และให้ผู้เรียนรู้ได้ศึกษา เปรียบเทียบแนวทางการทำการเกษตร แบบธรรมชาติและเกษตรอินทรีย์ไป พร้อมกัน	บุคคล
๓.๘ การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ของกลุ่มปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด บ้านทุ่งอ่างใหม่	ม.๑๕	อ	▲	รวมกลุ่มเพื่อผลิตและจำหน่ายปุ๋ย อินทรีย์อัดเม็ด โดยใช้วัตถุดิบในพื้นที่	กลุ่ม
๓.๙ การจัดการโรงสีชุมชน	ม.๑๐	อ	▲	บริการสีข้าวในชุมชน นำรายได้เข้ากลุ่ม และบริการจัดการอย่างโปร่ง จัดสรร รายได้ส่วนหนึ่งสาธารณประโยชน์	กลุ่ม
๓.๑๐ การเกษตรแบบ ผสมผสาน ไร่ทวีสุข	ม.๘	อ	▲	ทำการเกษตร แบบผสมผสาน เป็น สมาชิกของเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจเกษตร อินทรีย์อำเภอเชียงของ	บุคคล
๓.๑๑ การเกษตรแบบ ผสมผสาน สวนพรพนา	ม.๕	อ	▲	ทำการเกษตร แบบผสมผสาน เป็น สมาชิกของเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจเกษตร อินทรีย์อำเภอเชียงของ	บุคคล

ประเด็น (ระบบ)/ แหล่งเรียนรู้	ที่ตั้ง	สถานะ กิจกรรม	ความ เข้มแข็ง	กิจกรรมเด่น	ระดับ
๓.๑๒ การจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชน บ้านน้ำมั่วใต้ โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำ มั่ว	ม.๑๐	อ	★	การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่พัฒนา ต่อยอดจากการเชื่อมโยงงานและ กิจกรรม จนเกิดเป็นการเชื่อมร้อยของ กลุ่มทางสังคม และกลุ่มอาชีพๆ ต่าง และนำเอาทุนและศักยภาพที่มีอยู่ สร้าง เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการ พัฒนาศักยภาพสมาชิก การจัดส่ง สมาชิกกลุ่มเข้าร่วมการอบรม, เข้าร่วม การศึกษาดูงานด้านการท่องเที่ยวชุมชน ร่วมกันสร้างฐานกิจกรรม และฐาน เรียนรู้ต่างๆในชุมชน ๗ ฐาน โดยกลุ่มจัด ที่พักโฮมสเตย์พร้อมอาหารเช้า โดยใช้ วัตถุดิบการปรุงอาหารจากสวนเกษตร ธรรมชาติ มีการดำเนินการร่วมกับการ ท่องเที่ยวเอกชน และมีเครือข่ายฐาน กิจกรรมนอกพื้นที่ เช่น ชุมชนไทลื้อ ตำบลศรีดอนชัย ทำให้บ้านน้ำมั่วใต้เป็น หมู่บ้านที่มีกิจกรรมสร้างรายได้อย่าง ต่อเนื่อง ศิลปวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญา ท้องถิ่นได้รับการสืบสาน หน่วยงานต่างๆ หนุนเสริมทั้งด้านงบประมาณและองค์ ความรู้	เครือข่าย
๓.๑๓ การจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชน บ้านทุ่งจั่วเหนือ โดยกลุ่มวิสาหกิจโฮม สเตย์หน้าด่านบ้านทุ่งจั่ว	ม.๑๑	อ	★	บ้านทุ่งจั่วเหนือมีการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชน โดยเริ่มจากการดำเนินงาน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์หน้า ด่านบ้านทุ่งจั่ว มีการดำเนินงานโดย คณะกรรมการกลุ่ม จัดฐานการเรียนรู้ ๑๖ ฐาน โดยส่วนใหญ่เป็นฐานเรียนรู้ ด้านการเกษตร วิถีชีวิต และวัฒนธรรม มีที่พักโฮมสเตย์ จำนวน ๗ หลัง เพื่อ รองรับนักท่องเที่ยวมีการดำเนินการ ร่วมกับการท่องเที่ยวเอกชน และมี เครือข่ายฐานกิจกรรมนอกพื้นที่ เช่น ชุมชนไทลื้อ ตำบลศรีดอนชัย	เครือข่าย
๓.๑๔ การจัดการกองทุน หมู่บ้านบ้านน้ำมั่วใต้	ม.๑๐	น	★	- กองทุนหมู่บ้านบ้านน้ำมั่วใต้ หมู่ ๑๐ ดำเนินงานเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในชุมชน แก้ปัญหาหนี้ในระบบ สร้างอาชีพและ รายได้ มีระเบียบข้อบังคับกองทุนให้ สมาชิกถือปฏิบัติ มีการจัดสรรผลกำไร ส่วนหนึ่งเป็น สวัสดิการทุนการศึกษาเด็ก นักเรียนในชุมชน ทุนสาธารณะประโยชน์ และทุนสำรองกรณีเกิดภัยพิบัติ กองทุน	หมู่บ้าน

ประเด็น (ระบบ)/ แหล่งเรียนรู้	ที่ตั้ง	สถานะ กิจกรรม	ความ เข้มแข็ง	กิจกรรมเด่น	ระดับ
				หมู่บ้าน	
๓.๑๕ กลุ่มตัดเย็บบ้านน้ำ ม้า	ม.๑๐	อ	▲	รวมกลุ่มสตรีในหมู่บ้านทำกิจกรรมตัดเย็บ เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า และหมวก กลุ่มตัดเย็บเป็นหนึ่งในกลุ่มอาชีพของหมู่บ้าน และเป็นฐานกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวชุมชนบ้านน้ำม้า	กลุ่ม
๓.๑๖ กลุ่มแปรรูปกล้วย (กล้วยฉาบแม่สุพิน)	ม.๑๐	อ	▲	แปรรูปกล้วยเพื่อทำกล้วยฉาบจำหน่ายในพื้นที่ กลุ่มแปรรูปกล้วยเป็นหนึ่งในฐานกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวชุมชนบ้านน้ำม้า	กลุ่ม
๓.๑๗ กลุ่มแหนมหมูสูตร โบราณ	ม.๑๐	อ	▲	กลุ่มทำแหนมหมูรวมกลุ่มในหมู่บ้านเพื่อทำแหนมสูตรโบราณ เป็นหนึ่งในกลุ่มอาชีพของหมู่บ้าน และเป็นฐานกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวชุมชนบ้านน้ำม้า	กลุ่ม
๓.๑๘ กลุ่มวิสาหกิจขนม ไทยบ้านทุ่งจิวเหนือ	ม.๑๑	อ	▲	เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มแม่บ้านที่ทำขนมจำหน่าย และเป็นฐานการเรียนรู้ของกลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนหน้าด่านบ้านทุ่งจิว	กลุ่ม
๓.๑๙ กลุ่มไม้กวาดดอก หญ้าบ้านน้ำม้าใต้	ม.๑๐	อ	★	รวมกลุ่มเพื่อทำงานจักสานไม้ไผ่ ทำหมวกสาน และต่อยอดทำไม้กวาดดอกหญ้าเพื่อจำหน่ายในชุมชน และพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าโดยการถักด้ามไม้กวาดให้เป็นลวดลายที่สวยงามและเพิ่มความแข็งแรงทนทาน และยังได้ประดิษฐ์เป็นไม้กวาดขนาดเล็กสำหรับปิดกวาดหยากไย่ และขนาดจิ๋วสำหรับเป็นพวงกุญแจที่ระลึก ปัจจุบันยังเป็นฐานเรียนรู้หนึ่งในชุมชนด้านการท่องเที่ยว	กลุ่ม
๓.๒๐ กลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรบ้านทุ่งอ่าง (กล้วยฉาบแม่จันทร์ดี)	ม.๖	อ	▲	รวมกลุ่มเพื่อแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ กล้วย โดยมาทำกล้วยฉาบ เพื่อจำหน่ายในชุมชน สร้างรายได้ให้สมาชิก	กลุ่ม
๓.๒๑ กลุ่มจักสานตะกร้า จากเส้นพลาสติกบ้านทุ่ง จิวเหนือ	ม.๑๑	อ	▲	รวมกลุ่มเพื่อพัฒนากิจกรรมสร้างอาชีพและรายได้เสริม ปัจจุบันสินค้าของกลุ่มนำไปวางขายและจัดแสดงตามงานแสดงสินค้าชุมชนต่างๆ และเป็นฐานกิจกรรมหนึ่งของกลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนหน้าด่านบ้านทุ่งจิว	กลุ่ม
๔. ระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อชุมชน					
๔.๑ กลุ่มอาสาสมัครป้องกัน	ม.๓	น	★	กิจกรรมที่เกิดจากความร่วมมือของ ๕	ตำบล

ประเด็น (ระบบ)/ แหล่งเรียนรู้	ที่ตั้ง	สถานะ กิจกรรม	ความ เข้มแข็ง	กิจกรรมเด่น	ระดับ
และดับไฟฟ้า				หมู่บ้าน ซึ่งมักจะเกิดเหตุไฟฟ้าอยู่เป็นประจำ ทางผู้นำ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่ จึงให้มีอาสาป้องกันและไฟฟ้า ทำหน้าที่เป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็วในการออกปฏิบัติการดับไฟ และให้มีการเฝ้าระวังสอดส่องรวมทั้งการทำแนวกันไฟ กำหนดบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนและบังคับใช้อย่างจริงจัง โดยมีกิจกรรมที่สำคัญคือ (๑) จัดชุดเฝ้าระวัง (ชรบ.อพปร.)ของแต่ละชุมชน) คอยออกตรวจตราสังเกตสถานการณ์ไม่ให้เกิดไฟฟ้าในพื้นที่ของตนเอง (๒) ดำเนินการประสานชุดอาสาดับไฟฟ้าของทุกหมู่บ้านเพื่อจัดหน่วยเคลื่อนที่เร็วออกดับไฟฟ้าให้ทันทั่วทั้ง (๓) จัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างหมู่บ้านหากเกิดเหตุไฟไหม้ป่าขึ้นในพื้นที่ชุมชนใดก็ตาม ชุมชนที่อยู่ข้างเคียงหรืออยู่ใกล้ที่เกิดเหตุจะต้องนำกำลังชุดดับไฟป่าไปช่วยทันทีโดยไม่จำเป็นต้องรอให้ร้องขอความช่วยเหลือ (๔) ออกสำรวจพื้นที่จุดเสี่ยง และร่วมกันทำแนวกันไฟ (๕) จัดส่งสมาชิกเข้ารับการพัฒนาศักยภาพอาสาดับไฟฟ้าที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น (๖) รณรงค์ประชาสัมพันธ์สร้างจิตสำนึกรักษาป่าและสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชน	
๔.๒ กลุ่มบริหารจัดการน้ำ อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำช้าง	ม.๑	ร	■	บริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ให้เกษตรกรมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรอย่างทั่วถึงและเพียงพอ โดยการจัดการ ดังนี้ (๑) ประชุมประชาคมกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อออกระเบียบ กฎ กติกาเพื่อถือปฏิบัติร่วมกัน (๒) จัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรอย่างเป็นธรรม โดยผู้ใช้น้ำจ่ายค่าบริการต่อไร่ตามมติที่ประชุม (๓) ร่วมกับบำรุงรักษาและฟื้นฟูแหล่งน้ำ	ตำบล
๔.๓ หมู่บ้านต้นแบบการจัดการขยะโดยชุมชน บ้าน ทุ่งอ่าง หมู่ ๖	ม.๖	ร	★	บ้านทุ่งอ่าง หมู่ ๖ ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะโดยชุมชน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการขยะ ขึ้นมา ๑ คณะ ประกอบด้วยคณะกรรมการที่คัดเลือกมาจากแกนนำกลุ่มต่างๆ ได้แก่	หมู่บ้าน

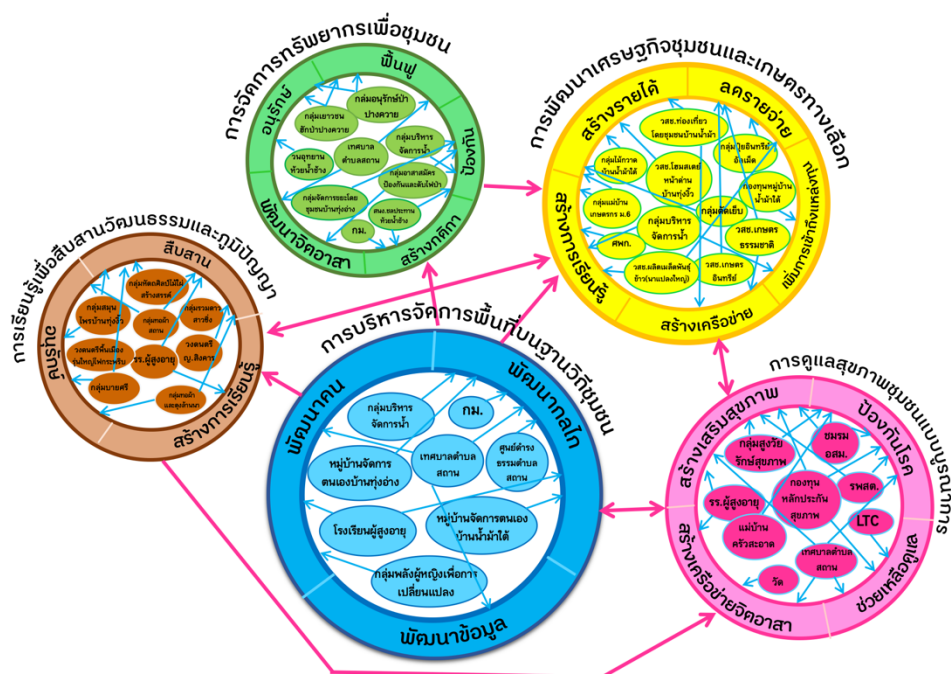
ประเด็น (ระบบ)/ แหล่งเรียนรู้	ที่ตั้ง	สถานะ กิจกรรม	ความ เข้มแข็ง	กิจกรรมเด่น	ระดับ
				คณะกรรมการกลางพัฒนาหมู่บ้าน ประธาน อสม.ประธานกลุ่มพัฒนาสตรี ประธานกลุ่มแม่บ้านครัวสะอาด คณะกรรมการประจําหมวด และมีการ ออกกฎ กติกา และปฏิบัติตามอย่าง เคร่งครัด มีการจัดตั้งกองทุนร้านค้าแต่ ไม่ขาย เพื่อให้คนในชุมชนคัดแยกขยะและ นำมาแลกเป็นคูปองเพื่อซื้อของอุปโภค บริโภค มีการสร้างแรงจูงใจเป็นของ รางวัลสำหรับหมวดการพัฒนาที่ดีการ จัดการขยะดีเด่น สนับสนุนให้โรงเรียน บ้านทุ่งอ่างนำหลักปฏิบัติ ๓ ก. กิน เก็บ และนำกลับมาจัดการที่บ้าน เป็นหลัก ปฏิบัติเคร่งครัด ให้ความรู้และกระตุ้น เตือนให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและ รับผิดชอบต่อส่วนรวม และการเป็น แบบอย่างที่ดีของผู้นำ ที่มุ่งมั่นทำอย่าง ตั้งใจและจริงใจ ทำให้การลดปริมาณขยะ ของบ้านทุ่งอ่างประสบผลสำเร็จ เกิดเป็น วัฒนธรรมของหมู่บ้านที่ร่วมกันสร้าง มาตรการทางสังคมสอดส่องดูแลและ ต่อต้านผู้ไม่ปฏิบัติตาม	
๔.๔ กลุ่มอนุรักษ์ป่าปาง ควาย	ม.๒	อ	★	จัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน ฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรมให้เป็นป่าชุ่มน้ำ ปกป้องไม่ให้หน่วยงานอื่นเข้าครอบครอง และใช้ประโยชน์พื้นที่ตามแผนพัฒนา พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยทำ กิจกรรมร่วมกับเครือข่ายป่าชุ่มน้ำลุ่มน้ำ อิง กิจกรรมที่ทำอย่างต่อเนื่อง คือการ ปลูกต้นไม้ฟื้นฟูป่า การบวชป่าเพื่อสร้าง จิตสำนึกรักและหวงแหนป่า การสำรวจ ป่าและพันธุ์ไม้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ การสืบสานและสร้างเครือข่าย นักอนุรักษ์รุ่นใหม่	เครือข่าย
๕. ระบบการเรียนรู้เพื่อสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญา					
๕.๑ การสืบสานการเล่น ดนตรีไทย วงดนตรีจิต อาสา ญ.สิงคาร	ม.๔	อ	■	ส่งเสริมการเล่นดนตรีไทยหรือดนตรี ไทยประยุกต์เพื่อสืบทอดหรือสอนให้กับ คนรุ่นหลังได้ให้ความสนใจในการเล่น ดนตรี และเป็นการรวมกลุ่มของคนที่มี ทักษะ และชื่นชอบในดนตรีไทยซึ่งเป็น ผู้หญิงล้วน ร่วมกิจกรรมแสดงดนตรีใน งานวัดงานบุญ และงานศพ โดยไม่คิด	ตำบล

ประเด็น (ระบบ)/ แหล่งเรียนรู้	ที่ตั้ง	สถานะ กิจกรรม	ความ เข้มแข็ง	กิจกรรมเด่น	ระดับ
				คำตอบแทน	
๕.๒ การสืบสานศิลปะการ เล่นดนตรีพื้นบ้านของกลุ่ม ดนตรีพื้นเมืองบ้านเชียง คาน วงดนตรีรุ่นใหญ่ไฟ กระพริบ	ม.๔	อ	■	รวมกลุ่มปราชญ์ชุมชนผู้มีทักษะด้าน ดนตรีพื้นเมือง ร่วมกับสืบสาน และ ถ่ายทอดในงานกิจกรรมต่างของชุมชน	ตำบล
๕.๓ การสืบสานงาน หัตถศิลป์ ไม้ไผ่สร้างสรรค์	ม.๑	อ	★	รวมกลุ่มปราชญ์ชุมชนที่มีทักษะฝีมือ ด้านการงานหัตถศิลป์จากไม้ไผ่ สำหรับ การจัดช้มนิทรรศการ งานต่างๆทั้งของ ส่วนกลางและเอกชน เป็นกลุ่มที่ก่อสร้าง บาตรไม้ไผ่สานที่ใหญ่ที่สุดในโลก วัด แพน	กลุ่ม
๕.๔ แหล่งเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรมบ้านครู วิทยา ดีแก้ว	ม.๑๑	อ	■	สืบสานและถ่ายทอดภูมิปัญญาการเล่น ดนตรีพื้นบ้าน สู่เยาวชน มีการจัดการ แสดงร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เช่น เทศบาลตำบลสถาน โรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลสถาน และเป็นฐานการเรียนรู้หนึ่ง ของกลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนหน้าด่านบ้านทุ่ง จั่ว	บุคคล
๕.๕ แหล่งเรียนรู้ศิลปะ มวยไทย ค่ายมวยสิงห์ สะพานโขง	ม.๑๑	อ	■	สืบสานและถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปะ มวยไทย สู่เยาวชน มีการจัดการแสดง ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ	บุคคล
๕.๖ การส่งเสริมการเรียนรู้ ภาษาจีน (โรงเรียนชุมชน สถาน)	ม.๑๒	ร	■	ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาจีน กำหนดไว้ใน วิชาเรียนหลักของโรงเรียน โดยการจ้าง ครูภาษาจีนมาสอน โดยการสนับสนุน งบประมาณจากเทศบาลตำบลสถาน มี การประเมินผลนักเรียนทุกปี	หน่วยง าน
๕.๗ กลุ่มสมุนไพรบ้านทุ่ง จั่วเหนือ	ม.๑๑	อ	▲	ผลิตยาต้ม ลูกประคบ สมุนไพรแช่เท้า และถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยเป็นฐาน กิจกรรมในกลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนหน้าด่าน บ้านทุ่งจั่ว	กลุ่ม
๕.๘ กลุ่มทอผ้าและตุ่ง ล้านนาบ้านทุ่งจั่ว	ม.๒	อ	■	รวมกลุ่มกับสตรีในหมู่บ้านเพื่อทอผ้า ตัด เย็บเป็นย่าม และตุ่งล้านนา ขายในชุมชน และตามออเดอร์ที่สั่ง ปัจจุบันรับทำและ ติดตั้งหูกทอผ้าด้วย และยังเป็นฐานการ เรียนรู้หนึ่งของกลุ่มวิสาหกิจโฮมสเตย์หน้า ด่านบ้านทุ่งจั่ว	กลุ่ม
๕.๙ การสืบสานงาน หัตถศิลป์จาก กะลามะพร้าว บ้านลุง สงวน	ม.๑๑	อ	■	นายสงวน ไชยพุมิ ปราชญ์ชุมชนที่มี ทักษะฝีมือด้านการงานหัตถศิลป์จาก กะลามะพร้าว ประดิษฐ์ของใช้และของ แต่งบ้านจากกะลามะพร้าว ได้รับการ รับรองเป็นสินค้า OTOP และยังเป็นฐาน	บุคคล

ประเด็น (ระบบ)/ แหล่งเรียนรู้	ที่ตั้ง	สถานะ กิจกรรม	ความ เข้มแข็ง	กิจกรรมเด่น	ระดับ
				การเรียนรู้หนึ่งของกลุ่มวิสาหกิจโฮมเดย์ หน้าตำบลบ้านทุ่งจิว	
๕.๑๐ กลุ่มทอผ้าสถาน	ม.๑	อ	▲	สืบสานภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ดั้งเดิม ของผ้าทอสถานด้วยการรวมกลุ่มสตรีใน หมู่บ้านเพื่อทอผ้าลดตายเฉพาะพื้นที่	กลุ่ม
๕.๑๑ กลุ่มร่ว่งย่อนยุค รวมดาวสาวชิง	ม.๓	อ	■	จัดกิจกรรมร่ว่งย่อนยุคโดยมีสมาชิก ร่วม ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๓ หมู่ ๑๐ และ หมู่ ๑๓ นำจัดแสดงในงานต่างๆ ของ ชุมชน ชนะเลิศระดับจังหวัด ในปี ๒๕๖๒	ตำบล
๕.๑๒ กลุ่มประดิษฐ์ขึ้น บายศรี บ้านทุ่งจิวเหนือ	ม.๑๑	อ	■	รวมกลุ่มสตรีในหมู่บ้านเพื่อประดิษฐ์ขึ้น บายศรี และงานพิธีกรรมต่างๆ	กลุ่ม

๔.๔ ระบบการจัดการสุขภาวะชุมชนตำบลสถาน

ระบบการจัดการสุขภาวะชุมชนเทศบาลตำบลสถาน

แผนภาพที่ ๓ แสดงระบบการจัดการสุขภาวะชุมชนตำบลสถาน

ระบบการจัดการสุขภาวะชุมชนตำบลสถาน เกิดจากการพัฒนางานบนฐานวิถีชุมชน ส่งผลให้เกิดเป็นงานและกิจกรรมเด่นที่เชื่อมโยงจากระดับบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีการบริหารจัดการพื้นที่เหนียวแน่นทางสังคมให้ขับเคลื่อนงานและบูรณาการให้เกิดนวัตกรรมชุมชนอย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วย ๕ งานเด่น ดังนี้

๑) ระบบการบริหารจัดการพื้นที่บนฐานวิถีชุมชน มีงานและกิจกรรมหลักในด้านการพัฒนาคน พัฒนากลไกการทำงาน และพัฒนาข้อมูล มีทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาลตำบลสถานซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของการขับเคลื่อน “เวที ๔ ฝ่าย” คณะกรรมการหมู่บ้านบ้านทุ่งอ่าง คณะกรรมการหมู่บ้านบ้านน้ำม้ายี่ ที่มีรูปธรรมของหมู่บ้านจัดการตนเอง กลุ่มพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงตำบลสถาน ทุนทางสังคมที่มีรูปธรรมของการพัฒนาคน สร้างผู้นำใหม่ ศูนย์ดำรงธรรมตำบลสถานที่มีกิจกรรมเด่นของการใช้กลไกทางสังคมในการลดข้อพิพาท กลุ่มบริหารจัดการน้ำตำบลสถาน ที่ใช้กลไกของผู้ใช้น้ำซึ่งเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ

๒) ระบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและเกษตรทางเลือก มีงานและกิจกรรมหลักในด้านการสร้างรายได้ การลดรายจ่าย การเพิ่มแหล่งทุน การสร้างการเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายอาชีพมีทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวบ้านทุ่งจั่วเหนือ วิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติเชิงของ (MOA) วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์อำเภอเชียงของ วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำม้ายี่ วิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์หน้าด่านบ้านทุ่งจั่ว กองทุนหมู่บ้านบ้านน้ำม้ายี่ กลุ่มไม้กวาดบ้านน้ำม้ายี่ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอเชียงของ สำนักงานเกษตรอำเภอเชียงของ

๓) ระบบการดูแลสุขภาพชุมชนแบบบูรณาการ มีงานและกิจกรรมหลักในด้านการสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค ช่วยเหลือดูแล และการสร้างเครือข่ายจิตอาสา มีทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาลตำบลสถาน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ๔ แห่ง กองทุนหลักประกันสุขภาพตำบล วัด กลุ่มแม่บ้านครัวสะอาด คณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุ กองทุน LTC กลุ่มสูงวัยรักษาสภาพ ชมรม อสม.ตำบลสถาน

๔) ระบบการจัดการทรัพยากรเพื่อชุมชน มีงานและกิจกรรมหลักในด้านการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สร้างกฎ กติกา ป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการสร้างเครือข่ายจิตอาสา มีทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาลตำบลสถาน คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มอนุรักษ์ป่าปางควาย กลุ่มเยาวชนฮักป่าปางควาย กลุ่มบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำช้าง กลุ่มบริหารจัดการขยะโดยชุมชนบ้านทุ่งอ่าง กลุ่มอาสาป้องกันและดับไฟป่า สำนักงานชลประทานห้วยน้ำช้าง วนอุทยานห้วยน้ำช้าง

๕) ระบบการสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญา มีงานและกิจกรรมหลักในด้านการอนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญา และการสร้างการเรียนรู้ มีทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุ กลุ่มหัตถศิลป์ไม้ไผ่สร้างสรรค์ วงดนตรีพื้นเมืองรุ่นใหญ่ไฟกะพริบ กลุ่มทอผ้าและตุ๊กตานาบ้านทุ่งจั่ว วงดนตรีจิตอาสา ญ.สิงคาร กลุ่มทอผ้าบ้านสถาน

ส่วนที่ ๓

การบริหารจัดการพื้นที่ตำบล

๑. หลักการบริหารจัดการพื้นที่

เทศบาลตำบลสถานมีวิธีการ กระบวนการทำงานที่เกิดขึ้นจากรากฐานของ “วิถีชุมชน” คือความเป็นสังคมที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีความเกื้อกูลช่วยเหลือกัน ในขณะที่คนในชุมชนมีความสามารถในการพึ่งตนเองสูง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเกิดจากการพัฒนาตนเองอย่างไม่หยุดนิ่งเพื่อปรับตัวให้ทันกับเปลี่ยนแปลงทางสังคม และภัยคุกคามที่เกิดขึ้นระหว่างการเปลี่ยนผ่านจากสังคมชนบทสู่สังคมเมืองเมื่อเป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ สะท้อนแนวทางของการพัฒนาเพื่อสร้างชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง อันประกอบด้วย ๓ ฐานคิด คือ ๑) คน คือหัวใจของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ๒) การพัฒนาบนฐานการพึ่งพาตนเอง และ ๓) การนำวิถีชุมชนเป็นพลังในการพัฒนา

๑) คน คือหัวใจของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น คือ “ความเชื่อมั่นในศักยภาพของคน” โดยเชื่อว่าคนในชุมชนมีศักยภาพสามารถพัฒนาตนเองและชุมชนของตนได้ เพราะในแต่ละชุมชนมีได้มีลักษณะว่างเปล่าทางความรู้ แต่ในทางตรงกันข้าม ทุกชุมชนมีองค์ความรู้และมีภูมิปัญญาที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาตนเองได้ แนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เชื่อว่าองค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชนที่มีอยู่เดิม จะพอกพูนและเพิ่มขึ้นได้ หากมีกระบวนการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งการดำเนินงานให้เป็นไปตามกระบวนการนี้ ตำบลสถานดำเนินการโดยส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอนของกระบวนการ ได้แก่ การร่วมศึกษาชุมชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล และการที่มีทุนทางสังคมจะช่วยเสริมสร้างและพัฒนาการทำงานของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ และเต็มศักยภาพของทุนทางสังคมนั้น ก็โดยการเปิดเวทีสร้างช่องทางเพื่อเปิดโอกาสและหนุนเสริมให้ทุนทางสังคมซึ่งเป็นคนดี คนเก่ง คนสำคัญ ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น สร้างเครือข่ายเพิ่มพลังทางสังคมในลักษณะทวิคูณ นำไปสู่การ บูรณาการงานร่วมกัน รูปแบบการดำเนินงานบนฐานคิดนี้ได้แก่ การบูรณาการ ๔ องค์หลักผ่านเวทีประชุม ภาควิ ๔ ฝ่าย การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยการนำใช้ทุนทางสังคมเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ด้วยแนวคิดและความเชื่อมั่นต่อศักยภาพของคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่มีภูมิรู้ ภูมิธรรม และมีจิตอาสา เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน เนื่องจากการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และไม่มีคำตอบแทนใดๆ เทศบาลตำบลสถานจึงมองเห็นความสำคัญของครูที่เกษียณอายุราชการแล้วว่าเป็นบุคคลที่ทรงคุณค่าสมควรได้รับโอกาสและเปิดพื้นที่ได้ทุนทางสังคมที่เป็นข้าราชการบำนาญได้ทำคุณประโยชน์แก่ชุมชนต่อไป นอกจากนั้นตัวอย่างของการนำใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่หลากหลายสาขาเพื่อพัฒนาอาชีพสร้างรายได้โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำม้า โดยการค้นหาทุนทางสังคมที่มีองค์ความรู้ กลุ่มอาชีพที่มีอยู่ในพื้นที่ เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม มีการพัฒนาทักษะความรู้แก่สมาชิก โดยการให้สมาชิกเข้าร่วมอบรมพัฒนาศักยภาพกับทางหน่วยงานต่างๆ และกลุ่มพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงตำบลสถาน ที่มีการส่งเสริมสตรีให้เป็นแกนนำและกลไกสำคัญของการลดความรุนแรงในครอบครัว สร้างพลังเครือข่ายสตรีให้สามารถเป็นแกนนำในเรื่องต่างๆ ได้

๒) การพัฒนาบนฐานการพึ่งพาตนเอง ด้วยตำบลสถานตั้งอยู่ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเชียงราย เมืองการค้าชายแดน-การลงทุน-การท่องเที่ยว อีกทั้งเป็นเขตการค้าชายแดนที่สำคัญเนื่องจากเป็นจุดก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่ ๔ เชียงของ-ห้วยทราย ทำให้ตำบลสถานแม้จะได้รับผลดีด้านเศรษฐกิจความเจริญด้านสาธารณูปโภค การคมนาคมขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานต่างๆและ มีการขยายตัวของแหล่งเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว แต่ในการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วส่งผลให้สังคมมีความเปราะบางลง ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม จากภัยคุกคามดังกล่าว ชุมชนจึงมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านองค์ความรู้ การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองโดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต รวมทั้งการพัฒนาตนและแนวทางการประกอบอาชีพโดยนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลง เกิดวิถีแห่งการพึ่งตนเองบนพื้นฐานของการเรียนรู้และพัฒนา เกิดรูปธรรมการจัดการบนวิถีชุมชนพึ่งตนเองหลายรูปธรรม เช่น การทำการเกษตรปลอดภัยของกลุ่มวิสาหกิจผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวบ้านทุ่งจิวเหนือ ที่เริ่มรวมกลุ่มจากการแก้ปัญหาราคา

ผลผลิตตกต่ำ ต้องการลดต้นทุนการผลิตโดยการผลิตปุ๋ยหมัก และสารชีวภัณฑ์ใช้เอง และทำอย่างจริงจังเมื่อตรวจพบสารพิษในกระแสเลือด ดำเนินการโดยการลองผิดลองถูก ศึกษาและพัฒนาด้วยตนเองจนสำเร็จจนกระทั่งหน่วยงานเกษตรให้การยอมรับและสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และยกย่องให้เป็นเกษตรกรต้นแบบ อีกรูปแบบหนึ่งคือการพัฒนาเกษตรเพื่อสร้างอาหารชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติเชียงของ (MOA) โดยการพัฒนาตนเอง จัดส่งสมาชิกเข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่อง การเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งในระดับพื้นที่ ระดับอำเภอและจังหวัดเพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มมีการพัฒนาอย่างมั่นคงและทันกระแสการบริโภคและการค้าชายแดน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์อำเภอเชียงของ ที่มีการจัดการกลุ่มด้วยการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตโดยส่งเสริมให้สมาชิกได้รับมาตรฐานรับรองผลผลิต เช่น GAP และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น ซึ่งรูปแบบของการพึ่งตนเอง ไม่ใช่เพียงแค่เป็นการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง หากแต่หมายถึงความพยายามในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพให้มั่นคง และพึ่งตนเองได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม

๓) **การนำใช้วิถีชุมชนเป็นพลังในการพัฒนา** ตำบลสถานเป็นชุมชนที่มีลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือญาติ คือเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบหรือมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันเป็นพื้นฐาน มีการไปมาหาสู่กัน ช่วยเหลือกัน ลงแรงกันในการทำงาน มีความรักสามัคคีกัน มีสำนึกความเป็นพี่น้องสูง สร้างสำนึกร่วมในการเป็นเครือญาติ เพื่อเป็นพลังในการต่อสู้เอาชนะอุปสรรคต่างๆ และปัญหาต่างๆ ในการดำรงชีวิต จึงต้องใช้วิธีร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน รวมไปถึงการเป็นชุมชนที่มีความเคารพต่อผู้นำ เชื่อฟังและปฏิบัติตาม “บารมีผู้นำ” จึงเป็นตัวหล่อหลอมให้คนในชุมชนมีความสามัคคี ลดความขัดแย้ง ขณะเดียวกันตำบลสถานเป็นชุมชนที่มีการพึ่งตนเองสูง คนในชุมชนมีความกล้าหาญ มีความตระหนักและเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง อาจกล่าวได้ว่า **วิถีชุมชนตำบลสถาน มีความต่างและกลมกลืนระหว่างความเป็นคนอ่อนโยน เชื่อฟัง และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รักผู้อื่นเหมือนญาติพี่น้องกับความแข็งแกร่งทางความคิด ความหาญกล้าของจิตใจ ความมีเหตุมีผล ไม่ยอมรับง่ายๆ หากไม่เข้าใจถ่องแท้ วิถีชุมชนจึงเป็นพลังในการพัฒนา** ปรากฏให้เห็นในรูปธรรมหลายๆ เรื่อง เช่น การดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงด้วยกลุ่มจิตอาสาด้วยแนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” คือการดำเนินงานที่ต้องใช้ความมานะอดทน และจิตใจที่เกื้อกูลต่อกันเป็นที่ตั้ง การอนุรักษ์และปกป้องพื้นที่สาธารณะป่าชุมชนปางควาย โดยชาวบ้านบ้านทุ่งจั่ว หมู่ที่ ๒ ที่เกิดจากความรักในถิ่นฐาน และความมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่กับลูกหลานไม่ให้รัฐเข้าไปใช้ประโยชน์เพื่อเป็นโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ด้วยความเชื่อมั่นในตัวผู้นำจึงเกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และความหาญกล้าของคนในชุมชนจึงสามารถปกป้องรักษาป่าเอาไว้ได้จนถึงทุกวันนี้

๒. ระบบการบริหารจัดการพื้นที่ (S-2I)

ระบบการจัดการพื้นที่ตำบลสถาน

แผนภาพที่ ๔ แสดงระบบการจัดการพื้นที่ตำบลสถาน

เทศบาลตำบลสถานมีประสบการณ์การทำงานพัฒนาตำบลสุขภาวะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยสามารถอธิบายถึงการบริหารจัดการพื้นที่ ดังนี้

๑) ระบบการจัดการพื้นที่ S: Systematization

ปัจจัยที่ ๑ การพัฒนากลไกการขับเคลื่อนพื้นที่ ตำบลสถานมีกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ “เวทีภาคี ๔ ฝ่าย” เป็นกลไกการประชุมเชิงบูรณาการ ระหว่างเทศบาลตำบลสถาน กับภาคีเครือข่าย ๔ องค์กรหลัก ดังนี้ ๑) **ภาคีที่หนึ่ง** ได้แก่ ท้องถิ่น หมายถึง เทศบาลตำบลสถาน ๒) **ภาคีที่สอง** ได้แก่ ท้องที่ หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน สภาผู้นำชุมชน และองค์กรศาสนา ๓) **ภาคีที่สาม** ได้แก่ หน่วยงาน ประกอบด้วย โรงเรียนในพื้นที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สำนักงานเกษตรอำเภอเชียงของ และหน่วยงานราชการอื่นๆ ในพื้นที่ ๔) **ภาคีที่สี่** ได้แก่ องค์กรประชาชน องค์กรทางสังคม คนเก่ง คนดี คนสำคัญ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ “เวทีภาคี ๔ ฝ่าย” เป็นกลไกการพัฒนามีความสัมพันธ์ในแนวราบ กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมเวทีคือหัวหน้าหน่วยงาน ประธานองค์กร ปราชญ์ชุมชน ที่มีบทบาทและได้รับการยอมรับนับถือจากชุมชนไม่แตกต่างกัน จึงเป็นเวทีกลางในแสดงออกทางความคิด ร่วมคิดร่วมแก้ปัญหา มีการกำหนดเวลาการประชุมตามวาระ ตามปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่มีรูปแบบตายตัวแต่การประชุมในแต่ละครั้งเทศบาลตำบลสถานจะเป็นตัวหลักในการประสานผู้เข้าร่วมที่มีองค์ประกอบจาก ๔ ภาคีหลัก จนเป็นวัฒนธรรมการทำงานของพื้นที่ และผลจากการประชุมภาคี ๔ ฝ่าย นำไปสู่การบูรณาการภายในพื้นที่ และภายนอก ได้แก่ ท้องถิ่นนำแนวทางการจัดการปัญหาสู่ภารกิจงานต่างๆ ของเทศบาลตามโครงสร้าง ท้องที่ สร้างความสัมพันธ์ในเชิงระบบ ได้แก่ การปกครองท้องที่จากระดับตำบลสู่หมู่บ้าน การสั่งการสู่ระดับหมู่บ้าน และเขตการปกครองต่อไป เกิดการเชื่อมโยงงานและกิจกรรมในระดับหมู่บ้าน ตำบล และเครือข่าย

เวที ๔ ฝ่าย เปรียบเสมือนศูนย์กลางของการจัดการปัญหา ไม่ว่าจะเป็นการจัดการปัญหาตามข้อสั่งการ หรือนโยบายรัฐบาล ซึ่งเมื่อได้รับนโยบาย เทศบาลจะเป็นผู้นำเข้าสู่กระบวนการประชุมก่อนการแก้ไขปัญหา หรือการจัดการปัญหาของพื้นที่เองที่มีทั้งชุมชนเป็นผู้เริ่มจัดการ โดยเริ่มจากผู้นำการทำงานในเรื่องนั้นๆ สร้างกลไกการทำงานที่เริ่มจากกลไกระดับกลุ่ม ขยายสู่ระดับหมู่บ้าน และตำบล เสนอปัญหาเพื่อร่วมกันแก้ไขในระดับตำบลผ่านเวที ๔ ฝ่าย จนเกิดเป็นวัฒนธรรมการทำงานในพื้นที่

ปัจจัยที่ ๒ การพัฒนาผู้นำ ตำบลสถานมีผู้นำ ๔ ลักษณะ ได้แก่ ผู้นำโดยตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำที่เป็นปราชญ์ชุมชน และผู้นำที่เป็นจิตอาสา โดยมี ผู้นำ หรือแกนนำเป็นหลักในการจุดประกาย สร้างงานและกิจกรรม ก่อให้เกิดรวมกลุ่ม สร้างและขยายแกนนำ นำการขับเคลื่อนงานและกิจกรรมต่างๆ และเป็นต้นแบบให้กับคนในชุมชนในหลายๆ เรื่อง มีการพัฒนางาน และต่อยอดกิจกรรมโดยการถ่ายทอดความรู้ จนเกิดเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยมีกระบวนการในการค้นหาผู้นำและพัฒนาผู้นำ ดังนี้

การค้นหา โดยสำรวจ สอบถาม การสังเกตและวิเคราะห์งาน มีการส่งเสริมให้คนดี คนเก่ง ให้เป็นคนสำคัญ และมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ตามหลักแนวคิด **“คนคือหัวใจของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น”** โดยวิธีการเปิดพื้นที่เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่น ท้องที่ ได้เลือกคนดี คนเก่ง ผู้นำตามธรรมชาติ เป็นผู้นำเลือกสรรและเข้าไปเป็นหนึ่งในกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่น เวที ๔ ฝ่าย

การพัฒนาผู้นำ โดยการส่งเสริมการยกระดับผู้นำให้เป็นสุดยอดผู้นำโดยการประกาศยกย่องให้เป็นบุคคลต้นแบบ เป็นวิทยากรชุมชน และสร้างผู้นำรุ่นใหม่ เพื่อ “สร้างพลังใจให้กับคน” เทศบาลตำบลสถาน มีความเชื่อมั่นในธรรมชาติของมนุษย์ที่พึงพอใจต่อการได้รับเกียรติ ได้รับการยกย่องเชิดชู ซึ่งจะนำไปสู่การก่อให้เกิดการพัฒนาในหลายๆ ด้าน เกิดความร่วมมือร่วมใจ เกิดการพัฒนาความสัมพันธ์อันดีต่อกันทุกภาคี พัฒนาสังคมให้เป็นชุมชนที่มีการตื่นตัวกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากผู้อื่นในสังคม เกิดเป็นสังคมที่ไม่อยู่นิ่งและพัฒนาตนเองตลอดเวลา เทศบาลตำบลสถาน จึงมีการส่งเสริมให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคล และกลุ่มองค์กรที่มีการจัดการตนเองจนเป็นแบบอย่างที่ดีอยู่เสมอ

ปัจจัยที่ ๓ การพัฒนาระบบข้อมูล คือเครื่องมือในการกำหนดทิศทางของการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ เพื่อไปสู่การจัดการปัญหา ข้อมูลสำคัญที่ตำบลสถานได้นำมาใช้พัฒนาตำบลสู่สถานะได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานตำบล (TCNAP) ข้อมูลการวิจัยชุมชน (RECAP) ข้อมูลจากหน่วยบริการสาธารณสุขในพื้นที่ ข้อมูลจากแผนพัฒนาท้องถิ่น ข้อมูลแผนพัฒนาหมู่บ้าน ข้อมูลจากแผนพัฒนาการเกษตร และข้อมูลจากระบบสารสนเทศต่างๆ ของพื้นที่ รวมทั้งข้อมูลจากกลุ่มองค์กรต่างๆในพื้นที่ที่ทำการเก็บข้อมูลในการพัฒนางานของกลุ่ม ข้อมูลงานวิจัยจากมหาวิทยาลัยต่างๆที่ได้เข้ามาสำรวจในพื้นที่และข้อมูลจากการจัดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในเรื่องต่างๆ การพัฒนาระบบข้อมูลของตำบลสถาน มีขั้นตอนสำคัญ ขั้นตอน ดังนี้

(๑) การเปิดพื้นที่สร้างความเข้าใจให้กับชุมชน ดำเนินการโดยใช้เวที ๔ ฝ่ายในการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจให้กับชุมชน ให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการมีข้อมูลที่มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาได้จริง ให้ชุมชนได้พิจารณาและค้นหานักจัดการข้อมูลระดับหมู่บ้านที่เหมาะสมร่วมเป็นทีมพัฒนาระบบข้อมูล

(๒) การจัดตั้งทีมพัฒนาระบบข้อมูล โดยเทศบาลตำบลสถานให้ความสำคัญกับการนำใช้ข้อมูลเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนา ให้ความสำคัญกับข้อมูลที่มีคุณภาพและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เทศบาลตำบลสถานได้พัฒนาระบบข้อมูลตำบล และวิจัยชุมชน โดยให้ความสำคัญกับ “คน” ได้แก่ คนเก็บข้อมูล คนให้ข้อมูล คนตรวจสอบข้อมูล และคนนำใช้ข้อมูล เนื่องจากข้อมูลที่ถูกต้อง มีคุณภาพย่อมมาจากการเข้าใจถึงความสำคัญของข้อมูลเป็นประการแรก **คนเก็บข้อมูล** ต้องมีทักษะในการสำรวจและจัดเก็บ การใช้คำถาม การใช้อารมณ์ ความอดทนและจริงใจต่อผู้ให้ข้อมูล ความซื่อสัตย์ต่อข้อมูล ดังนั้น จึงต้องมีพื้นที่เพื่อเปิดโอกาสให้คนในชุมชนที่มีคุณลักษณะเหมาะสมร่วมเป็นนักวิชาการประจำหมู่บ้านด้วยความสมัครใจ **คนให้ข้อมูล** ต้องเห็นความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล และให้ข้อมูลด้วยความเต็มใจ เทศบาลตำบลสถานดำเนินการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการชี้แจงให้ผู้นำชุมชนเห็นถึงความสำคัญของข้อมูล และคืนข้อมูลให้ชุมชนทั้งระหว่างเก็บข้อมูลและภายหลังการประมวลผล เพื่อให้ชุมชนเห็นว่ามีการนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ได้จริง **คนตรวจสอบข้อมูล** คือคนที่คอยตรวจสอบให้ข้อมูลนั้นถูกต้อง เป็นจริงและมีคุณภาพ จะต้องเป็นคนในพื้นที่ ที่รู้ข้อมูลของหมู่บ้านเป็นอย่างดี เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธาน อสม. เป็นต้น **คนนำใช้ข้อมูล** คนนำใช้ข้อมูลคือภาคี ๔ องค์กรหลักในพื้นที่ ที่

สามารถนำข้อมูล TCNAP ไปนำใช้เพื่อพัฒนางานของตนได้จริง เกิดการพัฒนาที่ครอบคลุมทุกด้านจากทุกหน่วยงาน เกิดการประสานภารกิจนำไปสู่การบูรณาการงานในพื้นที่ต่อไป

(๓) การจัดเก็บข้อมูล เทศบาลตำบลสถานมีการจัดเก็บข้อมูลรายครัวเรือนใน ๓ ลักษณะคือ

(๓.๑) คนจัดเก็บข้อมูล ลงพื้นที่เก็บข้อมูลรายครัวเรือน โดยเข้าไปเก็บจัดเก็บหลังต่อหลัง วิธีนี้มีข้อดีคือ ทำให้ผู้เก็บข้อมูล เห็นสภาพแวดล้อมของบ้าน สามารถวิเคราะห์ถึงสภาพความเป็นอยู่ได้เอง แต่มีข้อจำกัดคือ ผู้ให้ข้อมูลมักจะขาดความพร้อมในเรื่องของข้อมูล และช่วงเวลาที่ต้องไปประกอบอาชีพทำให้ไม่สามารถสำรวจได้

(๓.๒) ผู้ให้ข้อมูลมาให้ข้อมูลกับผู้จัดเก็บข้อมูล ณ บริเวณหอประชุมหมู่บ้าน โดยผู้จัดเก็บข้อมูล ประสานกับทางผู้นำชุมชนเพื่อขอความอนุเคราะห์ประชาสัมพันธ์ให้ครัวเรือนมาให้ข้อมูลตามวันเวลาที่กำหนด โดยผู้จัดเก็บนำอุปกรณ์เครื่องคอมพิวเตอร์ไปบันทึกข้อมูล ณ จุดจัดเก็บข้อมูลในคราวเดียวกัน ซึ่งวิธีนี้ก็มีมีการให้ข้อมูลใน ๒ ลักษณะโดยจำแนกผู้ให้ข้อมูลเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่สามารถอ่านออกและเขียนได้ดี สามารถกรอกข้อมูลในแบบสอบถามได้เองโดยมีนักวิชาการประจำหมู่บ้านอธิบายแบบและคอยตอบข้อซักถาม กลุ่มที่ ๒ คือ กลุ่มที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ ให้จัดเก็บข้อมูลสัมภาษณ์พร้อมบันทึกข้อมูล วิธีนี้ มีข้อดีคือชุมชนให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลสูง เนื่องจากมีการบันทึกข้อมูลไปด้วย ทำให้ชุมชนเกิดความตื่นตัวที่จะให้ข้อมูล และชุมชนให้เหตุผลว่าหากไม่มาให้ข้อมูลเกรงว่าตนเองอาจเสียสิทธิ์การช่วยเหลือจากรัฐ ประกอบกับผู้นำชุมชนมาสังเกตการณ์ และคอยตรวจสอบข้อมูลด้วยทำให้ชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี แต่มีข้อจำกัดคือ ความพร้อมของอุปกรณ์ และสัญญาณอินเทอร์เน็ต และไม่สามารถสังเกตและประเมินสภาพความเป็นอยู่ของผู้ให้ข้อมูลได้

(๓.๓) การให้ผู้จัดเก็บข้อมูลประจำหมู่บ้าน คอยให้บริการจัดเก็บและบันทึกข้อมูล ณ บ้านของผู้จัดเก็บ โดยขอความร่วมมือผู้นำชุมชนประชาสัมพันธ์ให้ทุกครัวเรือนที่ไม่สะดวกให้ข้อมูล ตามแนวทางข้างต้น ให้มาให้ข้อมูล ณ บ้านผู้จัดเก็บข้อมูลตามเวลาที่สะดวก วิธีนี้มีข้อดีคือ เป็นการเพิ่มโอกาสให้ผู้ที่ไม่สะดวกในด้านเวลาสามารถมาให้ข้อมูลได้ตามที่สะดวก แต่มีเงื่อนไขคือต้องกำหนดช่วงเวลาชัดเจน

(๔) การตรวจสอบข้อมูล มีการตรวจสอบทั้งในระหว่างจัดเก็บ และภายหลังการจัดเก็บ โดยการเทียบเคียงกับข้อมูลที่มีอยู่ในพื้นที่ ได้แก่ ข้อมูลจากหน่วยบริการสาธารณสุขในพื้นที่ ข้อมูลจากแผนพัฒนาท้องถิ่น ข้อมูลแผนพัฒนาหมู่บ้าน ข้อมูลจากแผนพัฒนาการเกษตร และข้อมูลจากระบบสารสนเทศต่างๆ ของพื้นที่ เช่น ข้อมูลสารสนเทศเด็กปฐมวัย (CCIS) ฐานข้อมูลเบียร์ยังชีพ ซึ่งเป็นการตรวจสอบเพื่อเทียบเคียงข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกันมากที่สุด ผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในการตรวจสอบข้อมูลคือ อสม. โดย อสม.พยายามช่วยเหลือในการทำให้ข้อมูล TCNAP ตรงกับข้อมูลที่ อสม.มีอยู่ เนื่องจากสามารถนำใช้ข้อมูลได้จริงลดความซ้ำซ้อนของการจัดเก็บข้อมูล

(๕) การนำใช้ข้อมูล เทศบาลตำบลสถานได้นำใช้ข้อมูล TCNAP เป็นข้อมูลหลักในการประกอบการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และแผนพัฒนาท้องถิ่น เนื่องจากเป็นฐานข้อมูลเดียวที่มีข้อมูลครอบคลุมใน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ สภาวะแวดล้อม และการเมืองการปกครอง และมีการนำใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ เช่น การนำใช้ข้อมูล TCNAP/ RECAP ในการนำเสนอทุนและศักยภาพเพื่อการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำมำใต้ การพัฒนาระบบเกษตรกรรมเพื่ออาหารปลอดภัย โดยสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ทั้งนี้ การนำใช้ข้อมูลที่เกิดประโยชน์สูงสุดคือ การใช้ข้อมูลเพื่อปรับเจตคติของคนในชุมชน ให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของข้อมูล และนำไปสู่การให้ความร่วมมือในอนาคต

บทเรียนของการพัฒนาระบบการจัดการพื้นที่ ของตำบลสถานได้พัฒนามาจากกิจกรรม “ผู้ใหญ่บ้านพาเที่ยว เรียนรู้เกษตรสีเขียว ท่องเที่ยววิถีธรรมชาติ อาหารปลอดภัย” โดยนำแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของแม่ข่าย (รับรุ่น) เมื่อคราวเป็นเครือข่ายของศูนย์จัดการเครือข่ายสุขภาวะชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก อำเภอเชียงแสนมาปรับใช้ในพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนเกิดกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม เกิดการเรียนรู้ในพื้นที่ของตนเอง โดยการมีส่วนร่วมของภาคี ๔ องค์กรหลัก ได้แก่ ท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงาน และประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ฝ่ายท้องถิ่น (ผู้ใหญ่บ้าน) เป็นกลไกหลักในการนำกิจกรรมพาลูกบ้านเรียนรู้ทุนและศักยภาพของหมู่บ้าน กิจกรรมดังกล่าวเกิดผลสำเร็จอย่างดีเยี่ยม ใน ๗ ประการ คือ ๑) สามารถนำใช้ข้อมูลวิจัยชุมชนเป็นเครื่องมือในการเลือกและกำหนดตัวบุคคลเพื่อเป็นกลไกทำงาน ๒) สามารถนำใช้ข้อมูลวิจัยชุมชนเป็นเครื่องมือในการคัดเลือกแหล่งเรียนรู้ ๔ แหล่ง ๓) ผู้นำชุมชนได้มีโอกาสในการเรียนรู้บริบทพื้นที่ของตนเองมากขึ้น ๔) เจ้าของแหล่งเรียนรู้ได้มีโอกาสในการเป็น “ครู” หรือผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ เกิดความปิติที่มีผู้นำในตำบลมาเยี่ยมเยือน ได้ฝึกการคิดและ

ถ่ายทอดข้อมูลอย่างเป็นระบบ ๕) เกิดการกระจายรายได้ในพื้นที่ ๖) เกิดแหล่งเรียนรู้ใหม่ๆ ที่พยายามพัฒนาตนเองจนสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ และ ๗) ทุกฝ่ายเข้าใจในแนวทางของการดำเนินงานโครงการชุมชนสุขภาวะมากขึ้น เกิดความสัมพันธ์อันดี และนำไปสู่ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ และจากการทำระบบข้อมูลตำบล และการวิจัยชุมชนทำให้มองเห็นศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนหลายระบบ มีทุนทางสังคมที่มีงานและกิจกรรมที่ส่งผลกระทบในแต่ละด้านจำนวนมาก บ่งบอกถึงความเข้มแข็งของชุมชน

๒) การสร้างและพัฒนานวัตกรรมชุมชน I: Innovative creation

เทศบาลตำบลสถานได้นำใช้หลักการจัดการพื้นที่ทั้งสามประการในการพัฒนางานเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ในพื้นที่ และสร้างเสริมศักยภาพให้กับทุนทางสังคม ตำบลสถานเป็นตำบลที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและได้นำสิ่งที่มียุทธหรือทำอยู่ในพื้นที่ให้เกิดเป็นนวัตกรรมที่เป็นสิ่งใหม่ที่ดีและมีประโยชน์ โดยจำแนกเป็น ๔ รูปแบบ ได้แก่

(๑) นวัตกรรมทำแยก เป็นนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากการคิดค้นจากทุนในระดับบุคคลที่เกิดจากความเชี่ยวชาญหรือได้รับการถ่ายทอดมา เพื่อใช้ช่วยเหลือกันภายในชุมชน มุ่งเน้นการสร้างแบบแผนการดำรงชีวิตที่อิสระจากพันธนาการทางความคิดและการหลุดพ้นจากความคุ้นเคยวิถีการปฏิบัติแบบเดิมๆ เป็นชีวิตใหม่ที่มีการเรียนรู้และการจัดการตนเองอย่างต่อเนื่องและมีคุณค่า ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ด้านเกษตร เช่น แหล่งเรียนรู้เกษตรธรรมชาติ ไร่ภูไทล้านนา ทำ-มะ เกษตร วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์อำเภอเชียงของ แหล่งเรียนรู้เกษตรบ่มไข่ไข่พองเพียงสวนยายไพหลานหลายเกษตรธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นบ้านครุวิทยา ดีแก้ว กลุ่มดนตรีพื้นเมือง ณ.สิงคาร กลุ่มทอผ้าและตุ๊กตาล้านนาบ้านทุ่งจั่ว กลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่สร้างสรรค์สล่าสมบัติ อุปปิง วิสาหกิจเพื่อการกีฬาฟุตบอลอำเภอเชียงของ เป็นต้น

(๒) นวัตกรรมบูรณาการ เกิดขึ้นโดยที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาที่มีขอบเขตที่กว้างและเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นที่กระทบกับคนหมู่มาก จำเป็นต้องอาศัยการทำงานร่วมกันขององค์กรภาคีเครือข่ายเป้าหมายการทำงานเดียวกัน เข้ามาร่วมจัดการ เป็นนวัตกรรมของทุนทางสังคมระดับกลุ่มทางสังคม องค์กรชุมชน ได้แก่ หมู่บ้านต้นแบบการจัดการขยะบ้านทุ่งอ่าง ศูนย์เรียนรู้การเรียนรู้ตลอดชีวิต โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสถาน วัดเชียงคาน เป็นต้น

(๓) นวัตกรรมเพื่อการแก้ปัญหา เป็นนวัตกรรมที่ค้นหาวิธีการทำงานหรือการพัฒนาแนวทางการทำงานเพื่อจัดการกับปัญหาของตนเอง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การหาวิธีการ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ชีวิตของผู้คน เป็นเรื่องของการเปลี่ยนวิถีชีวิตที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กับเรื่องของสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้คนในสังคม ได้แก่ การดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (LTC) กลุ่มพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงตำบลสถาน กลุ่มสูงวัยรักษาสภาพ วัดสถาน กลุ่มบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำช้าง เป็นต้น

(๔) นวัตกรรมเสริมศักยภาพทุนทางสังคม เป็นนวัตกรรมที่ค้นหาวิธีการใหม่ๆ มาดำเนินการเพื่อให้คนและหมู่คณะเป็นบุคคลที่พึงประสงค์ มีความรู้ ความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีสติปัญญาที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่และรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น นวัตกรรมในการเสริมสร้างศักยภาพทุนทางสังคม ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอเชียงของ (ศพก.) กลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนหน้าด่านบ้านทุ่งจั่ว หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ บ้านน้ำมั่วใต้ (วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำมั่ว) วิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติเชียงของ (MOA) เป็นต้น

ซึ่งนวัตกรรมดังกล่าวส่วนมากจะทำการยกระดับสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้หรือกลไกการขับเคลื่อนงานทั้งในระดับพื้นที่และเชิงประเด็น

๓) การบูรณาการภายในชุมชนท้องถิ่นและร่วมมือกับหน่วยงานสนับสนุนจากภายนอก I: Integration and Collaboration

การบูรณาการความร่วมมือของเทศบาลตำบลสถาน เกิดจากความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ดังนี้

(๑) การบูรณาการข้อมูล เทศบาลตำบลสถานมีการบูรณาการข้อมูล และนำใช้เพื่อการจัดการปัญหาในหลายๆ ประเด็น เช่น การใช้ข้อมูลการประเมินความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวันในผู้สูงอายุ (ADL) ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทั้ง ๔ แห่งในเขตพื้นที่ตำบลสถาน เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินงานระบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (LTC) โดยศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและผู้พิการตำบลสถานเป็นหน่วยประสานและบูรณาการความร่วมมือให้เกิดการนำข้อมูล

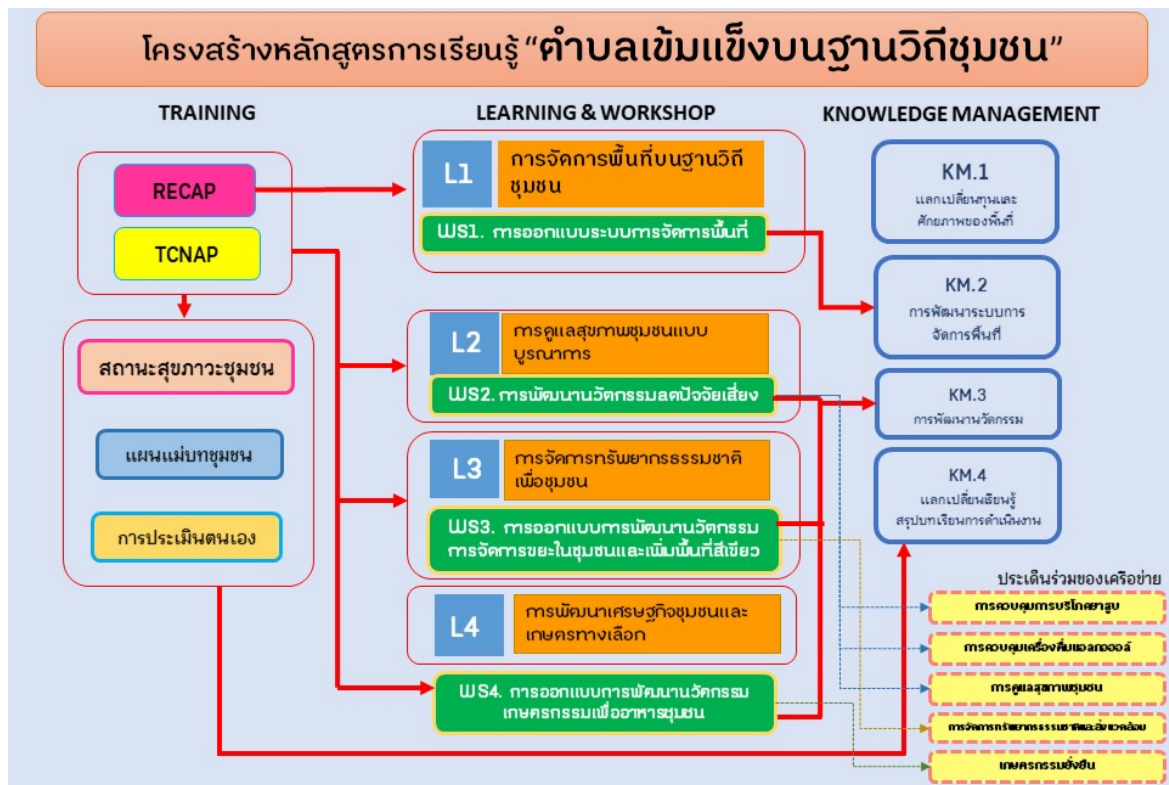
(๒) การบูรณาการงาน เทศบาลตำบลสถานการณ์การบูรณาการงานทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ การบูรณาการงานมักเกิดจากผลจากการประชุมภาคี ๔ ฝ่าย นำไปสู่การบูรณาการภายในพื้นที่ และภายนอก ได้แก่ ท้องถิ่นนำ แนวทางการจัดการปัญหาสู่ภารกิจงานต่างๆ ของเทศบาลตามโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการ และอำนาจหน้าที่ ท้องที่ มีการสั่งการจากระดับตำบลสู่ระดับหมู่บ้าน และเขตการปกครอง หน่วยงาน เช่น รพ.สต. สำนักงานเกษตรอำเภอ โรงเรียน มีการมอบหมายงานตามลำดับ องค์การประชาชนรับภารกิจและสานต่อถึงระดับหมู่บ้าน เกิดการเชื่อมโยงงานและกิจกรรมในระดับหมู่บ้าน ตำบล และเครือข่าย ตัวอย่างเช่น การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีการบูรณาการทั้งเทศบาลตำบลสถาน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสถาน วัดในพื้นที่ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ชุมชนผู้สูงอายุตำบลสถาน สภาวัฒนธรรมตำบลสถาน ชุมชน อสม.ตำบลสถาน และกลุ่มพัฒนาสตรีตำบลสถาน เวที ๔ ฝ่าย เปรียบเสมือนศูนย์กลางของการบูรณาการงานทั้งภายในและภายนอกพื้นที่

(๓) การบูรณาการเชิงนโยบาย นโยบายของรัฐบาลมักกำหนดให้พื้นที่ มีการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาเร่งด่วน โดยกำหนดให้มีการบูรณาการการดำเนินงาน โดยผ่านกลไกเฉพาะของพื้นที่ โดยผ่านการสั่งการในระดับจังหวัดและอำเภอ เป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง การบูรณาการเชิงนโยบายในระดับพื้นที่จึงเป็นการสร้างกลไกเฉพาะขึ้นมา เพื่อร่วมกันจัดการปัญหา ตัวอย่างเช่น กรณีเกิดโรคติดต่อร้ายแรง โรคปอดอักเสบจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙) โดยมีการจัดตั้งทีมเฉพาะกิจ COVID สถาน ดำเนินการควบคุมและแก้ไขปัญหาตามนโยบายรัฐ โดยมีเทศบาลตำบลสถาน งานอนามัยสิ่งแวดล้อม ร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทั้ง ๔ แห่ง เป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก มีกำนันผู้ใหญ่บ้าน อสม. และ อปพร.เป็นผู้ขับเคลื่อนในระดับหมู่บ้าน

ส่วนที่ ๔

โครงสร้างหลักสูตรการเรียนรู้และการฝึกอบรม

๑. โครงสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ และปฏิบัติการ

แผนภาพที่ ๕ แสดงโครงสร้างหลักสูตรการเรียนรู้และปฏิบัติการ

๒. รายชื่อแหล่งเรียนรู้ สำหรับการจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Learning)

ตารางที่ ๘ แสดงรายชื่อแหล่งเรียนรู้ สำหรับการจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Learning)

วิชา	แหล่งเรียนรู้
L๑ วิชาการจัดการพื้นที่บนฐานวิถีชุมชน	แหล่งเรียนรู้ที่ ๑ การพัฒนาคน และการสร้างผู้นำ แหล่งเรียนรู้ที่ ๒ การบริหารจัดการตำบลแบบมีส่วนร่วม “ภาคี ๔ ฝ่าย” แหล่งเรียนรู้ที่ ๓ หมู่บ้านจัดการตนเองบ้านทุ่งอ่าง แหล่งเรียนรู้ที่ ๔ หมู่บ้านจัดการตนเองบ้านน้ำม้ายี่ แหล่งเรียนรู้ที่ ๕ กลุ่มพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงตำบลสถาน
L๒ การดูแลสุขภาพชุมชนแบบบูรณาการ	แหล่งเรียนรู้ที่ ๖ ชมรม อสม. ตำบลสถาน แหล่งเรียนรู้ที่ ๗ กองทุน LTC : การดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงโดยใช้ชุมชนเป็นฐานสู่การดูแลกลุ่มพึ่งพาต้นแบบ แหล่งเรียนรู้ที่ ๘ ศูนย์เรียนรู้ตลอดชีวิตโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสถานวัดเชียงคาน แหล่งเรียนรู้ที่ ๙ กลุ่มสูงวัยรักษ์สุขภาพวัดสถาน
L๓ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อชุมชน	แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๐ กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนปางควาย แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๑ กลุ่มอาสาสมัครป้องกันและดับไฟป่า แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๒ กลุ่มจัดการขยะโดยชุมชนบ้านทุ่งอ่าง หมู่ ๖

วิชา	แหล่งเรียนรู้
L๔ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและเกษตรทางเลือก	แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๓ กองทุนหมู่บ้าน บ้านน้ำมาใต้ หมู่ที่ ๑๐ แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๔ วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำมา แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๕ วิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์หน้าด่านบ้านทุ่งจั่ว แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๖ กลุ่มไม้กวาดดอกหญ้าบ้านน้ำมาใต้ หมู่ที่ ๑๐ แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๗ งานสืบสานหัตถศิลป์ไม้ไผ่สร้างสรรค์ แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๘ วิสาหกิจชุมชนผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวบ้านทุ่งจั่วเหนือ(เกษตรนาแปลงใหญ่) แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๙ วิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติ MOA แหล่งเรียนรู้ที่ ๒๐ วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์อำเภอเชียงของ แหล่งเรียนรู้ที่ ๒๑ ไร่ภูไทล้านนา (ทำ-มะ-เกษตร) แหล่งเรียนรู้ที่ ๒๒ สวนยายไพหลานหลาย แหล่งเรียนรู้ที่ ๒๓ ไร่โขงอิงสวนสร้างฝัน

แหล่งเรียนรู้ที่ ๑ การพัฒนาคน และการสร้างผู้นำ

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : เทศบาลตำบลสถาน หมู่ที่ ๕

ส่วนที่ ๑ เนื้อหาสาระ แหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิด/หลักการที่มา

ตำบลสถานมีกระบวนการทำงานโดยให้ความสำคัญกับคนที่ยึดโยงกับศักยภาพ ความรู้ ความเชี่ยวชาญเป็นหลักสำคัญ โดยเชื่อว่าคนทุกคนในชุมชนมีศักยภาพสามารถพัฒนาตนเองและชุมชนของตนได้ เพราะในแต่ละชุมชนมิได้มีลักษณะว่างเปล่าทางความรู้ แต่ในทางตรงกันข้าม ทุกคนมีองค์ความรู้และมีภูมิปัญญาที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาตนเองและชุมชนท้องถิ่นได้ แนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เชื่อว่าองค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชนที่มีอยู่เดิม จะพอกพูนและเพิ่มขึ้นได้หากมีกระบวนการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของคนและชุมชน ซึ่งการดำเนินงานให้เป็นไปตามกระบวนการนี้ ตำบลสถานดำเนินการโดยส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอนของกระบวนการ ได้แก่ การร่วมศึกษาชุมชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล และการที่มีทุนทางสังคมจะช่วยเสริมสร้างและพัฒนาการทำงานของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ และเต็มศักยภาพของทุนทางสังคมนั้น ก็โดยการเปิดเวทีสร้างช่องทางเพื่อเปิดโอกาสและหนุนเสริมให้ทุนทางสังคมซึ่งเป็นคนดี คนเก่ง คนสำคัญ ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น สร้างเครือข่ายเพื่อเพิ่มพลังทางสังคมในลักษณะทวีคูณ นำไปสู่การบูรณาการงานร่วมกัน รูปธรรมการดำเนินงานบนฐานคิดนี้ได้แก่ การบูรณาการ ๔ องค์กรหลักผ่านเวทีประชุม ภาค ๔ ฝ่าย การบริหารจัดการของหมู่บ้านจัดการตนเองบ้านทุ่งอ่าง และบ้านน้ำมาใต้ การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยการนำให้ทุนทางสังคมเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ด้วยแนวคิดและความเชื่อมั่นต่อศักยภาพของคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่มีภูมิรู้ ภูมิธรรม และมีจิตอาสา เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน เนื่องจากการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และไม่มีค่าตอบแทนใดๆ เทศบาลตำบลสถานจึงมองเห็นความสำคัญของครูที่เกษียณอายุราชการแล้วว่าเป็นบุคคลที่ทรงคุณค่าสมควรได้รับโอกาสและเปิดพื้นที่ให้ทุนทางสังคมที่เป็นข้าราชการบำนาญได้ทำคุณประโยชน์แก่ชุมชนต่อไป นอกจากนั้นตัวอย่างของการนำให้ทุนทางสังคมที่มีอยู่หลากหลายสาขาเพื่อพัฒนาอาชีพสร้างรายได้โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำมา โดยการค้นหาทุนทางสังคมที่มีองค์ความรู้ กลุ่มอาชีพที่มีอยู่ในพื้นที่ เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม มีการพัฒนากทักษะความรู้แก่สมาชิกโดยการให้สมาชิกเข้าร่วมอบรมพัฒนาศักยภาพกับทางหน่วยงานต่างๆ และกลุ่มพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงตำบลสถาน ที่มีการส่งเสริมสตรีให้เป็นแกนนำและกลไกสำคัญของการลดความรุนแรงในครอบครัว สร้างพลังเครือข่ายสตรีให้สามารถเป็นแกนนำในเรื่องต่างๆ ได้

บทเรียนสำคัญของการพัฒนาคนของตำบลสถานได้ปรากฏรูปธรรมเด่นชัดจากกิจกรรม “ผู้ใหญ่บ้านพาเที่ยว เรียนรู้เกษตรสีเขียว ท่องเที่ยววิถีธรรมชาติ อาหารปลอดภัย” โดยนำแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของแม่ข่าย (รับรุ่น) เมื่อคราวเป็นเครือข่ายของศูนย์จัดการเครือข่ายสุขภาวะชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก อำเภอเชียงแสนมาปรับใช้ในพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนเกิดกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม เกิดการเรียนรู้ในพื้นที่ของตนเอง โดยการมีส่วนร่วมของภาค ๔ องค์กรหลัก ได้แก่ ท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงาน และประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ฝ่ายท้องที่ (ผู้ใหญ่บ้าน) เป็นกลไกหลักในการนำกิจกรรมพาลูกบ้านเรียนรู้ทุนและศักยภาพของหมู่บ้าน กิจกรรมดังกล่าวเกิดผลสำเร็จอย่างดียิ่งใน ๗ ประการ คือ ๑) สามารถนำใช้ข้อมูลวิจัยชุมชนเป็นเครื่องมือในการเลือกและกำหนดตัวบุคคลเพื่อเป็นกลไกทำงาน ๒) สามารถนำใช้ข้อมูลวิจัยชุมชนเป็นเครื่องมือในการคัดเลือกแหล่งเรียนรู้ ๔ แหล่ง ๓) ผู้นำชุมชนได้มีโอกาสในการเรียนรู้บทบาทพื้นที่ของตนเองมากขึ้น ๔) เจ้าของแหล่งเรียนรู้ได้มีโอกาสในการเป็น “ครู” หรือผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ เกิดความปิติที่มีผู้นำในตำบลมาเยี่ยมเยือน ได้ฝึกการคิดและถ่ายทอดข้อมูลอย่างเป็นระบบ ๕) เกิดการกระจายรายได้ในพื้นที่ ๖) เกิดแหล่งเรียนรู้ใหม่ๆ ที่พยายามพัฒนาตนเองจนสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ และ ๗) ทุกฝ่ายเข้าใจในแนวทางของการดำเนินงานโครงการชุมชนสุขภาวะมากขึ้น เกิดความสัมพันธอันดี และนำไปสู่ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ

๑.๒ วิธีการดำเนินงาน

ตำบลสถานมีผู้นำ ๔ ลักษณะ ได้แก่ ผู้นำโดยตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำที่เป็นปราชญ์ชุมชน และผู้นำที่เป็นจิตอาสา โดยมี ผู้นำ หรือแกนนำเป็นหลักในการจัดประกาย สร้างงานและกิจกรรม ก่อให้เกิดรวมกลุ่ม สร้างและขยายแกนนำ นำการขับเคลื่อนงานและกิจกรรมต่างๆ และเป็นต้นแบบให้กับคนในชุมชนในหลายๆ เรื่อง มีการพัฒนางาน และต่อยอดกิจกรรมโดยการถ่ายทอดความรู้ จนเกิดเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยมีกระบวนการในการค้นหาผู้นำและพัฒนาผู้นำ ดังนี้

(๑) การพัฒนาคน

ตำบลสถานให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนเพื่อนำไปสู่การเป็นผู้นำในลักษณะต่างๆ ได้แก่

ผู้นำโดยตำแหน่ง มาจากคนที่มืบทบาททางสังคมโดยตำแหน่งที่ได้รับการแต่งตั้ง ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น เช่น นายกเทศมนตรีตำบลสถาน ผู้นำท้องที่ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำหน่วยงาน เช่น ผอ.รพสต. ผอ.โรงเรียน เกษตรอำเภอ ผู้นำองค์กรประชาชน เช่น เจ้าคณะตำบล ประธานสภาวัฒนธรรม ประธานชมรมผู้สูงอายุ ประธานกลุ่มพัฒนาสตรี ประธานชมรม อสม. เป็นต้น

ผู้ทรงคุณวุฒิ สรรหาจากผู้ที่มืคุณวุฒิ ทักษะ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้เวที ๔ ฝ่ายในการร่วมกันพิจารณาคัดเลือก

ปราชญ์ชุมชน ค้นหาจากการสำรวจ สอบถาม การสังเกตและวิเคราะห์งาน ผลจากการทำวิจัยชุมชนทำให้มองเห็นทุนทางสังคมที่เป็นปราชญ์ ผู้มีภูมิความรู้หลากหลายสาขา และได้เปิดโอกาสให้ปราชญ์ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในงานและกิจกรรมต่างๆ

ผู้นำที่เป็นจิตอาสา ผู้นำตามธรรมชาติ ค้นหาจากการสำรวจ สอบถาม การสังเกตและวิเคราะห์งาน ผลจากการทำวิจัยชุมชนทำให้มองเห็นทุนทางสังคมที่เป็นผู้มีจิตอาสา มีความเสียสละและมุ่งมั่นทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีการส่งเสริมคนดี ให้เป็นคนสำคัญ และมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยการเปิดพื้นที่เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่น ท้องที่ ได้เลือกคนดี คนเก่ง ผู้นำตามธรรมชาติ เป็นผู้นำเลือกสรรและเข้าไปเป็นหนึ่งในกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นผ่าน เวที ๔ ฝ่าย

(๒) การสร้างผู้นำ

ส่งเสริมการพัฒนาและยกระดับผู้นำโดยการประกาศยกย่องให้เป็นบุคคลต้นแบบ เป็นวิทยากรชุมชน และสร้างผู้นำรุ่นใหม่ เพื่อ“สร้างพลังใจให้กับคน” เทศบาลตำบลสถาน มีความเชื่อมั่นในธรรมชาติของมนุษย์ที่พึงพอใจต่อการได้รับเกียรติ ได้รับการยกย่องเชิดชู ซึ่งจะนำไปสู่การก่อให้เกิดการพัฒนาในหลายๆ ด้าน เกิดความร่วมแรงร่วมใจ เกิดการพัฒนาความสัมพันธ์อันดีต่อทุกภาคี พัฒนาสังคมให้เป็นชุมชนที่มีการตื่นตัวกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากผู้อื่นในสังคม จึงมีการส่งเสริมให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคล และกลุ่มองค์กรที่มีการจัดการตนเองจนเป็นแบบอย่างที่ดีอยู่เสมอ

(๓) การสร้างการเรียนรู้ของผู้นำ

ส่งเสริมการพัฒนาการเรียนรู้ระหว่างผู้นำ โดยดำเนินการในลักษณะต่างๆ เช่น จัดการเรียนรู้ภายใน โดยให้ผู้นำมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เช่น กิจกรรมผู้ใหญ่บ้านพาเที่ยว การเปิดโอกาสให้ผู้นำได้เรียนรู้แนวทางการทำงานของแต่ละพื้นที่หมู่บ้าน เช่น กิจกรรมประชุมคณะทำงานศูนย์เรียนรู้สัญจรเพื่อเรียนรู้ทุนและศักยภาพของต่างพื้นที่ รวมถึงการถ่ายทอดแนวทางการดำเนินงานของผู้นำผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการสร้างการเรียนรู้ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามพื้นที่ เช่น การอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับ ศจค.ป้าสัก และ อบต.บ้านตุน การเปิดโอกาสให้ผู้นำได้ถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานผ่านเวทีระดับชาติ เป็นต้น

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

๑) ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลตำบลสถานหลายๆกิจกรรม เกิดแนวทาง วิธีทำงานร่วมกันของกลุ่ม ชมรมและองค์กร เช่น การประชุมหมู่บ้านเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

๒) เกิดผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพิ่มมากขึ้น

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

เกิดเครือข่ายผู้นำที่เข้มแข็ง เกิดการบูรณาการและเชื่อมโยงงานกัน ทั้งด้านทุน งาน/กิจกรรม องค์กรความรู้ กลุ่มเป้าหมายหรืองบประมาณในการพัฒนาจากทุกภาคส่วนข้อมูลและการจัดการสามารถเชื่อมต่อกันได้จากทุก

ภาคส่วน เกิดการต่อยอดและเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นในเทศบาลตำบลสถาน อย่างต่อเนื่องเกิดการแสวงหาและสร้างโอกาสในทุกๆ กิจกรรมที่ดำเนินการ เกิดความเข้มแข็งทั้งองค์กรภายในและองค์กรภายนอก รวมถึงชุมชนมีความเข้มแข็งที่ยั่งยืนและประชาชนเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์สูงสุด

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

ขยายผลการดำเนินการโดยใช้แนวทางการทำงานของเทศบาลตำบลสถานในการพัฒนาคน เป็นชุดความรู้เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับเครือข่าย และชุมชนท้องถิ่นที่สนใจ ไปปรับใช้ตามบริบทของพื้นที่คือ การทำงานภายใต้ฐานคิด “คนคือหัวใจของการพัฒนา”

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้

๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

- ๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ทราบถึงหลักคิดในการพัฒนาคนและการสร้างผู้นำเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
- ๒) เพื่อเรียนรู้การนำใช้แนวทาง เครื่องมือและกลไกบริหารจัดการตำบล
- ๓) เพื่อผู้มาเรียนรู้นำไปปรับใช้ในพื้นที่

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

- (๑) นายก อบท.
- (๒) ปลัด/รองปลัด อบท.
- (๓) กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน
- (๔) หัวหน้าสำนักงานปลัดของ อบท.
- (๕) นักวิเคราะห์นโยบายและแผนฯ

๒.๓ กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

แผนภาพที่ ๖ แสดงกระบวนการเรียนรู้ “การพัฒนาคน และการสร้างผู้นำ”

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

๑) เรียนรู้วิธีการและการดำเนินงานภายใต้หลักการมีส่วนร่วม ภาควิ ๔ ฝ่าย และกระบวนการทำงาน พร้อมทั้งวิธีการนำใช้ข้อมูลจากทั้ง RECAP และ TCNAP มาเป็นข้อมูลในการพัฒนาคน และสร้างผู้นำ โดยการนำเสนอด้วยการบรรยายประกอบกับเพาเวอร์พอยท์และวีดิทัศน์

๒) เรียนรู้จากเวทีเสวนาโดยการถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานของผู้นำ

๓) แลกเปลี่ยนเรียนรู้

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

๑) นิทรรศการ

๒) วีดิทัศน์/เพาเวอร์พอยท์

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

๑) นายช่วง ทะกั้น นายกเทศมนตรีตำบลสถาน

๒) นายปรีชา กำเงิน กำนันตำบลสถาน

๓) นางมนสิชา ไชยทน ปลัดเทศบาลตำบลสถาน

๓) นางสาวญาณิกา กรรณิการ์ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน

๔) สูดยอดผู้นำชุมชนท้องถิ่นร่วมเสวนา

แหล่งเรียนรู้ที่ ๒ การบริหารจัดการตำบลแบบมีส่วนร่วม “ภาคี ๔ ฝ่าย”

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : เทศบาลตำบลสถาน หมู่ที่ ๕

ส่วนที่ ๑ เนื้อหาสาระ แหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิด/หลักการที่มา

“การบริหารจัดการตำบลแบบมีส่วนร่วม : ภาคี ๔ ฝ่าย” ตำบลสถานเกิดขึ้นเพื่อต้องการตอบสนองปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของภาคี ๔ องค์หลักในพื้นที่ ได้แก่ ท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงาน และประชาชน โดยให้ความสำคัญกับ “คน” ที่มีคุณภาพ “กลไก” ที่มีประสิทธิภาพ และ “ข้อมูล” ที่มีคุณภาพ โดยวางหลักการทำงานและนำใช้ข้อมูลจากการ RECAP และ TCNAP มาเป็นข้อมูลพื้นฐานและพัฒนาโดยใช้หลักการ “ชุมชนเข้มแข็ง ด้วยทุนทางสังคม” ซึ่งมีรากฐานมาจากประชาชน การที่จะแก้ไขปัญหาของชุมชนได้นั้น ต้องมาจากความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และการบูรณาการทำงานของภาคีเครือข่าย โดยอาศัยกลไกการประชุมเชิงบูรณาการ ระหว่างเทศบาลตำบลสถาน กับภาคีเครือข่าย ๔ องค์หลัก ได้แก่ **ภาคีที่หนึ่ง** ได้แก่ ท้องถิ่น หมายถึง เทศบาลตำบลสถาน **ภาคีสอง** ได้แก่ ท้องที่ หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน สภาผู้นำชุมชน **ภาคีที่สาม** ได้แก่ หน่วยงาน ประกอบด้วย องค์การศาสนาในพื้นที่ โรงเรียนในพื้นที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หน่วยงานราชการ และเอกชนอื่นๆในพื้นที่ และ**ภาคีที่สี่** ได้แก่ องค์กรประชาชน องค์กรทางสังคม คนเก่ง คนดี คนสำคัญ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ ทั้ง ๔ ภาคีหลัก ร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาให้สามารถจัดการตนเองและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๒ เส้นทางพัฒนา

พ.ศ.๒๕๔๙ คณะกรรมการตำบลและสภาตำบลสถาน จัดตั้งตามตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๒๒/๒๕๔๙ มีการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นโดยมีกำนันตำบลสถาน เป็นประธาน มีผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบล แพทย์ประจำตำบล ครูประจำตำบลในตำบล ๑ คน ผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่น้อยกว่า ๒ คน เป็นกรรมการ

พ.ศ. ๒๕๔๓ รัฐบาลยกฐานะจากสภาตำบลสถาน เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มาจากการเลือกตั้ง มีสมาชิกสภา อบต.หมู่บ้านละ ๒ คน การประชุม ใช้กลไกของสภา อบต.ในการประชุมตามวาระต่างๆ

พ.ศ. ๒๕๕๕ กระทรวงมหาดไทยมีประกาศ จัดตั้ง อบต.สถาน เป็นเทศบาลตำบลสถาน เทศบาลมีภารกิจที่ต้องทำตามอำนาจหน้าที่มากขึ้น จำนวนสมาชิกสภาเทศบาลลดลงจาก ๓๒ คน เหลือ ๑๒ คน สมาชิกสภาจึงไม่ได้มาจากตัวแทนหมู่บ้านครบทุกหมู่บ้าน ทำให้การจัดประชุมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในวาระต่างๆ เริ่มมีส่วนอื่นเข้ามาร่วม เพื่อให้ทุกหมู่บ้านได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึง โดยมีองค์ประกอบมาจากหลายๆ ส่วน ทั้งเทศบาล ชุมชน โรงเรียน รพสต. กลุ่มองค์กรต่างๆ

พ.ศ.๒๕๕๙ เทศบาลตำบลสถาน เข้าร่วมโครงการตำบลสุขภาวะเครือข่าย ศจค.ป่าสัก อำเภอเชียงแสน ได้เรียนรู้รูปธรรมการจัดการพื้นที่ และนำแนวทางมาปรับใช้ในพื้นที่ตำบลสถาน โดยเรียกว่า “เวที ๔ ฝ่าย” มีการจัดประชุมตามวาระต่างๆ เป็นเวทีกลางในการจัดการปัญหาของพื้นที่ร่วมกัน

๑.๓ วิธีการดำเนินงาน

๑) เทศบาลตำบลสถานกำหนดกลไกการประชุมเชิงบูรณาการ ระหว่างเทศบาลตำบลสถาน กับภาคีเครือข่าย ๔ องค์กรหลัก ดังนี้

- (๑) ภาคีที่หนึ่ง ได้แก่ ท้องถิ่น หมายถึง เทศบาลตำบลสถาน
- (๒) ภาคีสอง ได้แก่ ท้องที่ หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน สภาผู้นำชุมชน
- (๓) ภาคีที่สาม ได้แก่ หน่วยงาน ประกอบด้วย องค์กรศาสนาในพื้นที่ ๑๐ แห่ง โรงเรียนในพื้นที่ ๕ แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ๔ แห่ง สำนักงานเกษตรอำเภอเชียงของ วนอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำช้าง หน่วยงานราชการ และเอกชนอื่นๆ ในพื้นที่

(๔) ภาครัฐที่สี่ ได้แก่ องค์กรประชาชน องค์กรทางสังคม คนเก่ง คนดี คนสำคัญ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ ทั้ง ๔ ภาครัฐหลัก ร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาให้สามารถจัดการตนเองและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) โดยกำหนดแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วม สร้างการเรียนรู้ และสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในตำบล โดยประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบสำคัญ คือ

๑) การสร้างวิสัยทัศน์ตำบล ซึ่งเป็นภาพในอนาคตที่มุ่งหวัง สิ่งที่ชุมชนต้องพากันพัฒนาไปให้ถึง

๒) กำหนดจุดยืนทางยุทธศาสตร์ (Positioning) เพื่อสร้างเป้าหมายร่วมในการพัฒนา โดยพิจารณาความศักยภาพของตำบลเข้มแข็งมากเพียงใด (STRENGTH) มีโอกาสในการพัฒนา (OPPORTUNITY) จุดอ่อน (WEAKNESS) หรืออุปสรรค (THREAT) ต่อการพัฒนาอย่างไรบ้าง เพื่อกำหนดจุดยืนหรือสิ่งที่ยึดมั่นในการดำเนินการ และกำหนดเส้นทางพัฒนาเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้

๓) สร้างฐานคิดในการทำงาน คือปัจจัยเกื้อหนุนสำคัญที่ทำให้งานสำเร็จลุล่วง โดยชุมชนท้องถิ่นต้องพิจารณาและกำหนดเป็นแนวทางร่วมกันและนำมาปฏิบัติเพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ และวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้

๔) สร้างระบบการจัดการพื้นที่ คือกลไกสำคัญที่หนุนเสริมการทำงานให้ราบรื่น มีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด

๕) น้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยน้อมนำหลักการทรงงาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” นำใช้ในการพัฒนาทุกมิติ

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

๑) ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลตำบลสถานหลายกิจกรรม เกิดแนวทาง วิธีทำงานร่วมกันของกลุ่ม ชุมชนและองค์กร เช่น การประชุมชมหมู่บ้านเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ เป็นต้น ทั้งนี้แกนนำได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ทั้งการศึกษาดูงาน การประชุม การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมผู้ใหญ่บ้านพาเที่ยว เป็นต้น

๒) เกิดเป็นกลไกการบริหารงานที่โปร่งใสของบุคลากรทุกระดับตั้งแต่ระดับผู้บริหาร สมาชิกสภาข้าราชการพนักงาน โดยใช้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสริมสร้างความโปร่งใส ไม่ว่าจะเป็นการรับรู้เข้าถึงแหล่งข้อมูลที่สนใจ การตรวจสอบข้อมูลการบริหารงานของท้องถิ่น การมีการรวมกลุ่มการดำเนินกิจกรรมที่สร้างสรรค์ไม่ว่าจะเป็น การช่วยการดูแลสิ่งแวดล้อม การดูแลสุขภาพ การส่งเสริมด้านอาชีพ การอนุรักษ์ภูมิปัญญา และการเปิดพื้นที่ทางความคิดให้ชุมชน ทำให้ประชาชนได้แสดงออกทางความคิดและให้คำแนะนำในการทำงาน เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาเป็นองค์กรของประชาชนที่มีการทำงานโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายอย่างแท้จริง

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

เกิดการบูรณาการและเชื่อมโยงงานกัน ทั้งด้านทุน งาน/กิจกรรม องค์กรความรู้ กลุ่มเป้าหมายหรืองบประมาณในการพัฒนาจากทุกภาคส่วนข้อมูลและการจัดการสามารถเชื่อมต่อกันได้จากทุกภาคส่วน เกิดการต่อยอดและเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นในเทศบาลตำบลสถาน อย่างต่อเนื่องเกิดการแสวงหาและสร้างโอกาสในทุกๆ กิจกรรมที่ดำเนินการ เกิดความเข้มแข็งทั้งองค์กรภายในและองค์กรภายนอก รวมถึงชุมชนมีความเข้มแข็งที่ยั่งยืนและประชาชนเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์สูงสุด

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

ขยายผลการดำเนินการโดยใช้แนวทางการทำงานของเทศบาลตำบลสถาน ไปปรับใช้ตามบริบทของพื้นที่ คือ การทำงานภายใต้หลักการมีส่วนร่วม กระบวนการทำงานเกิดขึ้นจากรากฐานของ คำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง ด้วยทุนทางสังคม” เพื่อนำพาเทศบาลไปสู่วิสัยทัศน์ที่ว่า “บ้านเมืองน่าอยู่ การศึกษาพัฒนา เศรษฐกิจก้าวหน้า วัฒนธรรมทรงคุณค่า ประชาอยู่สุข”

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้

๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

- ๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ทราบถึงหลักคิดในการบริหารจัดการเทศบาลตำบลสถาน
- ๒) เพื่อเรียนรู้การนำใช้เครื่องมือและกลไกบริหารจัดการตำบล
- ๓) เพื่อผู้มาเรียนรู้นำไปปรับใช้ในพื้นที่

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

- (๑) นายก อบท.
- (๒) ปลัด/รองปลัด อบท.
- (๓) กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน
- (๔) หัวหน้าสำนักงานปลัดของ อบท.
- (๕) นักวิเคราะห์นโยบายและแผนฯ

๒.๓ กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

แผนภาพ ๗ แสดงกระบวนการเรียนรู้เทศบาลตำบลสถาน การบริหารจัดการตำบลแบบมีส่วนร่วม “ภาคิ ๔ ฝ่าย”

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

- ๑) ขมนิทรรศการและแผนภาพของการบริหารจัดการเทศบาลตำบลสถาน
- ๒) เรียนรู้วิธีการและการดำเนินงานภายใต้หลักการมีส่วนร่วม ภาคิ ๔ ฝ่าย และกระบวนการทำงาน พร้อมทั้งวิธีการนำใช้ข้อมูลจากทั้ง RECAP และ TCNAP มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาตำบล โดยการนำเสนอด้วยการบรรยายประกอบกับเพาเวอร์พ้อยท์และวีดิทัศน์

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- ๑) นิทรรศการ
- ๒) วีดิทัศน์/เพาเวอร์พ้อยท์
- ๓) เอกสารแผ่นพับ

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

๑) นายช่วง	ทะกัน	นายกเทศมนตรีตำบลสถาน
๒) นางมนสิชา	ไชยทน	ปลัดเทศบาลตำบลสถาน
๓) นางสาวญาณิกา	กรรณิการ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
๔) นางสาวศุภรุจ	จันทร์จุลเจิม	นักวิชาการโครงการ

แหล่งเรียนรู้ที่ ๓ หมู่บ้านจัดการตนเอง บ้านทุ่งอ่าง

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : ศาลาอเนกประสงค์บ้านทุ่งอ่าง หมู่ที่ ๖

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลสาระแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิดและความเป็นมา

บ้านทุ่งอ่างหมู่ ๖ ตำบลสถาน ได้รับจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป.ตามนโยบายให้มีการจัดตั้งหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) ในพื้นที่ชายแดน เพื่อป้องกันตนเองจากปัญหาความมั่นคง ยาเสพติด และอาชญากรรม ชนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนได้อพยพมาบ้านด่านถิ่น ประเทศลาว เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๗ และได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป. เมื่อ ปี พ.ศ.๒๕๕๕ ปัจจุบันบ้านทุ่งอ่างมีนายประเสริฐ สมทะนะ เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีจำนวนประชากร ๕๔๐ คน แบ่งเป็นชาย ๓๔๑ คน หญิง ๒๙๙ คน จำนวนครัวเรือน ๑๕๔ ครัวเรือน ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา) เป็นหลัก บ้านทุ่งอ่างมีการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบคณะกรรมการกลางพัฒนาหมู่บ้าน โดยแบ่งเป็น ๑๑ ฝ่าย และแบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๔ เขตพัฒนา ๘ หมวดการปกครอง มีการปกครองโดยถือกฎระเบียบของหมู่บ้าน แผนพัฒนาหมู่บ้าน ยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้านที่กำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างชัดเจน ผู้นำมีการปกครองโดยยึดหลักประชาธิปไตย การเคารพและเชื่อมั่นในศักยภาพของคน และเคารพในอำนาจหน้าที่ของแต่ละฝ่าย เปิดโอกาสให้คณะกรรมการได้ใช้อำนาจหน้าที่ที่มีอย่างเต็มความสามารถ ผู้นำเป็นเพียงผู้คอยให้คำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหาเท่านั้น ขณะเดียวกันหมู่บ้านก็มีระบบตรวจสอบโดยฝ่ายตรวจสอบที่ทำงานอย่างเต็มที่ด้วยเช่นกัน จากการบริหารและปกครองโดยยึดหลักประชาธิปไตย ทำให้ผู้นำได้รับการยอมรับนับถือ ได้รับการเชื่อถือ ส่งผลให้บ้านทุ่งอ่างเป็นหมู่บ้านที่มีการจัดการตนเองอย่างเข้มแข็ง และมีรูปธรรมงานเด่นในหลายๆ ด้าน ได้แก่ การจัดการขยะ การจัดการป่าและอนุรักษ์แหล่งน้ำ และการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บ้านทุ่งอ่างมีการพัฒนาอย่างเข้มแข็งจาก ๓ ฐานคิดคือ ๑) คน คือหัวใจของการพัฒนา คือการเชื่อมั่นในศักยภาพของคน เปิดพื้นที่ เปิดโอกาสให้คนได้ทำงานอย่างเต็มศักยภาพ ๒) การพัฒนาบนฐานการพึ่งตนเอง ด้วยการเป็นหมู่บ้าน อพป.การพึ่งพาตนเอง สร้างความเข้มแข็งให้กับตนเองอยู่เสมอ และ ๓) การใช้วิถีชุมชนเป็นพลังในการพัฒนา คือความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และความมีเหตุผล ความเกื้อกูลต่อกันส่งผลให้การพัฒนาหมู่บ้านทุ่งอ่างเป็นไปอย่างมั่นคงเป็นต้นการจัดการตนเองที่ส่งผลกระทบทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สภาวะแวดล้อม สุขภาพ และการเมืองการปกครอง

๑.๒ เส้นทางพัฒนา

พ.ศ. ๒๕๔๗ มีชาวบ้านอพยพมาจากบ้านด่านถิ่นประเทศลาว เข้ามาอยู่อาศัยจำนวน ๑๓ หลังคาเรือน มีประชากรทั้งหมด ๓๘ คน ชาย ๑๗ คน หญิง ๒๑ คน โดยมีนายเทพ ยารังสีเป็นหัวหน้าหมู่บ้านแต่ขึ้นอยู่กับหมู่ที่ ๒ ตำบลสถาน บริเวณที่ตั้งนั้นใกล้หนองน้ำชื่อหนองอ่าง จึงใช้เรียกเป็นชื่อหมู่บ้านทุ่งอ่าง

พ.ศ.๒๕๔๘ ทางกรมได้กำหนดให้มีการจัดตั้งหมู่บ้านทุ่งอ่าง หมู่ ๖ และได้แต่งตั้ง นายแอ อินโน เป็นผู้ใหญ่บ้าน

พ.ศ.๒๕๔๑ ชาวบ้านร่วมกันก่อสร้างวัดและโรงเรียนชั่วคราว

พ.ศ. ๒๕๔๖ โรงเรียนมีสถานที่คับแคบจึงสร้างโรงเรียนแห่งใหม่

พ.ศ. ๒๕๐๙ เกิดเหตุน้ำท่วมในอำเภอเชียงของ ทำให้ถนนชำรุด อุโบสถและโรงเรียนเสียหาย ชาวบ้านอพยพไปพักพิง ณ ค่ายตชด.๕๐๔ (ค่าย มว.โจมตี เชียงของ) บ้านใจไก้ ต.เวียง รว ๑ เดือน

พ.ศ. ๒๕๑๐ ก่อสร้างถนนลูกรังเข้าหมู่บ้านจากบ้านศรีดอนมูล-ทุ่งอ่าง

พ.ศ. ๒๕๒๓ ประชาชนต้องการมีรายได้เสริมจากการทำนา สำนักงานพัฒนาชุมชนจึงได้สนับสนุนวัวพันธุ์ปรัมพันธุ์ ๑ คู่ เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อเลี้ยงและขยายพันธุ์วัว แต่ประสบปัญหาไม่สามารถขยายพันธุ์ได้เนื่องจากต่างสายพันธุ์จึงขายวัว แล้วซื้อควายมาเลี้ยงแทน

พ.ศ. ๒๕๒๔ พ่อค้าคนกลางกดราคาในการจำหน่ายปุ๋ย ทำให้หมู่บ้านต้องซื้อปุ๋ยในราคาแพง จึงขายควายเพื่อเป็นทุนในการซื้อปุ๋ยและเริ่มก่อตั้งกลุ่มปุ๋ย

พ.ศ. ๒๕๒๕ รัฐบาลได้จัดตั้งบ้านทุ่งอ่างเป็นหมู่บ้าน อพป.ตามนโยบายให้มีการจัดตั้งหมู่บ้านอาสาพัฒนา และป้องกันตนเอง (อพป.) ในพื้นที่ชายแดน เพื่อป้องกันตนเองจากปัญหาความมั่นคง ยาเสพติด และ อาชญากรรม

พ.ศ. ๒๕๓๐ เกิดปัญหาภัยแล้งและกระทบต่อการเกษตร ชาวบ้านจึงได้ช่วยกันสร้างเขื่อนคันดินกั้นน้ำหลง เพื่อเป็นแหล่งกักเก็บน้ำ

พ.ศ. ๒๕๓๐ จัดตั้งชุด ชรบ.เพื่อดูแลความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน

พ.ศ. ๒๕๓๕ จัดตั้งสถานีอนามัยบ้านทุ่งอ่าง

พ.ศ. ๒๕๓๖ มีการก่อสร้างสิ่งสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ได้แก่ ก่อสร้างถนนคอนกรีตสายหลัก ก่อสร้างระบบประปาหมู่บ้าน ก่อสร้างคลองส่งน้ำ

พ.ศ. ๒๕๓๘ เกิดปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร จึงมีการก่อสร้างสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าสถานีทุ่งอ่าง

พ.ศ. ๒๕๔๔ ก่อสร้างเขื่อนคันดินกั้นน้ำหลง และมีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน

พ.ศ. ๒๕๔๕ กศน.สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มอาชีพแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร (กล้วยฉาบแม่จันทร์ดี)

พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้แยกหมู่บ้าน เป็นสองหมู่บ้าน คือทุ่งอ่าง หมู่ที่ ๖ และบ้านทุ่งอ่างใหม่ หมู่ที่ ๑๕

พ.ศ. ๒๕๔๙ สร้างหอกระจายข่าวหมู่บ้านด้วยบบของหมู่บ้าน

พ.ศ. ๒๕๕๐ ชาวบ้านไม่มีที่สำหรับจัดกิจกรรมจึงระดมเงินทุนซื้อที่ดินจัดสร้างหอประชุม

พ.ศ. ๒๕๕๑ อบต.สถานก่อสร้างอาคารอเนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน

พ.ศ. ๒๕๕๓ ก่อสร้างชุมประตูดึงทุ่งอ่าง

พ.ศ. ๒๕๕๓ รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณตามโครงการอยู่ดีมีสุข และนำไปจัดตั้งกลุ่มปฎิอินทรีย์

พ.ศ. ๒๕๕๔ ชาวบ้านระดมทุนทรัพย์ก่อสร้างลานตากพืชผลการเกษตร และมีถนนคอนกรีตมาตรฐานทั่วถึงครอบคลุม ร้อยละ ๘๐ เริ่มมีการก่อสร้างอุบสถหลังใหม่

พ.ศ. ๒๕๕๙ เกิดปัญหาขยะในพื้นที่ และรัฐบาลส่งเสริมการคัดแยกขยะ เทศบาลตำบลสถานได้เข้ามาส่งเสริมให้มีการคัดแยกขยะ และจัดตั้งกลุ่มจัดการขยะโดยชุมชน

พ.ศ. ๒๕๖๐ นโยบายอำเภอเชียงของ เชียงของเมืองสะอาด ควบคุมดูแลการจัดการขยะตามเขตที่รับผิดชอบ แล้วนำขยะขายให้กับเทศบาล มีการจัดการที่ดี ยกระดับเป็นศูนย์เรียนรู้การจัดการขยะโดยชุมชน ตำบลจังหวัดเชียงราย ได้รับรางวัล ชนะเลิศ หมู่บ้าน/ชุมชน ดีเด่น จากการประกวด Waste Less Live ลดใช้ลดขยะ จังหวัดเชียงราย ประจำปี ๒๕๖๐

พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นแหล่งเรียนรู้ตำบลสุภาวะ เรื่องการจัดการขยะและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน โดยการดำเนินงานของเทศบาลตำบลสถาน โครงการตำบลสุภาวะ เป็นตัวแทนอำเภอเชียงของ เข้ารับรางวัลชนะเลิศ ในการประกวดการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนดีเด่น อำเภอสะอาด ระดับจังหวัด ประจำปี ๒๕๖๑

พ.ศ. ๒๕๖๒ นายประเสริฐ สมทะนะ ผู้ใหญ่บ้านได้รับรางวัลสุดยอดผู้นำชุมชนท้องถิ่น จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม สุขภาพและเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้รับรางวัล หมู่บ้านรณรงค์ไม่ขายเสียง ปี ๒๕๖๒

พ.ศ. ๒๕๖๓ ได้รับการคัดเลือกเป็นหมู่บ้านต้นแบบสวมหมวกนิรภัย ๑๐๐% และหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ตามโครงการเชิดชูเกียรติผู้นำเครือข่ายผู้นำชุมชนดีเด่น ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเชียงของ

๑.๓ วิธีดำเนินการ

๑) พัฒนากลไก

บ้านทุ่งอ่างมีคณะกรรมการกลางพัฒนาหมู่บ้านเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยการบริหารจัดการ และการปกครองท้องถิ่นของหมู่บ้านทุ่งอ่าง หมู่ ๖ ที่มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ คณะกรรมการกลางพัฒนาหมู่บ้านอย่างชัดเจน ผู้นำบริหารและปกครองด้วยหลักธรรมาภิบาล กระจายอำนาจการปกครอง แก่หัวหน้าเขต และหัวหน้าหมวดการพัฒนา ในการดูแลในทุก ๆ เรื่อง โดยบ้านทุ่งอ่างแบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๔ เขตพัฒนา ๘ หมวดการปกครอง โดยรับผิดชอบดูแลเขตละ ๓๐-๔๐ ครัวเรือน ดูแลรับผิดชอบในด้านความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และทุก ๆ เรื่องในเขตนั้น ๆ เช่น การดูแลเรื่องการจัดการขยะ การ

กำจัดลูกน้ำยุงลาย การปลูกผักหน้าบ้านตามนโยบายผู้ใหญ่บ้าน โดยหัวหน้าหมวดจะทำงานไปพร้อมกับ อสม. ประจำหมวดนั้น ๆ และมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ตามโครงสร้างการปกครอง เป็น ๑๑ ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายป้องกัน ฝ่ายการคลัง ฝ่ายพัฒนา ฝ่ายสาธารณสุข ฝ่ายศูนย์ส่งเสริมฯ ฝ่ายอนุรักษ์ ฝ่ายวัฒนธรรม ฝ่ายจิต สตรี ฝ่ายปฎิคม และฝ่ายประชาคม โดยแต่ละฝ่ายจะกำหนดผู้รับผิดชอบ และอำนาจหน้าที่ชัดเจน มีการกระจาย อำนาจการตัดสินใจ ผู้ใหญ่บ้านไม่เข้าไปแทรกแซงการทำงาน

๒) การพัฒนาผู้นำ

โดยการเปิดโอกาสให้คนดี คนเก่ง คนนำทำงานได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการพัฒนาหมู่บ้าน ใน ประเด็นต่าง ๆ และมีการประกาศยกย่องหากมีผลการปฏิบัติงานที่ดี เช่น การให้รางวัลแก่หมวดการพัฒนาที่มีการ จัดการขยะดีเยี่ยม เป็นต้น ขณะเดียวกันผู้ใหญ่ก็ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีอยู่เสมอ

๓) กำหนดแนวทางการพัฒนา

บ้านทุ่งอ่างมีการกำหนดเป้าหมายร่วมเพื่อเป็นกรอบความร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้านโดยมีการ กำหนดวิสัยทัศน์หมู่บ้าน “ปลอดสิ่งเสพติด พัฒนาชีวิตด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนเข้มแข็ง เสียสละและ สามัคคีในหมู่คณะ” มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้าน ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ จัดให้มีการอบรมให้ความรู้ เกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาแบบการมีส่วนร่วม

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของหมู่บ้าน

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ ๕

๔) กำหนดกฎ กติกาเพื่อถือปฏิบัติร่วมกัน

โดยมีการนำกฎกติกาของหมู่บ้าน เรียกว่าธรรมนูญหมู่บ้านมาบังคับอย่างจริงจัง

๕) ติดตามตรวจสอบ

การดำเนินงานขับเคลื่อน หมู่บ้านมีการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านให้ ปกครองอำเภอทราบ เป็นประจำทุกเดือน ในส่วนของการทำงานระดับหมู่บ้านมีฝ่ายประชาคมในการติดตาม ตรวจสอบโครงการทุกโครงการที่เข้ามาทำในพื้นที่หมู่บ้าน

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

(๑) เกิดกลไกการจัดการพื้นที่ของหมู่บ้านที่มีประสิทธิภาพ โดยการแบ่งโครงสร้างการปกครองเป็น ๑๑ ฝ่าย และแบ่งพื้นที่การดูแลเป็น ๔ เขตการพัฒนา ๘ หมวดการปกครอง เป็นตัวอย่างของการกระจายอำนาจ และ เพิ่มบทบาทหน้าที่อย่างเหมาะสม

(๒) เกิดการพัฒนางานและกิจกรรมการจัดการตนเองของแต่ละฝ่าย ดังนี้

๑. ฝ่ายอำนวยการและบริหารจัดการ

โดยจัดระบบสนับสนุนการบริหารจัดการ ให้มีความพร้อม และเพิ่มช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ให้กับคนในชุมชน มีศาลาเอนกประสงค์ของหมู่บ้านเป็นสำนักงานและปฏิบัติการ มีที่ทำการผู้ใหญ่บ้านศูนย์ ร้องเรียน ร้องทุกข์ มีจัดทำประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ,กฎระเบียบ ข้อบังคับในการอยู่ ร่วมกันของคนใน หมู่บ้าน, รายชื่อคณะกรรมการหมู่บ้าน, ป้ายประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานของหมู่บ้าน ณ อาคารเอนกประสงค์ หมู่บ้าน จัดระบบงานธุรการและจัดเอกสาร องค์กรความรู้ต่าง ๆ ของหมู่บ้านออกเป็นหมวดหมู่ การดำเนินงาน ขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้านมีการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านให้ประชาชน และฝ่าย ปกครองอำเภอทราบ เป็นประจำทุกเดือน

๒. ฝ่ายปกครอง

ส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายและกติกาข้อบังคับของหมู่บ้าน โดยการปกครองตาม หลักธรรมมาภิบาล ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางโดยมีการประชุมราษฎรในหมู่บ้านเป็นประจำเพื่อแจ้งข้อราชการ เปิดโอกาสให้ ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ โดยให้ประชาชนได้คัดเลือกตัวแทนเพื่อเป็น คณะกรรมการหมู่บ้าน ทำหน้าที่เสนอแนะข้อคิดเห็น สภาพปัญหาของหมู่บ้าน นำไปสู่การจัดทำกฎกติกา ของ หมู่บ้านเพื่อให้ทุกคนได้ยึดถือปฏิบัติเป็น “กฎของหมู่บ้าน” นำไปสู่การ พัฒนาและเกิดความสงบสุขในหมู่บ้าน ราษฎรมีระเบียบวินัย เคารพในสิทธิของผู้อื่น ปฏิบัติตาม กฎหมายบ้านเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เป็นนโยบาย ของรัฐบาลให้แก้ไขคือ ปัญหายาเสพติด การค้ามนุษย์ ภัยจากอุบัติเหตุทางถนน สาธารณภัย มีการดำเนินการ

อย่างเป็นรูปธรรม โดยชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เช่น การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นหมู่บ้านที่สะอาดปลอดภัย เพราะมีการคัดแยกขยะ ให้ความร่วมมือปฏิบัติตามกฎหมายจราจรอย่างเคร่งครัด ขับรถยนต์คาดเข็มขัดนิรภัย ขับมอเตอร์ไซด์สวมหมวกกันน็อก ปัจจุบันราษฎรในหมู่บ้านเมื่อขับขี้อักรยานยนต์จะ สวมหมวกนิรภัยกันทุกคน

๓. ฝ่ายป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย

บทบาทและจัดตั้งชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) มีคำสั่งการจัดเวรยามหมู่บ้าน และสนับสนุนชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้านเข้ารับการฝึกซ้อมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริม ให้ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้านปฏิบัติตามหน้าที่อย่างเคร่งครัด และสามารถประสานงานการทำงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ประชาสัมพันธ์รณรงค์ราษฎรรู้เท่าทันถึงพิษภัยยาเสพติด สร้างแหล่งข่าวและแนวร่วมเพื่อเป็นพลังทางสังคม การคุ้มครองดูแลรักษาทรัพย์สิน อันเป็นสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน กำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับในการใช้ประโยชน์พื้นที่สาธารณะ ทรัพย์สิน สิ่ง สาธารณประโยชน์มีการแต่งตั้งมอบหมายหน้าที่ให้ราษฎรรับผิดชอบ รักษาทรัพย์สินสาธารณะประโยชน์ ของหมู่บ้านไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้าน สามารถใช้ประโยชน์กันอย่างเท่าเทียม รวมถึงการป้องกันและปราบปรามสิ่งผิดกฎหมายและผู้มีอิทธิพล เอาใจใส่ สอดส่อง ดูแล และติดตามความเคลื่อนไหวในเรื่องอันเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติและ ผู้มีอิทธิพล บ่อนการพนัน และสิ่งผิดกฎหมายอย่างต่อเนื่อง และ ประสานงานการทำงานกับชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมให้คนในชุมชนยึดมั่นในหลักพระพุทธศาสนา มี คุณธรรม จริยธรรม ปลอดภัยการพนันในงานศพหรืองานรื่นเริง เสริมสร้างความสามัคคีที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านตามหลักประชาธิปไตย คือ อยู่ร่วมกันโดยยึดกฎระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้านเป็นหลัก เคารพและยอมรับความคิดเห็นซึ่งกัน และกัน ด้วยเหตุและผล ปฏิบัติตามเสียงข้างมากและรับฟังเสียงข้างน้อย รับผิดชอบและเสียสละ มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน

๔. ฝ่ายการคลังและเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน

บ้านทุ่งอ่างมีการพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนการประกอบอาชีพ โดยหมู่บ้านมีเงินกองทุนหมุนเวียนเพื่อการประกอบอาชีพ จากกองทุน อพป.กองทุนปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ โดยกลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนได้แก่ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มปุ๋ยหมัก และกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้าน บ้านทุ่งอ่างมีรายได้ของหมู่บ้านจากการให้ประชาชนเช่าที่ดินทำกิน และระดมทุนจากกลุ่ม กองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เพื่อใช้ในการกิจกรรมการพัฒนา หมู่บ้าน หรือกิจกรรมการพัฒนาโรงเรียน ส่งเสริมการกีฬาของเด็กนักเรียน เพื่อการจัดสวัสดิการ ช่วยเหลือคณะกรรมการหมู่บ้าน มีการเก็บรักษาเงินกองกลางของหมู่บ้านโดยผ่านระบบบัญชีของหมู่บ้าน และมอบหมายให้ฝ่ายการคลังจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย และชี้แจงคนในหมู่บ้านผ่านเวที ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน หรือประชุมรายปี

๕. ฝ่ายพัฒนาหมู่บ้าน

ดำเนินการตามกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ประสานจัดทำโครงการ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้าน กับคณะทำงานด้านต่างๆ เช่น การทำฝายชะลอน้ำ การก่อสร้างถนนในหมู่บ้าน พิจารณาว่าหมู่บ้านจะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านใด หรือมีปัญหาเร่งด่วนอะไรที่ต้องแก้ไข

๖. ฝ่ายพัฒนาด้านสาธารณสุข

ดำเนินการด้านส่งเสริมด้านสาธารณสุขของชุมชน โดยมีอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานประจำหมู่บ้าน เป็นผู้ดำเนินการในหมู่บ้านทั้งในด้านการป้องกันโรค เฝ้าระวัง และดูแลคนในหมู่บ้านให้ได้รับการเข้าถึงการดูแลสุขภาพอย่างทั่วถึง รวมถึงการมีส่วนร่วมสำคัญในการจัดการขยะของหมู่บ้าน ให้ความรู้การคัดแยกขยะ

๗. ฝ่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ด้านการอนุรักษ์ป่าพัฒนาแหล่งน้ำ คณะกรรมการกลางหมู่บ้านบ้านทุ่งอ่าง หมู่ ๖ ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านทุ่งอ่างใหม่ หมู่ ๑๕ มีกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชุมชนกิวล้าน และพัฒนาหนองน้ำหลง และแหล่งน้ำอื่นๆ ในพื้นที่ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยมีคณะกรรมการฝ่ายอนุรักษ์เป็นฝ่ายขับเคลื่อนกิจกรรมหลัก และมีคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำที่มีสมาชิกจากสองหมู่บ้านในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรให้คนในหมู่บ้านมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรอย่างทั่วถึง กิจกรรมที่ดำเนินการ ได้แก่ (๑) การอนุรักษ์ป่าชุมชนกิวล้าน พื้นที่ ๓๔๐ ไร่ โดยมีกฎระเบียบห้ามตัดไม้ในพื้นที่ดังกล่าว หากมีการฝ่าฝืนต้องเสียค่าปรับต้นละ ๕๐๐ บาท (๒) กิจกรรมปลูกต้นไม้ร่วมกันในวันที่ ๑๒ สิงหาคมของทุกปี และยังมีรางวัลประกวดการดูแลรักษาพัฒนาดี (๓) จัดสรรพื้นที่เพื่อเป็น

แหล่งอนุรักษ์พันธุ์พืชและปลูกสมุนไพรกลางเกาะกิวส์ (๔) การอนุรักษ์แหล่งน้ำหลง-อิง พื้นที่ ๒๑๐ ไร่ โดยแบ่งเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา ๖๐ ไร่ โดยการจัดการเขตอนุรักษ์ทุกปีจะกำหนดวันจับปลาในเดือนเมษายนเพียง ๑ วัน โดยเก็บค่าหาปลาตามประเภทอุปกรณ์ที่จับ ได้แก่ แหเรือ ๓๐๐ บาท แหคนเดิน ๑๐๐ บาท ยอ ๖๐ บาท สวิง ๔๐ บาท โดยนำรายได้เข้างบประมาณหมู่บ้าน ในส่วนอีก ๑๕๐ ไร่ เปิดให้ประชาชนหาปลาได้ตลอดปี และ (๕) มีกิจกรรมเพื่อการพัฒนาแหล่งน้ำร่วมกันทุกปี ได้แก่ การกำจัดผักตบชวาในแหล่งน้ำ การขุดลอกหนองโดยขอรับงบประมาณจากหน่วยงานอื่น การปรับปรุงทัศนียภาพเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเชิงเกษตร

๘. ฝ่ายศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์

ทำหน้าที่ในการดูแลช่วยเหลือคนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสาธารณภัย โดยมีกองทุนศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ของหมู่บ้าน และประสานหน่วยงานภายนอกเพื่อขอรับการสนับสนุนการช่วยเหลือผู้ยากไร้

๙. ฝ่ายวัฒนธรรมและศึกษา

ทำหน้าที่ประสานดำเนินการร่วมกับ วัด โรงเรียน และชุมชน เช่น งานวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของหมู่บ้าน การก่อสร้างศาสนสถาน ในส่วนของโรงเรียน ก็จะดำเนินงานประสานงานกิจกรรมระหว่างโรงเรียน และชุมชน เช่น งานกีฬาสัมพันธ์ของหมู่บ้าน งานผ้าป่าศิษย์เก่า งานพัฒนาโรงเรียน พัฒนากิจกรรมของเด็กและเยาวชนร่วมกัน เป็นต้น

๑๐. ฝ่ายกิจสตรี

ทำหน้าที่ประสานดำเนินการกิจกรรมของกลุ่มสตรีในหมู่บ้าน กิจกรรมเพื่อส่งเสริมอาชีพ สร้างความเข้มแข็งและพัฒนาบทบาทสตรี

๑๑. ฝ่ายประชาคม

ทำหน้าที่ในการติดตาม ตรวจสอบดูแลงบประมาณ โครงการที่มาดำเนินการในพื้นที่ ตรวจสอบงบประมาณของรัฐเพื่อความสุจริต โปร่งใส

(๓) เกิดการบูรณาการงานทั้งภายในและภายนอกพื้นที่

บูรณาการภายใน โดยการมอบอำนาจจากผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำแต่ละฝ่าย และประสานการดำเนินการไปสู่ระดับเขตการพัฒนา และหมวดการปกครองอย่างเป็นลำดับขั้น การประสานดำเนินการอย่างเป็นระบบ ไม่กระจุกตัวอยู่ที่ระดับใดระดับหนึ่ง การบูรณาการภายนอก โดยการมอบอำนาจจากผู้ใหญ่บ้านไปยังหัวหน้าฝ่ายแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ เป็นผู้ประสานดำเนินการโดยตรงกับหน่วยงานภายนอก เช่น เทศบาลโดยฝ่ายประชาคมหรือสมาชิกสภาเทศบาล โรงเรียนและวัดโดยฝ่ายวัฒนธรรมและศึกษา สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโดยฝ่ายกิจสตรี รพสต.โดยฝ่ายสาธารณสุข เป็นต้น

(๔) เกิดรูปธรรมงานเพื่อการจัดการปัญหา สามารถเป็นแบบอย่างได้ เช่น ศูนย์เรียนรู้การจัดการขยะ โดยชุมชน การทำเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผักสวนครัวรั้วกินได้ หน้าบ้านหน้ามอง การจัดการทรัพยากรป่าชุมชน การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

(๑) เป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดแนวทาง กระบวนการ และประสบการณ์การจัดการตนเอง แก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๒) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

(๓) เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น

(๔) พัฒนาและขยายผลเป็นพื้นที่ต้นแบบการจัดการพื้นที่

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

ขยายเป็นพื้นที่เรียนรู้แก่คนที่สนใจ

ส่วนที่ ๒. กระบวนการเรียนรู้ (๑๕๐ นาที)

๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

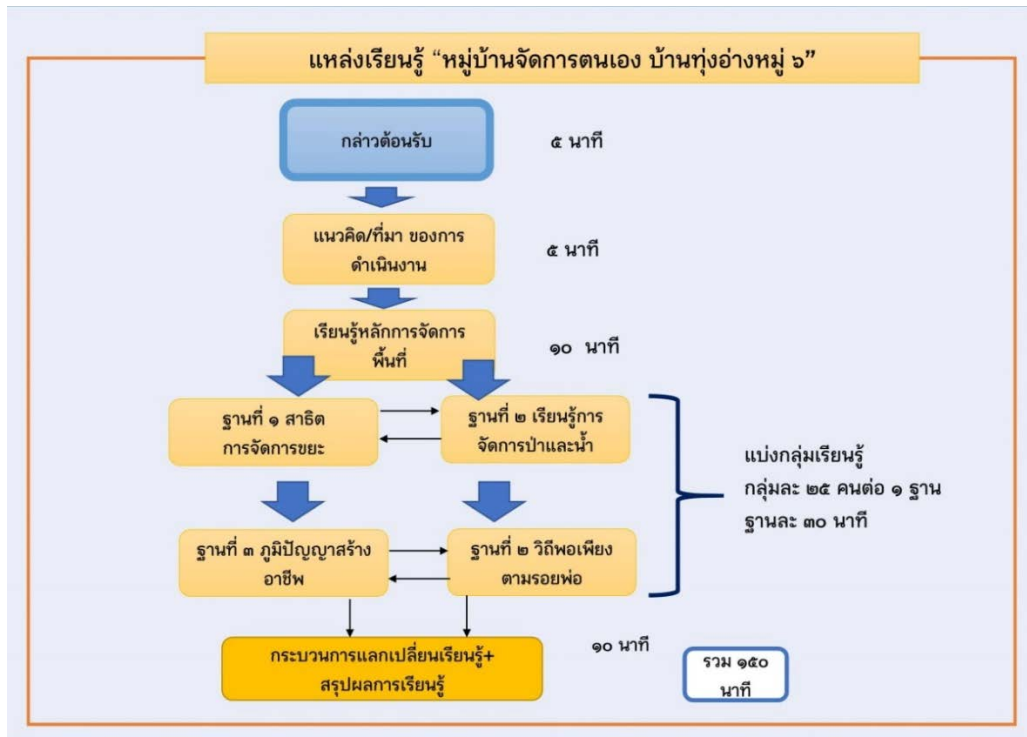
(๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบกระบวนการและแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ของหมู่บ้าน

(๒) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานในพื้นที่และผู้มาเรียนรู้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

- (๑) ผู้บริหารท้องถิ่น
- (๒) ปลัดเทศบาล/อบต.
- (๓) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
- (๔) นักพัฒนาชุมชน

๒.๓ กิจกรรมการเรียนรู้

แผนภาพที่ ๘ แสดงกระบวนการเรียนรู้ หมู่บ้านจัดการตนเองบ้านทุ่งอ่าง หมู่ ๖

(๑) เรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงาน โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ พาวเวอร์พอยท์ และป้ายความรู้ต่าง ๆ

(๒) เรียนรู้จากพื้นที่ตามฐานการเรียนรู้ รูปแบบของหมู่บ้าน ๕ ดังนี้

- ฐานการจัดการพื้นที่
- ฐานการจัดการขยะ
- ฐานจัดการป่า น้ำ
- ฐานภูมิปัญญาสร้างอาชีพ
- ฐานวิถีพอเพียงตามรอยพ่อ

(๓) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตอบข้อซักถามจากผู้เข้าร่วม

๒.๔ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- (๑) สื่อวีดิทัศน์
- (๒) พาวเวอร์พอยท์
- (๓) ป้ายนิทรรศการความรู้และกิจกรรม
- (๔) เอกสารแผ่นพับ

๒.๕ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

- (๑) นายประเสริฐ สมทะนะ
 - (๒) นายบุญเป่ง จันดา
 - (๓) นายสมพงษ์ อุทธิยา
- ผู้ใหญ่บ้านบ้านทุ่งอ่าง
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
ประธาน อสม.หมู่ ๖

(๔) นางกัลยา ศรีวิชัย
(๔) นายประเสริฐ บัวพันธ์

ประธานกลุ่มพัฒนาสตรี
คณะกรรมการหมู่บ้านดูแลด้านสิ่งแวดล้อม

แหล่งเรียนรู้ที่ ๔ หมู่บ้านจัดการตนเอง บ้านน้ำมำใต้

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : ศาลาอเนกประสงค์บ้านน้ำมำใต้ หมู่ที่ ๑๐

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลสาระแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิดและความเป็นมา

บ้านน้ำมำใต้ หมู่ ๑๐ เป็นหมู่บ้านที่แยกออกมาจากหมู่ ๓ บ้านน้ำมำ ในปี พ.ศ.๒๕๓๕ โดยมีนายพิทักษ์ ขัตติยะ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นกลไกหลักในการบริหารงาน เมื่อคราวที่ยังไม่แยกหมู่บ้านนั้น บ้านน้ำมำ ๓ หมู่บ้าน ได้แก่หมู่ ๓ หมู่ ๑๐ และหมู่ ๑๓ จะใช้ทุนทางสังคมร่วมกันในหลายๆ เรื่อง เช่น กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น พอบ้านน้ำมำใต้แบ่งแยกออกมาจากบ้านน้ำมำ หมู่ ๓ จึงได้แบ่งเงินของหมู่บ้านให้เปรียบเสมือนเงินขวัญถุงพี่น้อง โดยเป็นเงินกองทุนมีชื่อว่า ให้หมู่ ๑๐ ไปบริหารจัดการบ้านน้ำมำใต้มีการบริหารจัดการหมู่บ้านด้วยหลักประชาธิปไตย โดยมีโครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วย ฝ่ายปกครอง ได้แก่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๒ คน ฝ่ายรักษาความสงบ ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ ประธานกลุ่มพัฒนาสตรี ประธานกลุ่ม อสม. และฝ่ายการคลัง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๘ หมวดการปกครอง โดยแต่ละหมวดจะมีคณะกรรมการประจำหมวด ๒ คน เพื่อดูแลฝ่ายพัฒนา และฝ่ายวัฒนธรรม

บ้านน้ำมำใต้มีงานและกิจกรรมเด่น ในเรื่องของการจัดการพื้นที่การสร้างการมีส่วนร่วมในงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ซึ่งมีผู้นำเป็นผู้ขับเคลื่อนงานหลัก ที่สร้างการยอมรับนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การจัดการเงินทุนชุมชน การสร้างรายได้ให้กับหมู่บ้าน การสร้างอาชีพ การดำเนินโครงการหมู่บ้านจัดการสุขภาพ และนำไปสู่การเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน

แม้ว่าการพัฒนาหมู่บ้านน้ำมำใต้ จะเด่นชัดในเรื่องของการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่หากมองย้อนไปถึงการก่อเกิดของชุมชนแล้วจะพบว่า บ้านน้ำมำได้เข้มแข็งและพัฒนาอย่างต่อเนื่องได้เพราะ “ผู้นำ” ที่ทำงาน มี “คณะกรรมการหมู่บ้าน” ซึ่งเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนงานทั้งหมู่บ้าน และมี “ทุนทางสังคม” ที่เป็นคนเก่ง คนดี และกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย และที่สำคัญคือการมี “เงินทุนชุมชน” ที่หนุนเสริมให้กลุ่มอาชีพต่าง ๆ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๑.๒ เส้นทางการพัฒนา

ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ บ้านน้ำมำใต้ ได้เริ่มขับเคลื่อนการจัดการสุขภาพในชุมชน โดยการรวมตัวกันของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านมาร่วมมือ ร่วมพลังแก้ไขปัญหาเรื่องสุขภาพ ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน ซึ่งทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนของโรคไตวายเรื้อรังและโรคอัมพาต อัมพฤกษ์ โดยมีคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ที่คัดเลือกจากผู้แทนกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในหมู่บ้านร่วมกันขับเคลื่อนโครงการ โดยการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านน้ำมำ กำหนดวิสัยทัศน์ของหมู่บ้าน ร่วมกันว่า “คนบ้านน้ำมำใต้มีสุขภาพดี มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อ ภายในปี ๒๕๖๔” และนำไปสู่ โดยมีการวางแผนและบริหารเชิงกลยุทธ์ ดังนี้ กลยุทธ์ที่ ๑ สร้างจิตสำนึกที่ดีและการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพ กลยุทธ์ที่ ๒ ส่งเสริมให้คนในชุมชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคไม่ติดต่อ กลยุทธ์ที่ ๓ ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพ

ปี พ.ศ.๒๕๔๘ บ้านน้ำมำใต้ ได้ร่วมมือร่วมใจกันดำเนินกิจกรรมอย่างเข้มข้น โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนหลักประกันสุขภาพตำบลสถาน กศน.อำเภอเชียงของ และโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเชียงของ

ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ บ้านน้ำมำใต้ได้รับรางวัลดีเด่นหมู่บ้านจัดการสุขภาพดีวิถีชีวิตไทย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย และได้รับรางวัลดังกล่าวอีกครั้งในปี ๒๕๖๐

ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้มีการผลักดันให้บ้านน้ำมำใต้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเกิดจากกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ได้ศึกษาเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้มองเห็นว่า บ้านน้ำมำใต้มีทุนและศักยภาพสูงในการส่งเสริมให้มีการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยว ทุนและศักยภาพดังกล่าวล้วนส่งเสริมและสืบเนื่องมาจากการดำเนินโครงการหมู่บ้านจัดการสุขภาพแทบทั้งสิ้น

ปี พ.ศ.๒๕๖๑ เกิดกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวชุมชนบ้านน้ำม้า โดยจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนในการก่อตั้ง ได้แก่ เทศบาล สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย เกษตรอำเภอยางของ จากการดำเนินงานดังกล่าวสร้างรูปธรรมการจัดการตนเองแก่หมู่บ้านน้ำม้าได้ จนสำนักงานพัฒนาชุมชนได้เลือกให้หมู่บ้านน้ำม้าได้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และเกิดกลุ่มอาชีพใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มจิตรกรรมและแกะสลัก กลุ่มแพนหมูสูตรโบราณ เป็นต้นได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย เข้าประกวดโครงการ"GSB Smart Homestay โฮมสเตย์มีสไตล์" ติดอันดับ ๑ ใน ๑๐๐ โฮมสเตย์

ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้รับบสนับสนุนจักรยานจำนวน ๒๐ คัน จากกรมการท่องเที่ยว และผ่านการประเมินหมู่บ้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (หมู่บ้าน CIV) จากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

๑.๓ วิธีดำเนินการ

๑) พัฒนากลไก

บ้านน้ำม้าได้มีการบริหารจัดการหมู่บ้านด้วยหลักประชาธิปไตย โดยมีโครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วย ฝ่ายปกครอง ได้แก่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๒ คน ฝ่ายรักษาความสงบ ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ ประธานกลุ่มพัฒนาสตรี ประธานกลุ่ม อสม. และฝ่ายการคลัง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๘ หมวดการปกครอง โดยแต่ละหมวดจะมีคณะกรรมการประจำหมวด ๒ คน เพื่อดูแลฝ่ายพัฒนา และฝ่ายวัฒนธรรม

๒) การพัฒนาผู้นำ

โดยการเปิดโอกาสให้คนดี คนเก่ง คนนำทำงานได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการพัฒนาหมู่บ้าน ในประเด็นต่าง ๆ เช่นการแต่งตั้งปราชญ์ชุมชนทุกสาขาร่วมเป็นคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านจัดการสุขภาพ

๓) การพัฒนางานต่อเนื่อง

บ้านน้ำม้าได้มีงานและกิจกรรมเด่นของหมู่บ้าน ได้แก่ การพัฒนาหนองสลับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การจัดการโรงสีชุมชน การจัดการระบบประปาหมู่บ้าน การจัดการบ้านพักชุมชน การจัดการกองทุนหมู่บ้าน การจัดการกลุ่มออมทรัพย์ การจัดการน้ำดื่มหยอดเหรียญชุมชน การดำเนินงานของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่นกลุ่มสมุนไพร กลุ่มทำกล้วยฉาบ กลุ่มไม้กวาด กลุ่มจักสาน กลุ่มทอผ้า กลุ่มดนตรีพื้นเมือง กลุ่มฟ้อนรำ และการเชื่อมโยงกิจกรรมของชุมชนด้วยการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

๔) กำหนดกฎ กติกาเพื่อถือปฏิบัติร่วมกัน

โดยมีการนำกฎกติกาของหมู่บ้าน เรียกว่าธรรมนูญหมู่บ้านมาบังคับอย่างจริงจัง

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

- (๑) เกิดกลไกการจัดการพื้นที่ของหมู่บ้านที่มีประสิทธิภาพ
- (๒) เกิดการพัฒนาวัฒนธรรมการจัดการตนเองในหลายๆ เรื่อง เช่น การจัดการกองทุน การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- (๓) เกิดการบูรณาการงานทั้งภายในและภายนอกพื้นที่
- (๔) เกิดรูปธรรมงานเพื่อการจัดการปัญหา สามารถเป็นแบบอย่างได้ เช่น หมู่บ้านจัดการสุขภาพ
- (๕) เกิดสังคมปกติสุข คนในชุมชนมีสุขภาวะที่ดี

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

- (๑) เป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดแนวทาง กระบวนการ และประสบการณ์การจัดการตนเอง แก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- (๒) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- (๓) เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น
- (๔) พัฒนาและขยายผลเป็นพื้นที่ต้นแบบการจัดการพื้นที่

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

ขยายเป็นพื้นที่เรียนรู้แก่คนที่สนใจ

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้ (๑๕๐ นาที)

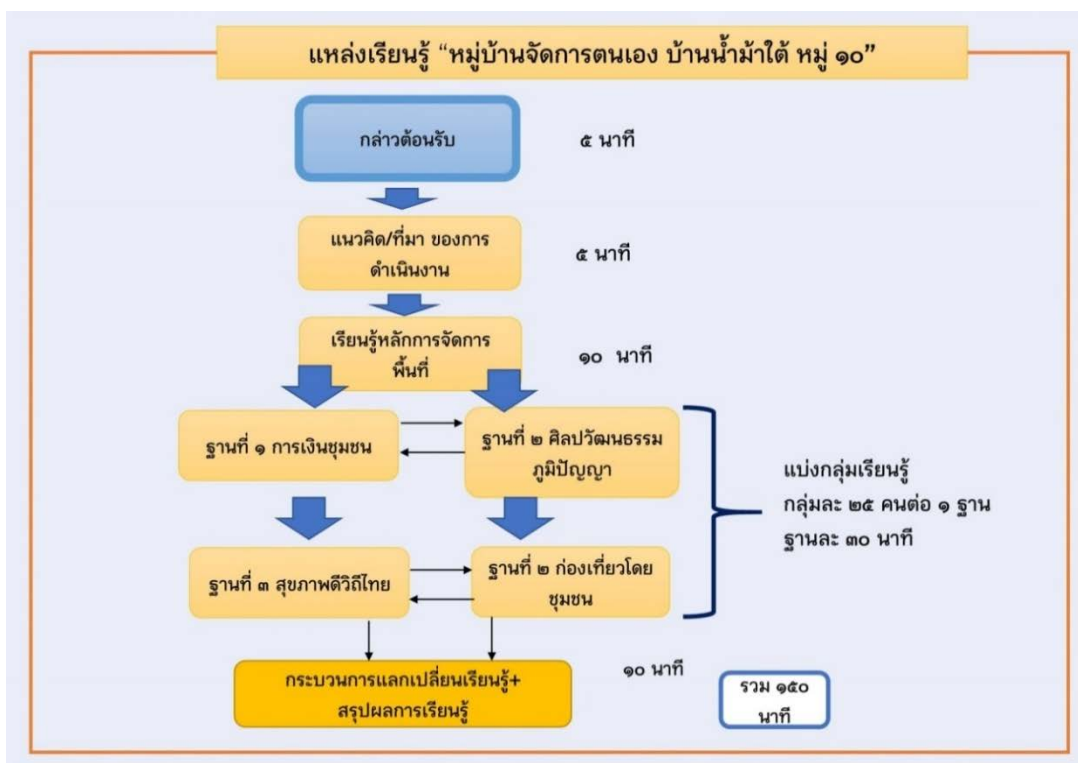
๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

- (๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบกระบวนการและแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ของหมู่บ้าน
- (๒) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานของพื้นที่และผู้มาเรียนรู้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

- (๑) ผู้บริหารท้องถิ่น
- (๒) ปลัดเทศบาล/อบต.
- (๓) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
- (๔) นักพัฒนาชุมชน

๒.๓ กิจกรรมการเรียนรู้

แผนภาพที่ ๔ แสดงกระบวนการเรียนรู้ หมู่บ้านจัดการตนเองบ้านน้ำมาใต้ หมู่ ๑๐

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

- (๑) เรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงาน โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ พาวเวอร์พอยท์ และป้ายความรู้ต่าง ๆ
- (๒) เรียนรู้จากพื้นที่ตามฐานการเรียนรู้ รูปธรรมของหมู่บ้าน ดังนี้
 - ฐานการจัดการพื้นที่
 - ฐานการจัดการเงินชุมชน
 - ฐานเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา
 - ฐานสุขภาพวิถีไทย
 - ฐานก่อตั้งเครือข่ายชุมชน
- (๓) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตอบข้อซักถามจากผู้เข้าร่วม

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- (๑) สื่อวีดิทัศน์
- (๒) พาวเวอร์พอยท์

(๓) ป้ายนิเทศการความรู้และกิจกรรม

(๔) เอกสารแผ่นพับ

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

(๑) นายรัตน์ ใจวงศ์ ที่ปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้าน

(๒) นายนิพล อินตะจักร ผู้ใหญ่บ้าน

(๓) นายสว่น ทาเหล็ก ประธานกองทุนหมู่บ้าน

(๔) นายชนิดาภา ดวงปิ่นเลขานุการกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวชุมชนบ้านน้ำม้า

(๕) นายธีระพล ไชยสี รองนายกเทศมนตรีตำบลสถาน

แหล่งเรียนรู้ที่ ๕

กลุ่มพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงตำบลสถาน

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : ที่ทำการกลุ่ม หมู่ที่ ๑๑

ส่วนที่ ๑ เนื้อหาสาระแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิด/หลักการ

กลุ่มพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลง มุ่งเน้นที่ให้ความรู้และพัฒนาศักยภาพองค์ความรู้ให้กับผู้หญิงที่อยู่ในตำบลสถาน อำเภอเชียงของ เพื่อพัฒนาและยกระดับให้เป็นผู้นำหญิง หรือแกนนำหญิงที่เข้าไปมีบทบาทเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาหมู่บ้านและตำบลทั้งในมิติด้านสังคม สุขภาพ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง-การปกครอง เนื่องจากตำบลสถาน ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ เชียงราย พื้นที่ชายแดนที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาการค้ามนุษย์ การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็ก และสตรี และการละเมิดในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นปัญหาประการหนึ่งของความรุนแรงต่อเด็กและสตรี โครงการพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Women for Change) ออกแบบการทำงานที่มุ่งเน้นในการพัฒนาศักยภาพและสร้างองค์ความรู้ให้กับผู้หญิงในชุมชนเพื่อให้ผู้หญิงสามารถปกป้องสิทธิของตนเองและผู้อื่น มีความรู้และได้รับการเสริมพลังเชิงบวก สร้างความตระหนักในเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ สิทธิสตรี ทักษะการเป็นผู้นำมีบทบาทในการทำงานในชุมชน

๑.๒ เส้นทางการพัฒนา

ปี พ.ศ. ๒๕๕๙

- สร้างผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงในตำบลสถานรุ่นที่ ๑ จำนวน ๓๒ คน เพื่อเสริมสร้างความความรู้ในเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงต่อผู้หญิง นิยามความหมายของความรุนแรง และทักษะในเรื่องการทำงานในการเป็นผู้นำ

- สนับสนุนให้แกนนำผู้หญิงเก็บข้อมูลสถานการณ์ความรุนแรงในชุมชนในรูปแบบของการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและสนทนากลุ่มย่อยเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์สถานการณ์และออกแบบการทำงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น

- ออกแบบการทำงานในรูปแบบของการพัฒนาโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง

ปี พ.ศ. ๒๕๖๐

- เพิ่มประเด็นทำงานในเรื่องการค้ามนุษย์และยกระดับแกนนำผู้หญิงให้มีบทบาทร่วมกับชุมชนโดยการเสนอชื่อและได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง แก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์โดยนายอำเภอแต่งตั้งให้ทำหน้าที่

- สร้างผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงในตำบลสถานรุ่นที่ ๒ จำนวน ๒๐ คน เพื่อเสริมสร้างความความรู้ในเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงต่อผู้หญิง นิยามความหมายของความรุนแรง และทักษะในเรื่องการทำงานในการเป็นผู้นำและสร้างแกนนำทดแทน

- สร้างเครือข่ายผู้หญิงในตำบลสถาน เพื่อสร้างความเข้มแข็งและสร้างเครือข่ายการทำงานเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาความรุนแรง

- พัฒนากลไกชุมชนชุมชนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการทำงานช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความรุนแรง

ปี ๒๕๖๑ – ปัจจุบัน

- เสริมทักษะและพัฒนาองค์ความรู้ในการทำงานของแกนนำผู้หญิงในประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อยกระดับความรู้และสนับสนุนผู้หญิงให้มีบทบาท มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับชุมชน

- แกนนำผู้หญิงทำการสำรวจและจัดทำข้อมูลระดับหมู่บ้านเพื่อจัดกลุ่มครัวเรือนจำแนกตามระดับของการก่อเหตุความรุนแรง โดยใช้วิธีการสังเกต และจำแนกเป็น ๓ ระดับ ได้แก่ สีแดงคือกลุ่มที่เคยมีการกระทำรุนแรงในครอบครัวและต้องเฝ้าระวังใกล้ชิด กลุ่มสีเหลือง หมายถึงกลุ่มที่มีแนวโน้มจะก่อความรุนแรง และกลุ่มสีเขียว คือไม่มีปัญหาความรุนแรงสมาชิกในครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน เพื่อเป็นข้อมูลในการเฝ้าระวังและจัดการปัญหา

- สร้างและขยายเครือข่ายผู้หญิงในตำบลสถานให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน เพื่อสร้างความเข้มแข็งและสร้างเครือข่ายการทำงานเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาความรุนแรง

- พัฒนาองค์ความรู้ให้กับกลไกชุมชนให้มีความสามารถในการทำงานช่วยเหลือ ส่งต่อ ผู้ประสบปัญหาความรุนแรง การค้ามนุษย์ ให้มีระบบให้มีประสิทธิภาพ

- ขยายแนวคิดการทำงานของพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลง สู่ตำบลอื่นในอำเภอเชียงของเพื่อสร้างเครือข่ายการทำงานในระดับอำเภอ

- รณรงค์สร้างความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงและการค้ามนุษย์ในชุมชนในวันสำคัญต่าง ๆ เพื่อสร้างกระแสและประชาสัมพันธ์การทำงานอย่างต่อเนื่อง

๑.๓ วิธีการดำเนินงาน

๑. พัฒนาศักยภาพแกนนำ พัฒนากลไกและสร้างสภาวะแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำงานของกลุ่มผู้หญิง โดยการทำงานร่วมกับเทศบาลตำบลสถาน ผู้นำชุมชน ฝ่ายปกครองท้องถิ่น นานโยบาย และกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กและสตรีสู่การปฏิบัติในพื้นที่

๒. แกนนำผู้หญิงทำการสำรวจข้อมูลสถานการณ์ความรุนแรงเกี่ยวกับผู้หญิง มาวิเคราะห์แนวโน้มสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวชุมชน เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้กลุ่มผู้หญิงเพื่อยกระดับความสามารถของตนเอง ทำการสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มย่อย ในประเด็นเกี่ยวกับความรุนแรงต่อผู้หญิงในครอบครัวและนำข้อมูลมาวิเคราะห์สถานการณ์ร่วมกัน และจัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓. สมาชิกกลุ่มซึ่งมาจากแกนนำผู้หญิงหมู่บ้านละ ๒ คน ทำการสำรวจและจัดทำข้อมูลระดับหมู่บ้านเพื่อจัดกลุ่มครัวเรือนจำแนกตามระดับของการก่อเหตุความรุนแรง โดยใช้วิธีการสังเกต และจำแนกเป็น ๓ ระดับ ได้แก่ สีแดงคือกลุ่มที่เคยมีการกระทำรุนแรงในครอบครัวและต้องเฝ้าระวังใกล้ชิด กลุ่มสีเหลือง หมายถึงกลุ่มที่มีแนวโน้มจะก่อความรุนแรง และกลุ่มสีเขียว คือไม่มีปัญหาความรุนแรงสมาชิกในครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน เพื่อเป็นข้อมูลในการเฝ้าระวังและจัดการปัญหา

๔. กระบวนการแก้ไขปัญหากรณีพบเหตุ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

- ๔.๑ แกนนำพลังผู้หญิงประจำหมู่บ้านรับแจ้งเหตุ โดยบันทึกข้อมูลที่จำเป็นและสำคัญ ได้แก่ วัน เวลา สถานที่เกิดเหตุ และข้อมูลของผู้ประสบปัญหา สภาพของปัญหา ความต้องการช่วยเหลือ และระดับความเร่งด่วน แล้วจึงแจ้งประธานกลุ่มพลังผู้หญิงฯ เพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ไข

- ๔.๒ หาข้อเท็จจริง โดยกลุ่มพลังผู้หญิงฯ ร่วมกับ เทศบาลตำบลสถาน กำนัน ผู้ใหญ่ และศูนย์เพื่อน้องหญิงเชียงของ ทำการสืบค้นข้อเท็จจริงจากการสัมภาษณ์ สังเกต การเยี่ยมบ้าน การบันทึกภาพถ่ายและบันทึกเสียง

- ๔.๓ ประเมินและวิเคราะห์สภาพปัญหา โดยพิจารณาด้านความปลอดภัยของผู้ประสบปัญหา และประเมินประเภทของปัญหา

- ๔.๔ วางแผนช่วยเหลือและคุ้มครอง โดยคำนึงถึงความต้องการของผู้ประสบปัญหา สิทธิที่พึงได้รับการคุ้มครอง และประสานส่งต่ออำเภอเพื่อประสานทีมสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงพยาบาลเพื่อตรวจสภาพร่างกาย ตำรวจเพื่อตรวจสอบการกระทำผิดกฎหมายกรณีใกล้ชิดไม่ได้ และสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง (ตม.) กรณีผู้ประสบปัญหาหรือคู่กรณีเป็นชาวต่างชาติโดยมีศูนย์เพื่อน้องหญิงเชียงของเป็นที่ปรึกษาและให้การสนับสนุน

- ๔.๕ ติดตามและประเมินผล ติดตามการช่วยเหลือของผู้ประสบปัญหา และถอดบทเรียนปัญหา และข้อจำกัดเพื่อแก้ไขต่อไป

๕. พัฒนาศักยภาพทีมงาน เสริมทักษะความรู้ในการทำงาน และพัฒนาเครื่องมือเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน

๖. สนับสนุนแกนนำผู้หญิงให้มีบทบาท และร่วมกิจกรรมกับชุมชน เพื่อสร้างพลังสู่การเปลี่ยนแปลง

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

ผลผลิต

๑. เกิดการรวมตัวของกลุ่มสตรี เป็นเครือข่ายผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีสมาชิกจำนวน ๕๒ คน ที่มีบทบาทในการเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงต่อสตรีและปัญหาการค้ามนุษย์ และเป็นแกนนำชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาของพื้นที่

ผลลัพธ์

๑. เกิดชุมชนเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงต่อสตรีและปัญหาการค้ามนุษย์ จำนวน ๑๖ หมู่บ้าน แกนนำผู้หญิง จำนวน ๓๒ คน

๒. ผู้ถูกกระทำความรุนแรงได้รับการช่วยเหลือ จำนวน ๑๐ คน (ร้อยละ ๐.๑๔)

๓. ค่านิยม ความเชื่อ และพฤติกรรมเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีได้รับการปรับเปลี่ยนในเชิงบวก มีมาตรการทางสังคมที่บังคับใช้อย่างเข้มแข็ง

๔. ผู้หญิงและเด็กรู้สิทธิตัวเอง ได้รับการเสริมพลัง สนับสนุน เสริมทรัพยากรเพื่อเรียกร้องสิทธิของตนและกลุ่ม

๕. กลไกในชุมชนมีการทำงานป้องกันและให้ความช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพ

๖. ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงต่อผู้หญิงลดลง

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

๑. การดำเนินงานของกลุ่มพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงจะเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดแนวทางการระดมทุน และประสบการณ์การเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวแก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวลดลง จนไม่พบเหตุ

๓. ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

๔. เกิดความมือจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

ขยายผลการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง สร้างจิตอาสา สร้างแกนนำรุ่นใหม่ และขยายผลเป็นแบบอย่างให้กับพื้นที่อื่น สร้างเครือข่ายระดับจังหวัดเพื่อสร้างเป้าหมายร่วมร่วมกัน

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

๑) เพื่อนำเสนอกระบวนการทำงานของพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงในการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาความรุนแรงและการค้ามนุษย์

๒) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานของพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงตำบลสถานและผู้นำเรียนรู้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

๑) นายก/รองนายก อบท.

๒) ปลัด/รองปลัด อบท.

๓) กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ที่จะพัฒนาเป็นหมู่บ้านจัดการตนเอง

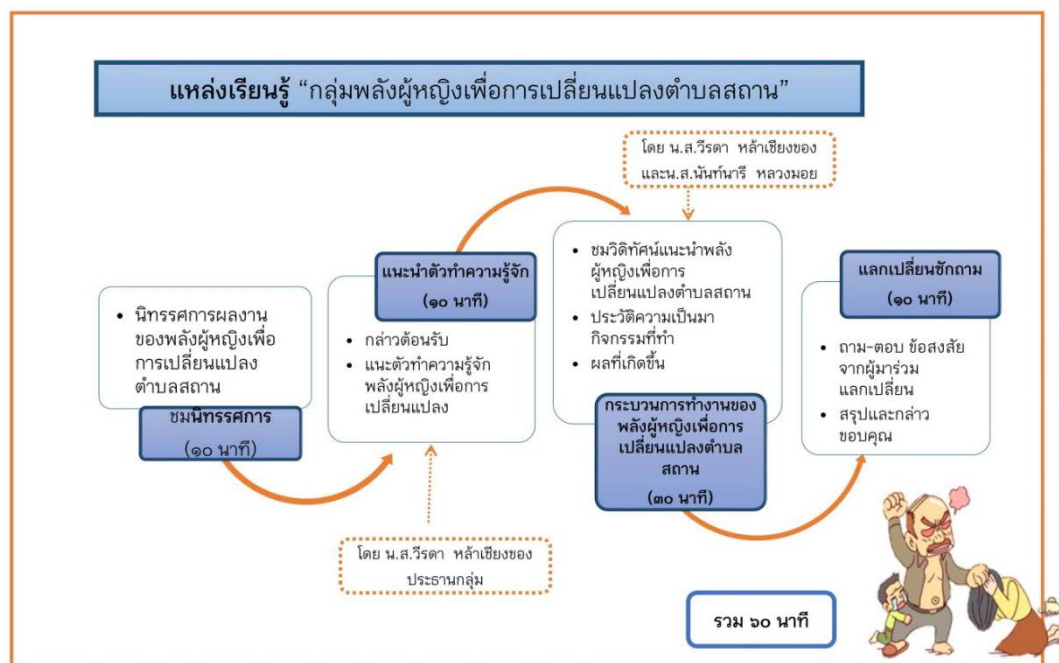
๔) ผอ.รพ.สต หรือหน่วยบริการสุขภาพ

๕) หัวหน้าสำนักงานปลัดของ อบท.

๕) นักวิเคราะห์นโยบายและแผนฯ

๖) นักพัฒนาชุมชน

๒.๓ กระบวนการเรียนรู้

แผนภาพที่ ๑๐ แสดงกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลง

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

- ๑) ชมนิทรรศการผลงานของพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงตำบลสถาน จำนวน ๑๐ นาที
- ๒) แนะนำตัวทำความรู้จักทีมงาน จำนวน ๑๐ นาที
- ๓) รู้จักกับ พลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลงตำบลสถาน (ที่มา วัตถุประสงค์ กิจกรรม ผลที่เกิดขึ้น) จำนวน ๓๐ นาที
- ๔) แลกเปลี่ยนซักถามจากผู้เข้าร่วม และกล่าวสรุป จำนวน ๑๐ นาที

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- ๑) ป้ายนิทรรศการความรู้และกิจกรรม
- ๒) วีดิทัศน์บรรยาย
- ๓) เพาเวอร์พอยน์นำเสนอผลงาน
- ๔) เอกสารแผ่นพับ สติ๊กเกอร์ที่ใช้ณรงค์

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

- ๑) นางสาววีรดา หล้าเชียงของ ประธานกลุ่มพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลง
- ๒) นางระวีวรรณ ทองสังข์ ที่ปรึกษาโครงการพลังผู้หญิงเพื่อการเปลี่ยนแปลง
- ๓) นางสาวนันทนาธิ หลวงมอย ผู้อำนวยการศูนย์เพื่อน้องหญิงอำเภอเชียงของ
- ๔) นางสมพร ลำเนียงเย็น รองประธานกลุ่มฯ
- ๕) นางสาวประกายรัตน์ ตันดี สมาชิกกลุ่ม

แหล่งเรียนรู้ที่ ๖
ชมรม อสม.ตำบลสถาน
“อสม.สายตรวจลูกน้ำยุงลาย กับกลยุทธ์รณรงค์”

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลสถาน หมู่ที่ ๑

ส่วนที่ ๑ เนื้อหาสาระแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิดและหลักการ

จากสถานการณ์ไข้เลือดออก ณ วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๒ โดยกองควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข พบว่ามีจำนวนผู้ป่วยจำนวน ๓๕,๔๘๒ ราย อัตราป่วย ๕๓.๗๑ คนต่อแสนประชากร และเสียชีวิต ๕๔ ราย คิดเป็นร้อยละ ๐.๑๕ และพบจำนวนผู้ป่วยสูงกว่าปี ๒๕๖๑ ณ ช่วงเวลาเดียวกัน ๑.๖ เท่า และจากข้อมูลการระบาดของโรค พบว่า มีการระบาดหนักในแถบจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีรายงานการระบาดของโรคไข้เลือดออกในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดเชียงราย ได้แก่ อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอแม่จัน อำเภอแม่สาย อำเภอเวียงป่าเป้า และอำเภอแม่ฟ้าหลวง ในส่วนของอำเภอเชียงของพบการระบาดในตำบลเวียง ไม่พบการระบาดในพื้นที่ตำบลสถาน

อย่างไรก็ตามการควบคุมและป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ตำบลสถาน โดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และกลุ่ม อสม.ยังคงมีการดำเนินการอย่างจริงจัง เนื่องจากพื้นที่ตำบลสถานอยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ มีการเดินทางเข้าออกของแรงงาน และนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เสี่ยงต่อการเกิดโรคระบาดข้ามแดน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพและส่งผลกระทบต่อในวงกว้าง

ทีมควบคุมโรคติดต่อตำบลสถานซึ่งขับเคลื่อนงานโดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทั้ง ๔ แห่ง และกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ทุกหมู่บ้าน และเทศบาลตำบลสถาน ได้ร่วมกันดำเนินงานเพื่อเฝ้าระวังการเกิดโรค โดยกลุ่ม อสม.จัดให้มีการดำเนินกิจกรรม อสม.สายตรวจลูกน้ำยุงลาย โดยจัดให้มีการสลับหมู่บ้านกันเพื่อสุ่มตรวจลูกน้ำยุงลาย เรียกว่า “สายตรวจ อสม.” หากพบว่าบ้านไหนมีลูกน้ำยุงลาย จะนำ “ธงแดง” มาปักไว้ที่หน้าบ้าน เพื่อเป็นสื่อสัญลักษณ์ให้เจ้าของบ้านดำเนินการกำจัดลูกน้ำยุงลายต่อไป กิจกรรมดังกล่าวส่งผลให้การควบคุมและป้องกันโรคติดต่อในพื้นที่ตำบลสถาน ประสบผลสำเร็จ ชุมชนมีสภาวะแวดล้อมและสุขภาพที่ดีขึ้น และลดค่าใช้จ่ายของรัฐในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ชุมชนมีจิตสำนึกที่ดีในการดูแลบ้านเรือนของตนเองและชุมชน

๑.๒ เส้นทางพัฒนา

ปี พ.ศ. ๒๕๒๗ มีการก่อตั้งผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสส.) ขึ้นทั่วทั้งอำเภอเชียงของ ตามนโยบายรัฐบาล โดยให้ ผสส.มีหน้าที่ในการ รณรงค์ให้มีส่วนร่วม การคุมกำเนิด และทำโอ่งใส่น้ำขนาดใหญ่ให้ชาวบ้านกักเก็บน้ำ และควบคุมโรคมาลาเรีย มีจำนวน ผสส. ๒๐๐ คน

ปี พ.ศ. ๒๕๓๑ มีการอบรมจัดตั้ง อสม. หมู่บ้านละ ๑ คน เพื่อควบคุมดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของ ผสส.

ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้มีการพัฒนาระดับ ผสส.ให้เป็น อสม.ทั้งหมด มีการอบรมให้ความรู้ด้านสุขภาพ และเพิ่มบทบาทหน้าที่ในการรณรงค์เรื่องโรคเอดส์ในโรงเรียน และการสำรวจประชากรในหมู่บ้านและเฝ้าระวังโรคติดต่อต่างๆ ที่เข้ามาในหมู่บ้าน ดูแลงานด้านภาวะโภชนาการเด็ก และทางหมู่บ้านจะได้รับเงินสนับสนุนเพื่อดูแลสุขภาพประชาชน หมู่บ้านปีละ ๗๐๐ บาท

ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ จำนวนของ อสม.เพิ่มขึ้นเป็น ๒๖๕ คน และมีการดำเนินการที่หลากหลาย ดูแลสุขภาพชุมชนตามที่สถานีอนามัยให้ดำเนินการ

ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้มีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านครัวสะอาดเพื่อช่วยเหลือ อสม.ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม สุขอนามัยการบริโภค โดยเริ่มจาก หมู่ ๓ บ้านน้ำม้า จนครบทุกหมู่บ้านๆ ละ ๒๐ คน

ปี พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๗ เกิดโรคไข้เลือดออกระบาดในพื้นที่ อสม.จึงมีการดำเนินการควบคุมอย่างจริงจัง โดยรณรงค์ให้ความรู้ กำจัดลูกน้ำยุงลาย สบสวนโรค และระงับเชื้อ และส่งเสริมให้ชุมชนให้ความร่วมมือโดยการให้ของรางวัลหากครัวเรือนไหนมีการจัดการที่ดี

ปี พ.ศ.๒๕๕๘ อสม.ได้หารือร่วมกันและมีแนวคิดที่จะสลับหมู่บ้าน เพื่อตรวจลูกน้ำยุงลาย เดือนละ ๑ ครั้ง โดยการจับฉลาก ทำให้ชุมชนให้ความร่วมมือมากขึ้น การควบคุมโรคไข้เลือดออกมีประสิทธิภาพ ดำเนินงานในนาม “อสม.สายตรวจ ลูกน้ำยุงลาย”

ปี พ.ศ.๒๕๖๐ เทศบาลตำบลสถานเข้าร่วมโครงการตำบลสุขภาวะ กับ อบต.ป่าสัก อ.เชียงใหม่ ได้จัดส่งตัวแทน อสม. และผู้นำชุมชน ได้มีโอกาสศึกษาดูงานและเรียนรู้รูปแบบงานการควบคุมโรคไข้เลือดออก ด้วยกลยุทธสีแดง และนำมาปรับใช้ในพื้นที่

ปี พ.ศ.๒๕๖๑-ปัจจุบัน การควบคุมโรคไข้เลือดออกในตำบลเกิดผลสัมฤทธิ์เป็นต้นแบบของการจัดการด้วยนวัตกรรมใหม่ๆ นำไปสู่การร่วมแรงร่วมใจในการทำงานในด้านอื่นๆ ของ อสม.

๑.๓ วิธีการดำเนินงาน

- (๑) ประชุมกำหนดกิจกรรมและมาตรการเฝ้าระวัง
- (๒) อบรมให้ความรู้แก่ อสม.เพื่อมีทักษะและความเชี่ยวชาญในด้านการควบคุมโรคติดต่อและโรคระบาด
- (๓) อบรมให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับวิธีการและแนวทางในการจัดการบ้านเรือนและสภาวะแวดล้อมโดยรอบ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค
- (๔) จัดตั้งกฎ กติการะดับตำบลและร่วมเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นด้านสาธารณสุข
- (๕) จัดตั้งทีม อสม.สายตรวจ และจัดตารางเวลาเพื่อกำหนดวันออกกลุ่มตรวจลูกน้ำยุงลาย โดยสลับหมู่บ้านกันตรวจ
- (๖) รณรงค์ให้มีการกำจัดลูกน้ำยุงลายในบ้านเรือนทุกสัปดาห์ในช่วงฤดูฝน
- (๗) ใช้ธงแดงเป็นสัญลักษณ์ตักเตือนกรณีตรวจพบลูกน้ำยุงลาย
- (๘) รายงานสถานการณ์การเกิดโรค และผลการตรวจอย่างต่อเนื่อง

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

- (๑) เกิดการเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมโรคติดต่อแบบมีส่วนร่วม
- (๒) การควบคุมโรคติดต่อในพื้นที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น
- (๓) ชุมชนมีสภาวะแวดล้อมที่ดี
- (๔) ชุมชนมีจิตสำนึกตระหนักในการร่วมกันป้องกันโรคไข้เลือดออกเพิ่มมากขึ้น

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

- (๑) การดำเนินงานของ อสม.จะเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดเทคนิค วิธี และประสบการณ์การควบคุมโรคติดต่อแก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- (๒) สามารถป้องกันการเกิดโรคได้ร้อยละ ๑๐๐
- (๓) เกิดความมือจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

เป็นพื้นที่ต้นแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคไข้เลือดออกและโรคระบาด ที่ขยายผลการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง การควบคุมและป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

๒. กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

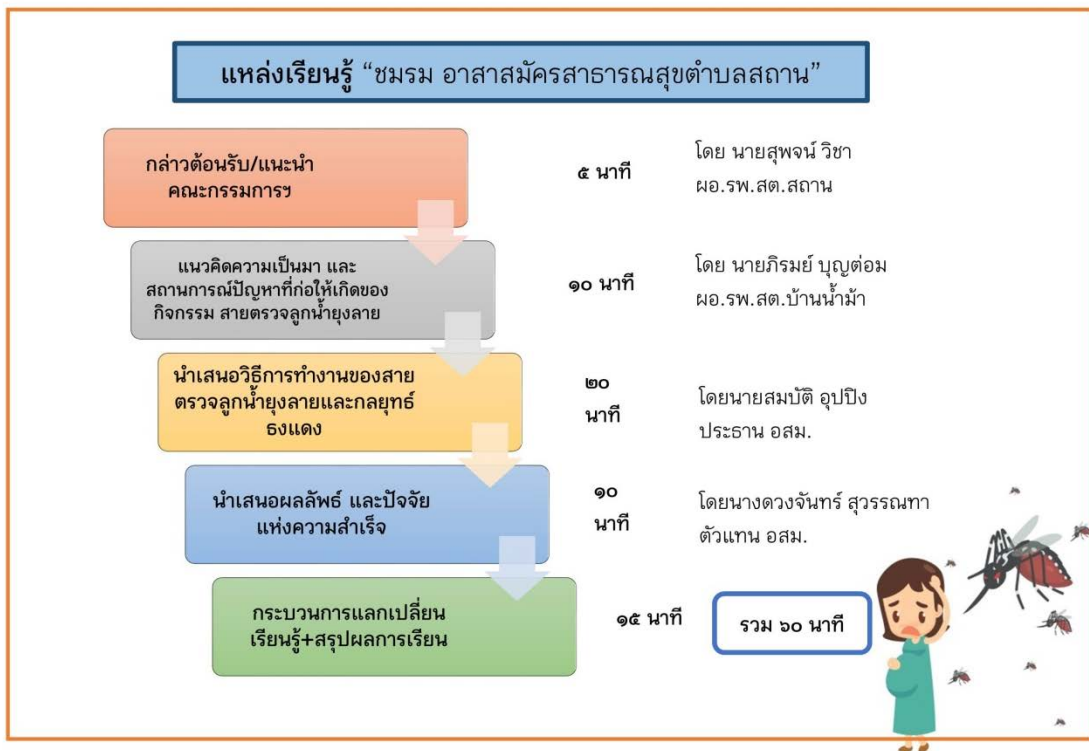
- (๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ทราบถึงแนวทางการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อในพื้นที่ชายแดน
- (๒) เพื่อเรียนรู้รูปแบบ กระบวนการและวิธีการดำเนินงานของกิจกรรม อสม.สายตรวจลูกน้ำยุงลาย

(๓) เพื่อผู้มาเรียนรู้นำไปประยุกต์และปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองได้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

- (๑) นายก/รองนายก อปท. ที่รับผิดชอบงานด้านสุขภาพ
- (๒) สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านสุขภาพ
- (๓) ประธาน อสม.ระดับตำบล
- (๔) เจ้าหน้าที่ รพสต.หรือหน่วยบริการสุขภาพ
- (๕) ผอ.กองสาธารณสุข/นักวิชาการสาธารณสุข ของ อปท.
- (๖) ผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นแกนนำด้านสุขภาพ

๒.๓ กระบวนการเรียนรู้

แผนภาพที่ ๑๑ แสดงกระบวนการเรียนรู้ ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลสถาน

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

เรียนรู้โดยการนำเสนอด้วยการบรรยายจากวิทยากรแหล่งเรียนรู้ผ่านสื่อบรรยาย

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- (๑) ป้ายความรู้และกิจกรรม
- (๒) เพาเวอร์พอยท์บรรยาย
- (๓) เอกสารแผ่นพับ
- (๔) ะงแดงที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

(๑) นายสุพจน์ วิชา	ผอ.โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสถาน
(๒) นายภิรมย์ บุญต่อม	ผอ.โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บ้านน้ำม้า
(๓) นายสมบัติ อุปปิง	ประธานชมรม อสม.ตำบลสถาน
(๔) นางดวงจันทร์ สุวรรณทา	ผู้แทน อสม.

แหล่งเรียนรู้ที่ ๗

กองทุน LTC : การดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงโดยใช้ชุมชนเป็นฐานสู่การดูแลกลุ่มพึ่งพาต้นแบบ

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : เทศบาลตำบลสถาน หมู่ที่ ๕

ส่วนที่ ๑ เนื้อหาสาระแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิด/หลักการ

เทศบาลตำบลสถานมีนโยบายด้านการดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุทุกกลุ่มอย่างต่อเนื่อง มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อดูแลผู้สูงอายุซึ่งเป็นวัยพึ่งพาของสังคมซึ่ง ส่วนใหญ่ว่างงานและไม่มีคนดูแล เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิต สุขภาพกายที่ดี ลดปัญหาการเจ็บป่วย ซึ่งประสบความสำเร็จไปด้วยดี หลังจากนั้น เทศบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่สามารถมาโรงเรียนผู้สูงอายุได้ เนื่องจากเจ็บป่วยตามวัย พิจารณามีจำนวนมากที่เป็นผู้ป่วยติดเตียงอยู่ที่บ้าน ไม่มีคนดูแล ซึ่งในขณะนั้น มีผู้ป่วยติดเตียงหลายคนไม่ได้รับสวัสดิการใดๆจากรัฐ เทศบาลตำบลสถานจึงได้ดำเนินงานและบริหารจัดการระบบบริการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีสภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ ภายใต้กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ตามประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ในปี ๒๕๕๔ แนวคิดสำคัญคือการทำอย่างไรไม่ให้ผู้สูงอายุที่ยังแข็งแรงไม่เจ็บป่วยจนต้องอยู่ในภาวะพึ่งพิง และทำอย่างไรให้ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมไม่เป็นภาระแก่ครอบครัวมากเกินไป และจะขยายการดูแลให้ครอบคลุมไปยังกลุ่มเป้าหมายอื่น เช่น ผู้ป่วยติดเตียงที่อายุน้อยกว่า ๖๐ ปี ผู้ป่วยติดเตียงที่เป็นคนพิการ และอายุต่ำกว่า ๖๐ ปี และผู้ป่วยที่มีสิทธิ์รักษาพยาบาลอื่น ได้รับการดูแลจากกองทุนนี้ให้ครอบคลุมภายใน ๓ ปี อย่างเท่าเทียม ตลอดจนถึงการพัฒนาศักยภาพให้พระสงฆ์มีทักษะด้านการดูแลพระสงฆ์อาพาธที่มีภาวะพึ่งพิงด้วย เกิดการกระตุ้นกระบวนการจิตอาสา การเสียสละและทำคุณประโยชน์ให้สังคมได้รับความสนใจ และการยอมรับ ยกย่อง เชิดชูในสังคมมากขึ้น และจากการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีทุนบุคคล ข้อมูล และกลไกเป็นเครื่องมือสร้างความสำเร็จทำให้ระบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ของตำบลสถาน ผ่านการคัดเลือกให้เป็นระบบ LTC ต้นแบบเพื่อขยายผลการดำเนินงานสู่การดูแลกลุ่มพึ่งพาในระดับจังหวัด

แนวคิดในการดำเนินงานเพื่อการจัดสวัสดิการและช่วยเหลือดูแลกลุ่มเปราะบาง และผู้ด้อยโอกาสของตำบลสถาน โดยมีระบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (Long Term Care) หรือ LTC ตำบลสถาน ดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ขยายการดูแลโดยจิตอาสา ให้ครอบคลุมทุกกลุ่ม ให้ผู้ที่แข็งแรงกว่าดูแลผู้ที่อ่อนแอกว่า ด้วยแนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” เป็นหลักในการดำเนินงาน ก่อให้เกิดระบบการช่วยเหลือดูแลกลุ่มเปราะบางแบบองค์รวมที่มีจิตอาสาเป็นกำลังสำคัญในการดำเนินงาน ดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงโดยใช้ชุมชนเป็นฐานสู่การดูแลกลุ่มพึ่งพาต้นแบบระดับจังหวัด

๑.๒ เส้นทางการพัฒนา

ปี พ.ศ.๒๕๕๔ ดำเนินงานและบริหารจัดการระบบบริการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีสภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ ภายใต้กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ตามประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

ปี พ.ศ. ๒๕๖๐

- จัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและคนพิการในชุมชน เพื่อรองรับงบประมาณ
- แต่งตั้งคณะกรรมการสนับสนุนการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีสภาวะพึ่งพิง(LTC)

โดยมีองค์ประกอบจากภาคี ๔ ฝ่าย

- กองทุนหลักประกันสุขภาพ สนับสนุนงบประมาณตอบแทนให้กับผู้ช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (CG) ผ่านศูนย์ LTC โดยหน่วยงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสถานมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทีมสหวิชาชีพพร้อมกับทีมหมอครอบครัว จัดทำแผนการดูแลรายบุคคล (Care Plan) และคอยให้คำปรึกษา

- เทศบาลตำบลสถานได้สนับสนุนส่งเจ้าหน้าที่ไปอบรมที่ สำนักงานหลักประกันสุขภาพเขต ๑ จังหวัดเชียงใหม่

ปี พ.ศ.๒๕๖๑

- มีการเชื่อมโยงงานกับกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนร่วมกับกองทุน LTC ปี พ.ศ.๒๕๖๒-ปัจจุบัน
- ผ่านการคัดเลือกให้เป็น LTC ต้นแบบเพื่อขยายผลการดำเนินงานสู่การดูแลกลุ่มพึ่งพิงระดับจังหวัด โดยประเมินการทำงานจากเกณฑ์นับได้ ๑๕ ขึ้น สู่กลุ่มพึ่งพาต้นแบบ
- มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง สนับสนุนการจัดอบรมพัฒนากักขะอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) และอาสาสมัครพระสงฆ์ดูแลสุขภาพประจำวัด
- มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เทศบาลตำบลสถาน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ และวัด ร่วมกันสนับสนุนการเป็นพื้นที่ต้นแบบการขยายการดูแลผู้ป่วยสู่กลุ่มพึ่งพา
- ขยายผลการดำเนินงานโดยมีกลุ่มจิตอาสา ได้แก่ ร้านเสริมสวยในพื้นที่ร่วมเป็นเครือข่าย

๑.๓ วิธีการดำเนินงาน

๑.๓.๑ กิจกรรมหลัก และงานเด่น

(๑) การดูแลและฟื้นฟูสุขภาพ

- ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง โดยศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและผู้พิการตำบลสถาน ดำเนินงานและบริหารจัดการระบบบริการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีสภาวะพึ่งพิง (LTC) ในพื้นที่ ภายใต้กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ตามประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

- ดูแลผู้ป่วยกลุ่มพึ่งพา และกลุ่มพึ่งพิงที่อายุไม่ถึง ๖๐ ปี (ไม่เข้าระบบ LTC) โดยศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและผู้พิการตำบลสถาน ร่วมกับจิตอาสาในพื้นที่ ในการดูแลผู้ป่วยกลุ่มพึ่งพิงนอกสิทธิ์ โดยการขอรับการบริจาคสิ่งของอุปโภคบริโภคที่จำเป็นสำหรับผู้ป่วย สร้างเครือข่ายจิตอาสาเพื่อร่วมกันช่วยเหลือดูแลผู้ป่วยตามความถนัด เช่น ตัดผม ทำความสะอาดบ้าน ทำแผล กายภาพบำบัด หรือ ชวนพูดคุยเพื่อให้ผู้ป่วยเกิดกำลังใจที่ดี นอกจากนี้ยังมี “กลุ่มเพื่อนเยี่ยมเพื่อน” โดยมีโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งสมาชิกกลุ่มเพื่อนเยี่ยมเพื่อน จะมีครบทุกหมู่บ้าน มีการประชาสัมพันธ์รับบริจาคสิ่งของที่จำเป็นสำหรับผู้ป่วยติดเตียง โดยสมาชิกกลุ่มจะเป็นผู้คัดเลือกทำบัญชีรายชื่อผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยหรือยากไร้อยู่ตามลำพังไว้ และจัดลำดับการออกเยี่ยม อาทิตยละไม่เกิน ๒ รายต่อหมู่บ้าน จัดซื้อของใช้ที่จำเป็นสำหรับผู้ป่วยติดเตียง เช่น ผ้าอ้อมสำเร็จรูปสำหรับผู้ใหญ่ ผงซักฟอก น้ำยาทำความสะอาด ฯลฯ มอบให้ผู้ป่วย จัดกิจกรรมตักบาตรตานอด โดยเป็นกิจกรรมตักบาตรข้าวสาร อาหารแห้ง และของอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ทุกวันพฤหัสบดีในโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อนำเงินและข้าวสารอาหารแห้งจากการทำบุญตักบาตร ไปเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยหรือยากไร้ อยู่ตามลำพัง

(๒) การพัฒนากักขะความรู้

- เทศบาลตำบลสถาน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จัดส่งอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (CG) เข้ารับการอบรมหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง หลักสูตร ๗๐ ชั่วโมง

- ส่งเสริมการดูแลสุขภาพในพระสงฆ์ เทศบาลตำบลสถาน ร่วมกับมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพในพื้นที่ คัดเลือกพระสงฆ์จำนวน ๓๐ รูป เข้ารับการอบรมพัฒนากักขะการช่วยเหลือดูแลพระสงฆ์ที่อาพาธ เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มพระสงฆ์ซึ่งเป็นกลุ่มที่ขาดโอกาสเข้าถึงการดูแลสุขภาพของชุมชน มีทักษะและความรู้การดูแลสุขภาพของตนเอง และเป็นพระอาสาดูแลสุขภาพประจำวัด เพื่อดูแลและป้องกันไม่ให้เข้าสู่ภาวะพึ่งพิง

(๓) สร้างเครือข่ายจิตอาสา

- สร้างเครือข่ายจิตอาสา ตามแนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” โดยการเชื่อมโยงงานและกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ที่ดำเนินงานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยมี CG เป็นต้นแบบของจิตอาสาที่มีความมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่มากกว่าค่าตอบแทนที่ได้รับ เกิดกระแสการร่วมสร้างชุมชนแห่งความเอื้ออาทร ขยายผลสู่ความร่วมมือจากชุมชนเป็นวงกว้าง ต่อเนื่อง และมั่นคง ส่งผลให้หน่วยงานภายนอกเข้ามาหนุนเสริม ได้แก่ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงได้พิจารณาคัดเลือกตำบลสถานเป็น “ตำบลต้นแบบในการดูแลกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มพึ่งพา จังหวัดเชียงราย”

๑.๓.๒ ขั้นตอน/กระบวนการ/บริหารจัดการ

(๑) เทศบาลตำบลสถานร่วมกับทีมหมอครอบครัวของหน่วยบริการและเครือข่ายบริการปฐมภูมิในพื้นที่ดำเนินการประเมินผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงตามแบบประเมินความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันตามดัชนีบาร์เธลเอดีแอล (Barthel ADL index) และจำแนกผู้สูงอายุ ออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ ผู้สูงอายุติดสังคม ผู้สูงอายุติดบ้าน และผู้สูงอายุติดเตียง

(๒) ออกแบบแนวทางการดำเนินงาน ให้ผู้สูงอายุทุกกลุ่มได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและดูแลอย่างเหมาะสม ทั้งด้าน ร่างกาย สังคม อารมณ์ และปัญญา

- ผู้สูงอายุติดสังคม โดยจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตครบ ๔ มิติ เพื่อให้ตำบลสถานเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ โดยการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ

- ผู้สูงอายุติดบ้าน และผู้สูงอายุติดเตียง โดยการเข้าร่วมโครงการกองทุนระบบดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (Long Term Care : LTC) เพื่อให้กลุ่มผู้สูงอายุเข้าถึงการบริการของรัฐ และได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม โดยการบริหารจัดการของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและผู้พิการ

(๓) ขยายการดูแลครอบคลุมกลุ่มอื่นๆ ได้แก่

- ผู้ป่วยที่อายุไม่ถึง ๖๐ ปี ซึ่งเป็นผู้ป่วยนอกสิทธิไม่เข้าหลักเกณฑ์การดูแลของกองทุน LTC โดยการขับเคลื่อนการดำเนินงานในรูปแบบของจิตอาสา การดูแลของกลุ่มผู้สูงอายุติดสังคม และ CG

- กลุ่มพระสงฆ์ซึ่งเป็นกลุ่มที่ขาดโอกาสเข้าถึงการดูแลสุขภาพของชุมชน เทศบาลตำบลสถานร่วมกับมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพในพื้นที่ คัดเลือกพระสงฆ์จำนวน ๓๐ รูป เข้ารับการอบรมพัฒนาศักยภาพการช่วยเหลือดูแลพระสงฆ์ที่อาพาธ ให้มีทักษะและความรู้การดูแลสุขภาพของตนเอง และเป็นพระอาสาดูแลสุขภาพประจำวัด เพื่อดูแลและป้องกันไม่ให้อาพาธ

(๔) สร้างชุมชนแห่งความเอื้ออาทร โดยการระดมทุนทรัพย์ รับบริจาคสิ่งของที่จำเป็นสำหรับการดูแลผู้ป่วย และผู้ยากไร้ การตัดบาตรตานต์อด รวมถึงการระดมทุนบุคคล ที่มีศักยภาพมีทักษะด้านต่างๆ ที่จะร่วมกันขับเคลื่อนการดูแลผู้ป่วยในชุมชนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของการมีจิตอาสา และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

(๑) เกิดกองทุนดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (LCT) จำนวน ๑ แห่ง

(๒) มีโครงการสร้างการดำเนินงานโดยมี ผู้จัดการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (Care Manger) จำนวน ๕ คน ผู้ช่วยเหลือผู้ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (Care giver) จำนวน ๑๕ คน

(๓) มีแผนการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงรายบุคคล (Care plan) เป็นเครื่องมือดำเนินงาน

(๔) ผู้ป่วยติดเตียงได้รับการดูแล ช่วยเหลือด้านสุขภาพ และที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

(๕) มีเครือข่ายอาสาสมัครดูแลพระสงฆ์ประจำวัด จำนวน ๓๐ รูป

(๖) ผู้ป่วยได้รับการดูแลและส่งต่ออย่างทันท่วงทีกรณีฉุกเฉิน

(๗) สุขภาพกาย และสุขภาพจิตของผู้ป่วยดีขึ้น สามารถช่วยเหลือตนเองได้ดีขึ้น จนพ้นสภาพที่ต้องนอนติดเตียง

(๘) ญาติของผู้ป่วยหันมาใส่ใจ และให้ความร่วมมือในการดูแลผู้ป่วยมากกว่าเดิม

(๙) กลุ่ม จิตอาสา care giver ได้รับการยอมรับในสังคม

(๑๐) ก่อให้เกิดความร่วมมือจากหลายฝ่ายในชุมชนในการดูแลผู้ป่วยติดเตียงในชุมชนตนเองมากขึ้น

(๑๑) กระตุ้นกระบวนการ จิตอาสา การเสียสละและทำคุณประโยชน์ให้สังคมได้รับความสนใจ และการยอมรับ ยกย่อง เชิดชูในสังคมมากขึ้น

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

(๑) ระบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (LTC) ตำบลสถาน เป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์การดูแลผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียง แก่หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ

(๒) จำนวนผู้ป่วยพึ่งพิงเพิ่มขึ้น

(๓) เกิดความมือจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

เป็นพื้นที่ต้นแบบการดูแลผู้ป่วยติดเตียง ที่ขยายผลการดูแลกลุ่มพึ่งพา และกลุ่มพึ่งพิงที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการของรัฐ รวมถึงการส่งเสริมให้มีพระอาสาดูแลสุขภาพประจำวัด โดยความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงให้เป็นพื้นที่นำร่องของจังหวัดเชียงราย โดยมีกระบวนการครบตาม บันได ๑๕ ขั้นสู่การเป็นต้นแบบการดูแลผู้สูงอายุกลุ่มพึ่งพา ดังนี้

- ขั้นที่ ๑ มีนโยบายการขับเคลื่อน (มีแกนนำชุมชน)
- ขั้นที่ ๒ มีสถานที่ (ศพอส. + ศูนย์เครื่องมือ + Home Word)
- ขั้นที่ ๓ มีฐานข้อมูล (FFC + สูงวัย fighting + Smart อสม. + COC)
- ขั้นที่ ๔ มีทีมเยี่ยมบ้าน (CM/ที่ปรึกษา/CG ๑ : ๗-๘)
- ขั้นที่ ๕ มีแบบแผนการเยี่ยม (การเตรียมก่อนเยี่ยม/CarePlan/แนวปฏิบัติ)
- ขั้นที่ ๖ มี CoP (เครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย/การใช้ประโยชน์ข้อมูลร่วมกัน)
- ขั้นที่ ๗ มีกระบวนการเข้าถึงผู้ป่วยรายใหม่
- ขั้นที่ ๘ มีกระบวนการพัฒนาศักยภาพผู้ป่วย/ผู้ดูแล
- ขั้นที่ ๙ มีกระบวนการพัฒนาศักยภาพ CG (สูงวัย fighting + ทักษะการดูแลกาย จิต)
- ขั้นที่ ๑๐ มีกระบวนการพัฒนาศักยภาพ CM (FFC + CorePion+Guideling)
- ขั้นที่ ๑๑ มีกระบวนการให้บริการแบบเชิงรุก (ป้องกันภาวะแทรกซ้อน + พื้นฟูสภาพเพื่อเพิ่มADL)
- ขั้นที่ ๑๒ มีกระบวนการประสานเครือข่าย (การสื่อสาร/การแลกเปลี่ยน/การร่วมมือในการดูแล)
- ขั้นที่ ๑๓ ผลอ.มีทักษะในการดูแลตนเอง
- ขั้นที่ ๑๔ ผู้ดูแล มีทักษะในการดูแลตนเองและผู้สูงอายุ
- ขั้นที่ ๑๕ ชุมชนพึ่งตนเองได้ เข้มแข็ง ยั่งยืน

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

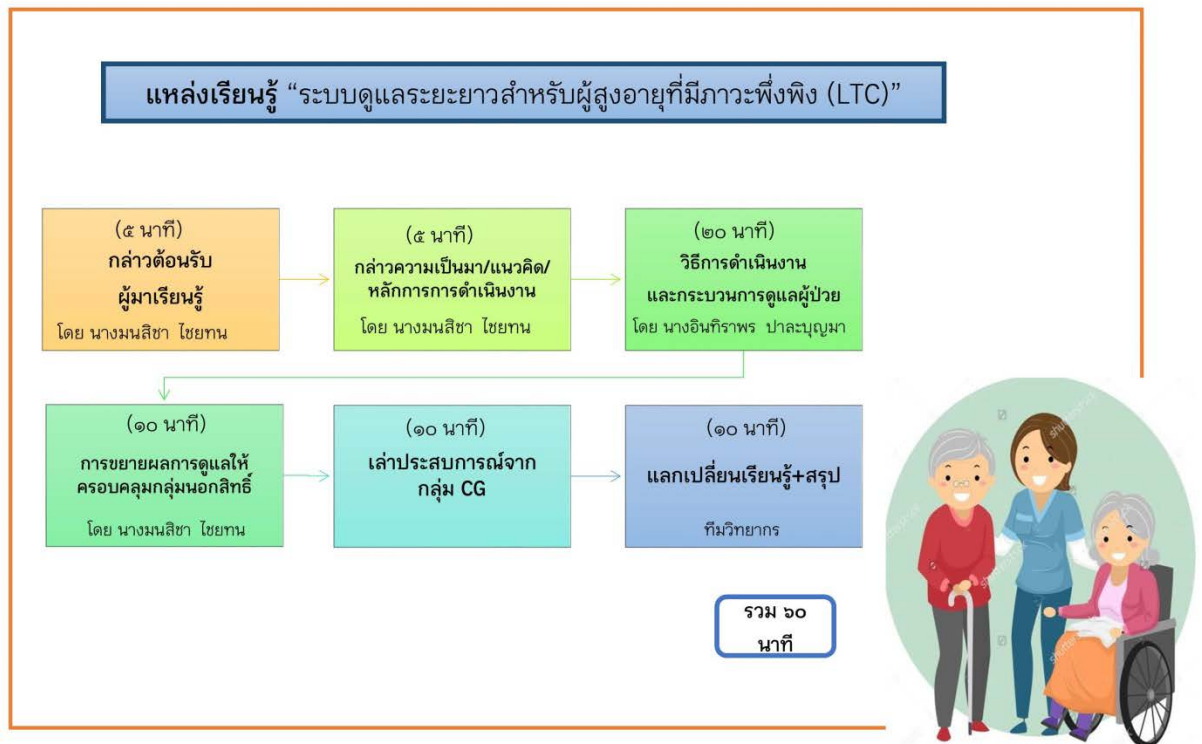
๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

- (๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ทราบถึงแนวทางการบริหารจัดการระบบการดูแลผู้สูงอายุ
- (๒) เพื่อเรียนรู้รูปแบบ กระบวนการและวิธีการดำเนินงานของระบบการดูแลผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่ม โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง
- (๓) เพื่อเรียนรู้แนวทางการดำเนินงานเพื่อขยายการดูแลสุขภาพให้ครอบคลุมกลุ่มอื่นๆ อย่างทั่วถึงแบบองค์รวม คือดูแลทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ด้านสังคม และด้านจิตปัญญา
- (๔) เพื่อเรียนรู้เทคนิค กลยุทธ์ และปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดูแลสุขภาพของคนในชุมชน (บันได ๑๕ ขั้นสู่การดูแลกลุ่มพึ่งพาต้นแบบ)

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

- (๑) นายก/รองนายก อปท. ที่รับผิดชอบงานด้านสุขภาพ
- (๒) สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านสุขภาพ
- (๓) ประธาน อสม.ระดับตำบล
- (๔) ประธาน อผส. ระดับตำบล
- (๕) เจ้าหน้าที่ รพสต.หรือหน่วยบริการสุขภาพ
- (๖) ผอ.กองสาธารณสุข/นักวิชาการสาธารณสุข ของ อปท.
- (๗) ผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นแกนนำด้านสุขภาพ

๒.๓ กระบวนการเรียนรู้

แผนภาพที่ ๑๒ แสดงกระบวนการเรียนรู้ ระบบดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

- (๑) เรียนรู้โดยการนำเสนอด้วยการบรรยายจากวิทยากรแหล่งเรียนรู้ผ่านสื่อบรรยาย
- (๒) เรียนรู้ทักษะการดูแลผู้ป่วยกลุ่มต่างๆ จากพื้นที่ปฏิบัติจริง
- (๓) เรียนรู้แนวคิดและทัศนคติจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้ปฏิบัติหน้าที่และผู้ป่วย ได้แก่ ท้องถิ่น รพสต. อาสาสมัครดูแล (CG) ผู้ป่วย และญาติ

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- (๑) ป้ายความรู้และกิจกรรม
- (๒) เพาเวอร์พอยท์บรรยาย
- (๓) เอกสารแผ่นพับ

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

- (๑) นางมนสิชา ไชยทน
- (๒) นางอินทิราพร ปาละบุญมา
- (๓) นางสาวเนียง แพงพะงา

ปลัดเทศบาลตำบลสถาน
เจ้าหน้าที่สาธารณสุข
ผู้ดูแลผู้ป่วย (CG)

แหล่งเรียนรู้ที่ ๘
ศูนย์เรียนรู้ตลอดชีวิต โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสถาน วัดเชียงคาน

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : วัดเชียงคาน หมู่ที่ ๔

ส่วนที่ ๑ เนื้อหาสาระแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิด/หลักการ

ตำบลสถานเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์มาตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๕๐ โดยที่สถานการณ์ปัญหาด้านผู้สูงอายุพบว่าครอบครัวที่มีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุลดถอยลงเนื่องจากขนาดครอบครัวที่เล็กลง ลูกหลานทำงานต่างจังหวัดเพิ่มมากขึ้น ผู้สูงอายุอยู่โดดเดี่ยวเพียงลำพัง บางรายป่วยเป็นโรคซึมเศร้า และกว่าร้อยละ ๗๕ มีปัญหาสุขภาพเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง จากข้อมูลสถานะด้านผู้สูงอายุ และปัญหาในพื้นที่ กล่าวได้ว่าปัญหาสำคัญที่คนในตำบลตระหนักและร่วมกันแก้ไขคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ โดยการสร้างพื้นที่เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีบทบาท เข้าถึงศักยภาพและตระถึงคุณค่าของตนเอง มีการจัดการปัญหาโดยทุนทางสังคมที่หลากหลายดำเนินงานและกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของภาคี ๔ ฝ่าย ได้แก่ ท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงาน และองค์กรประชาชน ร่วมกันออกแบบกิจกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหา โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพให้เกิดขึ้นในตำบล โดยใช้ฐานคิดในการทำงาน “คน คือหัวใจของการพัฒนา และวิถีชุมชนคือพลังในการพัฒนา” และขับเคลื่อนการดำเนินงานด้วยหลักการบริหารจัดการ ๕ ก. หลักสูตรพัฒนาคุณภาพชีวิต ๕ มิติ ด้วยแนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง”

๑.๒ เส้นทางการพัฒนา

ปี พ.ศ. ๒๕๕๘

ได้มีการประชุมหารือกันถึงแนวทางการดำเนินโครงการเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม ตามความมุ่งหวังของหลายๆฝ่ายที่ “อยากเห็นผู้สูงอายุตำบลสถานก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ สุขภาพดีและมีความสุข” จึงได้มีการประชุม ๔ ฝ่ายเกิดขึ้น โดยฝ่ายท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลตำบลสถาน ฝ่ายท้องที่ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน ฝ่ายหน่วยงาน ได้แก่ วัดทุกวัดในพื้นที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ฝ่ายประชาชน ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุตำบลสถาน สภาวัฒนธรรมตำบลสถาน หลังจากมติที่ประชุมเห็นพ้องต้องกัน จึงเกิดการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโรงเรียน เพื่อร่วมมือการขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลสถาน และการดำเนินการอย่างแรกคือการนำคณะกรรมการ และผู้นำ ศึกษาดูงานการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ ณ องค์กรบริหารส่วนตำบลห้วยม้อ อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๘ และได้มีการประชุมคณะกรรมการฯ เพื่อจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน จัดหาครูจิตอาสา และเตรียมความพร้อมการเปิดโรงเรียน

ปี พ.ศ. ๒๕๕๙

โรงเรียนผู้สูงอายุเปิดโรงเรียนอย่างเป็นทางการ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ มีนักเรียนจำนวน ๑๒๐ คน จัดการเรียนการสอนในเต็นท์ผ้าใบภายในบริเวณวัดเชียงคาน โดยพระครูวิมลจิตตยาภรณ์ เจ้าคณะตำบลสถาน เมตตาอนุเคราะห์สถานที่จัดตั้งโรงเรียน และได้รับความอนุเคราะห์วิทยากรจิตอาสาจากหลายฝ่าย ทั้งจากข้าราชการบำนาญในพื้นที่ และจากชุดมวลชนสัมพันธ์ สถานีตำรวจภูธรเชียงของ

ปี พ.ศ. ๒๕๖๐

นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุได้ระดมทุนทรัพย์เพื่อก่อสร้างอาคารเรียนไม้ไผ่ โดยการริเริ่มของนักเรียนเองที่อยากให้โรงเรียนมีอาคารเรียนถาวร และอยากให้โรงเรียนมีการดำเนินงานต่อเนื่องและพัฒนาในทุกๆด้าน ผลการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ลูกหลานที่อยู่ห่างไกลได้เห็นพ่อแม่สวมชุดนักเรียน ได้เห็นรอยยิ้มผ่านสื่อสังคมออนไลน์ หลายฝ่ายให้ความชื่นชมและสนับสนุนการดำเนินงานหลายๆ ทาง เช่น สนับสนุนทุนทรัพย์ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องอุปโภคบริโภค อุปกรณ์การเรียนการสอน ส่งเสริมให้โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลสถานมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จัดทำผ้าป่าเพื่อระดมทุนทรัพย์สร้างอาคารเรียนถาวร เป็นอาคารไม้ไผ่มูลค่าที่เกิดจากแรงศรัทธาโดยแท้จริง

ปี พ.ศ. ๒๕๖๑

การดำเนินงานเริ่มเป็นที่รู้จัก จากคำบอกเล่าของหลายฝ่าย ทำให้โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสถานวัดเชียงคานมีผู้ขอศึกษาดูงานหลายคณะ ผลจากการดำเนินการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายให้โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสถานวัดเชียงคาน เป็น “เป็นศูนย์เรียนรู้การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุตลอดชีวิต” และ “เป็นโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลสถาน” และได้รับรางวัลโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีการบริหารจัดการดีเด่นระดับ ๕ ดาว ระดับจังหวัด

ปี พ.ศ.๒๕๖๒ -ปัจจุบัน

จัดตั้งชมรมโรงเรียนผู้สูงอายุอำเภอเชียงของ โดยโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสถานวัดเชียงคานเป็นที่ตั้งชมรมฯ มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานในระดับอำเภอ และจังหวัด รวมถึงการได้รับการรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน และได้รับรางวัลโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีการบริหารจัดการดีเด่นระดับ ๕ ดาว ระดับจังหวัด เป็นปีที่สอง

๑.๓ วิธีการดำเนินงาน

๑.๓.๑ กิจกรรมหลัก และงานเด่น

๑) พัฒนากลไกที่ขับเคลื่อนและหนุนเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

กลไกที่ขับเคลื่อนและหนุนเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลสถาน เกิดจากการประชุมประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากพื้นที่ โดยเวทีการประชุม ๔ ฝ่าย ได้แก่ เทศบาลตำบลสถาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน วัดทุกวัดในตำบลสถาน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ชมรมผู้สูงอายุตำบลสถาน สภาวัฒนธรรมตำบลสถาน เกิดการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโรงเรียน เพื่อร่วมมือการขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลสถาน โดยโครงสร้างคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุ มีองค์ประกอบดังนี้

(๑) ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ การตั้งที่ปรึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นกลไกในการสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

(๒) ครูใหญ่ หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ องค์ประกอบนี้ ถือเป็น “หัวใจ” ของการขับเคลื่อนงาน ซึ่งต้องได้รับการยอมรับและศรัทธาจากกลุ่มผู้สูงอายุด้วย

(๓) คณะกรรมการและแกนนำร่วมขับเคลื่อน ถือเป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขของความสำเร็จ เพราะกลไกหลักในการเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพราะต้องมีการแบ่งหน้าที่ในการร่วมเคลื่อนงานภายในโรงเรียน

(๔) ทีมวิทยากรจิตอาสา เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นประการหนึ่งของโรงเรียนผู้สูงอายุเพราะใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีเป็นตัวตั้งขับเคลื่อน ทำให้กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๒) พัฒนาหลักสูตรการพัฒนาคุณภาพชีวิต

กำหนดให้มีหลักสูตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ครอบคลุม ๕ มิติ ได้แก่ มิติด้านสุขภาพ ส่งเสริมการออกกำลังกาย การเฝ้าระวัง การป้องกันโรค มิติด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมอาชีพและเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ มิติด้านสังคมวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ส่งเสริมการทำประโยชน์เพื่อชุมชนและความสามารถด้านวัฒนธรรม การอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญา มิติด้านบริการสาธารณะและปรับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ โดยร่วมกับศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและผู้พิการในการดำเนินการตรวจสอบสภาพบ้าน และปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม และมิติด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี นำใช้นวัตกรรมในการดูแลผู้สูงอายุ เช่น การนำใช้นวัตกรรมฝึกสมาธิ การกลับเข้าสู่ระบบโรงเรียน (Study Return) เพื่อเพิ่มโอกาสและศักยภาพในการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุ

๓) ขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยใช้หลัก ๕ ก.เป็นปัจจัยการขับเคลื่อน

การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และการมีแบบแผนในการดำเนินงานคือส่วนสำคัญของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุให้ประสบผลสำเร็จ เป็นไปอย่างมั่นคง และมีความยั่งยืน คณะกรรมการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสถานจึงได้นำแนวทางการบริหารจัดการด้วยหลัก ๕ ก.มาเป็นหลักนำในการบริหารจัดการ ซึ่งประกอบด้วย

- (๑) กลุ่ม โดยการสร้างกลุ่มก้อนเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น การรวมกลุ่มสมาชิก ทำตราสัญลักษณ์โรงเรียน กำหนดวิสัยทัศน์ เพลงมาร์ชโรงเรียน เป็นต้น
- (๒) กรรมการ เลือกคนดี คนเก่ง คนสำคัญ ที่มาจาก ๔ ภาคพัฒนาเป็นคณะกรรมการ
- (๓) กติกา หรือข้อตกลงร่วมกัน ต้องเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกในโรงเรียน ผู้สูงอายุ เสมือนเป็นสัญญาใจที่มีต่อกันว่าจะร่วมกันยึดถือและปฏิบัติตาม ซึ่งจะเป็นแนวทางที่ทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุมีทิศทางการทำงานที่ชัดเจน สามารถพัฒนาต่อยอดได้
- (๔) กิจกรรม การจัดกิจกรรมให้ต่อเนื่องเป็นประจำถือเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมร้อยความเป็นกลุ่ม ผนึกพลังให้เข้มแข็งในการทำงานร่วมกัน กำหนดหลักสูตรให้มีกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบคลุม ๕ มิติ ได้แก่ มิติที่ ๑ กายใจ จิตปัญญา มิติที่ ๒ เศรษฐกิจและเพิ่มพูนรายได้ มิติที่ ๓ สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา มิติที่ ๔ ปรับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และมิติที่ ๕ นวัตกรรมและเทคโนโลยี
- (๕) กองทุน การขับเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นไปอย่างมั่นคง จำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการหางบประมาณเพื่อดำเนินงานด้วยตนเอง วิธีการหางบประมาณเข้ากองทุนของกลุ่ม ได้แก่ การสร้างกองทุนของตนเอง การขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม การเสนอโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน แหล่งทุนต่างๆ เช่น กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนสุขภาพตำบล สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม งบประมาณไม่ใช่หัวใจของการขับเคลื่อนงานได้เท่ากับการมีจิตอาสา หรือจิตสาธารณะที่จะสร้างสรรค์ สวัสดิการทางสังคมในการดูแลผู้สูงอายุ ที่เรียกว่า “กองทุนใจ” ผู้สูงอายุตำบลสถาน

๑.๓.๒ ขั้นตอน/กระบวนการ/บริหารจัดการ

- (๑) ประชุมประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากพื้นที่ และร่วมกันออกแบบแนวทางการดำเนินงาน โดยเวทีการประชุม ๔ ฝ่าย ได้แก่ เทศบาลตำบลสถาน ฝ่ายท้องถิ่น ฝ่ายหน่วยงาน และ ฝ่ายประชาชน หลังจากมติที่ประชุมเห็นพ้องต้องกัน จึงเกิดการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโรงเรียน เพื่อร่วมมือการขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลสถาน
- (๒) คัดเลือก และแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ
- (๓) จัดทำแผนการดำเนินงาน และหลักสูตรการเรียนการสอน แผนการดำเนินงาน โดยจัดให้มีหลักสูตรการเรียนการสอน ที่มีกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ครอบคลุม ๕ มิติ
- (๔) ขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยใช้หลัก ๕ ก.เป็นปัจจัยการขับเคลื่อน ประกอบด้วย
- ๑) กลุ่ม โดยการสร้างกลุ่มก้อนเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น การรวมกลุ่มสมาชิก ทำตราสัญลักษณ์โรงเรียน กำหนดวิสัยทัศน์ เพลงมาร์ชโรงเรียน เป็นต้น กรรมการ กิจกรรม กติกา และกองทุน
- ๒) กรรมการ เลือกคนดี คนเก่ง คนสำคัญ ที่มาจาก ๔ ภาคพัฒนาเป็นกรรมการ
- ๓) กิจกรรม กำหนดหลักสูตรให้มีกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบคลุม ๕ มิติ ได้แก่ มิติที่ ๑ กายใจ จิตปัญญา มิติที่ ๒ เศรษฐกิจและเพิ่มพูนรายได้ มิติที่ ๓ สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา มิติที่ ๔ ปรับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และมิติที่ ๕ นวัตกรรมและเทคโนโลยี
- (๕) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

- (๑) ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ได้สร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม
- (๒) ผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ จำนวน ๒๖๐ คน อย่างต่อเนื่องทุกสัปดาห์
- (๓) ผู้สูงอายุที่มีภาวะซึมเศร้า มีอาการดีขึ้น บางรายหายจากอาการป่วยร้อยละ ๔๐ (ข้อมูลสถิติจากโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเชียงใหม่)
- (๔) เกิดแหล่งเรียนรู้ต้นแบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน
- (๕) เกิดพลังจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น
- (๖) เกิด “ตลาดสีเขียว” เป็นสถานที่จำหน่ายผักปลอดสาร อาหารปลอดภัย และผลิตภัณฑ์ของชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุและคนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น
- (๗) เกิด “กองทุนดูแลผู้สูงอายุ” ในชื่อกองทุนสนับสนุนกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ

(๘) เกิดการรวม “กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน” และศูนย์ปฏิบัติการไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เพื่อช่วยเหลือกันและกัน
(๙) เกิดจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือกันในชุมชน “กองทุนธนาคารขยะฮอมบุญ” “กองทุน
ตกบาตรตานต้อด”

(๑๐) สร้างผู้สูงอายุให้เป็นต้นแบบของสังคมในด้านต่างๆ และได้รับการยกย่องจากชุมชน ตามแนวคิด “สูงวัย IDOL”

(๑๑) เกิดกิจกรรม “Study Return” การเรียนรู้ควบคู่กับการกลับเข้าสู่การศึกษาในระบบการศึกษาภาค
บังคับใหม่ ผู้สูงอายุ จำนวน ๑๘๐ คน โดยความร่วมมือจากศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอเชียงของ

(๑๒) มีธรรมนูญสุขภาพ เพื่อเป็นหลักปฏิบัติในการดูแลสุขภาพโดยเฉพาะ

(๑๓) โรงเรียนผู้สูงอายุได้รับการรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน

(๑๔) ได้รับการประกาศยกย่องให้เป็นโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีการบริหารจัดการดีเด่น ระดับ ๕ ดาว ระดับ
จังหวัด ประจำปี ๒๕๖๑ และ ๒๕๖๒

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

(๑) โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้
ดำรงสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

(๒) โรงเรียนผู้สูงอายุเป็น “เวที” ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม
รวมทั้งเป็นแรงผลักดันให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในชุมชน

(๓) เกิดการพัฒนาตำบลเข้าสู่สังคมสูงวัยที่มีคุณภาพ

(๔) เป็นพื้นที่เรียนรู้รูปธรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ๔ มิติ กาย จิต สังคม และปัญญาแก่พื้นที่
อื่นๆ

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

ขยายพื้นที่และเปิดโอกาสให้สมาชิกผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลสถานได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกโรงเรียนครบร้อยละ
๑๐๐ พัฒนาโรงเรียนให้เป็นต้นแบบและสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในระดับอำเภอ ร่วมกันกำหนดทิศทางการ
ดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ได้มาตรฐานครอบคลุมทั้งจังหวัด ขยายความร่วมมือกับหน่วยงาน
องค์กรภาครัฐและเอกชน องค์กรประชาชนทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ในการประสานภารกิจการพัฒนาให้บรรลุ
เป้าหมายที่ตั้งไว้

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

(๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ทราบถึงแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ หลักคิดในการ
ดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ

(๒) เพื่อเรียนรู้รูปแบบ กระบวนการและวิธีการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ

(๓) เพื่อผู้มาเรียนรู้นำไปประยุกต์และปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองได้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

(๑) นายก/รองนายก อบท. ที่รับผิดชอบงานด้านสุขภาพ

(๒) สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านสุขภาพ

(๓) ประธาน อสม.ระดับตำบล

(๔) ประธาน อผส. ระดับตำบล

(๕) ประธานชมรมผู้สูงอายุระดับตำบล

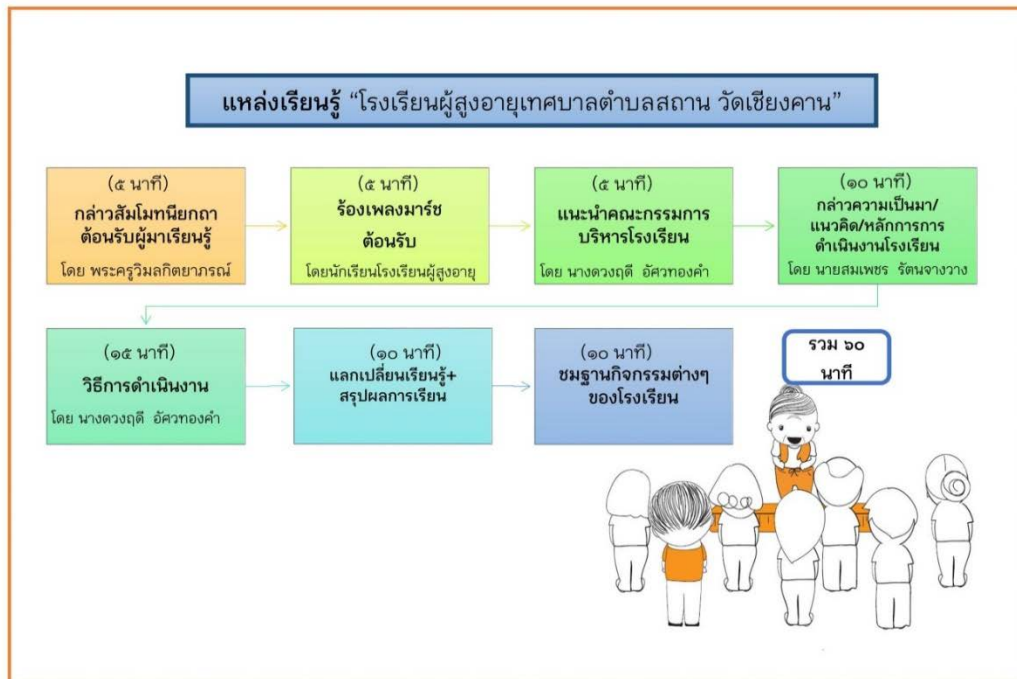
(๖) ประธาน/แกนนำ รร.ผู้สูงอายุ

(๗) เจ้าหน้าที่ รพสต.หรือหน่วยบริการสุขภาพ

(๘) ผอ.กองสาธารณสุข/นักวิชาการสาธารณสุข ของ อบท.

(๙) ผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นแกนนำด้านสุขภาพ

๒.๓ กระบวนการเรียนรู้

แผนภาพที่ ๑๓ แสดงกระบวนการเรียนรู้ “โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสถาน วัดเชิงคาน”

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

(๑) เรียนรู้โดยการนำเสนอด้วยการบรรยายจากวิทยากรแหล่งเรียนรู้และตัวแทนนักเรียน และตอบข้อซักถาม

(๒) ศึกษาการจัดกิจกรรมภายในโรงเรียนจากนิทรรศการ และจุดสาธิตวิชาเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอน ๕ มิติ

- ฐานสุขภาพ (กาย จิตใจ)
- ฐานเศรษฐกิจ (ผลิตภัณฑ์กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ/อาชีพ/รายได้)
- ฐานสังคมและวัฒนธรรม ภูมิปัญญา
- ฐานขยะอันตราย
- ฐานกองทุนตำบลตานตอด (ศูนย์ปฏิบัติการไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง)
- ฐานตลาดสีเขียว

(๓) จัดให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เช่น ต้นบาสโลป และทาน “ข้าวร้อยละ” กับนักเรียน

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- (๑) ป้ายความรู้และกิจกรรม
- (๒) เพาเวอร์พอยท์บรรยาย
- (๓) ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ
- (๔) เอกสารแผ่นพับ

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

- (๑) พระครูวิมลจิตตยาภรณ์
- (๒) นายสมเพชร รัตนจางวาง
- (๓) นางมนลิสชา ไชยทวน
- (๔) นางดวงฤดี อัครทองคำ
- (๕) นางระวีวรรณ ทองสังข์

เจ้าคณะตำบลสถาน ผู้อำนวยการโรงเรียน
ประธานกรรมการบริหารโรงเรียน
ปลัดเทศบาลตำบลสถาน
เลขานุการคณะกรรมการ
คณะกรรมการบริหารโรงเรียน

แหล่งเรียนรู้ที่ ๔
กลุ่มสูงวัยรักษ์สุขภาพ วัดสถาน

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : วัดสถาน หมู่ที่ ๑

ส่วนที่ ๑ เนื้อหาสาระแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิด/หลักการ

กลุ่มสูงวัยรักษ์สุขภาพ วัดสถาน เกิดขึ้นจากความพยายามในการแก้ไขปัญหาโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ได้แก่ เบาหวาน ความดัน และมะเร็ง โดยผู้สูงอายุบ้านสถาน หมู่ ๑ และบ้านสถานใต้ หมู่ ๑๒ ร่วมกันทำกิจกรรมออกกำลังกาย โดยใช้ลานวัดสถานเป็นสถานที่ออกกำลังกาย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้คนในหมู่บ้านมีสุขภาพดี สามารถควบคุมอาการของโรคไม่ติดต่อเรื้อรังได้ และให้สมาชิกกลุ่มได้ใช้เวลาร่วมกันสร้างความสมัครสมานสามัคคี ในชุมชน ระยะแรกมีการดำเนินงานด้วยตนเอง และสามารถขยายสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสถาน และเทศบาลตำบลสถานจึงได้ให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ ทั้งงบประมาณ และการส่งเสริมการให้ความรู้ สมาชิกกลุ่มมีการดำเนินงานสม่ำเสมอ จนมีผลลัพธ์ที่ดี สุขภาพดีขึ้น พัฒนาต่อยอดงานโดยการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ๔ อ ได้แก่ ออกกำลังกายสม่ำเสมอ ทานอาหารที่ปลอดภัย มีอารมณ์ที่แจ่มใส ห่างไกลอุบัติเหตุ นอกจากนั้น ยังได้มีกิจกรรมในเรื่องของการสร้างกระแสรักสุขภาพให้เกิดขึ้นในชุมชน ในหลายกิจกรรม เช่น การเป็นกลุ่มสูงวัยต้นแบบสร้างสุขภาพตามโครงการหมู่บ้านสุขภาพดีวิถีไทย ชุมชนสถาน การทำกิจกรรมจิตอาสาเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียง และร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น การแสดงในงานกีฬาชุมชนสัมพันธ์ งานรวมพลคน พขอ. เป็นต้น ซึ่งปัจจัยที่หนุนเสริมให้กลุ่มสูงวัยรักษ์สุขภาพมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และขยายสมาชิกได้จำนวนมาก เป็นแบบอย่างการดูแลสุขภาพของชุมชน คือการมีวิถีชุมชนเป็นฐานการพัฒนาการพัฒนา คือความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นของ “ศรัทธาวัดสถาน” ความเป็นเครือญาติ เป็นพี่เป็นน้อง และความมุ่งมั่นของผู้นำ

๑.๒ เส้นทางพัฒนา

ปี พ.ศ. ๒๕๔๘

จากการปัญหาโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่พบผู้ป่วยเพิ่มมากขึ้นทุกปี ได้แก่ เบาหวาน ความดันโลหิตสูง ประชาชนบ้านสถานจึงรวมตัวกัน ๗-๑๐ คน ทำกิจกรรมออกกำลังกายเดินแอโรบิก ตามคำแนะนำของหมอที่ให้ปรับพฤติกรรมการกิน และออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้พื้นที่บริเวณลานวัดสถานเป็นสถานที่ออกกำลังกาย

ปี พ.ศ. ๒๕๕๐

สมาชิกกลุ่มได้หารือกับพระชีวาวิชญ์ คำสะอาด (ตุ๋ม) เพื่อหาแนวทางขยายสมาชิก และให้มีการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จึงได้เชิญชวนสมาชิกที่เป็นผู้สูงอายุเป็นหลัก และเริ่มจากกิจกรรมรำไม้พลอง จึงใช้ชื่อกลุ่มรำไม้พลอง โดยใช้พื้นที่ลานวัดสถาน ซึ่งเจ้าอาวาสได้เมตตาให้ใช้เครื่องเสียงของวัดโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ทำกิจกรรมในช่วงฤดูหนาว และหยุดช่วงฤดูฝน และฤดูร้อน

ปี พ.ศ. ๒๕๕๒

สถานีนอมาัยตำบลสถาน นำโดย นายสุพจน์ วิชา หัวหน้าสถานีอนามัย ได้เข้ามาให้ความรู้การการดูแลสุขภาพ และการออกกำลังกายอย่างถูกวิธีแก่กลุ่ม และจัดตั้งกลุ่มให้เป็นรูปเป็นร่าง มีโครงสร้างของคณะกรรมการกลุ่มชัดเจน และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ปี พ.ศ. ๒๕๕๘

ทำโครงการส่งเสริมสุขภาพด้วยการรำไม้พลอง เสนอของบประมาณจากกองทุนหลักประกันสุขภาพตำบลสถาน ในนามกลุ่มสูงวัยรักษ์สุขภาพวัดสถาน โดยมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เริ่มมีรางวัลย้อนยุคเพิ่มขึ้นมา นอกจากนั้นยังทำกิจกรรมคัดกรองสุขภาพแก่สมาชิกโดยมี อสม.เข้ามาดูแลร่วมด้วย

ปี พ.ศ. ๒๕๖๒

เริ่มมีการจัดทำสมุดบันทึกสุขภาพประจำตัวสมาชิก และตรวจสุขภาพ ๒ ครั้งต่อเดือน โดยการวัดความดัน วัดรอบเอว และบันทึกในสมุดทุกครั้งเพื่อติดตามผลลัพธ์ มีการส่งเสริมให้สมาชิกดูแลสุขภาพของตนเองมากขึ้น ได้แก่ ส่งเสริมการบริโภคลด หวาน มัน เค็ม ชวนกันปลูกผักปลอดภัยไว้กินเอง การทำเมนูอาหารลดโรค และยังได้

มีการดำเนินงานช่วยเหลือชุมชนโดยการทำกิจกรรมออกเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย หรือนอนติดเตียง และกิจกรรมงานชุมชนต่างๆ เช่น งานกีฬาชุมชนสัมพันธ์

ปี พ.ศ. ๒๕๖๓

สนับสนุนกิจกรรมของหมู่บ้าน ตามโครงการหมู่บ้านสุขภาพดีวิถีไทย ชุมชนสถาน โดยการชักชวนคนในหมู่บ้านร่วมกันออกกำลังกายทุกวันวันอังคารบริเวณลานตลาดสถานวิถี ของชุมชนสองหมู่บ้าน เพื่อสร้างกระแสการสร้างสุขภาพด้วยการออกกำลังกาย ปัจจุบันมีสมาชิก ๗๐ คน มีเงินออมส่วนกลางเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็น

๑.๓ วิธีการดำเนินงาน

๑.๓.๑ กิจกรรมหลัก และงานเด่น

๑) สร้างเสริมสุขภาพด้วย ๔ อ. ได้แก่

- (๑) ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ โดยร่วมกันออกกำลังกายทุกวัน
- (๒) รับประทานอาหารที่สะอาด ปลอดภัย โดยสมาชิกทุกคนร่วมกันปลูกผักไว้กินเอง และบริโภคอาหารลดหวาน มัน เค็ม

(๓) ทำอารมณ์ให้แจ่มใส เบิกบาน ด้วยการออกกำลังกาย และทำกิจกรรมจิตอาสา เยี่ยมเยียนผู้ป่วยติดเตียง สร้างสุขภาพจิตที่ดีทั้งกับตนเองและผู้อื่น

(๔) ห่างไกลอุบัติเหตุ โดยการชักชวนคนที่ออกกำลังกายด้วยการปั่นจักรยานหันมาออกกำลังกายในวัดแทนการออกกำลังกายบนถนนซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

๒) สร้างกระแสนการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

(๑) เป็นกลุ่มตัวอย่างคนรักสุขภาพ ขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านสุขภาพดีวิถีไทย ชุมชนสถาน โดยร่วมกิจกรรมออกกำลังกายทุกวันวันอังคารบริเวณตลาดสถานวิถี ซึ่งเป็นพื้นที่ของสองหมู่บ้านในการสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อสุขภาพ

(๒) เป็นตัวอย่างสูงวัย Idol ของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลสถานในการยกย่องผู้สูงอายุ

๑.๓.๒ ขั้นตอน/กระบวนการ/บริหารจัดการ

(๑) ตรวจคัดกรองสุขภาพแก่สมาชิกกลุ่มทุก ๑๕ วัน เช่น ภาวะเบาหวาน ความดัน วัดส่วนสูง น้ำหนักและวัดรอบเอว

(๒) จัดกิจกรรมออกกำลังกายพร้อมกันทุกวัน ณ ลานวัด สถาน โดยการเดินแอโรบิก รำไม้พลอง บาสโลป

(๓) สร้างสุขภาพในด้านอื่นๆ แก่สมาชิก ได้แก่ การทานอาหารปลอดภัย การสร้างอารมณ์แจ่มใส การปฏิบัติตนเพื่อลดอุบัติเหตุ การร่วมกิจกรรมจิตอาสาเพื่อชุมชน

(๔) ออกแสดงการออกกำลังกายในงานต่างๆ ของชุมชน เพื่อสร้างกระแสนการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

- (๑) สมาชิกกลุ่มมีสุขภาพที่ดีขึ้น สามารถควบคุมอาการของโรคไม่ติดต่อเรื้อรังได้
- (๒) สมาชิกกลุ่มได้ใช้เวลาร่วมกันสร้างความสมัครสมานสามัคคี
- (๓) เกิดกระแสการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อเพิ่มปัจจัยเสริมด้านสุขภาพในชุมชนมากขึ้น

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

- (๑) เป็นต้นแบบการสร้างเสริมสุขภาพแก่กลุ่มวัยอื่นๆ
- (๒) เป็นพื้นที่เรียนรู้รูปธรรมการลดปัจจัยเสี่ยงสุขภาพเพิ่มปัจจัยเสริมสุขภาพ

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

ขยายพื้นที่ และเปิดโอกาสให้สมาชิกผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลสถานได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มสูงวัยรักสุขภาพ วัดสถาน เป็นขยายเป็นฐานกิจกรรมของภาคสถานวิถี หมู่บ้านสุขภาพดีวิถีไทย

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

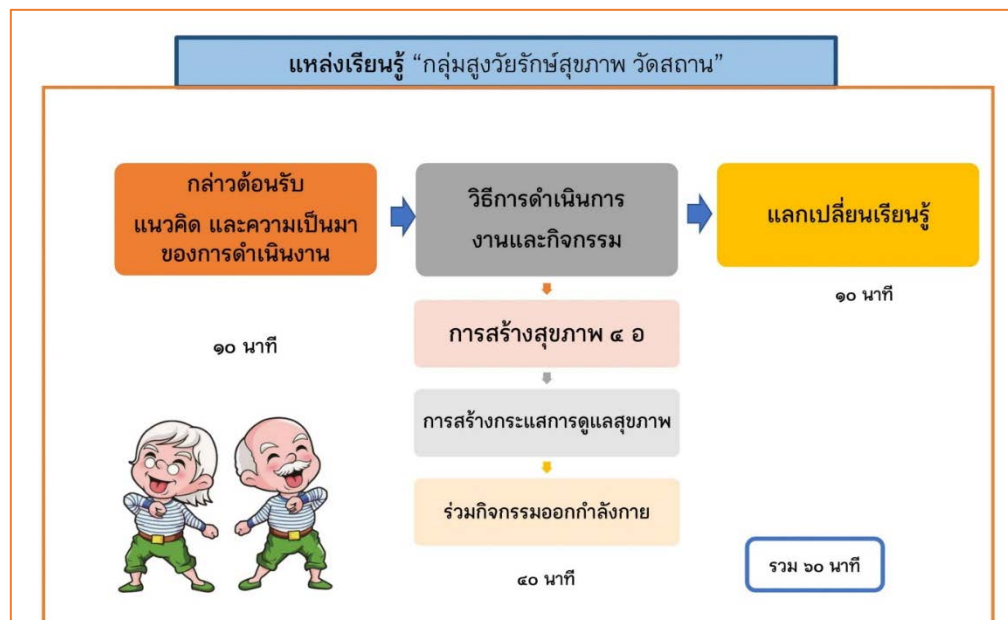
๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

- (๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ทราบถึงแนวทางการจัดการกลุ่ม หลักคิดในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ
- (๒) เพื่อเรียนรู้รูปแบบ กระบวนการและวิธีการดำเนินงานของกลุ่มสูงวัยรักษาสภาพวัดสถาน
- (๓) เพื่อผู้มาเรียนรู้นำไปประยุกต์และปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองได้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

- (๑) นายก/รองนายก อปท. ที่รับผิดชอบงานด้านสุขภาพ
- (๒) สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านสุขภาพ
- (๓) ประธาน อสม.ระดับตำบล
- (๔) ประธาน อผส. ระดับตำบล
- (๕) ประธานชมรมผู้สูงอายุระดับตำบล
- (๖) เจ้าหน้าที่ รพสต.หรือหน่วยบริการสุขภาพ
- (๗) ผอ.กองสาธารณสุข/นักวิชาการสาธารณสุข ของ อปท.
- (๘) ผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นแกนนำด้านสุขภาพ

๒.๓ กระบวนการเรียนรู้

แผนภาพที่ ๑๔ แสดงกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มสูงวัยรักษาสภาพวัดสถาน

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

- (๑) เรียนรู้โดยการนำเสนอด้วยการบรรยายจากวิทยากรแหล่งเรียนรู้และตัวแทนกลุ่ม และตอบข้อซักถาม
- (๒) ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมของกลุ่ม ได้แก่ รำไม้พลอง รำวงย้อนยุค และเต้นบาสโลป

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- (๑) บ้ายความรู้และกิจกรรม
- (๒) เครื่องเสียง

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

(๑) นางแสงคำ แยมกลีบบัว	ประธานกลุ่ม
(๒) นายสุพจน์ วิชา	ผอ.รพสต.สถาน/ที่ปรึกษากลุ่ม
(๓) นางดวงจันทร์ สุวรรณทา	ประธานอสม หมู่ที่ ๑๒/สมาชิก

แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๐ กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนปางควาย

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : ป่าชุมชนปางควาย หมู่ที่ ๖

ส่วนที่ ๑ เนื้อหาสาระแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิดและหลักการ

ป่าชุมชนปางควาย ตั้งอยู่ในเขตหมู่ ๖ บ้านทุ่งอ่าง ในอดีตยังคงเป็นพื้นที่ของหมู่ ๒ บ้านทุ่งจิว ก่อนจะมีการแยกหมู่บ้านออกไป โดยมีเนื้อที่กว่า ๑ พันไร่แต่ถูกตัดแบ่งจนเหลือเพียง ๕๓๑ ไร่ โดยบรรพบุรุษได้เก็บรักษาป่าผืนนี้เพื่อให้เป็นแหล่งอาหารและแหล่งทำมาหากินของชุมชน โดยพื้นที่เป็นป่าชุ่มน้ำติดกับแม่น้ำอิง ในช่วงหน้าฝนราวเดือนสิงหาคม-ตุลาคมจะมีน้ำท่วมกลายเป็นระบบนิเวศที่สำคัญให้ปลาได้เข้ามาหาอาหารและวางไข่ ซึ่งในอดีตเมื่อสิ้นหน้าหนาวชาวบ้านจะนำควายมาเลี้ยง จึงเรียกกันว่า “ปางควาย” ก่อนหน้านี้รัฐบาลมีแผนที่จะพัฒนาให้เป็นหนึ่งในโครงการเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของจังหวัดเชียงราย แต่ชาวบ้านไม่เห็นด้วย เพราะป่าผืนนี้เป็นเหมือนซูเปอร์마켓ของชุมชน หากเปลี่ยนเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษก็ทำให้สูญเสียผืนป่า ที่สำคัญคือชาวบ้านยังสับสนและไม่รู้ว่ารัฐบาลจะสร้างเป็นเขตเศรษฐกิจด้านไหน เนื่องจากไม่เคยมีคำชี้แจงที่ชัดเจนออกมา แต่ล่าสุดได้ยินว่ารัฐบาลไม่เอาแล้วเพราะเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง ทำให้ชาวบ้านดีใจและร่วมกันบวชป่าและปลูกป่าเพื่อรักษาผืนป่านี้เอาไว้ให้ลูกหลาน ปัจจุบันเป็นที่ดินสาธารณะซึ่งชาวบ้านร่วมกันดูแลป่า และเป็นป่าชุ่มน้ำที่สำคัญ และเป็น ๑ ใน ๑๗ แห่งที่ถูกเสนอชื่อให้เป็นป่าชุ่มน้ำของแม่น้ำอิงตอนล่างซึ่งมีพื้นที่รวม ๑,๘๔๐ ไร่ โดยทางจังหวัดได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาพิจารณาและอยู่ในช่วงการสำรวจความหลากหลาย หลังจากได้ข้อมูลครบตามเงื่อนไข คณะกรรมการจังหวัดจะเสนอเรื่องไปยังสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้พิจารณาตรวจสอบก่อนเสนอไปยังคณะรัฐมนตรี

สภาประชาชนลุ่มน้ำอิง โสภะเขียนแม่น้ำของ สถาบันชุมชนลุ่มน้ำโขง และสมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต ได้ร่วมกันทำวิจัยสำรวจเครื่องมือหาปลาและสัตว์น้ำในป่าชุ่มน้ำและบริเวณโดยรอบของหมู่บ้านทุ่งจิว พบว่ามีเครื่องมือจับสัตว์น้ำอยู่ถึง ๓๒ ชนิดที่มีวิธีการใช้แตกต่างกันไปตามชนิดของสัตว์น้ำ ระบบนิเวศและลักษณะแหล่งน้ำ ช่วงเวลากลางวันหรือกลางคืน และเพศของผู้ใช้เครื่องมือ โดยเครื่องมือทุกชนิดผลิตเองโดยชาวบ้านด้วยวัสดุท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ต้องเข้าใจอย่างละเอียดในเรื่องต่างๆ เพื่อนำมาประกอบเป็นองค์ความรู้ในการหาอยู่หากินในป่าบ้านทุ่งจิวโดยเฉพาะที่มีพันธุ์ปลากว่า ๑๐๐ ชนิดซึ่งปลาแต่ละชนิดต่างมีลักษณะการหากินที่แตกต่างกัน ข้อมูลหลายๆอย่างมาจากความพยายามของชุมชนในการอนุรักษ์ป่า มีการสร้างเครือข่ายนักอนุรักษ์เยาวชนในนามกลุ่มเยาวชนฮักป่าปางควาย เพื่อสร้างนักอนุรักษ์รุ่นต่อไป ไปร่วมกันรักษาป่าให้คงอยู่

๑.๒ เส้นทางการพัฒนา

ปี พ.ศ. ๒๕๔๕

ในอดีตพื้นที่ป่าแห่งนี้มีเนื้อที่กว่า ๑ พันไร่แต่ถูกตัดแบ่งให้หมู่ ๖ บ้านทุ่งอ่าง ปัจจุบันมีเนื้อที่ ๕๓๑ ไร่

ปี พ.ศ. ๒๕๕๔

มีการร่วมประชุมฝ่ายสภาเทศบาลตำบล มีมติยกป่าชุมชนปางควายให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายโดยให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายดูแลครึ่งหนึ่งเพื่อจะสร้างมหาวิทยาลัย เนื่องจากพื้นที่ป่าเป็นพื้นที่ลุ่มทางมหาวิทยาลัยจึงขอคืนพื้นที่ให้แก่ชาวบ้าน

ปี พ.ศ. ๒๕๕๗

รัฐบาลได้มีแผนที่จะพัฒนาให้เป็น ๑ ในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของจังหวัดเชียงราย ชาวบ้านไม่เห็นด้วยจึงรวมตัวกันปกป้องป่าปางควาย

มีนางเดือนใจ ดีเทศน์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ร่วมกับสมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิตส่งนักศึกษาเข้ามาสำรวจ ตีแปลงศึกษาป่า โดยมีการบันทึกข้อมูลเก็บไว้ที่สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต เพื่ออาศัยข้อมูลนี้ประกอบยื่นข้อขึ้นเป็นป่าชุ่มน้ำ

ปี พ.ศ. ๒๕๖๒

มีการจัดกิจกรรมปลูกป่า “ป่าไม้คือมณีของชีวิต” ซึ่งมีชาวบ้าน เด็กและเยาวชนในหลายหมู่บ้าน รวมทั้งข้าราชการและสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันปลูกป่า โดยมีนางเตือนใจ ดีเทศน์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) เป็นประธาน

ปี พ.ศ.๒๕๖๓

มีการจัดกิจกรรมเสวนา การอนุรักษ์ และทำพิธีสืบชะตาป่าบางควาย บ้านทุ่งจั่ว ในกิจกรรมวันนี้ มีกลุ่มอนุรักษ์ป่าม่วงชุม นำกระรอกตัวน้อยมาปล่อยคืนสู่ป่าเพื่อให้เขาขยายพันธุ์สืบลูกสืบหลานต่อไป

ปัจจุบันคณะกรรมการรักษาดูแลพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้านป่าบ้านทุ่งจั่ว มีคณะกรรมการ ๑๒ คน มีผอ. ประชัน จันระวังเป็นประธาน โดยมีประชาชนหมู่ ๒ เป็นสมาชิกในการสอดส่องดูแลปกป้องป่าบางควาย

๑.๓ วิธีการดำเนินงาน

- (๑) จัดกิจกรรมปลูกป่า และบวชป่าเนื่องในวันสำคัญต่างๆ
- (๒) ประชาชนเข้าไปดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง
- (๓) ทำการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพ โดยร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา
- (๔) ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายนักอนุรักษ์เพื่อพัฒนาสู่ความยั่งยืน

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

- (๑) ประชาชนมีจิตสำนึกและความตระหนักในการรักษาป่าทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น
- (๒) ป่าชุมชนได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง
- (๓) เกิดความร่วมมือร่วมใจของชุมชนเกิดความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- (๔) เป็นแหล่งอาหารที่สามารถลดรายจ่ายให้คนในชุมชน เช่น การปล่อยพันธุ์ปลา การอนุรักษ์พืชผัก

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

- (๑) เป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดแนวทาง กระบวนการ และประสบการณ์การจัดการตนเองของชุมชนทางสังคมในด้านการจัดการป่าชุมชน แก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- (๒) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- (๓) เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น
- (๔) พัฒนาและขยายผลเป็นพื้นที่ต้นแบบการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

เป็นพื้นที่ต้นแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคไข้เลือดออกและโรคระบาด ที่ขยายผลการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง การควบคุมและป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

- (๑) สร้างพื้นที่ต้นแบบเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- (๒) การประสานความร่วมมือเป็นเครือข่ายนักอนุรักษ์
- (๓) ต่อยอดการดำเนินงานจัดการป่าไม้ในโรงเรียนโดยปลูกจิตสำนึกที่ดีแก่เด็กและเยาวชน
- (๔) จัดเก็บข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทราบผลลัพธ์การดำเนินการ

๒. กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

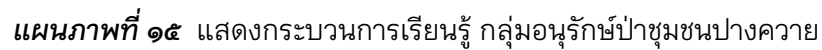
๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

- (๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบกระบวนการและแนวทางการบริหารจัดการป่าชุมชน
- (๒) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานของพื้นที่และผู้มาเรียนรู้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

- (๑) นายก/รองนายก อบท. ที่รับผิดชอบงานด้านทรัพยากร
- (๒) สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านทรัพยากร
- (๓) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านต้นแบบ/นำร่องด้านทรัพยากร

- ## ๒.๓ กระบวนการเรียนรู้

- (๑) เรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงาน โดยใช้ป้าความรู้ต่างๆ
- (๒) เรียนรู้จากพื้นที่ตามฐานการเรียนรู้
- (๓) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตอบข้อซักถามจากผู้เข้าร่วม

(๑) ป้ายนิเทศการความรู้และกิจกรรม

(๑) นายวิฑูรย์ จำปาคำ แกนนำกลุ่ม
(๒) นางสาวประกายรัตน์ ตันดี สมาชิก

แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๑
กลุ่มอาสาสมัครป้องกันและดับไฟป่าตำบลสถาน

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : ศาลาเรียนรู้อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำม้า หมู่ที่ ๑๓

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิดและความเป็นมา

ตำบลสถาน มีพื้นที่รวม ๑๐๑ ตารางกิโลเมตร จำนวน ๒๒,๘๕๕.๖๓ ไร่ โดยมีพื้นที่ป่ากว่า ๑๔,๘๖๖ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๙๓ อยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำม้าและป่าน้ำช้าง และได้รับการจัดตั้งเป็นวนอุทยานห้วยน้ำช้าง เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๙ เป็นป่าต้นน้ำที่สำคัญของตำบลสถาน และใกล้เคียง มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ๒ แห่งสำหรับกักเก็บน้ำไว้เพื่อการเกษตรของชุมชน มีพื้นที่ ๒ หมู่บ้านที่มีเขตติดต่อกับพื้นที่ป่า ได้แก่ หมู่ ๕ บ้านแพน และหมู่ ๑๓ บ้านน้ำม้าเหนือ ในฤดูแล้งจะเกิดเหตุไฟป่าเป็นประจำ ทางผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ กำนันตำบลสถาน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๓ และผู้นำหมู่บ้านใกล้เคียง ได้แก่ หมู่ ๑๐ บ้านน้ำม้าใต้ และหมู่ ๑๔ บ้านเชียงคานใหม่ ประกอบกับเป็นนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย ที่ต้องการให้ลดปัญหาหมอกควันในพื้นที่ จึงให้มิกกลุ่มอาสาสมัครป้องกันและดับไฟป่า และทำหน้าที่เป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็วในการออกปฏิบัติการดับไฟป่าให้มีการเฝ้าระวังสอดส่อง รวมทั้งการทำแนวกันไฟ กำหนดบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนและบังคับใช้อย่างจริงจัง โดยการสนับสนุนความร่วมมือจากเทศบาลตำบลสถาน และวนอุทยานห้วยน้ำช้าง

๑.๒ วิธีดำเนินการ

- (๑) จัดชุดเฝ้าระวัง (ครบ.อพปร.ของแต่ละชุมชน) คอยออกตรวจตราสังเกตสถานการณ์ไม่ให้เกิดไฟป่าในพื้นที่ของตนเอง
- (๒) ดำเนินการประสานชุดอาสาสมัครดับไฟป่าของทุกหมู่บ้านเพื่อจัดหน่วยเคลื่อนที่เร็วออกดับไฟป่าให้ทันทั่วทั้ง
- (๓) จัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างหมู่บ้านหากเกิดเหตุไฟไหม้ป่าขึ้นในพื้นที่ชุมชนใดก็ตามชุมชนที่อยู่ข้างเคียงหรืออยู่ใกล้ที่เกิดเหตุจะต้องนำกำลังชุดดับไฟป่าไปช่วยทันทีโดยไม่จำเป็นต้องรอให้ร้องขอความช่วยเหลือ
- (๔) ออกสำรวจพื้นที่จุดเสี่ยง และร่วมกันทำแนวกันไฟ
- (๕) จัดส่งสมาชิกเข้ารับการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครดับไฟป่าที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น
- (๖) ผนวกรวมประชาสัมพันธ์สร้างจิตสำนึกรักษาป่าและสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชน

๑.๓ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

- (๑) สามารถลดความเสี่ยงในเรื่องของการเกิดเหตุไฟไหม้ป่า,ทุ่งนา,ไร่,สวน,ได้อย่างทันทั่วทั้งที่ไม่ได้รับความเสียหาย
- (๒) ลดปัญหาหมอกควันในพื้นที่
- (๓) ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการคุ้มครอง
- (๔) เกิดความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชนเกิดความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๑.๔ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

- (๑) เป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดแนวทาง กระบวนการ และประสบการณ์การจัดการตนเองของทุนทางสังคมในด้านการจัดการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน แก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- (๒) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- (๓) เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น
- (๔) พัฒนาและขยายผลเป็นพื้นที่ต้นแบบการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๕ การขยายผลการดำเนินการ

- (๑) สร้างพื้นที่ต้นแบบเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- (๒) การประสานความร่วมมือเป็นเครือข่ายอาสาสมัครดับไฟฟ้า เพื่อระดมทรัพยากร ในการจัดการไฟฟ้าร่วมกันในระดับอำเภอและจังหวัด
- (๒) ต่อยอดการดำเนินงานจัดการป่าไม้ในโรงเรียนโดยปลูกจิตสำนึกที่ดีแก่เด็กและเยาวชน
- (๓) จัดเก็บข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทราบผลลัพธ์การดำเนินการ
- (๔) พัฒนาศักยภาพคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

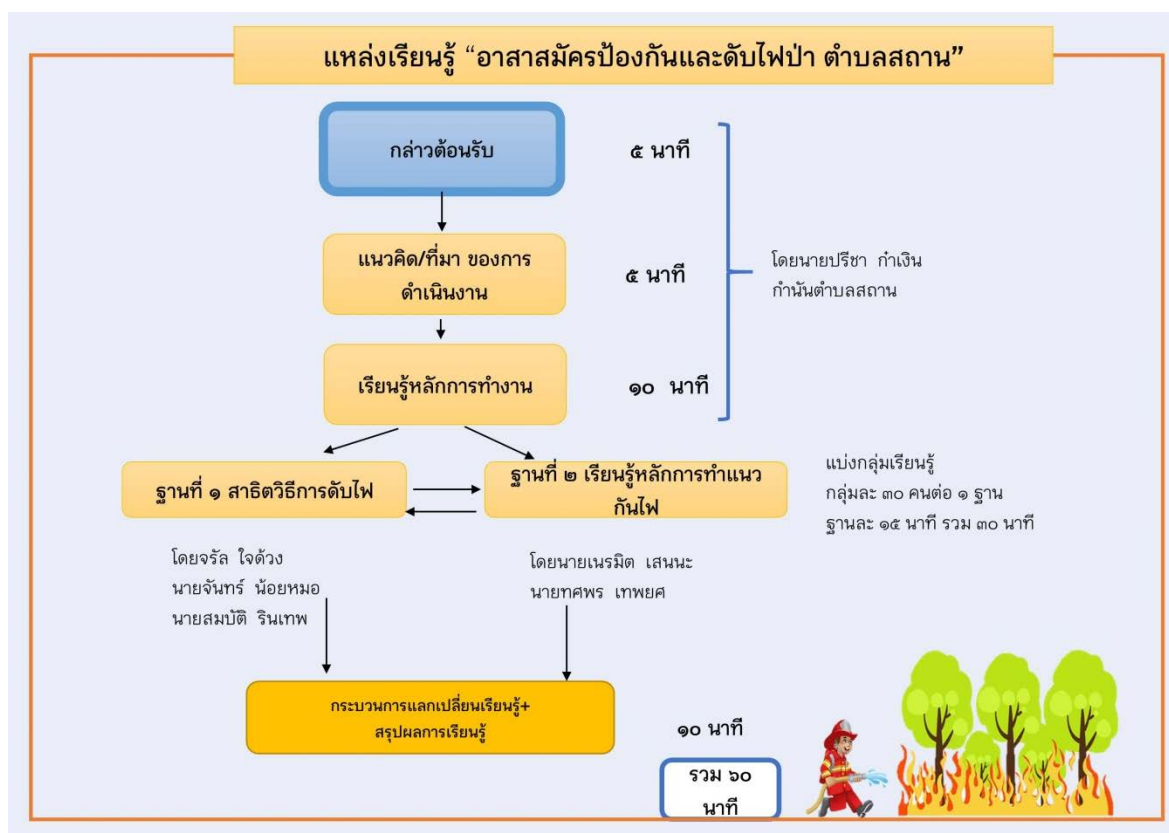
๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

- (๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบกระบวนการและแนวทางการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันโดยชุมชน
- (๒) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานของพื้นที่และผู้มาเรียนรู้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

- (๑) นายก/รองนายก อบท. ที่รับผิดชอบงานด้านทรัพยากร/ไฟฟ้า
- (๒) สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านทรัพยากร/ไฟฟ้า
- (๓) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านต้นแบบ/นำร่องด้านทรัพยากร/ไฟฟ้า
- (๔) แกนนำชุมชน หมู่บ้านต้นแบบ/นำร่องด้านทรัพยากร/ไฟฟ้า
- (๕) เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานการจัดการทรัพยากร/ไฟฟ้า

๒.๓ กระบวนการเรียนรู้

แผนภาพที่ ๑๖ แสดงกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มอาสาสมัครป้องกันและดับไฟฟ้า

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

- (๑) เรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงาน โดยใช้ป้ายความรู้ต่างๆ
- (๒) เรียนรู้จากพื้นที่ตามฐานการเรียนรู้
- (๓) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตอบข้อซักถามจากผู้เข้าร่วม

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- (๑) ป้ายนิทรรศการความรู้และกิจกรรม
- (๔) อุปกรณ์ประกอบการสาธิต

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

(๑) นายปรีชา กำเงิน	ประธานกลุ่ม / กำนันตำบลสถาน
(๒) นายเนรมิต เสนาะ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๓ สมาชิก
(๓) นายนพรัตน์ กาวิชัย	สมาชิก/เจ้าหน้าที่ป่าไม้

แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๒
กลุ่มจัดการขยะโดยชุมชนบ้านทุ่งอ่าง หมู่ ๖

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : ศาลาอเนกประสงค์ หมู่ที่ ๖

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลสาระแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิดและความเป็นมา

บ้านทุ่งอ่าง หมู่ ๖ ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ได้ดำเนินงานแก้ไขปัญหามลพิษโดยใช้หลักการมีส่วนร่วม ยึดหลักประชาธิปไตยซึ่งเป็นพื้นฐานวัฒนธรรมของหมู่บ้านที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาในทุกสมัยของการปกครอง โดยมุ่งให้ความตระหนักแก่คนในชุมชนในการรู้ถึงความเป็นเจ้าของชุมชน และรับผิดชอบต่อสังคม กระตุ้นจิตสำนึกให้ทุกคนรักและหวงแหนชุมชน และเกิดจิตสำนึกที่ดีต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันบ้านทุ่งอ่าง หมู่ ๖ ในนามอำเภอเชียงของได้รับรางวัลชนะเลิศการบริหารจัดการขยะโดยชุมชนระดับจังหวัด และเป็นศูนย์การเรียนรู้การจัดการขยะโดยชุมชน ให้การต้อนรับผู้ศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง

เดิมที่ตำบลสถานไม่มีระบบการจัดเก็บและกำจัดขยะ ชุมชนมีการจัดการขยะกันเอง เช่น เผา ฝัง และทิ้งตามหัวไร่ปลายนาของตนเอง จนในปี พ.ศ.๒๕๕๘ นโยบายรัฐบาลส่งเสริมให้มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะขยะมูลฝอยให้มีการลดปริมาณขยะจากแหล่งกำเนิด และห้ามให้มีการเผาเพื่อแก้ไขหมอกควัน จึงเกิดปัญหามลพิษที่ไม่สามารถกำจัดได้โดยวิธีการแบบเดิม เทศบาลตำบลสถานจึงได้หาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยส่งเสริมและให้ความรู้การคัดแยกขยะ และจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษอย่างต่อเนื่อง โดยให้มีการจัดการขยะโดยชุมชน ตามโครงการหน้าบ้านน่ามอง ถนนสวย ชุมชนน่าอยู่ ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๙ ภายใต้โครงการส่งเสริมการคัดแยกขยะในครัวเรือน โดยให้ทั้ง ๑๖ หมู่บ้านในตำบลสถานออกแบบกิจกรรมเพื่อลดปริมาณขยะด้วยตนเอง และผลจากการดำเนินโครงการดังกล่าว บ้านทุ่งอ่าง หมู่ ๖ ได้มีการบริหารจัดการขยะโดยใช้กลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน มีการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง จนได้รับรางวัลชนะเลิศ และประกาศเกียรติคุณ หมู่บ้านที่มีการจัดการคัดแยกขยะในครัวเรือนระดับดีเยี่ยม โดยการนำของนายประเสริฐ สมทะนะ ผู้ใหญ่บ้านบ้านทุ่งอ่าง

บ้านทุ่งอ่างหมู่ ๖ มีจำนวนประชากรตามฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร รวม ๕๕๕ คน มี จำนวนครัวเรือน ๑๔๘ ครัวเรือน และตามข้อมูล TCNAP พบว่าร้อยละ ๕๓.๕๑ ประกอบอาชีพทำการเกษตร รองลงมาได้แก่ค้าขาย ๑๖.๖๑ และพนักงานลูกจ้างเอกชนร้อยละ ๘.๑๒ ตามลำดับ ปัญหาสำคัญในพื้นที่หมู่ ๖ ได้แก่ปัญหาด้านสุขภาพ โดยพบว่าประชาชนร้อยละ ๔๘.๑๙ มีปัญหาโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ ๓๗.๓๕ เป็นเบาหวาน และร้อยละ ๑๓.๒๕ ปวดข้อ/ข้อเสื่อม โดยมีพฤติกรรมเสี่ยงอันดับหนึ่งคือ ทานอาหารสุกๆ ดิบๆ ร้อยละ ๖๓.๗๖ ดื่มสุราเป็นประจำร้อยละ ๒๐.๘๑ และมีภาวะเสี่ยงจากการทำงานสูงอันดับหนึ่งคือใช้สารเคมีในการเกษตรโดยป้องกันตนเองไม่เหมาะสม ร้อยละ ๗๕.๔๗ รองลงมาได้แก่ทำงานในที่ที่มีฝุ่นละออง ควัน ร้อยละ ๑๖.๔๘ และพบว่าด้านสิ่งแวดล้อมพบปัญหาได้น้อยที่สุดเมื่อเทียบกับหมู่บ้านอื่นๆ โดยพบเพียงร้อยละ ๒๒.๖๔ ที่มีปัญหา ขณะที่หมู่บ้านมีการจัดการปัญหาขยะโดยวิธีการรีไซเคิลมากถึง ๗๓.๙๑ ซึ่งมากกว่าหมู่บ้านอื่นๆ เช่นกัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าผลสำเร็จจากการจัดการขยะโดยชุมชนเกิดจากการบริหารจัดการที่ดีของคณะกรรมการหมู่บ้านและคนในชุมชนมีส่วนร่วม

เดิมที่บ้านทุ่งอ่างมีบ่อขยะของหมู่บ้านที่ใช้ร่วมกันกับหมู่ ๑๕ บ้านทุ่งอ่างใหม่ ประชาชนนำขยะมาทิ้งโดยไม่มีการจัดการที่ดี เมื่อขยะมากขึ้นเกิดปัญหามลพิษล้นบ่อเพราะปริมาณขยะจำนวนมากที่เกิดจากการขาดการคัดแยกขยะ ทั้งยังเกิดการหมักหมม ส่งกลิ่นเหม็น มีแมลงวันตอมจำนวนมาก เกิดความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยมีขยะที่ถูกทิ้งตามหัวไร่ปลายนาจำนวนมาก ซึ่งอาจทำให้เกิดโรคติดต่อในชุมชนได้ คณะกรรมการกลางพัฒนาหมู่บ้านจึงได้หารือร่วมกัน และได้ข้อตกลงและเห็นชอบจากคนในชุมชนให้มีการปิดบ่อขยะ ในปี พ.ศ.๒๕๕๙ เพื่อไม่ให้ปัญหาลุกลาม และหันมาณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยกขยะเพื่อลดปริมาณขยะ ประกอบกับทางอำเภอเชียงของประกาศวาระเชียงของเมืองสะอาดและสอดคล้องกับแนวทางการบริหารจัดการขยะของเทศบาลสถาน ที่มุ่งเน้นให้จัดการขยะต้นทางด้วยการลดปริมาณขยะในครัวเรือนให้มากที่สุด จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการณรงค์คัดแยกขยะต้นทางในทุกครัวเรือน โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการขยะโดยชุมชน ขึ้นมา ๑ คณะ ประกอบด้วยคณะกรรมการที่คัดเลือกมาจากแกนนำกลุ่มต่างๆ ได้แก่ คณะกรรมการกลางพัฒนาหมู่บ้าน ประธาน อสม. ประธานกลุ่มพัฒนาสตรี ประธานกลุ่มแม่บ้านครัวสะอาด คณะกรรมการประจำหมวด และมีการออกกฎ กติกา และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด มีการจัดตั้งกองทุนร้านค้าแต่ไม่ขาย เพื่อให้คนในชุมชนคัดแยกขยะและนำมาแลก

เป็นคู่มือเพื่อซื้อของอุปโภค บริโภค มีการสร้างแรงจูงใจเป็นของรางวัลสำหรับหมวดการพัฒนาที่ดีการจัดการขยะดีเด่น สนับสนุนให้โรงเรียนบ้านทุ่งอ่างนำหลักปฏิบัติ ๓ ก. กิน เก็บ และนำกลับมาจัดการที่บ้าน เป็นหลักปฏิบัติเคร่งครัด ให้ความรู้และกระตุ้นเตือนให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำ ที่มุ่งมั่นทำอย่างตั้งใจและจริงจัง ทำให้การลดปริมาณขยะของบ้านทุ่งอ่างประสบผลสำเร็จ เกิดเป็นวัฒนธรรมของหมู่บ้านที่ร่วมกันสร้างมาตรการทางสังคมสอดส่องดูแลและต่อต้านผู้ไม่ปฏิบัติตาม จึงเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการแก้ไขปัญหาขยะโดยชุมชน ต้นแบบรางวัลชนะเลิศระดับจังหวัด

๑.๒ เส้นทางพัฒนา

พ.ศ. ๒๕๕๘

รัฐบาลส่งเสริมให้มีการคัดแยกขยะ และห้ามเผาเพื่อลดปัญหาหมอกควัน มีการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้

พ.ศ. ๒๕๕๙ เกิดปัญหาขยะในพื้นที่ และรัฐบาลส่งเสริมการคัดแยกขยะ เทศบาลตำบลสถานได้เข้ามาส่งเสริมให้มีการคัดแยกขยะ และจัดตั้งกลุ่มจัดการขยะโดยชุมชน

พ.ศ. ๒๕๖๐ การบริหารจัดการขยะในหมู่บ้าน คณะกรรมการฯ ได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน จึงทำให้การจัดการขยะประสบความสำเร็จ เทศบาลตำบลสถานมีการรับซื้อขยะตามโครงการตลาดนัดขยะนโยบายอำเภอเชียงของ เชียงของเมืองสะอาด ควบคุมดูแลการจัดการขยะตามเขตที่รับผิดชอบ แล้วนำขยะขายให้กับเทศบาล มีการจัดการที่ดี ยกกระดับเป็นศูนย์เรียนรู้การจัดการขยะโดยชุมชนต้นแบบจังหวัดเชียงราย ได้รับรางวัล ชนะเลิศ หมู่บ้าน/ชุมชน ดีเด่น จากการประกวด Waste Less Live ลดใช้ลดขยะ จังหวัดเชียงราย ประจำปี ๒๕๖๐

พ.ศ. ๒๕๖๑ เทศบาลตำบลสถาน ได้สนับสนุนงบประมาณจัดตั้ง “ร้านค้าแต่ไม่ขาย” รายได้จากการรับซื้อขยะ มีการจัดสรรคืนให้ชุมชนให้ทุกสิ้นปี เป็นแหล่งเรียนรู้ตำบลสุภาพะ เรื่องการจัดการขยะและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน โดยการดำเนินงานของเทศบาลตำบลสถาน โครงการตำบลสุภาพะเป็นตัวแทนอำเภอเชียงของ เข้ารับรางวัลชนะเลิศในการประกวดการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนดีเด่น อำเภอสะอาดระดับจังหวัด ประจำปี ๒๕๖๑

พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้รับรางวัลสุดยอดผู้นำชุมชนท้องถิ่น จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม สุขภาพ และเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๒

๑.๓ วิธีดำเนินการ

(๑) บ้านทุ่งอ่างมีบ่อขยะของหมู่บ้านที่ใช้ร่วมกันกับหมู่ ๑๕ บ้านทุ่งอ่างใหม่ ประชาชนนำขยะมาทิ้งโดยไม่มีการจัดการที่ดี เมื่อขยะมากขึ้นเกิดปัญหาขยะล้นบ่อเพราะปริมาณขยะจำนวนมากที่เกิดจากการขาดคัดแยกขยะ ทั้งยังเกิดการหมักหมม ส่งกลิ่นเหม็น มีแมลงวันตอมจำนวนมาก ซึ่งอาจทำให้เกิดโรคติดต่อในชุมชนได้ ชุมชนจึงได้หาแนวทางในการจัดการปัญหา

(๒) ขั้นตอนการดำเนินงาน

๑) ประชุมประชาคมเพื่อขอความเห็นชอบจากประชาชนปิดการใช้บ่อขยะของหมู่บ้านในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ประชาชนเห็นชอบ

๒) ตั้งกฎ กติกาของหมู่บ้าน ร่วมกันในชุมชน ห้ามทิ้งขยะในที่สาธารณะ ถ้าหากทิ้งปรับครั้งละ ๕,๐๐๐ บาท ผู้พบเห็นแจ้งได้ค่าตอบแทนครั้งละ ๕๐๐ บาท

๓) จัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการขยะโดยชุมชน มีสมาชิก ๑๕ คน โดยมีคณะกรรมการประจำหมวดในการดูแล ๘ หมวด ติดตามและส่งเสริมให้มีการคัดแยกขยะให้ครบทุกครัวเรือนและกำจัดอย่างถูกวิธีดังนี้

- การจัดการขยะรีไซเคิล

โดยทุกวันที่ ๒๓ ของทุกเดือน คณะกรรมการฯ จะให้บริการรับซื้อขยะจากชุมชน เพื่อให้ทุกครัวเรือนนำขยะมาขายแก่ทางหมู่บ้านและมีการจดเก็บสถิติเป็นหัวหมวด เพื่อตรวจเช็คความร่วมมือในแต่ละครัวเรือน เพื่อดูว่าครัวเรือนไหนมีส่วนร่วมและไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม คณะกรรมการจะประสานทางเทศบาลตำบลสถาน และร้านรับซื้อขยะให้มารับ สนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการร้านค้าแต่ไม่ขาย โดย

เทศบาลจะรับซื้อขยะรีไซเคิลบางประเภทที่ร้านรับซื้อขยะไม่รับด้วย เช่น กล่องนม และถุงพลาสติก รายได้จากการขายขยะจะนำเข้ากองทุนขยะของหมู่บ้าน และรายได้จากการขายขยะของชุมชน จะจ่ายเป็นคูปองสามารถแลกเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ที่ร้านค้าแต่ไม่ขาย

- การจัดการขยะอินทรีย์

คณะกรรมการฯ มีแนวทางส่งเสริมการจัดการขยะอินทรีย์ โดยการออกข้อบังคับในหมู่บ้านให้ครัวเรือนจัดการด้วยตนเอง นำเศษอาหารไปเลี้ยงสัตว์ หากใครไม่มีสัตว์เลี้ยงสามารถนำไปไว้ที่สวนของผู้ใหญ่บ้านซึ่งจะมีถังไว้คอยรองรับ ส่งเสริมให้มีการทำน้ำหมักชีวภาพในครัวเรือน จัดทำเสวียน สำหรับสถานที่สาธารณะในหมู่บ้าน เช่น วัด โรงเรียน อาคารอเนกประสงค์ รวมถึงภายในครัวเรือนของตนเองด้วย การอบรมการเลี้ยงไส้เดือนดินเพื่อเป็นแนวทางการจัดการขยะอินทรีย์ โดยเทศบาลตำบลสถาน สนับสนุนการส่งเสริมความรู้

- การจัดการขยะประเภทโฟม

ขยะประเภทโฟม ทางหมู่บ้านจะไม่รับซื้อ เนื่องจากไม่สามารถขายและนำใช้ประโยชน์ได้ ทางคณะกรรมการจัดการโดยรณรงค์ให้ร้านค้า และชุมชนงดใช้โฟมบรรจุอาหาร รวมถึงส่งเสริมให้ใช้วัสดุธรรมชาติบรรจุอาหารในกิจกรรมของชุมชนทุกครั้ง

๔) คณะกรรมการฯ ร่วมกับเทศบาลตำบลสถาน จัดตั้งกองทุนร้านค้าแต่ไม่ขาย เพื่อจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค โดยให้ประชาชนนำคูปองที่ได้จากการขายขยะ มาแลกเป็นสินค้า

๕) จัดสรรผลกำไรจากกองทุนร้านค้าแต่ไม่ขาย นำมาจัดสรรในชุมชนเมื่อสิ้นปี โดย ร้อยละ ๔๐ เป็นค่าตอบแทนคณะกรรมการที่มาปฏิบัติงาน ร้อยละ ๔๐ เป็นเงินปันผลแต่ละหมวดซึ่งจะได้มากขึ้นอยู่กับปริมาณขยะที่ขายได้ และอีกร้อยละ ๒๐ นำเงินให้ร้านค้าแต่ไม่ขายเพื่อเป็นทุนในการซื้อของอุปโภคสำหรับจำหน่าย

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

(๑) จำนวนปริมาณขยะที่ทิ้งตามทางสาธารณะ และเรือสวนไร่นา ลดลงร้อยละ ๑๐๐

(๒) ในระยะ ๘ เดือน จำนวนปริมาณขยะรีไซเคิลลดลง โดย ขยะประเภทถุงพลาสติกลดลง ร้อยละ ๖๔.๔๗ กล่องนมลดลงร้อยละ ๗๒.๑๓ ขวดแก้วลดลงร้อยละ ๕๓.๗๒ พลาสติกลดลงร้อยละ ๗๒.๔๑ กระดาษแข็งลดลง ร้อยละ ๖๘.๒๙ กระดาษรวมลดลงร้อยละ ๔๒.๓๐ เป็นต้น

(๓) ขยะติดเชื้อ และขยะอันตรายได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม

(๔) ชุมชนมีความตระหนักและให้ความสำคัญต่อการคัดแยกขยะเพื่อลดปริมาณขยะต้นทางมากขึ้น

(๕) เป็นหมู่บ้านต้นแบบการจัดการขยะดีเด่นระดับจังหวัด

(๖) ชุมชนมีความสามัคคี ร่วมมือร่วมในการปฏิบัติตามข้อบังคับของหมู่บ้าน

(๗) ชุมชนมีให้ความสำคัญต่อการจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

(๑) เป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดแนวทาง กระบวนการ และประสบการณ์การจัดการตนเองของชุมชนทางสังคมในด้านการจัดการแก้ไขปัญหาขยะ แก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๒) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

(๓) เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น

(๔) พัฒนาและขยายผลเป็นพื้นที่ต้นแบบการนำใช้ภูมิปัญญานำอาชีพ

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

(๑) สร้างแรงจูงใจด้วยการจัดให้ คะแนนรวมแต่ละหมวด และยกย่องเชิดชูหมวดการพัฒนาที่มีการจัดการขยะดีเด่น โดยกำหนดวันประกาศผลประจำปีในงานประเพณีของหมู่บ้าน

(๒) ต่อยอดการดำเนินงานจัดการขยะในโรงเรียนโดยปลูกจิตสำนึกที่ดีแก่เด็กและเยาวชน

(๓) จัดเก็บข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทราบผลลัพธ์การดำเนินการ

(๔) พัฒนาศักยภาพคณะกรรมการอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน

(๕) ปรับภูมิทัศน์หมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านสะอาด รักษาวิถีชีวิตดั้งเดิม เพื่อเสริมความพร้อมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

แผนภาพที่ ๑๗ แสดงกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มบริหารจัดการขยะโดยชุมชนบ้านทุ่งอ่าง

๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

- (๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบกระบวนการและแนวทางการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาขยะโดยชุมชน
- (๒) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานของพื้นที่และผู้มาเรียนรู้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

- (๑) นายก/รองนายก อบท. ที่รับผิดชอบงานด้านการจัดการขยะ
- (๒) สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านการจัดการขยะ
- (๓) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านต้นแบบ/นำร่องด้านการจัดการขยะ
- (๔) แกนนำชุมชน หมู่บ้านต้นแบบ/นำร่องด้านการจัดการขยะ
- (๕) เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานการจัดการขยะ

๒.๓ กิจกรรมการเรียนรู้

- (๑) เรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงาน โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ พาวเวอร์พอยท์ และป้ายความรู้ต่างๆ
- (๒) เรียนรู้จากพื้นที่ตามฐานการเรียนรู้
- (๓) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตอบข้อซักถามจากผู้เข้าร่วม

๒.๔ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- (๑) สื่อวีดิทัศน์
- (๒) พาวเวอร์พอยท์
- (๓) ป้ายนิทรรศการความรู้และกิจกรรม
- (๔) เอกสารแผ่นพับ

๒.๕ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

(๑) นายประเสริฐ สมทะนะ	ผู้ใหญ่บ้านบ้านทุ่งอ่าง/ประธานกลุ่ม
(๒) นายสมพงษ์ อุทธิยา	ประธาน อสม.หมู่ ๖/สมาชิก
(๓) นางแตง จินดา	ประธานกลุ่มพัฒนาสตรี หมู่ ๖/สมาชิกร้านค้าแต่ไม่ขาย

แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๓
กองทุนหมู่บ้านบ้านน้ำมำใต้

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : ศาลาอเนกประสงค์บ้านน้ำมำใต้ หมู่ที่ ๑๐

ส่วนที่ ๑ เนื้อหาสาระแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิดและหลักการ

บ้านน้ำมำใต้ ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๔ โดยแยกออกจากบ้านน้ำมำ หมู่ ๓ ปัจจุบันมีจำนวนประชากร ๗๖๕ คน แบ่งเป็นชาย ๓๙๗ คน เป็นหญิง ๓๖๘ คน จำนวนครัวเรือน ๓๑๐ ครัวเรือน ประชาชนประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม(ทำนา) รองลงมาคือรับจ้าง จากการสำรวจข้อมูลตำบล (TCNAP) พบว่าประชาชนมีภาระหนี้สินจำนวน ๑๔๗ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๗๙.๐๓ สาเหตุของภาระหนี้สิน อันดับหนึ่งได้แก่ภาระหนี้จากการทำการเกษตร คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๕๐ อันดับสอง เพื่อซื้อยานพาหนะ คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๒๕ อันดับสามเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาบุตร คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๑๗ โดยประชาชนในหมู่บ้านมีแหล่งกู้ยืมที่สำคัญ ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน ๑๑๑ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๐๓ ธกส. จำนวน ๙๑ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๓๓ กลุ่มออมทรัพย์ ๓๖ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๖๖ บ้านน้ำมำใต้มีการบริหารจัดการการเงินของหมู่บ้านเพื่อแก้ไขปัญหาด้านรายได้ และป้องกันการเกิดปัญหาหนี้ในระบบมาอย่างต่อเนื่อง มีกิจกรรมดำเนินการที่เชื่อมโยงกันในทุกกองทุนในหมู่บ้าน จนเกิดความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่

๑. กองทุนมียาชาว่า ก่อนการก่อตั้งกองทุนหมู่บ้านบ้านน้ำมำใต้ หมู่ ๑๐ ได้มีกองทุนหนึ่งเกิดขึ้นในปี ๒๕๓๒ ก่อนที่บ้านน้ำมำใต้จะแบ่งแยกหมู่บ้านและการปกครองออกมาจาก หมู่ ๓ บ้านน้ำมำ คือกองทุนมียาชาว่า ซึ่งเป็นมาตรการเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลได้ให้เป็นเงินทุนหมุนเวียนเพื่อกระจายรายได้กระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท จนในปี พ.ศ.๒๕๓๔ หมู่ ๓ บ้านน้ำมำมีการแบ่งแยกหมู่บ้านออกเป็น ๒ หมู่บ้าน ได้แก่บ้านน้ำมำหมู่ ๓ และบ้านน้ำมำใต้หมู่ ๑๐ ทางผู้นำหมู่บ้าน หมู่ ๓ จึงได้จัดสรรเงินจากกองทุนมียาชาว่าจำนวน ๓๐,๐๐๐ บาท เพื่อให้เป็นทุนทรัพย์ในการพัฒนาสาธารณูปโภคแก่บ้านน้ำมำใต้ หมู่ ๑๐ หรือจะทำอะไรก็ได้ตามที่ชุมชนเห็นสมควร ขณะนั้นมีนายพิทักษ์ ชัตติยะ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ได้ปรึกษารื้อถอนคณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชน มีมติเห็นพ้องกันว่าให้นำเงินก้อนนี้จัดซื้อปุ๋ยเพื่อจำหน่ายแก่เกษตรกรในหมู่บ้านในราคาที่เป็ธรรม และเก็บเงินส่วนหนึ่งและผลกำไรจากการจำหน่ายปุ๋ยไว้เป็นค่าใช้จ่ายยามฉุกเฉินและจำเป็นแก่ผู้ยากไร้ เช่น เป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลยามเจ็บป่วยโดยไม่คิดดอกเบี้ย และในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ หมู่บ้านฯ ได้กู้ยืมเงินพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากองค์การบริหารส่วนตำบลสถาน จำนวน ๑๒๐,๐๐๐ บาท สมทบกับกองทุนมียาชาว่า นำมาให้ประชาชนกู้ต่อในอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ร้อยละ ๕ ต่อปี หมู่บ้านได้มีการบริหารจัดการกองทุนอย่างโปร่งใส จนมีผลกำไร ๒๕๐,๐๐๐ บาท ในปี ๒๕๕๐ ทางผู้นำหมู่บ้านจึงได้ซื้อที่ดินพร้อมอาคารพาณิชย์จำนวน ๓ คูหา จากกลุ่มทอผ้าบ้านน้ำมำใต้ ในราคา ๑๔๐,๐๐๐ บาท โดยใช้เงินกองทุนมียาชาว่าผ่อนชำระกับ ธกส. โดยอาคารพาณิชย์ดังกล่าวทางหมู่บ้านได้ให้เอกชนเช่าและนำเงินค่าเช่าเข้ากองทุน ปัจจุบันมีผลกำไร ๕๓๐,๐๐๐ บาท และมีอาคารพาณิชย์ ๓ คูหาเป็นทรัพย์สินของหมู่บ้าน

๒. กองทุนหมู่บ้าน บ้านน้ำมำใต้ ก่อตั้งเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๔๔ ได้รับจัดสรรจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๔๔ เป็นจำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐.- บาท ต่อมารัฐบาลได้มีนโยบายเพิ่มทุนให้กับกองทุนหมู่บ้านตามสัดส่วนของสมาชิก กองทุนหมู่บ้านน้ำมำใต้ได้รับจัดสรรเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (โครงการเพิ่มเติมทุนระยะที่ ๒) เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๒ เป็นจำนวนเงิน ๒๐๐,๐๐๐.-บาท เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในชุมชนแก้ปัญหาหนี้ในระบบ และในช่วงนั้นเกิดปัญหาการว่างงาน จึงมีการรวมตัวและเสนอแนวความคิดว่าต้องการ ให้ส่งเสริมสร้างอาชีพและรายได้ ปัจจุบันมีสมาชิก จำนวน ๑๕๗ คน และ ๕ กลุ่มอาชีพ มีการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งแบ่งความรับผิดชอบเป็นฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ ประธานฯ รองประธานฯ ฝ่ายเลขานุการ เภรณญิก ฝ่ายสินเชื่อ และฝ่ายตรวจสอบบัญชี มีการประชุมเพื่อติดตามและสรุปผลการดำเนินงานทุกเดือน และมีการรายงานผลการดำเนินงานประจำปีต่อที่ประชุมประชาคมหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้านคือแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ และบรรเทาเหตุจำเป็นเร่งด่วน

ของชุมชน และเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน ส่งผลต่อสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม

กองทุนฯ มีการบริหารจัดการโดยเน้นหลักการมีส่วนร่วม โปร่งใส และเป็นธรรม โดยสมาชิกกองทุนต้องถือปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้าน ผลการดำเนินงานและการเงินในรอบปี มีการสรุปทำงานบดลงเป็นปัจจุบันทุก ๆ วันที่ ๓๑ ธันวาคม โดยกองทุนมีการจัดสรรผลกำไรอย่างเป็นธรรม ทุกคนในหมู่บ้านได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงทั้งที่เป็นสมาชิก และไม่ได้เป็นสมาชิก ได้แก่ การจัดสรรเงินเพื่อสมทบกองทุนฯ การประกันความเสี่ยง การปันผลเฉลี่ยคืนแก่ผู้กู้ ค่าประกันเงินกู้ จัดสรรเป็นค่าตอบแทน คณะกรรมการ และจัดสรรเพื่อเป็นสวัสดิการทุนการศึกษา สวัสดิการชุมชน และกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ ของหมู่บ้าน และตำบล

๑.๒ เส้นทางพัฒนา

ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ จัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๔๔ ได้รับจัดสรรจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท มีการตั้งคณะกรรมการ

ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ รัฐบาลได้สนับสนุนงบประมาณให้กับกองทุนหมู่บ้านตามสัดส่วนของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน บ้านน้ำมาใต้ จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท มีการจัดตั้งคณะกรรมการกองทุน

ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ จัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกในกลุ่ม โดยมีการเริ่มทำประกันให้กับสมาชิก

ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ – ปัจจุบัน จากการที่ประชุมได้มีการลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการทำงานของกลุ่มกองทุนหมู่บ้านใหม่โดยมีนายสว่าง ทาเหล็ก มีเงินออมในกลุ่ม ๑,๗๕๙,๓๖๙ บาท สมาชิกปัจจุบันมีจำนวน ๑๖๒ คน

๑.๓ วิธีการดำเนินงาน

- (๑) รับสมัครสมาชิกกองทุนฯ
- (๒) รับบริการฝากเงิน และให้บริการสินเชื่อตามมติที่ประชุมคณะกรรมการ
- (๓) ประชุมติดตามและสรุปผลการดำเนินงานทุกเดือน
- (๔) รายงานผลการดำเนินงานประจำปีให้ประชาชนทราบอย่างโปร่งใส
- (๕) จัดสรรผลกำไรตามเงื่อนไขกองทุนฯ อย่างเป็นธรรม
- (๖) สมทบทุนเพื่อสวัสดิการสมาชิก และผู้ยากไร้
- (๗) สมทบทุนเพื่อสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน และตำบล

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

- (๑) ประชาชนมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ และยามฉุกเฉิน
- (๒) ชุมชนมีความตระหนักและให้ความสำคัญต่อการออมมากขึ้น
- (๓) ชุมชนมีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือแบ่งปันกัน หากมีเหตุอัคคีภัยทางชุมชนก็มีมาตรการช่วยเหลือเบื้องต้นหากเป็นสมาชิกกองทุนก็จะได้รับการช่วยเหลือตามระเบียบของกองทุน
- (๔) ชุมชนมีให้ความสำคัญต่อการจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

- (๑) การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านบ้านน้ำมาใต้จะเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดแนวทางการกระบวนการ และประสบการณ์การจัดการจัดการกองทุนหมู่บ้านแก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- (๒) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- (๓) เกิดความมือจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

ขยายผลการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการเงินกองทุนแก่พื้นที่อื่น

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

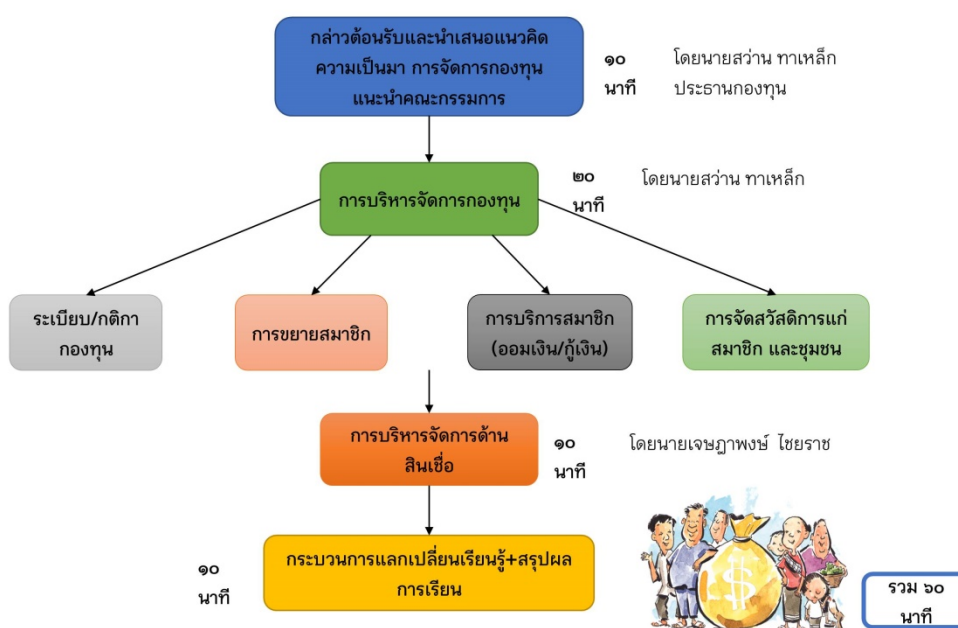
- ๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบกระบวนการทำงานของกลุ่มกองทุนหมู่บ้านบ้านน้ำมาใต้
- ๒) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานในพื้นที่และผู้มาเรียนรู้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

- (๑) นายก/รองนายก อบท. ที่รับผิดชอบงานด้านการจัดการเงินทุนชุมชน
- (๒) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านต้นแบบ/นักร้องด้านการจัดการเงินทุนชุมชน
- (๓) แกนนำชุมชน หมู่บ้านต้นแบบ/นักร้องด้านการจัดการเงินทุนชุมชน
- (๔) นักพัฒนาชุมชน

๒.๓ กระบวนการเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ “การจัดการกองทุนหมู่บ้าน หมู่ ๑๐”

แผนภาพที่ ๑๘ แสดงกระบวนการเรียนรู้ กองทุนหมู่บ้าน หมู่ ๑๐

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

- ๑) เรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงาน โดยใช้ป้ายความรู้ต่างๆ ผ่านป้ายความรู้ และนิทรรศการ
- ๒) แลกเปลี่ยนซักถามจากผู้เข้าร่วม

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- ๑) ป้ายนิทรรศการความรู้และกิจกรรม
- ๒) เอกสารแผ่นพับ

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

๑) นายส่วน ทาเหล็ก	ประธานกลุ่มฯ
๒) นายเจษฎาพงษ์ ไชยราช	สมาชิกกลุ่มฯ
๓) นางนรณันท์ ไชยราช	สมาชิกกลุ่มฯ
๔) นางสุพัตรา จะสาร	สมาชิกกลุ่มฯ

แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๔

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำม้า

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : ที่ทำการกลุ่ม หมู่ที่ ๑๐

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลสาระของแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิดและหลักการ

สืบเนื่องจากการดำเนินงานหมู่บ้านจัดการสุขภาพของบ้านน้ำม้าได้ เกิดผลลัพธ์และรูปธรรมการดำเนินงานที่โดดเด่น โดยสามารถลดความเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อ คนในหมู่บ้านมีสุขภาพที่ดี มีการรวมกลุ่มอาชีพและดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนขยายผลสู่กลุ่มอื่นๆ สร้างผลกระทบต่อประชากรทุกกลุ่มอายุ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตในทุกด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านสาธารณสุข ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการเมืองการปกครอง ส่งผลให้บ้านน้ำม้าได้เป็นหมู่บ้านจัดการสุขภาพต้นแบบ

จนในปี ๒๕๖๐ ได้มีการผลักดันให้บ้านน้ำม้าได้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเกิดจากกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่ได้ศึกษาเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้มองเห็นว่า บ้านน้ำม้าได้มีทุนและศักยภาพสูงในการส่งเสริมให้มีการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยว ทุนและศักยภาพดังกล่าวล้วนส่งเสริมและสืบเนื่องมาจากการดำเนินโครงการหมู่บ้านจัดการสุขภาพแทบทั้งสิ้น กลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวชุมชนบ้านน้ำม้าจึงได้เกิดขึ้นในปี ๒๕๖๑ โดยจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนในการก่อตั้ง ได้แก่ เทศบาล สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย เกษตรอำเภอเชียงของ โดยมีนายเอนก เทพยศ และนางชนิดาภา ดวงปัน เป็นแกนนำหลักในการก่อตั้ง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวชุมชนบ้านน้ำม้า มีการต่อยอดงานเพื่อความยั่งยืนโดยการจัดส่งสมาชิกกลุ่มเข้าร่วมการอบรมและเข้าร่วมการศึกษาดูงานด้านการท่องเที่ยวชุมชนจากสถาบันต่างๆ ร่วมกันสร้างฐานกิจกรรม และฐานเรียนรู้ต่างๆในชุมชน ๗ ฐานกิจกรรม ได้แก่ ๑) ฐานการเรียนรู้สมุนไพรพื้นบ้าน ๒) ฐานการเรียนรู้กลุ่มเกษตรธรรมชาติ ๓) ฐานการเรียนรู้กลุ่มนวดแผนไทย/สินค้าและผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร ๔) ฐานการเรียนรู้กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน ๕) ฐานการเรียนรู้กลุ่มอาหารและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ๖) ฐานกิจกรรมกลุ่มดนตรีพื้นบ้าน ๗) ฐานกิจกรรมกลุ่มรักษสุขภาพ (เดินป่า/ออกกำลังกาย/ปั่นจักรยาน) โดยกลุ่มจัดที่พักโฮมสเตย์ในชุมชนตามมาตรฐานของกรมการท่องเที่ยว มีชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน คอยตรวจจรรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว มีการปรุงอาหารต้อนรับโดยกลุ่มแม่บ้านครัวสะอาดปรุงอาหารในครัวกลางหมู่บ้าน และใช้วัตถุดิบการปรุงอาหารจากสวนเกษตรธรรมชาติ มีการดำเนินการร่วมกับการท่องเที่ยวเอกชน และมีเครือข่ายฐานกิจกรรมนอกพื้นที่ เช่น ชุมชนไทลื้อ ตำบลศรีดอนชัย

จากการดำเนินงานดังกล่าวสร้างรูปธรรมการจัดการตนเองแก่หมู่บ้านน้ำม้าได้ โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนได้เลือกให้หมู่บ้านน้ำม้าได้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๑ จำนวน ๖ หลัง สามารถรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ ๖๔ ท่าน เข้าประกวดโครงการ"GSB Smart Homestay โฮมสเตย์มีสไตล์" ติดอันดับ ๑ ใน ๑๐๐ โฮมสเตย์ และปี ๒๕๖๒ ได้รับบสนับสนุนจักรยานจำนวน ๒๐ คัน จากกรมการท่องเที่ยว และผ่านการประเมินหมู่บ้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (หมู่บ้าน CIV) จากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

๑.๒ เส้นทางพัฒนา

ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ บ้านน้ำม้าได้ ได้ดำเนินโครงการหมู่บ้านจัดการสุขภาพ โดยค้นหาทุนและศักยภาพภูมิปัญญาที่มีในหมู่บ้านมาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินงานดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ทำให้บ้านน้ำม้าได้มีการดำเนินงานกิจกรรมหลายๆ ลักษณะ ทั้งด้านสุขภาพ วัฒนธรรม และอาชีพ จนหมู่บ้านมีการจัดการตนเองอย่างเข้มแข็ง

ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้มีการผลักดันให้บ้านน้ำม้าได้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเกิดจากกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่ได้ศึกษาเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้มองเห็นว่า บ้านน้ำม้าได้มีทุนและศักยภาพสูงในการส่งเสริมให้มีการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยว ทุนและศักยภาพดังกล่าวล้วนส่งเสริมและสืบเนื่องมาจากการดำเนินโครงการหมู่บ้านจัดการสุขภาพแทบทั้งสิ้น

ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนในการก่อตั้ง ได้แก่ เทศบาลตำบลสถาน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย เกษตรอำเภอเชียงของ โดยมีนายเอนก เทพยศ และนางชนิดาภา ดวงปิ่น เป็นแกนนำหลักในการก่อตั้ง สำนักงานพัฒนาชุมชนได้เลือกให้หมู่บ้านน้ำม้าได้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย จำนวน ๖ หลัง สามารถรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ ๖๔ ท่าน เข้าประกวดโครงการ"GSB Smart Homestay โฮมสเตย์มีสไตล์" ติดอันดับ ๑ ใน ๑๐๐ โฮมสเตย์

ปี ๒๕๖๒ ได้รับบสนับสนุนจากรยานจำนวน ๒๐ คัน จากกรมการท่องเที่ยว และผ่านการประเมินหมู่บ้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (หมู่บ้าน CIV) จากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

๑.๓ วิธีการดำเนินงาน

- (๑) จัดตั้งกลุ่ม โดยกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านร่วมเป็นสมาชิก พัฒนากลไก คณะกรรมการกลุ่ม
- (๒) กำหนดระเบียบ กฎ กติกาเพื่อถือปฏิบัติร่วมกันของสมาชิก
- (๓) จัดส่งสมาชิกเข้าอบรมพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวจากสถาบันต่างๆ ที่จัดขึ้น
- (๔) กำหนดฐานกิจกรรม และระบบสนับสนุนต่างๆ เช่น โฮมสเตย์ ผู้นำเที่ยว อาหาร พาหนะ และระบบรักษาความปลอดภัย
- (๕) ปรับปรุงและพัฒนาฐานกิจกรรมต่างๆ และสร้างสภาวะแวดล้อมให้เหมาะสมให้มีความพร้อมรับนักท่องเที่ยว
- (๖) เข้าร่วมโครงการต่างๆ ของรัฐและเอกชน เพื่อยกระดับ และเข้าสู่ระบบรับรองมาตรฐาน

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

มีการรวมกลุ่มอาชีพและดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนขยายผลสู่กลุ่มอื่นๆ สร้างผลกระทบต่อประชากรทุกกลุ่มอายุ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตในทุกด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านสาธารณสุข ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการเมืองการปกครอง

๑) ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนได้รับการส่งเสริมทำให้มีอาชีพรายได้ ลดรายจ่าย มีแหล่งเงินออม แหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ กลุ่มอาชีพต่างๆ ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องโดยการท่องเที่ยวโดยชุมชนช่วยหนุนเสริมและเชื่อมโยงงานและกิจกรรม

๒) ด้านสังคมและสุขภาพ ทำให้ประชาชน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการมีรายได้ที่เพียงพอ มีความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนมากขึ้น จากการเชื่อมโยงงานและกลุ่มต่างๆ เพื่อเอื้อประโยชน์ร่วมกัน มีความเอื้อเฟื้อต่อกันในลักษณะการพึ่งพาอาศัย และการทำคุณประโยชน์แก่ชุมชน เช่น การร่วมไม้ร่วมมือของกลุ่มอาชีพต่างๆ สนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ และการออกโรดงานในงานบุญต่างๆ ของชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มกองทุนหมู่บ้านแม้ไม่ได้เป็นสมาชิก เป็นต้น

๓) ด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้ตำบลสถานมีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น เนื่องจากการมีรายได้ที่เพียงพอ ประกอบกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนทำให้บ้านเรือนสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย และการนำใช้ทุนสังคมที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยว ส่งผลให้คนในชุมชนมีความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อม และบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ

๔) ด้านการเมืองการปกครอง ประชาชนมีความสามัคคีและเกิดความเข้มแข็งในชุมชน เกิดความร่วมมือระหว่างเครือข่ายอาสาสมัครทั้งในและนอกพื้นที่ เกิดกลุ่มองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งดูแลช่วยเหลือระหว่างกัน

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

- (๑) การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำม้าจะเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดแนวทาง กระบวนการ และประสบการณ์การจัดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- (๒) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- (๓) เกิดความมั่งคั่งจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

ขยายผลการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง สร้างจิตอาสา สร้างแกนนำรุ่นใหม่ และขยายผลเป็นแบบอย่างให้กับพื้นที่อื่น สร้างเครือข่ายระดับจังหวัดเพื่อสร้างเป้าหมายร่วมกัน และสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว โดยชุมชนครอบคลุมทั้งตำบล โดย นำจุดเด่นและอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่สร้างฐานกิจกรรมอย่างครอบคลุม

แผนภาพที่ ๑๔ แสดงกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำม้าได้ ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

- (๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบกระบวนการทำงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชน
- (๒) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานในพื้นที่และผู้มาเรียนรู้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

- (๑) นายก/รองนายก อบท. ที่รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจชุมชน
- (๒) สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านเศรษฐกิจชุมชน
- (๓) นักพัฒนาชุมชนของ อบท.
- (๔) ผู้นำ/แกนนำชุมชน ที่ทำเรื่องพัฒนาอาชีพของชุมชน

๒.๓ กิจกรรมการเรียนรู้

- (๑) ชมแนวทางการจัดการบ้านพักโฮมสเตย์
- (๒) เรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงาน โดยใช้พาเวอร์พอยท์นำเสนอ และป้ายความรู้ต่างๆ
- (๓) เรียนรู้การจัดฐานกิจกรรม และเส้นทางการท่องเที่ยว ผ่านป้ายความรู้ และนิทรรศการ
- (๔) แลกเปลี่ยนซักถามจากผู้เข้าร่วม

๒.๔ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- (๑) ป้ายนิทรรศการความรู้และกิจกรรม
- (๒) วีดิทัศน์บรรยาย
- (๓) พาเวอร์พอยท์นำเสนอผลงาน

(๔) เอกสารแผนพับ

๒.๕ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

(๑) นายณัฐวุฒิ คำอาณา

ประธานกลุ่มฯ

(๒) นางสาวชนิดาภา ดวงปิ่น

เลขานุการกลุ่มฯ

แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๕

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์ชุมชนหน้าด่านบ้านทุ่งจั่ว

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : ที่ทำการกลุ่ม หมู่ที่ ๑๑

ส่วนที่ ๑ เนื้อหาสาระแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิดและความเป็นมา

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์ชุมชนหน้าด่านบ้านทุ่งจั่ว มีจุดเริ่มต้นมาจากการ มีโอกาสได้ต้อนรับ คณะนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ ซึ่งได้เข้ามาศึกษาวัฒนธรรม และวิถีชีวิตล้านนา และการทำ การเกษตรตามแนวทางพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ โดยการนำ ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย โดยคนในหมู่บ้านทุ่งจั่วเหนือ ได้ให้ใช้พื้นที่บ้านซึ่งว่างอยู่ให้นักศึกษาได้ พักอาศัยระหว่างการศึกษาดูงาน ได้แก่นางสาววีรดา หล้าเชียงของ หลังจากนั้น เจ้าของบ้านจึงเกิดแรงบันดาลใจ ให้ชุมชนจัดทำโฮมสเตย์เพื่อเป็นแหล่งการศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรม เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดย ครั้งแรกมีการรวมกลุ่ม และมีโฮมสเตย์จำนวน ๘ หลัง โดยจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนในชื่อ วิสาหกิจชุมชนหน้า ด่านบ้านทุ่งจั่ว โดยมีนายปัญญา บำรุงพานิช เป็นประธานกลุ่มฯ ได้มีการจัดฐานกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวโดย กลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านร่วมเป็นสมาชิก

เกิดการรวมกลุ่มฯ จัดฐานการเรียนรู้ ๑๖ ฐาน ดังนี้ ๑. บ้านโซล่าเซลล์ ๒. การดำเนินงานโรงสี ข้าวโดยชุมชน ๓. ศูนย์การเรียนรู้เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ๔.บ้านทำข้าวหลาม ๕.บ้านทำไม้กวาด ๖.การทำ ตะกร้าสานจากพลาสติก ๗.บ้านทำขนมไข่หงส์ ๘.การทำผลิตภัณฑ์จากไม้ ๙.บ้านข้าวแคบ ๑๐.ผลิตภัณฑ์จาก กะลามะพร้าว ๑๑.บ้านทำกล้วยตาก ๑๒. ค่ายมวยไทย ๑๓. ศูนย์การเรียนรู้การเลี้ยงปลาในนาข้าว ๑๔. ฐานการทอ ผ้าและทำกล้วยตาก ๑๕. ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ๑๖.ศูนย์เรียนรู้และอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้าน มีที่พักโฮมส เตย์ จำนวน ๗ หลัง ได้แก่ ๑.บ้านก่างหมู่ ๒.บ้านก่างกอง ๓.บ้านก่างโด่ง ๔. บ้านก่างกาด ๕.บ้านก่างเด่น ๖.บ้าน ก่างแจ่ง ๗. บ้านก่างจุม ซึ่งแขกจะพักร่วมกับเจ้าของบ้าน มีรั้วรอบขอบชิด โครงสร้างมั่นคง มีการจัดการความ ปลอดภัยตามมาตรฐานโฮมสเตย์โดยส่วนใหญ่เป็นฐานเรียนรู้ด้านการเกษตร วิถีชีวิต และวัฒนธรรม มีการ ดำเนินการร่วมกับการท่องเที่ยวเอกชน และมีเครือข่ายฐานกิจกรรมนอกพื้นที่ เช่น ชุมชนไทลื้อ ตำบลศรีดอนชัย

ปัจจุบันมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่สำคัญ ได้แก่

๑) ศูนย์ถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรหรือศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอ เชียงของ (ศพก) หมู่ที่ ๑๑

๒) ศูนย์เรียนรู้การทำเกษตรแบบผสมผสานบ่มไข่เศรษฐกิจพอเพียง Boomkho Home and Farm

๓) ศูนย์เรียนรู้ศิลปะป้องกันตัว (มวยไทย)

๔) แหล่งเรียนรู้การบำบัดโรคด้วยสมุนไพร

๕) แหล่งเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตร โฮมสเตย์ชุมชนหน้าด่านบ้านทุ่ง จั่ว

๖) แหล่งเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนบ้านขนมไทยบ้านทุ่งจั่ว

๗) แหล่งเรียนรู้การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมดนตรีพื้นเมือง

๘) แหล่งเรียนรู้การทอผ้าแลตุ้งล้านนา บ้านทุ่งจั่ว หมู่ที่ ๒

๑.๒ เส้นทางพัฒนา

ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๕๘ มีนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ได้มาศึกษาดูงานด้านวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตของชนบทพื้นเมืองที่บ้านทุ่งจั่วโดยการนำของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเป็นพี่เลี้ยง ใน ระยะเวลาศึกษาดูงาน ๑๕ วันเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านต่างๆ

ปี พ.ศ.๒๕๕๘ ได้เปิดรับสมาชิกเพิ่มและได้รับการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และการประเมินจำนวน ๕ หลัง

ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้รับงบประมาณเงินอุดหนุนจัดซื้อจักรยานจำนวน ๑๕ คัน เป็นเงินรวม ๕๒,๐๐๐ บาท เพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยวที่เข้าพักที่โฮมสเตย์หน้าด่านบ้านทุ่งจั่ว และเป็นการส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ เดิมจากแหล่งเรียนรู้มี ๑๖ ฐาน ปัจจุบัน แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่สำคัญมี ๘ ฐาน

๑.๓ วิธีการดำเนินงาน

- ๑) จัดตั้งกลุ่ม โดยกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านร่วมเป็นสมาชิก พัฒนากลไก คณะกรรมการกลุ่ม
- ๒) กำหนดระเบียบ กฎ กติกาเพื่อถือปฏิบัติร่วมกันของสมาชิก
- ๓) จัดส่งสมาชิกเข้าอบรมพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวจากสถาบันต่าง ๆ ที่จัดขึ้น
- ๔) กำหนดฐานกิจกรรม และระบบสนับสนุนต่าง ๆ เช่น โฮมสเตย์ ผู้นำเที่ยว อาหาร พาหนะ และระบบรักษาความปลอดภัย
- ๕) ปรับปรุงและพัฒนาฐานกิจกรรมต่าง ๆ และสร้างสภาวะแวดล้อมให้เหมาะสมให้มีความพร้อมรับนักท่องเที่ยว
- ๖) เข้าร่วมโครงการต่าง ๆ ของรัฐและเอกชน เพื่อยกระดับ และเข้าสู่ระบบรับรองมาตรฐาน

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

มีการรวมกลุ่มอาชีพและดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนขยายผลสู่กลุ่มอื่น ๆ สร้างผลกระทบต่อประชากรทุกกลุ่มอายุ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตในทุกด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านสาธารณสุข ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการเมืองการปกครอง

๑) ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนได้รับการส่งเสริมทำให้มีอาชีพรายได้ ลดรายจ่าย มีแหล่งเงินออม แหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องโดยการท่องเที่ยวโดยชุมชนช่วยหนุนเสริมและเชื่อมโยงงานและกิจกรรม

๒) ด้านสังคมและสุขภาพ ทำให้ประชาชน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการมีรายได้ที่เพียงพอ มีความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนมากขึ้น จากการเชื่อมโยงงานและกลุ่มต่าง ๆ เพื่อเอื้อประโยชน์ร่วมกัน มีความเอื้อเฟื้อต่อกันในลักษณะการพึ่งพาอาศัย และการทำคุณประโยชน์แก่ชุมชน เช่น การร่วมไม้ร่วมมือของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ สนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ และการออกโรงทานในงานบุญต่างของชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มกองทุนหมู่บ้านแม่ไม้ได้เป็นสมาชิก เป็นต้น

๓) ด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้ตำบลสถานมีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น เนื่องจากการมีรายได้ที่เพียงพอ ประกอบกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนทำให้บ้านเรือนสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย และการนำใช้ทุนสังคมที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยว ส่งผลให้คนในชุมชนมีความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อม และบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ

๔) ด้านการเมืองการปกครอง ประชาชนมีความสามัคคีและเกิดความเข้มแข็งในชุมชน เกิดความร่วมมือระหว่างเครือข่ายอาสาสมัครทั้งในและนอกพื้นที่ เกิดกลุ่มองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งดูแลช่วยเหลือระหว่างกัน

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

- ๑) การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำม้าจะเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดแนวทาง กระบวนการ และประสบการณ์การจัดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ๒) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- ๓) เกิดความมั่งคั่งจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

ขยายผลการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง สร้างจิตอาสา สร้างแกนนำรุ่นใหม่ และขยายผลเป็นแบบอย่างให้กับพื้นที่อื่น สร้างเครือข่ายระดับจังหวัดเพื่อสร้างเป้าหมายร่วมกัน และสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนครอบคลุมทั้งตำบล โดย นำจุดเด่นและอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่สร้างฐานกิจกรรมอย่างครอบคลุม

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้

๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

- (๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบกระบวนการทำงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์หน้าด่านบ้านทุ่งจั่ว
- (๒) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานของพื้นที่และผู้มาเรียนรู้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

- (๑) นายก/รองนายก อบท. ที่รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจชุมชน
- (๒) สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านเศรษฐกิจชุมชน
- (๓) นักพัฒนาชุมชนของ อบท.
- (๔) ผู้นำ/แกนนำชุมชน ที่ทำเรื่องพัฒนาอาชีพของชุมชน

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

แผนภาพที่ ๒๐ แสดงกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์หน้าด่านบ้านทุ่งจั่ว

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

- (๑) ชมแนวทางการจัดการบ้านพักโฮมสเตย์
- (๒) เรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงาน โดยใช้พาเวอร์พอยท์นำเสนอ และป้ายความรู้ต่าง
- (๓) เรียนรู้การจัดฐานกิจกรรม และเส้นทางท่องเที่ยว ผ่านป้ายความรู้ และนิทรรศการ
- (๔) แลกเปลี่ยนซักถามจากผู้เข้าร่วม

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- (๑) ป้ายนิทรรศการความรู้และกิจกรรม
- (๒) วีดิทัศน์บรรยาย
- (๓) พาเวอร์พอยท์นำเสนอผลงาน
- (๔) เอกสารแผ่นพับ

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

- (๑) นายไสว ชูช่วย ประธานกลุ่มฯ
- (๒) นางสาววิรดา หล้าเชียงของ เลขานุการกลุ่มฯ

แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๖
กลุ่มไม้กวาดดอกหญ้าบ้านน้ำมำใต้ หมู่ที่ ๑๐

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : ที่ทำการกลุ่ม หมู่ที่ ๑๐ บ้านน้ำมำใต้

ส่วนที่ ๑ เนื้อหาสาระแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิด/หลักการ

ไม้กวาดเป็นวัสดุในครัวเรือนที่ต้องมีใช้กันทุกบ้าน แต่การผลิตไม้กวาดออกสู่ตลาดก็ยังถือว่าไม่เพียงพอเนื่องจากจำนวนผู้มีความรู้ด้านการทำไม้กวาดมีน้อย ประกอบกับวัตถุดิบที่มีจำกัด ดอกหญ้า หรือที่ชาวท้องถิ่นภาคเหนือเรียกว่า กัง สามารถหาได้จากบนดอย หรือพื้นที่ป่า ซึ่งก็ไม่ได้มีให้เก็บได้ตลอดปี กลุ่มแม่บ้านในบ้านน้ำมำใต้ซึ่งประกอบอาชีพจักสานไม้ไผ่อยู่เดิมได้พัฒนาและต่อยอดทำไม้กวาดดอกหญ้าเพื่อจำหน่ายในชุมชน ปัจจุบันยังเป็นฐานเรียนรู้หนึ่งในชุมชนด้านการท่องเที่ยวมีนางบานเย็น ตาอินตะ และนางเรียน ธุระยศ เป็นแกนนำกลุ่ม มีการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์มาตามลำดับ ได้แก่ การนำภูมิปัญญาการถักและมัดเชือกกับด้ามไม้กวาดให้มีความสวยงามและแข็งแรงมากขึ้น และการทำไม้กวาดขนาดจิ๋วเป็นพวงกุญแจ สมาชิกของกลุ่มมีรายได้จากการผลิตและจำหน่าย มีการออมเงินภายในกลุ่ม และมีการดำเนินการร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำมำ ทำให้กลุ่มมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และประสานความร่วมมือเป็นเครือข่ายส่งเสริมให้เศรษฐกิจชุมชนมีความก้าวหน้า

๑.๒ เส้นทางพัฒนา

ปี พ.ศ.๒๕๔๑ กลุ่มได้รับงบประมาณสนับสนุน จำนวน ๒๕,๐๐๐ บาท มีการรวบรวมสมาชิกครั้งแรกในการตั้งกลุ่ม มีสมาชิกจำนวน ๔๐ คน และมีการจัดตั้งคณะกรรมการ โดยมี นางดารุณ เทพยศ เป็นประธานกลุ่ม มีการใช้สถานที่วัดในการจัดอบรมให้แก่สมาชิก โดยการจ้างวิทยากรมาให้ความรู้

ปี พ.ศ.๒๕๔๘ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลสถาน จำนวน ๓,๓๐๐ บาท โดยมีนางดารุณ เทพยศ เป็นประธาน สมาชิกได้เป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการทำไม้กวาด ทำให้มีงบประมาณจากค่าจ้างเข้ามาหมุนเวียนในกลุ่ม

ปีพ.ศ.๒๕๕๓ มีการออกแบบลายด้ามไม้กวาดให้น่าสนใจโดยมีแนวคิดมาจากลายผ้าทอที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น ลายดอกแก้ว ลายน้ำไหล และลายตาล โดยการรวมทั้งสามลายเข้าไว้ในด้ามไม้กวาดทำให้สินค้ามีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น

ปี พ.ศ. ๒๕๖๑- ปัจจุบัน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่ม โดยมีนางบานเย็น ตาอินตะ เป็นประธานกลุ่ม มีการพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย เช่น การถักด้ามไม้กวาดให้มีรูปลักษณ์สวยงาม ทำเป็นไม้กวาดพวงกุญแจที่ระลึก ทำไม้กวาดขนาดเล็กปัดหยากไย่ ได้มีการจดทะเบียนโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) กลุ่มไม้กวาดดอกหญ้าบ้านน้ำมำใต้ ปัจจุบันมีสมาชิก ๒๔ คน มีเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่มจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท โดยมีการออมเงินในกลุ่ม ๑๐๐บาท/ปี

๑.๓ วิธีการดำเนินงาน

- ๑) รวมกลุ่มสมาชิก
- ๒) ผลิตไม้กวาดดอกหญ้าแบบต่าง ๆ สำหรับใช้ทำความสะอาด และต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยการประดิษฐ์เป็นของที่ระลึกพวงกุญแจไม้กวาดจิ๋ว
- ๓) จำหน่ายในชุมชนและร่วมจัดแสดงสินค้าในงานต่าง ๆ ทั้งในและนอกพื้นที่
- ๔) ร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อหนุนเสริมด้านการตลาด
- ๕) จัดให้สมาชิกได้ออมเงินภายในกลุ่ม

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

- ๑) สมาชิกกลุ่มมีรายได้ต่อเดือน ประมาณ ๓,๐๐๐ บาท
- ๒) ชุมชนมีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือแบ่งปันกัน ให้คนชุมชนมีรายได้จากการว่างงาน

- ๓) ชุมชนมีความสำคัญต่อการจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น
- ๔) ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการอนุรักษ์และสืบสาน

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

- ๑) การดำเนินงานของกลุ่มไม้กวาดดอกหญ้าจะเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดแนวทางการกระบวนการ และประสบการณ์การจัดการกลุ่ม แก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ๒) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- ๓) เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

ขยายผลการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการกลุ่มและการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนแก่พื้นที่อื่น และพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของตลาดเพิ่มมากขึ้น

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้

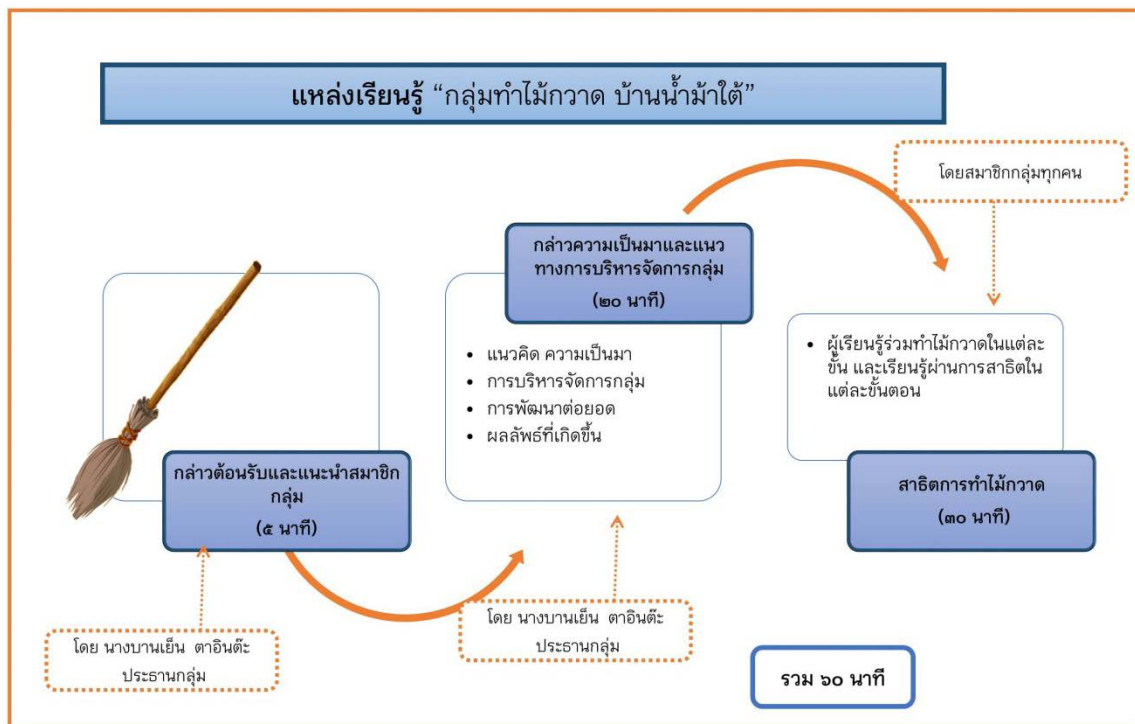
๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

- ๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบกระบวนการทำงานของกลุ่ม
- ๒) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานในพื้นที่และผู้มาเรียนรู้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

- (๑) นายก/รองนายก อบท. ที่รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจชุมชน
- (๒) สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านเศรษฐกิจชุมชน
- (๓) นักพัฒนาชุมชนของ อบท.
- (๔) ผู้นำ/แกนนำชุมชน ที่ทำเรื่องพัฒนาอาชีพของชุมชน

๒.๓ กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

แผนภาพที่ ๒๑ แสดงกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มไม้กวาดบ้านน้ำม้ายี่

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

- ๑) เรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงาน โดยใช้ป้ายความรู้ต่าง ๆ
- ๒) เรียนรู้จากการลงมือทำจริงตามกระบวนการผลิต
- ๓) แลกเปลี่ยนซักถามจากผู้เข้าร่วม

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- ๑) ป้ายนิทรรศการความรู้และกิจกรรม
- ๒) เอกสารแผ่นพับ

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

(๑) นางบานเย็น ตาอินตะ	ประธานกลุ่มไม้กวาดดอกหญ้า
(๒) นางเรียม ทุรยศ	รองประธาน
(๓) นางเพ็ญ คำสม	เลขานุการ
(๔) นางต่วน อินตะจักร	เหรัญญิก

แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๗

งานสืบสานหัตถศิลป์ไม้ไผ่สร้างสรรค์

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : ที่ทำการแหล่งเรียนรู้ หมู่ที่ ๑ บ้านสถาน

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลสาระแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิดและหลักการ

งานหัตถศิลป์ไม้ไผ่สร้างสรรค์ จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๐ โดยการริเริ่มของนายสมบัติ อุปปิง ปราชญ์ชุมชนผู้มีความสามารถด้านงานไม้ และศิลปะในการทำปราสาทในพิธีศพ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดา และจากกระแสความนิยมในการจัดขุมนิทรรศการไม้ไผ่ ในงานงานต่างๆ นายสมบัติจึงได้รับการจ้างงานเพื่อทำขุมนไม้ไผ่อย่างต่อเนื่อง รวมถึงผลงานเด่นในการทำบาตรไม้ไผ่ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ณ วัดแพน ตำบลสถาน เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๗ ทำให้กลุ่มเป็นที่รู้จัก และจ้างงานอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ในการถ่ายทอดแก่เด็กและเยาวชน

๑.๒ วิธีดำเนินการ

- (๑) รวมกลุ่มเพื่อทำงานหัตถศิลป์จากไม้ไผ่
- (๒) มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกัน
- (๓) ร่วมถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการในงาน กิจกรรมต่างๆของชุมชน
- (๔) เป็นศูนย์เรียนรู้ถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญา

๑.๓ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

- (๑) กลุ่มมีรายได้ต่อเดือน ประมาณ ๑๕,๐๐๐ บาท
- (๒) เป็นแหล่งความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม
- (๓) สนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการร่วมเป็นฐานการเรียนรู้ และจัดทำขุมนไม้ไผ่หรือสัญลักษณ์แสดงความเป็นวิถีชุมชน เช่น บาตรไม้ไผ่สถานวัดแพน หรืองานแสดงนิทรรศการของหน่วยงานต่างๆ

๑.๔ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

- (๑) เป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดแนวทาง กระบวนการ และประสบการณ์การจัดการตนเองของทุนทางสังคม แก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- (๒) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- (๓) เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น
- (๔) พัฒนาและขยายผลเป็นพื้นที่ต้นแบบการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาพัฒนาอาชีพ

๑.๕ การขยายผลการดำเนินการ

- (๑) ขยายผลการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยว
- (๒) เชื่อมโยงงานและกิจกรรมกับกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อผลักดันการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

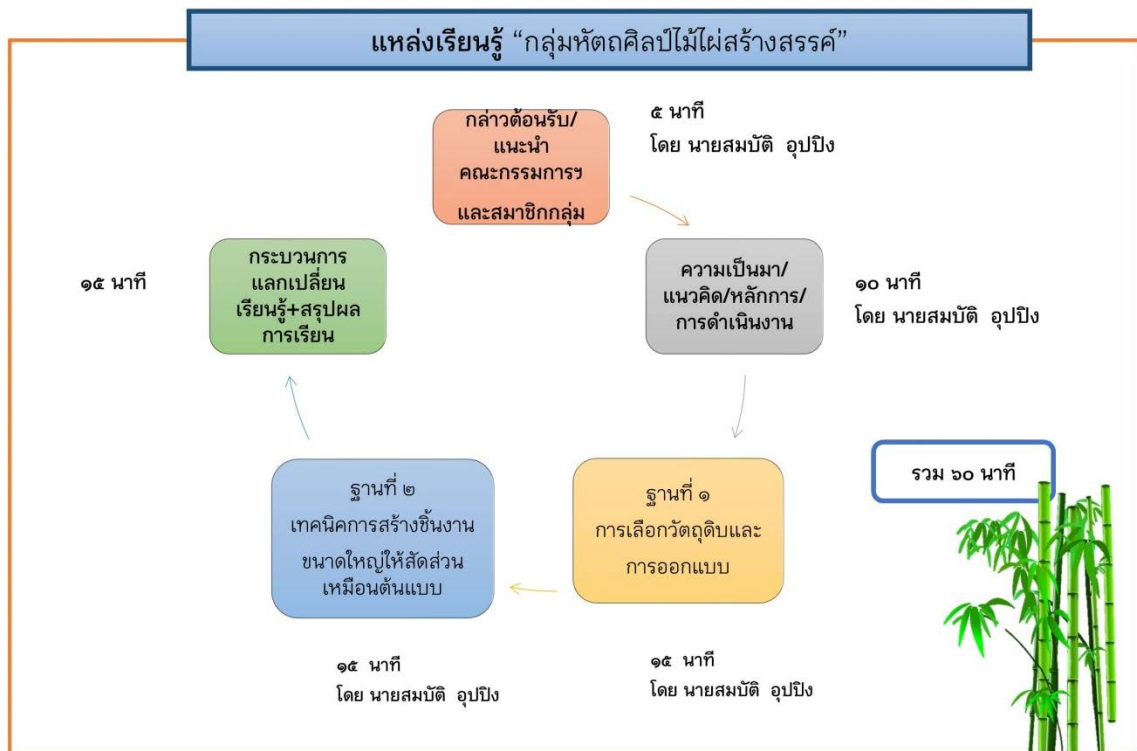
๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

- (๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบเทคนิคและวิธีการ หลักการสร้างชิ้นงานหัตถศิลป์ไม้ไผ่
- (๓) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานในพื้นที่และผู้มาเรียนรู้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายของการเรียนรู้

- (๑) นายก/รองนายก อบท. ที่รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจชุมชน
- (๒) สมาชิกสภาฯ ที่เป็นแกนนำด้านเศรษฐกิจชุมชน
- (๓) นักพัฒนาชุมชนของ อบท.
- (๔) ผู้นำ/แกนนำชุมชน ที่ทำเรื่องพัฒนาอาชีพของชุมชน

๒.๓ กระบวนการจัดการเรียนรู้

แผนภาพที่ ๒๒ แสดงกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มหัตถศิลป์ไม้ไผ่สร้างสรรค์

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

- (๑) เรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงาน โดยใช้สื่อป้ายความรู้ต่างๆ
- (๒) เรียนรู้จากพื้นที่ตามฐานการเรียนรู้
- (๓) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตอบข้อซักถามจากผู้เข้าร่วม

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- (๑) ป้ายนิทรรศการความรู้และกิจกรรม
- (๒) เอกสารแผ่นพับ
- (๓) วัสดุ อุปกรณ์ในการสาธิต

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

(๑) นายสมบัติ อุปปิง	แกนนำแหล่งเรียนรู้
(๒) นายทวิ ยะผั่น	แกนนำแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๘
กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวบ้านทุ่งจิวเหนือ

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรเชิงของ หมู่ที่ ๑๑

ส่วนที่ ๑ เนื้อหาสาระแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิด/หลักการ

ในช่วงก่อนปี พ.ศ.๒๕๔๕ หรือในยุคที่พ่อค้าคนกลางคือกลไกสำคัญและมีบทบาทต่อการกำหนดวิธีการผลิตของเกษตรกร การทำนาในยุคนี้เน้นการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตจำนวนมาก ๆ และเก็บเกี่ยวได้ทันตามช่วงเวลา รับซื้อ จึงเกิดการใช้สารเคมี และปุ๋ยเคมีทางการเกษตรจำนวนมาก เพื่อให้ข้าวโตเร็วและมีน้ำหนัก ปุ๋ยและเคมีภัณฑ์ต่าง ๆ ก็จำหน่ายโดยนายทุนที่ตั้งราคาขายค่อนข้างสูง เกษตรกรต้องกู้หนี้ยืมสินเพื่อลงทุนทำการเกษตร นำไปซื้อปุ๋ยเคมีเร่งผลผลิต ขณะที่ราคาผลผลิตต้องขึ้นอยู่กับกลไกตลาดและพ่อค้าคนกลางที่รับซื้อผลผลิตราคาต่ำ และส่วนหนึ่งเกิดจากผลผลิตไม่มีคุณภาพ เกิดจากการมีการปนเปื้อนของสารเคมีจำนวนมาก เนื่องจากมีการใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง เป็นเหตุทำให้ดินเสื่อมโทรม คุณภาพผลผลิตไม่สามารถจำหน่ายในราคาที่สูงได้ต้องจำหน่ายตามราคาที่พ่อค้าคนกลางกำหนด

กลุ่มวิสาหกิจผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวบ้านทุ่งจิวเหนือ ตำบลสถาน เกิดขึ้นจากความพยายามในการจัดการปัญหาการขาดผลผลิตตกต่ำ และปัญหาสารพิษตกค้างในกระแสเลือดของเกษตรกร โดยพยายามปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากแบบดั้งเดิมที่ใช้สารเคมี มาทำการเกษตรแบบอินทรีย์ โดยความมุ่งมั่นและความเสียสละของแกนนำกลุ่ม ในการให้ใช้พื้นที่เป็นแปลงนาสาธิตและถ่ายทอดความรู้ ดำเนินการผลิตสารชีวภัณฑ์กำจัดศัตรูพืชไว้ใช้เอง และถ่ายทอดความรู้แก่ผู้สนใจ จนประสบผลสำเร็จและได้รับการยกย่องให้เป็นเกษตรกรต้นแบบและเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรแบบครบวงจร และจากกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพทำให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพพัฒนาสู่การยกระดับวิธีการผลิตจากการผลิตเพื่อบริโภคเป็นผลิตเพื่อเป็นเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP และเพิ่มความประณีตในทุกกระบวนการผลิตข้าว การจัดการปัญหาดังกล่าวเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์และความมุ่งมั่นของเกษตรกรที่เชื่อในการทำการเกษตรแบบปลอดภัย

๑.๒ เส้นทางพัฒนา

ปี ๒๕๔๕ รวบรวมเกษตรกรที่ทำอาชีพเดียวกันมีแนวคิดที่จะมีการทำการเกษตรแบบปลอดภัย เข้ามารวมกลุ่มเพื่อรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว เข้ารับการฝึกอบรมวิธีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าว การผลิตเชื้อราไตรโคเดอร์มา

ปี ๒๕๔๖ จัดตั้งเป็นศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนทุ่งจิวเหนือ โดยเข้ารับการฝึกอบรมกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว จากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงราย และส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ใช้เอง และจำหน่ายให้เกษตรกรข้างเคียง

ปี ๒๕๔๘ จัดตั้งเป็น ศูนย์ข้าวชุมชนตำบลสถาน เป็นศูนย์ข้าวต้นแบบของตำบลสถาน เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ และเริ่มทำการเกษตรระบบมาตรฐาน GAP ลดการใช้สารเคมี โดยหันมาใช้สารชีวภัณฑ์ในการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว ลดการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อลดต้นทุน โดยการใช้ปุ๋ยคอกมูลสัตว์เคี้ยวเอื้อง ปัจจุบัน เกษตรกรได้รับรองมาตรฐาน GAP จากกรมวิชาการเกษตร และกรมการข้าว จำนวน ๒๕ ราย

ปี ๒๕๕๒ กลุ่มศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนทุ่งจิวเหนือ ได้ขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน โดยมีสมาชิก ๓๐ ราย

ปี ๒๕๕๓ ประกวดข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ได้รับรางวัลชมเชย ระดับจังหวัด ประเภทข้าวหอม

ปี ๒๕๕๔ เข้าร่วมโครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอเชียงของ ซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้ระดับอำเภอ สมาชิกทุกคนได้รับการฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้จากหน่วยงานราชการของกระทรวงเกษตร ให้สามารถเป็นเกษตรกรผู้นำ และพัฒนาองค์ความรู้ให้ตลอดทั้งปีและทุกปี สมาชิกกลุ่มสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรที่สนใจในเรื่องต่างๆ ได้ ทำให้ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร แห่งนี้เป็นศูนย์เรียนรู้ที่มีชีวิต มีการพัฒนาฐานเรียนรู้ พัฒนาหลักสูตร พัฒนานุเคราะห์ ของศูนย์ตลอดเวลา

ปี ๒๕๖๐ เข้าร่วมกลุ่ม โครงการส่งเสริมระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (นาแปลงใหญ่หลักเกณฑ์ใหม่ เกษตรกรมีการยกระดับการผลิตข้าวและเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ได้มาตรฐาน GAP จากกรมวิชาการเกษตรและกรมการข้าว

มากขึ้นและต่อเนื่องทุกปี เพราะ เกษตรกรผู้นำ ทราบว่าพื้นที่ของตนอยู่ในพื้นที่ S๑ ซึ่งเหมาะต่อการปลูกข้าวที่มีคุณภาพ สามารถลดต้นทุนการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง คือ ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ จากพืชสด ไกลบตอซัง และใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ซึ่ง ใส่ให้ถูกสูตร และถูกเวลา

ปี ๒๕๖๑ สมาชิกกลุ่มส่งข้าวตรวจเพื่อทดสอบและคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ จำนวน ๖ ตัวอย่าง และสามารถผ่านการคัดเลือกพันธุ์ทั้ง ๖ ตัวอย่าง สามารถจำหน่ายเป็นเมล็ดพันธุ์ขยายได้ เน้นการใช้สารชีวภัณฑ์ในการดูแลรักษาป้องกันโรคและแมลงศัตรูข้าว

ปี ๒๕๖๒ ประกวดข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ได้รับรางวัลชนะเลิศ ระดับจังหวัด ประเภทข้าวหอม ประธานกลุ่มได้รับรางวัลชาวนามีอาชีพจากศูนย์วิจัยข้าวจังหวัดเชียงราย

๑.๓ วิธีการดำเนินงาน

๑) สมาชิกกลุ่มร่วมกันวางแผนการผลิตโดยมีนักวิชาการเกษตรจากสำนักงานเกษตรอำเภอร่วมให้ข้อมูลทางวิชาการ โดยกำหนดแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

๑.๑ เลือกแปลงขยายพันธุ์ข้าว โดยเลือกพื้นที่ที่อยู่ติดกันหรือใกล้เคียงกัน เพื่อความสะดวกในการดูแล ติดตามงาน มีแหล่งน้ำพอเพียงตลอดฤดูการผลิต ดินมีความอุดมสมบูรณ์ไม่อยู่ใกล้คอกสัตว์หรือบ่อเลี้ยงปลา อยู่ใกล้แหล่งรับซื้อและโรงงานปรับปรุงสภาพ และไม่มีพื้นที่แปลงกว้างเกินไปเพื่อความสะดวกในการดูแลและควบคุม

๑.๒ คัดเลือกเกษตรกรดูแลแปลง โดยต้องมีความสนใจและตั้งใจจริงและพร้อมปฏิบัติตามเงื่อนไขของกลุ่ม ขยันหมั่นตรวจถอนพันธุ์ปนสม่ำเสมอ ซื่อสัตย์ในการรักษาคุณภาพของเมล็ดพันธุ์

๑.๓ คัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่และระดับน้ำต้านทานต่อโรคและแมลงในพื้นที่ เป็นพันธุ์ข้าวที่ตลาดต้องการ

๑.๔ วางแผนการปลูกข้าว โดยหลีกเลี่ยงการปลูกข้าวต่างจากพันธุ์เดิมเพื่อลดปัญหาข้าวปนจากข้าวเรื้อ กำหนดเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมในแต่ละฤดู

๒) การเตรียมดิน โดยตากหน้าดินหลังเก็บเกี่ยวอย่างน้อย ๒ สัปดาห์ แล้วจึงกลบตอซัง และปล่อยให้ข้าวเรืองออก และกลบซ้ำหมักไว้ ๑-๒ สัปดาห์เพื่อลดการปนจากข้าวเรื้อ ก่อนคลาดทำเทือกปลูก ปรับพื้นที่ให้เรียบสม่ำเสมอ ทำร่องระบายน้ำทุก ๔ เมตร

๓) การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากแหล่งที่เชื่อถือได้ สุ่มเมล็ดพันธุ์เพื่อตรวจสอบข้าวปนและอัตราการงอกก่อนปลูก และถอนกล้าแบบปราณีต

๔) ปลูกข้าวและดูแลหลังการปลูกตามหลักวิชาการเกษตร ปลูกโดยวิธีปักดำโดยใช้แรงงานคน ควบคุมศัตรูพืชและวัชพืชโดยใช้สารเคมีในระดับที่ปลอดภัย และใช้อย่างถูกต้อง การให้ปุ๋ย การรักษาระดับน้ำตามหลักการและแนวทางของกลุ่มที่กำหนดไว้ รวมทั้งการใช้เทคนิคแก้งข้าว คือการดูแลแปลงให้มีระยะเปียกและแห้งสลับกัน

๕) การเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยเก็บเกี่ยวในระยะพลับพลึง ซึ่งเหมาะสมที่สุด และเกี่ยวโดยใช้แรงงานคน เกี่ยวข้าวขอบแปลงแยกออก ก่อนเกี่ยวกลางแปลงเพื่อเก็บเมล็ดพันธุ์ และสีโดยใช้เครื่องสีข้าวของกลุ่ม จากนั้นจึงส่งตัวอย่างเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อขอรับรองจากศูนย์วิจัยข้าว กรมการข้าว จึงจะสามารถจำหน่ายเป็นเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพได้

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

๑) สมาชิกสามารถลดต้นทุนการผลิตจากเดิม ๕,๒๓๘ บาท/ไร่ เป็น ๓,๔๔๓ บาท/ไร่ ลดลง ๑,๗๙๕ บาท/ไร่

๒) ชุมชนมีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือแบ่งปันกัน เช่นการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านเกษตร วัตถุประสงค์ทางการเกษตร การลงแขก

๓) ชุมชนให้ความสำคัญต่อการจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น

๔) พัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งอาหารปลอดภัย มีความมั่นคงทางอาหาร

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

๑) การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวตำบลสถานจะเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดแนวทาง กระบวนการ และประสบการณ์การจัดการกลุ่มและการพัฒนาผลิต แก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- ๒) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- ๓) เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น
- ๔) พัฒนาและขยายผลเป็นพื้นที่ต้นแบบเกษตรกรรมยั่งยืน

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

ขยายผลการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการผลิตข้าวคุณภาพ ให้กับพื้นที่อื่น ๆ

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้

๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

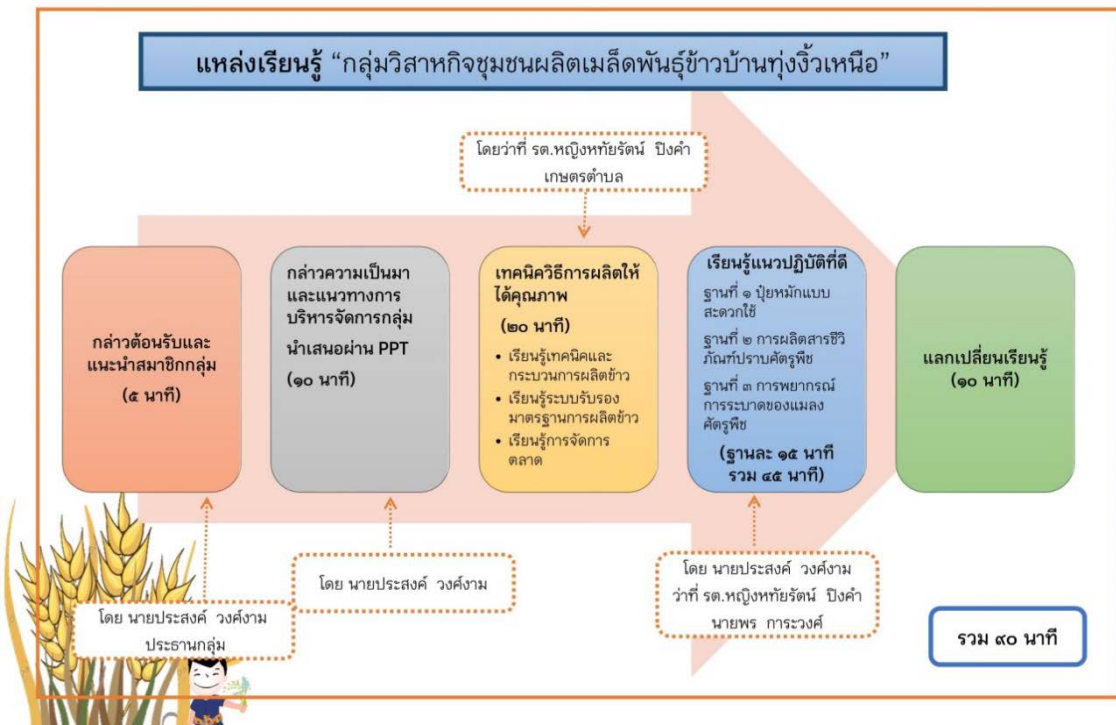
- (๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบกระบวนการทำงานของกลุ่ม
- (๒) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบเทคนิคและวิธีการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ได้คุณภาพ
- (๓) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบแนวทางการจัดการศัตรูพืช
- (๔) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานในพื้นที่และผู้มาเรียนรู้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

- (๑) นายก/รองนายก อปท. ที่รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจชุมชน/เกษตรกรรม
- (๒) สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านเศรษฐกิจชุมชน/เกษตรกรรม
- (๓) นักพัฒนาชุมชนของ อปท.
- (๔) นักวิชาการเกษตรของ อปท.
- (๕) ผู้นำ/แกนนำชุมชน ที่ทำเรื่องพัฒนาอาชีพของชุมชน
- (๖) ผู้นำ/แกนนำชุมชน ด้านเกษตรทางเลือกของชุมชน
- (๗) เกษตรตำบล
- (๘) คณะกรรมการ ศบกด.

๒.๓ กระบวนการเรียนรู้ (๔๐ นาที)

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

แผนภาพที่ ๒๓ แสดงกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวบ้านทุ่งจิวเหนือ

- ๑) เรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงาน โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ power pointและป้ายความรู้ต่าง ๆ
- ๒) เรียนรู้จากการลงมือทำจริงตามฐานการเรียนรู้
- ๓) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตอบข้อซักถามจากผู้เข้าร่วม

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- (๑) สื่อวีดิทัศน์
- (๒) power point
- (๓) ป้ายนิทรรศการความรู้และกิจกรรม
- (๔) เอกสารแผ่นพับ
- (๕) วัสดุประกอบการสาธิต เช่น วัสดุในการผลิตปุ๋ย และสารชีวภัณฑ์ต่าง ๆ

๒.๗ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

(๑) นายประสงค์ วงศ์งาม	ประธานกลุ่มวิสาหกิจผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว
(๒) ว่าที่ร้อยตรีหญิงหทัยรัตน์ ปิงคำ	เกษตรตำบล
(๓) นายพร กาละวงศ์	สมาชิก

แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๔
กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติเชียงของ(MOA)

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : ศูนย์เรียนรู้เกษตรธรรมชาติ หมู่ที่ ๑๓

ส่วนที่ ๑ เนื้อหาสาระแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิด/หลักการ

ในช่วงก่อนปี พ.ศ.๒๕๔๕ หรือในยุคที่พ่อค้าคนกลางคือกลไกสำคัญและมีบทบาทต่อการกำหนดวิถีการผลิตของเกษตรกร การทำนาในยุคนั้นเน้นการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตจำนวนมาก ๆ และเก็บเกี่ยวได้ทันตามช่วงเวลารับซื้อ มีการใช้สารเคมี และปุ๋ยเคมีทางการเกษตรจำนวนมาก เพื่อให้ข้าวโตเร็วและมีน้ำหนัก ปุ๋ยและเคมีภัณฑ์ต่าง ๆ ก็จำหน่ายโดยนายทุนที่ตั้งราคาขายค่อนข้างสูง เกษตรกรต้องกู้หนี้ยืมสินเพื่อลงทุนทำการเกษตรนำไปซื้อปุ๋ยเคมีเร่งผลผลิต ขณะที่ราคาผลผลิตต้องขึ้นอยู่กับกลไกตลาดและพ่อค้าคนกลางผลผลิตราคาต่ำ และส่วนหนึ่งเกิดจากผลผลิตไม่มีคุณภาพ เกิดจากการมีการปนเปื้อนของสารเคมีจำนวนมาก เนื่องจากมีการใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง เป็นเหตุทำให้ดินเสื่อมโทรม คุณภาพผลผลิตไม่สามารถจำหน่ายในราคาที่สูงได้ต้องจำหน่ายตามราคาพ่อค้าคนกลางกำหนด เกษตรกรเองก็ได้รับผลกระทบด้านสุขภาพจากการใช้สารเคมี สารพิษที่ตกค้างอยู่ในพืชผัก อากาศ ดิน และแหล่งน้ำ เป็นอันตรายต่อทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค เกิดปัญหาการเจ็บป่วยเนื่องจากบริโภคอาหารที่มีสารพิษตกค้าง การใช้เคมีนาน ๆ ทำให้ดินเสื่อมไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก จากกระแสการบริโภคอาหารปลอดภัย การทำการเกษตรแบบไร้สารพิษทำให้เกษตรกรในพื้นที่เริ่มมีการทำการเกษตรแบบอินทรีย์มากขึ้น เกษตรกรกลุ่มหนึ่งได้มีโอกาสศึกษาวิธีการทำการเกษตรตามหลักเกษตรธรรมชาติ (MOA) จึงได้นำมาปรับใช้ในพื้นที่ และได้รวมสมาชิกเพื่อก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติเชียงของ (MOA) ในปี พ.ศ.๒๕๖๐

โดยมีการนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นวิธีการที่ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อม และส่งเสริมให้เกิดวิถีการผลิตที่ไม่ทำลายทรัพยากรดิน สร้างระบบอาหารปลอดภัยให้ชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากมูลนิธิ MOA ไทย ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่ม จำนวน ๒๔ คน ผลิตพืชผักผลไม้ จัดส่งมูลนิธิ MOA ไทย กรุงเทพฯ และส่งเข้าครัวโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเชียงของ

๑.๒ เส้นทางพัฒนา

ปี พ.ศ.๒๕๖๐

แกนนำได้มีโอกาสไปอบรมหลักสูตรเกษตรธรรมชาติ และนำความรู้มาปฏิบัติในพื้นที่ของตนเอง รวบรวมสมาชิกเพื่อจัดตั้งกลุ่มเกษตรธรรมชาติในตำบล และมีการทำงานอย่างรูปธรรม มีการประชุมคณะกรรมการกลุ่มเพื่อพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปทราบ จนมีผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงานมากขึ้น มีการพัฒนาทักษะแก่สมาชิกกลุ่ม โดยจัดส่งเข้ารับการอบรมหลักสูตรเกษตรธรรมชาติ (MOA) ต่อยอดกิจกรรมโดยส่งเสริมให้สมาชิกเข้ารับการอบรมโภชนาการ และการปรุงอาหารปลอดภัย ร่วมออกร้านในงานต่างๆ ของชุมชนและอำเภอ เช่น มหกรรมของกินล้ำ อำเภอเชียงของ และได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนในชื่อ “วิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติเชียงของ (MOA)”

ปี พ.ศ.๒๕๖๑

ประชาสัมพันธ์งานของกลุ่มให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น มีกิจกรรมแห่งการให้และแบ่งปัน โดยทำผลผลิตเกษตรของสมาชิกรวบรวมอาหารออกโรงงานในงานและกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ขยายช่องทางการจำหน่ายเพื่อให้ผู้บริโภคเข้าถึงแหล่งอาหารปลอดภัย โดยจัดตั้งตลาดสีเขียวในโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเชียงของ และจำหน่ายทุกวันพฤหัสบดี ร่วมกับอำเภอเชียงของ โรงพยาบาล หน่วยงานในพื้นที่ เทศบาลตำบลสถานขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะระดับอำเภอ “งานปลูกดีกินดี ตามวิถีเกษตรธรรมชาติ” โดยจัดให้มีการลงนามความร่วมมือขับเคลื่อนเกษตรกรรมเพื่ออาหารสุขภาพ ขยายความร่วมมือสู่สถานศึกษาโดยเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้ โครงการเด็กกินผัก ร่วมกับโรงเรียนบ้านน้ำม้า สมาชิกกลุ่มได้รับเสนอรายชื่อเพื่อเข้ารับการประเมินเกษตรกรดีเด่น โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย ร่วมเป็นฐานกิจกรรมในโครงการ “ผู้ใหญ่น้ำพวยเขียว เรียนรู้

เกษตรสีเขียว” ส่งผลให้กลุ่มเป็นที่รู้จักและเชื่อมั่นของชุมชนมากขึ้น สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเป็นฐานการท่องเที่ยวหนึ่งตามโครงการ หมู่ OTOP นวัตกรรมบ้านน้ำมั่วใต้

พ.ศ.๒๕๖๒ - ปัจจุบัน

ขยายฐานการผลิตมากขึ้นโดยกำหนดเป้าหมายผลิอาหารและวัตถุดิบคุณภาพสู่ครัวโรงพยาบาล พัฒนานวัตกรรมเกษตรกรรมยั่งยืน และการดำเนินงานของกลุ่มฯ ได้ถูกกำหนดเป็นวิชาหลักในหลักสูตรการเรียนรู้ตำบลสถาน มีการเชื่อมโยงกลุ่มท่องเที่ยวและกลุ่มเกษตรกรรมอื่นในชุมชนในการเชื่อมโยงกิจกรรมสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ขยายความร่วมมือสู่ร้านอาหาร โดยทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับชมรมร้านอาหารในอำเภอเชียงของ โรงแรม รีสอร์ท และองค์กรเพื่อท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อร่วมมือกันส่งเสริมการบริโภคอาหารปลอดภัย สนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ

๑.๓ วิธีการดำเนินงาน

๑) เพิ่มเกษตรกรรายใหม่ โดยผู้ที่สนใจเข้ารับการอบรมหลักสูตรเกษตรธรรมชาติ โดยศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทย บริเวณชายแดน เชียงรายอนุเคราะห์วิทยากร เทศบาลตำบลสถานให้การสนับสนุนงบประมาณ

๒) เพิ่มสมาชิกกลุ่มและพัฒนาทักษะ โดยเกษตรกรต้องเป็นผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรเกษตรธรรมชาติ และปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม ร่วมอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ที่ทางกลุ่มสนับสนุน เช่น หลักสูตรการประกอบอาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น สมาชิกกลุ่มจะได้รับการรับรองพื้นที่เกษตรธรรมชาติ จากมูลนิธิ MOA ไทย ใน ๓ ระดับ ดังนี้

๒.๑) ผลผลิตทางการเกษตรที่ทำการเกษตรถึงธรรมชาติ

๒.๒) ผลผลิตทางการเกษตรที่ปลูกด้วยวิธีเกษตรธรรมชาติ ๖ เดือน ถึง ๓ ปี

๒.๓) ผลผลิตทางการเกษตรที่ปลูกด้วยวิธีเกษตรธรรมชาติต่อเนื่องอย่างน้อย ๓ ปี

๓) ขยายฐานผลผลิต โดยจัดตั้งตลาดสีเขียวเพื่อให้ชุมชนเข้าถึงแหล่งอาหารปลอดภัย ได้แก่ ตลาดสีเขียวในโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเชียงของทุกวันพฤหัสบดี จำหน่ายตลาดประชารัฐทุกวันศุกร์ และนำส่งผลผลิตเข้าครัวโรงพยาบาล

๔) ขับเคลื่อนและเผยแพร่แนวทางเกษตรธรรมชาติสู่ชุมชน โดยจัดพื้นที่แปลงเกษตรธรรมชาติเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่ผู้สนใจ และสมาชิกร่วมเป็นวิทยากรให้กับหน่วยงานราชการต่าง ๆ เป็นแหล่งเรียนรู้หลักระบบเกษตรกรรมของโครงการตำบลสุขภาวะ และร่วมออกร้านในงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน อำเภอ และจังหวัด

๕) ขับเคลื่อนงานท่องเที่ยวเชิงเกษตร สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านน้ำมั่ว สู่หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงสุขภาพวิถีสมุนไพร เชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยว เชียงราย-หลวงน้ำทา สปป.

๖) ผลักดันเกษตรธรรมชาติเป็นนโยบายสาธารณะ ขับเคลื่อนในระบบตำบลตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ๔ ฝ่าย เพื่อผลิตอาหารปลอดภัยสำหรับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก “ตำบลสถาน อาหารปลอดภัย” โดย เทศบาลตำบลสถาน ร่วมกับตัวแทนเกษตรกรผู้ผลิตพืชผักปลอดภัย นักโภชนาการ โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเชียงของ และผู้ประกอบการอาหารในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะร่วมในระดับอำเภอ โดยข้อตกลงร่วม (MOU) ๕ ภาคี “ปลูกดี กินดี วิถีเกษตรธรรมชาติ” โดย สสส. โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเชียงของ เทศบาลตำบลสถาน ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดน เชียงแสน และมูลนิธิ MOA ไทย

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

๑) กลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น ๓๓๙,๗๐๐ บาทต่อปี

๒) เกิดการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะร่วมในระดับอำเภอ โดยข้อตกลงร่วม (MOU) ๕ ภาคี “ปลูกดี กินดี วิถีเกษตรธรรมชาติ”

๓) ขับเคลื่อนในระบบตำบลตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ๔ ฝ่าย เพื่อผลิตอาหารปลอดภัยสำหรับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก “ตำบลสถาน อาหารปลอดภัย”

๔) เกิดเครือข่ายเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมธรรมชาติที่ได้รับการรับรองพื้นที่ จำนวน ๒๔ คน

- ๕) เกิดตลาดสีเขียวเพิ่มขึ้น จำนวน ๓ แห่ง
- ๖) เกิดองค์ความรู้ด้านเกษตรกรรมยั่งยืนและแปลงตัวอย่างเกษตรธรรมชาติที่ผ่านการรับรองพื้นที่มาตรฐาน MOA จำนวน ๑๒ แห่ง
- ๗) มีผู้ศึกษาเรียนรู้การทำการเกษตรธรรมชาติในพื้นที่ จำนวน ๒๔๖ คน
- ๘) ลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพแก่เกษตรกร และผู้บริโภค
- ๙) ทรัพยากรดิน และสิ่งแวดล้อมได้รับการปกป้องและฟื้นฟูโดยธรรมชาติ
- ๑๐) ประชาชนในพื้นที่มีพืชผักปลอดภัยไว้บริโภคจากแหล่งที่เชื่อถือได้
- ๑๑) ประชาชนสามารถลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ เนื่องจากการทำการเกษตรธรรมชาติลงทุนน้อย
- ๑๒) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สร้างงาน สร้างรายได้แก่ชุมชน

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

- ๑) การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติเชิงของ (MOA) จะเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดแนวทาง กระบวนการ และประสบการณ์การจัดการกลุ่มและการพัฒนาผลผลิต แก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ๒) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- ๓) เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น
- ๔) พัฒนาและขยายผลเป็นพื้นที่ต้นแบบเกษตรกรรมยั่งยืน

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

- ๑) ขยายผลการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรตามหลักเกษตรธรรมชาติ ให้กับพื้นที่อื่น ๆ
- ๒) ขยายความร่วมมือสนับสนุนการพัฒนานโยบายสาธารณะเกษตรกรรมยั่งยืนในระดับอำเภอและจังหวัด
- ๓) เชื่อมโยงงานและกิจกรรมกับกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อผลักดันการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้

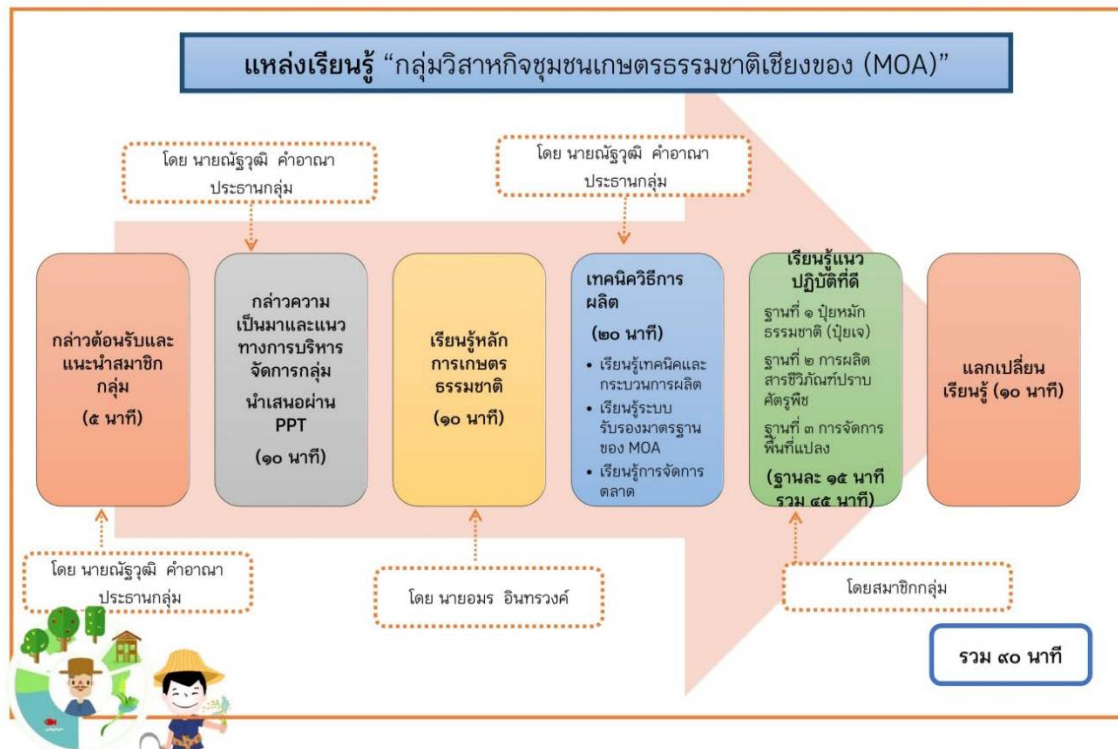
๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

- (๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบกระบวนการทำงานของกลุ่ม
- (๒) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบเทคนิคและวิธีการ หลักการทำการเกษตรแบบธรรมชาติ
- (๓) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานในพื้นที่และผู้มาเรียนรู้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

- (๑) นายก/รองนายก อปท. ที่รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจชุมชน/เกษตรกรรม
- (๒) สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านเศรษฐกิจชุมชน/เกษตรกรรม
- (๓) นักพัฒนาชุมชนของ อปท.
- (๔) นักวิชาการเกษตรของ อปท.
- (๕) ผู้นำ/แกนนำชุมชน ที่ทำเรื่องพัฒนาอาชีพของชุมชน
- (๖) ผู้นำ/แกนนำชุมชน ด้านเกษตรทางเลือกของชุมชน
- (๗) เกษตรตำบล
- (๘) คณะกรรมการ ศบคต.

๒.๓ กระบวนการเรียนรู้ (๙๐ นาที)

แผนภาพที่ ๒๔ แสดงกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติเชียงใหม่ของ (MOA)

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

- ๑) เรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงาน โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ power point และป้ายความรู้ต่าง ๆ
- ๒) เรียนรู้จากการลงมือทำจริงตามฐานการเรียนรู้
- ๓) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตอบข้อซักถามจากผู้เข้าร่วม

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- ๑) สื่อวีดิทัศน์
- ๒) power point
- ๓) ป้ายนิเทศการความรู้และกิจกรรม
- ๔) เอกสารแผ่นพับ
- ๕) วัสดุประกอบการสาธิต เช่น วัสดุในการผลิตปุ๋ย และสารชีวภัณฑ์ต่าง ๆ

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

- (๑) นายณัฐวุฒิ คำอาณา ประธานกลุ่มวิสาหกิจเกษตรธรรมชาติฯ
- (๒) นายอมร อินทรวงค์ สมาชิกกลุ่ม

แหล่งเรียนรู้ที่ ๒๐
กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์อำเภอเชียงของ

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : บ้านอ้นสวนเกษตรผสมผสาน หมู่ที่ ๖

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิดและความเป็นมา

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์อำเภอเชียงของเกิดจากการรวมตัวของเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่จบการศึกษาด้านเกษตร หลังจากจบการศึกษาได้มาใช้ชีวิตที่บ้านเกิด โดยการทำเกษตรแบบอินทรีย์ ใช้วิชาความรู้มาพัฒนาการทำเกษตรแนวใหม่ เพื่อเพิ่มคุณภาพผลผลิต และผลิตพืชผลทางการเกษตรที่ปลอดภัย โดยมีนางสาวรัชนิกร ศรีสุข ประธานกลุ่มฯ ปัจจุบันเป็นผู้ช่วยผู้จัดการโครงการแปลงนาแปลงใหญ่ตำบลสถาน ที่ปรึกษากลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่บ้านทุ่งจิว และยังเป็นเจ้าของ “บ้านอ้นสวนเกษตรผสมผสาน” ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบของตำบล สมาชิกอีกหลายคนในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์อำเภอเชียงของ ล้วนมีทักษะและความชำนาญด้านเกษตร และมีประสบการณ์ดำเนินงานชัดเจน สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ เช่น การเลี้ยงไก่ไข่อารมณ์ดีจากเลาจนไก่พรวนา สวนบ่มใช้วิถีพอเพียง (Bomkho Home and Farm) ไร่วิเศษเกษตรผสมผสาน เป็นต้น โดยมีการเชื่อมโยงกิจกรรมร่วมกับวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนโฮมสเตย์หน้าด่านบ้านทุ่งจิว รับผิดชอบการดำเนินงานที่สร้างศักยภาพการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การปลูกข้าวต้นเดียวเพื่อลดต้นทุนการผลิต โดยกลุ่มฯ มีแปลงนาสาธิตเพื่อการเรียนรู้

๑.๒ เส้นทางพัฒนา

พ.ศ. ๒๕๖๐ ก่อตั้งกลุ่ม ทำกิจกรรมส่งเสริมการปลูกและขยายพื้นที่ทำการเกษตรแบบอินทรีย์ มีสมาชิก ๗ คน

พ.ศ. ๒๕๖๑ เพิ่มสมาชิก มีการวางแผนการผลิตการตลาด รวมถึงการเพิ่มความรู้ใหม่ๆ ให้กับสมาชิก

พ.ศ. ๒๕๖๒ มีการแปรรูปผลผลิต ขยายตลาด รวมถึงการแบ่งปันองค์ความรู้กับบุคคลภายนอกที่สนใจ นำผลผลิตไปจำหน่าย ณ ตลาดประชารัฐ และร่วมเป็นเครือข่ายเกษตรกรรมเพื่ออาหารปลอดภัยของอำเภอ

พ.ศ. ๒๕๖๓ ต่อยอดกระบวนการผลิต การวางแผน การแปรรูป ปัจจุบันมีสมาชิก ๙ คน

๑.๓ วิธีดำเนินการ

- (๑) รวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อปลูกพืชผักแบบอินทรีย์จำหน่ายในชุมชน
- (๒) ร่วมเป็นเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนในระดับตำบล อำเภอ
- (๓) สมาชิกร่วมกันนำผลผลิตไปจำหน่ายที่ตลาดประชารัฐ หน้าว่าการอำเภอเชียงของ
- (๔) จัดกิจกรรมออกบูธจำหน่ายสินค้า และถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการในงาน กิจกรรมต่างๆ ของ

ชุมชน

- (๕) เป็นศูนย์เรียนรู้ถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรแก่หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ
- (๖) ส่งเสริมให้สมาชิกเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

(๑) กลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยปีแรก ๗๐,๐๐๐-๘๐,๐๐๐ บาท ปีที่สองเริ่มมีการวางแผนปลูก มีการขยายตลาด รายได้เพิ่มขึ้นเป็น ๒๐๐,๐๐๐ บาท ปีที่สามมีตลาด มีการวางแผนการผลิต การแปรรูป รวมถึงสมาชิกเพิ่มขึ้น รายได้เพิ่มขึ้นเป็น ๕๐๐,๐๐๐ บาท

(๒) เกิดนวัตกรรมด้านการปลูกข้าวโดยใช้วิธีการปลูกข้าวกล้าต้นเดียว เพื่อลดต้นทุนการผลิต

(๓) สมาชิกและชุมชนมีช่องทางการจำหน่ายพืชผักอินทรีย์

(๔) เป็นแหล่งความรู้ด้านเกษตรเพื่อเผยแพร่แก่ชุมชน โดย เกษตรกรในชุมชน

(๕) สนับสนุนการสร้างระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่ทำให้ชุมชนตื่นตัวกับการบริโภคอาหารปลอดภัยมากขึ้น

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

(๑) การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์อำเภอเชียงของ จะเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดแนวทาง กระบวนการ และประสบการณ์การจัดการกลุ่มและการพัฒนาผลผลิต แก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๒) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

(๓) เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น

(๔) พัฒนาและขยายผลเป็นพื้นที่ต้นแบบเกษตรกรรมยั่งยืน

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

(๑) ขยายผลการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรแบบอินทรีย์

(๒) ขยายความร่วมมือสนับสนุนการพัฒนา นโยบายสาธารณะเกษตรกรรมยั่งยืนในระดับอำเภอ และจังหวัด

(๓) เชื่อมโยงงานและกิจกรรมกับกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อผลักดันการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ส่วนที่ ๒ การจัดการเรียนรู้

๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

(๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบกระบวนการทำงานของกลุ่ม

(๒) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบเทคนิคและวิธีการ หลักการทำการเกษตรแบบอินทรีย์

(๓) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานของพื้นที่และผู้มาเรียนรู้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสร้างการเรียนรู้

(๑) นายก/รองนายก อปท. ที่รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจชุมชน/เกษตรกรรม

(๒) สมาชิกสภาว ที่เป็นแกนนำด้านเศรษฐกิจชุมชน/เกษตรกรรม

(๓) นักพัฒนาชุมชนของ อปท.

(๔) นักวิชาการเกษตรของ อปท.

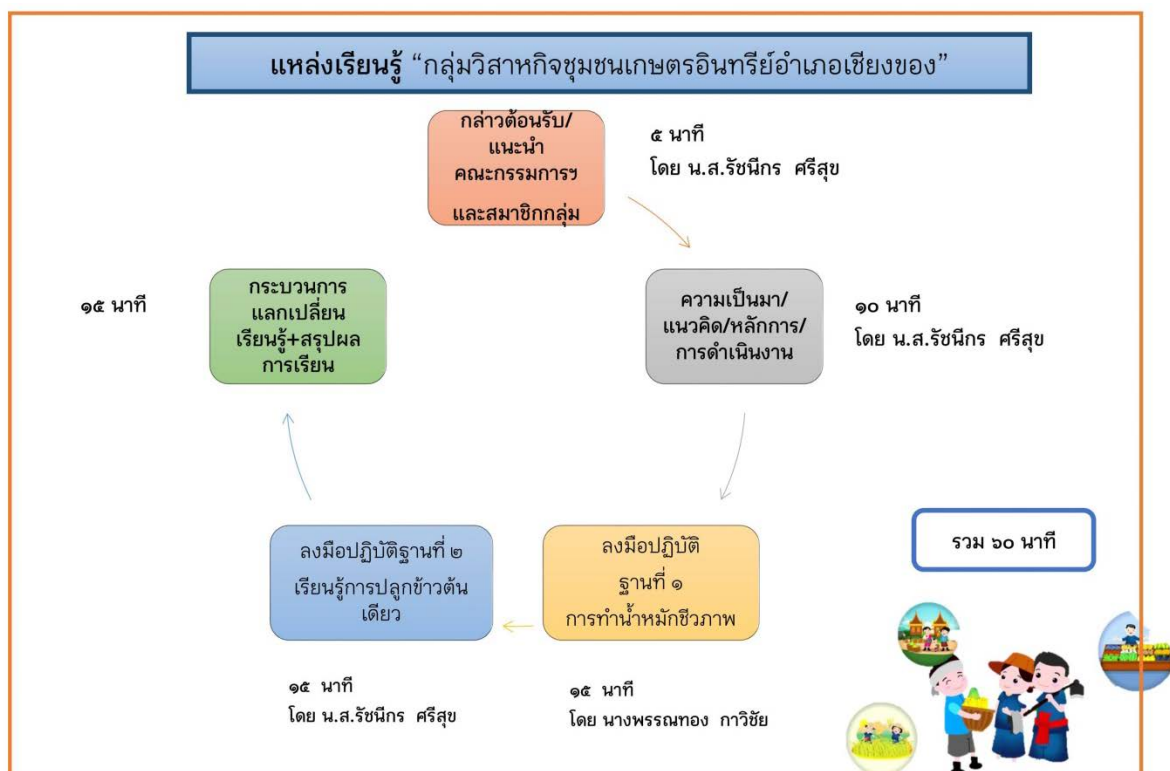
(๕) ผู้นำ/แกนนำชุมชน ที่ทำเรื่องพัฒนาอาชีพของชุมชน

(๖) ผู้นำ/แกนนำชุมชน ด้านเกษตรทางเลือกของชุมชน

(๗) เกษตรตำบล

(๘) คณะกรรมการ ศบกต.

๒.๓ กระบวนการเรียนรู้

แผนภาพที่ ๒๕ แสดงกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์อำเภอเชียงของ

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

- (๑) เรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงาน โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ เพาเวอร์พอยท์และป้ายความรู้ต่างๆ
- (๒) เรียนรู้จากการลงมือทำจริงตามฐานการเรียนรู้
- (๓) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตอบข้อซักถามจากผู้เข้าร่วม

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- (๑) สื่อวีดิทัศน์
- (๒) เพาเวอร์พอยท์
- (๓) ป้ายนิทรรศการความรู้และกิจกรรม
- (๔) เอกสารแผ่นพับ
- (๕) วัสดุประกอบการสาธิต เช่น วัสดุในการผลิตปุ๋ย และสารชีวภัณฑ์ต่างๆ

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

(๑) นางสาวรัชนิกร ศรีสุข	ประธานกลุ่มวิสาหกิจเกษตรอินทรีย์
(๒) นายกรณ์ คำภีระ	สมาชิกกลุ่ม

แหล่งเรียนรู้ที่ ๒๑ ไร่ภูไทล้านนา ท่ามะ เกษตร

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : ไร่ภูไทล้านนา หมู่ที่ ๘

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิดและความเป็นมา

ตำบลสถานมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว หลังจากมีการเปิดการค้าชายแดน มีสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๔ ประชาชนเริ่มเปลี่ยนการประกอบอาชีพจากภาคเกษตรกรรม เป็นภาคธุรกิจและบริการเพิ่มมากขึ้น สภาพทางสังคมเปลี่ยนจากสังคมชนบท เป็นสังคมชนบทกึ่งเมือง แต่ด้วยพื้นที่ของตำบลสถานที่เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการทำการเกษตร อาชีพเกษตรจึงยังคงเป็นอาชีพหลักของประชากรในพื้นที่ แต่ในยุคภายหลังของการเปลี่ยนแปลง เกษตรกรได้เปลี่ยนวิถีการผลิตจากวิถีเกษตรดั้งเดิม เป็นเกษตรแนวใหม่เพิ่มมากขึ้น เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรธรรมชาติ และทำการเกษตรรูปแบบแปลงใหญ่ โดยใช้เทคโนโลยีช่วยเพิ่มผลผลิต

ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง พื้นที่ตำบลสถานทั้งหมดถูกกำหนดเป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ คนรุ่นใหม่กลับมามีงานในพื้นที่บ้านเกิดมากขึ้น ไร่ภูไทล้านนาเกิดขึ้นจากการพยายามแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนเพื่อให้อยู่รอดในสังคมที่กำลังเปลี่ยนผ่าน โดยเกษตรกรสองสามีภรรยาที่ผันตัวเองจากครูโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนนทบุรี กลับมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ที่บ้านเกิด ด้วยความคิดถึงลูกสาวที่ฝากพ่อกับแม่เลี้ยงที่เชียงราย จึงได้ตัดสินใจกลับบ้าน และเริ่มต้นชีวิตเกษตรกรด้วยทุนจำนวนน้อย เพื่อที่จะได้อยู่ใกล้ชิดลูกสาว โดยตั้งชื่อสวนว่า ไร่ภูไทล้านนา ซึ่งมาจาก ภูไท หมายถึง แม่ที่เป็นคนภูไท จังหวัดนครพนม และ ล้านนา หมายถึง พ่อ ซึ่งเป็นคนล้านนา จังหวัดเชียงราย การทำการเกษตรในระยะแรกไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จนได้มีโอกาส เข้ารับการอบรมเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ โคก หนอง นา โมเดล จึงเกิดแรงบันดาลใจในการทำเกษตรตามหลักศาสตร์พระราชา พัฒนาสวนเกษตรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และเปิดเป็นศูนย์เรียนรู้ให้ประชาชนที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ และเป็นวิทยากรให้ความรู้ด้านเกษตรแก่หน่วยงานต่างๆ โดยการถ่ายทอดหลักการทำการเกษตรจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ และหลักแนวคิดการใช้ชีวิตแบบพอเพียง เกิดเป็นนวัตกรรมบุคคล “การแปรรูปวิถีชีวิตสู่วิถีชีวิต แบบเศษตะกอน” พัฒนาความรู้ตลอดเวลา ร่วมอบรมเป็นทายาทเกษตรกร โครงการ Young Smart Farmer และได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจเกษตรธรรมชาติเชียงของ (MOA) เป็นนักเรียนโรงเรียนชาวนา รุ่นที่ ๗ และได้ฝึกฝนศิลปะต่อกลาย ปัจจุบันสวนใช้ชื่อว่า ไร่ภูไทล้านนา ท่ามะเกษตร ที่ผสมผสานการทำการเกษตรแบบธรรมชาติ ศิลปะและดนตรี ขยายผลเป็นแหล่งเรียนรู้ เชื่อมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

๑.๒ วิธีดำเนินการ

- (๑) จัดการแปลงเกษตรตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่
- (๒) ทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ลดใช้สารเคมี
- (๓) ร่วมเป็นเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนในระดับตำบล อำเภอ
- (๔) นำผลผลิตไปจำหน่ายที่ตลาดประชารัฐ หน้าที่ว่าการอำเภอเชียงของ โรงพยาบาลมเด็จพระพุทธราชเชียงของ เซ็นทรัลเชียงราย และงานจัดแสดงสินค้าเกษตรในโอกาสต่างๆ
- (๕) ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการในงาน กิจกรรมต่างๆของชุมชน

๑.๓ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

- (๑) เกษตรกรสามารถลดรายจ่ายในครัวเรือนลง ๒๐,๐๐๐ บาท ต่อเดือน เพิ่มรายได้ ๒,๐๐๐ บาท ต่อเดือน
- (๒) เกิดการจัดการสวนเกษตรในรูปแบบที่ผสมผสานการเกษตร ศิลปะและดนตรี
- (๓) สมาชิกและชุมชนมีช่องทางการจำหน่ายพืชผักอินทรีย์
- (๔) เป็นแหล่งความรู้ด้านเกษตรเพื่อเผยแพร่แก่ชุมชน

- (จ) สนับสนุนการสร้างระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่ทำให้ชุมชนตื่นตัวกับการบริโภคอาหารปลอดภัยมากขึ้น

๑.๔ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

- (๑) เป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดแนวทาง กระบวนการ และประสบการณ์การจัดการตนเองของ
ทุนทางสังคม แก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- (๒) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- (๓) เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น
- (๔) พัฒนาและขยายผลเป็นพื้นที่ต้นแบบเกษตรกรรมยั่งยืน

๑.๕ การขยายผลการดำเนินการ

- (๑) ขยายผลการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรที่เชื่อมโยงการ
ท้องถิ่น
- (๒) ขยายความร่วมมือสนับสนุนการพัฒนานโยบายสาธารณะเกษตรกรรมยั่งยืนในระดับอำเภอ
และจังหวัด
- (๓) เชื่อมโยงงานและกิจกรรมกับกลุ่มท้องถิ่นในชุมชนเพื่อผลักดันการท้องถิ่นเชิงเกษตร

ส่วนที่ ๒ การจัดการเรียนรู้

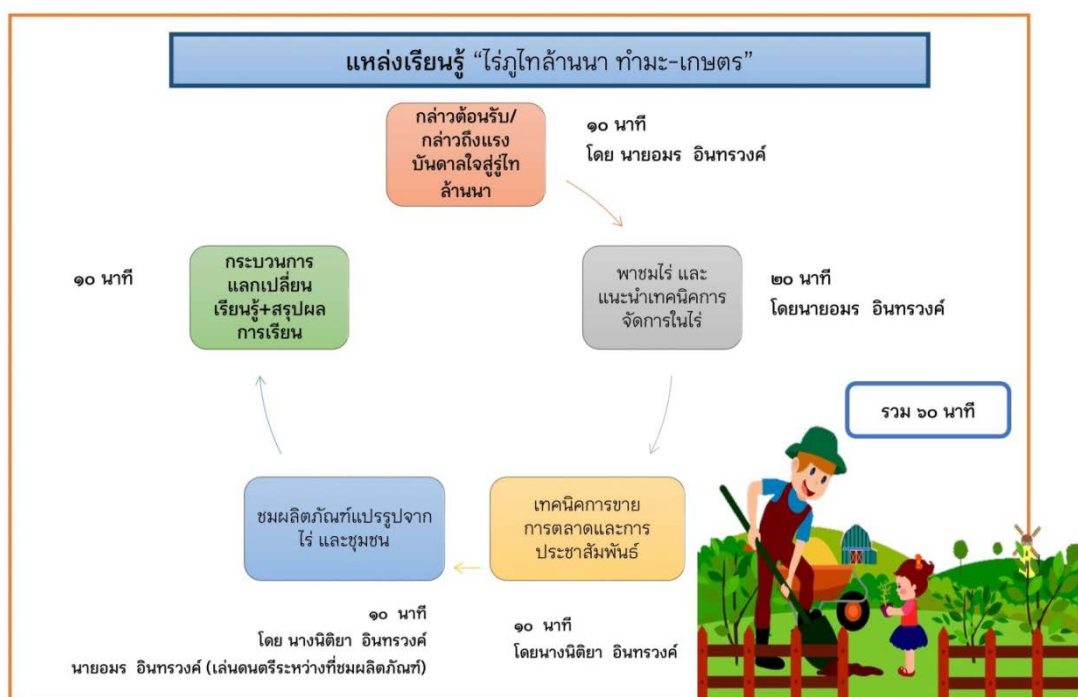
๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

- (๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบเทคนิคและวิธีการ หลักการทำการเกษตรแบบอินทรีย์
- (๓) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานของพื้นที่และผู้มาเรียนรู้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายของการเรียนรู้

- (๑) นายก/รองนายก อบท. ที่รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจชุมชน/เกษตรกรรม
- (๒) สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านเศรษฐกิจชุมชน/เกษตรกรรม
- (๓) นักพัฒนาชุมชนของ อบท.
- (๔) นักวิชาการเกษตรของ อบท.
- (๕) ผู้นำ/แกนนำชุมชน ที่ทำเรื่องพัฒนาอาชีพของชุมชน
- (๖) ผู้นำ/แกนนำชุมชน ด้านเกษตรทางเลือกของชุมชน
- (๗) เกษตรตำบล
- (๘) คณะกรรมการ ศบกด.

๒.๓ กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

แผนภาพที่ ๒๖ แสดงกระบวนการเรียนรู้ ไร่ภูไทล้านนา ทำมะ เกษตร

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

- (๑) เรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงาน โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ เพาเวอร์พอยท์ และป้ายความรู้ต่างๆ
- (๒) เรียนรู้จากพื้นที่ตามฐานการเรียนรู้
- (๓) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตอบข้อซักถามจากผู้เข้าร่วม

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- (๑) สื่อวีดิทัศน์
- (๒) เพาเวอร์พอยท์
- (๓) ป้ายนิทรรศการความรู้และกิจกรรม
- (๔) เอกสารแผ่นพับ
- (๕) ผลิตภัณฑ์แปรรูป

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

- (๑) นายอมร อินทรวงศ์ เจ้าของแหล่งเรียนรู้
- (๒) นางนิตยา อินทรวงศ์ เจ้าของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ที่ ๒๒ สวนยายไพหลานหลาย

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : สวนยายไพหลานหลาย หมู่ที่ ๕

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิดและความเป็นมา

ในอดีต นายพรชัย แพงพงา และครอบครัว แพงพงา ได้มีการเริ่มต้นทำกิจกรรมการเกษตรโดยการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ได้แก่ ข้าวโพด แต่ปลูกมาได้ไม่นานก็ได้เปลี่ยนหันมาปลูกส้มเขียวหวานตามกระแสนิยมในสมัยนั้น เพราะก่อนนั้นส้มเขียวหวานราคาสูง มีตลาดรองรับที่แน่นอน และส้มเขียวหวานยังเป็นที่นิยมของผู้บริโภคอย่างกว้างขวาง หลังจากปลูกส้มเขียวหวาน มาได้ ๕ ปี นางจินตนา แพงพงา (ภรรยา) ได้สังเกตและวิเคราะห์ว่า การทำสวนส้มนั้น มีผลเสีย อย่างมากมาย จากการใช้สารเคมีทุกรูปแบบ ทั้งพ่น ทั้งฉีดเข้าในลำต้นและยังให้สารเคมีผ่านสายยางโดยการฉีดขูดให้น้ำเกลือ ทั้งหมดนี้เป็นการทำลายสุขภาพของมนุษย์ทั้งสิ้น และเวลาฉีดพ่นสารเคมีทุกครั้งก็ยิ่งเห็นว่าเป็นอันตรายต่อสุขภาพของคนในครอบครัว (สังเกตได้จาก ที่ทุกครั้งทีกลับมาจากการพ่นสารเคมีในสวนส้ม จะรู้สึกว่าร่างกายอ่อนเพลีย รับประทานอาหารได้น้อย) มีผลต่อครอบครัวข้าง เกษตรกรแปลงข้างเคียง และที่สำคัญ ยังเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมอย่างที่สุด คือ แมลงที่เป็นประโยชน์หายไป (สังเกตจาก แมลงปอบ้าน ที่เคยบินวนเวียนหาจิบแมลง คัดรู้พืชหายไป แมงมุม ที่เคยชักใย บนต้นหญ้าหรือบนต้นไม้หายไป) ดินเสื่อมสภาพลงทุกปี ปลูกพืชอย่างอื่นไม่ได้ผล และที่สำคัญคือ คนในครอบครัวมีสารพิษตกค้างในเลือดในปริมาณสูง

เมื่อเห็นข้อเสียของการปลูกพืช โดยการใช้สารเคมีมากเกินไปจนความจำเป็น ทำให้ต้นทุนสูงขึ้นตามตัว แต่ราคาผลผลิตลดลงเรื่อยๆ จึงคิดชักชวนกันลองปลูกพืชโดยไม่ใช้สารเคมี และเลือกพืชที่ปลูกได้ตามฤดูกาลและอายุสั้น เพื่อสร้างรายได้ระหว่างรอผลผลิตจากพืชเชิงเดี่ยวซึ่งให้ผลผลิตปีละ ๑ ครั้ง จึงเริ่มเปลี่ยนพฤติกรรมปลูกพืช ในปี ๒๕๕๒ เป็นต้นมา โดยการค่อยๆ ปรับเปลี่ยนพื้นที่ ที่ละ ๑ งาน และค่อยๆ ล้มต้นส้มออกเรื่อยๆ จนหมด และค่อยๆ สลับพื้นที่การปลูกผักไปเรื่อยๆ จนเต็มพื้นที่ ๔ ไร่ ๑๖ ตารางวา

ตั้งแต่ ปี ๒๕๕๓ จนถึงปัจจุบัน ครอบครัวแพงพงา ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ และได้นำหลักการทรงงานของพระองค์ท่านมาประยุกต์ใช้กับวิชาการด้านการเกษตรที่ได้รับจากการถ่ายทอดจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลและองค์ความรู้ที่ได้มาจากแหล่งอื่น เช่น YOUTUBE หรือ APPLICATION ที่เกี่ยวกับการเกษตร และ FACEBOOK ของนักวิชาการเกษตรแขนงต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของครอบครัว สภาพพื้นที่และต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เข้ามาใช้แทนการปลูกพืชแบบเดิมทั้งหมด มีการประดิษฐ์ ประยุกต์เทคโนโลยีใหม่ ผสมผสานกับเทคโนโลยีแบบเดิม (ภูมิปัญญา) จากของที่ไม่ใช้แล้ว มาใช้ในการทำการเกษตรของตนเอง เช่น การปรับแต่งเครื่องจักรกลการเกษตร (รถไถ) ใช้เอง และการใช้ภูมิปัญญาจากการทำการเกษตรแบบการสังเกต คือ ก่อนจะปลูกพืชแต่ละชนิดในแต่ละฤดู ต้องสังเกต ดินและท้องฟ้าก่อนเป็นอันดับแรก และใช้วิธีการคำนวณและวิเคราะห์แบบภูมิปัญญาพื้นบ้านซึ่งการทำแบบนี้สามารถวิเคราะห์วันที่ปลูกกับวันที่เก็บเกี่ยวได้อย่างแม่นยำ เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรเดิม เป็นพื้นที่ที่เคยใช้สารเคมีอย่างหนักมาก่อน เมื่อเริ่มปรับเปลี่ยนจึงหยุดการใช้สารเคมีทุกอย่าง อย่างสิ้นเชิง เพื่อแก้ปัญหาเรื่องสารเคมีตกค้างในดินและหันมาปรับปรุงบำรุงดิน ในรูปแบบเกษตรธรรมชาติ เลือกปลูกพืชที่สามารถเป็นได้ทั้งแนวกันชนและสร้างรายได้ เช่น ไม้ตง ที่เลือกปลูกไม้ตง เพราะไม้ตงสามารถนำลำต้นเก่ามาทำค้ำพืชผักที่ต้องใช้ค้ำ เช่น บวบเหลี่ยม แตงกวาสามารถลดต้นทุนในการซื้อวัสดุทำค้ำได้อีก และยังสามารถขายลำต้น และหน่อไม้ตง สร้างรายได้เพิ่มให้แก่ครอบครัวได้อีกทาง อีกทั้ง ได้นำวิชาการด้านการเกษตรแขนงต่างๆมาปรับใช้ คือ

๑. ใช้วิธีการปรับปรุงบำรุงดิน โดยการปลูกพืชคลุมดิน ทำการเกษตรแบบไม่เปลี่ยนดิน เพื่อให้ดินได้เก็บความชื้นไปเลี้ยงพืชและที่สำคัญคือ ความชื้นที่มีอยู่ในดินยังหล่อเลี้ยงสัตว์และจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ในดิน เป็นวิธีการปรับปรุงบำรุงดินที่ไม่ต้องใช้ต้นทุนอะไรเลย

๒. ใช้สารชีวภัณฑ์ในการควบคุมโรคและแมลง เช่น ใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา ฉีดพ่นเพื่อควบคุมโรคพืช ใช้เชื้อราขาวบิวเวอร์เรีย ฉีดพ่น เพื่อควบคุมแมลงศัตรูพืช และใช้เชื้อราเมธาไรเซียม ฉีดพ่น เพื่อปกป้องพืช จากแมลงศัตรูพืช ทั้งนี้ สารชีวภัณฑ์เหล่านี้ ทำให้ใช้เองสามารถลดต้นทุนได้อย่างเห็นได้ชัดและเหมาะสมแก่การใช้กับการ

ปลูกพืชแบบอินทรีย์ ข้อควรระวัง ในการผลิตหรือ ขยายเชื้อรา คือ ต้องระวังการปนเปื้อนจากเชื้อราอื่น เพราะเชื้อราอื่นอาจเป็นเชื้อราตัวร้ายที่จะทำให้เกิดการตกค้างในพืชได้

๓. ใช้พืชปกป้องพืชด้วยกันเอง คือ ปลูกพืชที่มีคุณสมบัติที่สามารถไล่แมลง และสร้างรายได้ไปพร้อมๆกัน เช่น ดอกดาวเรือง เนื่องจากกลิ่นที่ฉุน ของดอกดาวเรือง จึงสามารถปลูกดาวเรืองเป็นเกราะป้องกันแมลงสำหรับต้นไม้อื่นๆ ได้ หรือนำดอกดาวเรืองมาทำน้ำหมักสำหรับไล่แมลง หรือกำจัดไล่เดือนฝอยในดินได้อีกด้วย ปลูกกะเพรา โหระพา แมงลัก เพื่อไล่แมลงวันทอง

หลังจาก ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นต้นมา เศรษฐกิจรายได้ของครอบครัวดีขึ้น มีรายได้เข้าในครอบครัวทุกวัน และมีเครือข่ายในการทำเกษตรแบบธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น และยังได้รับการอุปถัมภ์จากมูลนิธิ MOA ไทย ในเรื่องการผลิต แผนการผลิต และเรื่องด้านการตลาดของผักธรรมชาติ สร้างตลาดการรองรับผลผลิตที่เป็นผักธรรมชาติ เพื่อส่งขายต่อไปยังกลุ่มผู้บริโภคต่อไป

ปัจจุบัน นางจินตนา แพงพงา ได้มีแนวคิดในการเก็บเมล็ดพันธุ์ที่หายากและผลผลิตที่ไม่มีคุณภาพเพื่อคัดสรรให้ได้เมล็ดที่มีประสิทธิภาพเนื่องจาก เมล็ดพันธุ์แท้หรือพันธุ์พื้นเมือง เริ่มหายไปจากโลกเราอย่างรวดเร็ว การหายไปของพันธุ์ต่างๆ เป็นดัชนีชี้วัดความมั่นคงในชีวิตของคนเรา ปัจจุบันนางจินตนา แพงพงา ได้ใช้ประสบการณ์เรียนรู้วิธีการจัดการเมล็ดพันธุ์ด้วยตนเองจนสามารถขยายพันธุ์พืชได้พันธุ์แท้สามารถปลอดโรคเมล็ดพันธุ์ที่ขายตามท้องตลาดซึ่งถูกตัดต่อพันธุกรรมมาแล้วให้สามารถเป็นพันธุ์ขยายได้ ๑๒ ชนิด ได้แก่ สลัด, น้ำเต้า, บวบหอม, บวบเหลี่ยม, ถั่วลันเตา, ถั่วแก้ว, ถั่วฝักยาวสีแดง, กระเจี๊ยบ, ฟักทอง, ฟักเขียว, ถั่วแดง, มะเขือเทศ เป็นต้น

๑.๒ เส้นทางพัฒนา

ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ เริ่มปลูกผักสวนครัวตามฤดูกาล โดยไม่ใช้สารเคมี

ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้มีโอกาสไปอบรมหลักสูตรเกษตรธรรมชาติได้เข้าร่วมอบรมศูนย์เชียงใหม่ร่วมกับแกนนำสมาชิกของ MOA และได้คิดค้นวิธีการปลอดเคมีเมล็ดพันธุ์

ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ เทศบาลตำบลสถานได้สนับสนุนโดยการจัดเวทีอบรมให้กับแกนนำกลุ่มเกษตร

ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ส่งเสริมการขายโดยให้คนในชุมชนได้กินผักปลอดสารมีการขยายการจำหน่ายเพื่อให้ผู้บริโภคเข้าถึงแหล่งอาหารปลอดภัย โดยส่งเสริมให้มีการขายในโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเชียงใหม่ของ ทุกวันจันทร์, วันพฤหัสบดี ตลาดนัดชุมชนวันเสาร์หน้าโรงเรียนชุมชนสถานราษฎร์เจริญวิทย์ ตลาดนัดวันศุกร์

๑.๓ วิธีดำเนินการ

สวนยายไพหลานหลาย มีการดำเนินงานเพื่อการผลิตอาหารปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตมากกว่าการผลิตเพื่อส่งออก มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมระบบการผลิต การบริโภค และการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมีความสมดุล อาหารที่ผลิตได้เป็นอาหารที่มีคุณภาพปลอดภัยจากสารพิษตกค้าง และเปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวสามารถทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน ทำให้ระบบเกษตรกรรมนี้ดำเนินต่อไปได้นานที่สุด โดยไม่ผลกระทบด้านลบต่อระบบนิเวศวิทยา และไม่เกิดปัญหาทั้งด้านสุขภาพ สังคม และเศรษฐกิจ ตลอดจนเน้นการใช้เทคนิคที่เป็นหรือปรับให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการธรรมชาติ

๑.๔ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

(๑) เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ๒๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี ต้นทุนในการผลิตลดลง

(๒) สุขภาพของผู้ปลูกดีขึ้น ไม่มีอาการอ่อนเพลีย ภูมิแพ้ดีขึ้น อาการปวดเข้าหาขยายขาด ร่างกายไม่ล้มล้มเสียทีเดียว

(๓) เป็นแหล่งความรู้ด้านเกษตรเพื่อเผยแพร่แก่ชุมชน

(๔) สนับสนุนการสร้างระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่ทำให้ชุมชนตื่นตัวกับการบริโภคอาหารปลอดภัยมากขึ้น

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

(๑) เป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดแนวทาง กระบวนการ และประสบการณ์การจัดการตนเองของทุนทางสังคม แก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๒) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

- (๓) เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น
- (๔) พัฒนาและขยายผลเป็นพื้นที่ต้นแบบเกษตรกรรมยั่งยืน

๑.๖ การขยายผลการดำเนินการ

- (๑) ขยายผลการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรที่เชื่อมโยงการ
ท่องเที่ยว
- (๒) ขยายความร่วมมือสนับสนุนการพัฒนานโยบายสาธารณะเกษตรกรรมยั่งยืนในระดับอำเภอ
และจังหวัด
- (๓) เชื่อมโยงงานและกิจกรรมกับกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อผลักดันการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ส่วนที่ ๒ การจัดการเรียนรู้

๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

- (๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบเทคนิคและวิธีการ หลักการทำการเกษตรแบบธรรมชาติ
- (๒) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานของพื้นที่และผู้มาเรียนรู้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายของการเรียนรู้

- (๑) นายก/รองนายก อบท. ที่รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจชุมชน/เกษตรกรรม
- (๒) สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านเศรษฐกิจชุมชน/เกษตรกรรม
- (๓) นักพัฒนาชุมชนของ อบท.
- (๔) นักวิชาการเกษตรของ อบท.
- (๕) ผู้นำ/แกนนำชุมชน ที่ทำเรื่องพัฒนาอาชีพของชุมชน
- (๖) ผู้นำ/แกนนำชุมชน ด้านเกษตรทางเลือกของชุมชน
- (๗) เกษตรตำบล
- (๘) คณะกรรมการ ศบกต.

๒.๓ กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

แผนภาพที่ ๒๗ แสดงกระบวนการเรียนรู้ สวนยายโพหลานหลาย

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

- (๑) เรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงาน โดยใช้สื่อป้ายความรู้ต่างๆ
- (๒) เรียนรู้จากพื้นที่ตามฐานการเรียนรู้
- (๓) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตอบข้อซักถามจากผู้เข้าร่วม

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- (๑) ป้ายนิทรรศการความรู้และกิจกรรม
- (๒) เอกสารแผ่นพับ
- (๓) ผลิตภัณฑ์จากสวน

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

(๑) นางจินตนา แพงพงา	เจ้าของแหล่งเรียนรู้
(๒) นายพรชัย แพงพงา	เจ้าของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ที่ ๒๓ สวนโขงอิงไร่สร้างฝัน

ที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ : สวนโขงอิงไร่สร้างฝัน หมู่ที่ ๘

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้

๑.๑ แนวคิดและความเป็นมา

สวนโขงอิงไร่สร้างฝัน เกิดขึ้นจากความพยายามในการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตจากแบบเคมีเป็นแบบอินทรีย์ ของนางอำไพ บุญมา เกษตรกรเจ้าของสวน เนื่องจากตนเป็นแม่ค้าขายผักในตลาดตัวเมืองเชียงรายมา กว่า ๒๐ ปี คลุกคลีอยู่กับเรื่องผักในฐานะผู้ขายและผู้บริโภค ไม่ได้อยู่ในฐานะผู้ผลิต และได้รู้ปัญหาของสารเคมีตกค้างในพืชผักจากเพื่อนที่เป็นแม่ค้าด้วยกัน โดยการขอแบ่งซื้อผักจากเพื่อนเพื่อเอาไปทานเอง แต่เพื่อไม่ขายให้ เพราะความเป็นห่วงโดยให้เหตุผลว่า ผักที่ซื้อชิ้นนั้นได้แค่สารเคมีมาแล้ว ถ้าอยากทานจะเก็บมาให้ใหม่ ซึ่งนับเป็นจุดปรับเปลี่ยนความคิดให้ตนหันมาปลูกผักกินเอง โดยใช้พื้นที่หลังบ้าน ๘๐ ตารางวา ปลูกแบบไม่มีความรู้ด้านเกษตร ลองผิดลองถูกเพื่อให้ได้ผักที่สวยทานอร่อยเหมือนที่ซื้อของโครงการหลวง ทำอยู่ประมาณ ๒ ปี จึงได้รู้จักกับนางสาวรัชนิกร ศรีสุข เจ้าของบ้านอ้อนสวนเกษตรผสมผสาน ซึ่งมีความรู้ด้านเกษตร ได้เรียนรู้การทำน้ำหมักชีวภาพ และนำมาใช้ในแปลงผักของตัวเอง แต่ก็ยังไม่สวยพอ ยังขม ไม่เหมือนโครงการหลวง จึงหาวิธีปรับปรุงการผลิต และได้รู้จักกับนายอมร และนางนิตยา อินทรวงศ์ เจ้าของไร่ภูไทล้านนา ท่า-มะ เกษตร จึงได้มีโอกาสไปเรียนหลักการทำการเกษตรแบบธรรมชาติ พยายามเรียนรู้และพัฒนา และศึกษาเพิ่มเติมโดยการไปโรงเรียนชาวนา ณ ไร่เชิญตะวัน จึงได้นำความรู้ที่ได้เรียนมามาใช้ในพื้นที่โดยจัดแบ่งพื้นที่ปลูกแยกกันชัดเจน ระหว่างเกษตรธรรมชาติ และเกษตรอินทรีย์ เพื่อทดสอบและเรียนรู้ถึงความแตกต่างของผลผลิตที่ได้ พบว่ามีรสชาติที่อร่อยไม่ต่างกันนัก แต่ผักที่ปลูกด้วยหลักเกษตรธรรมชาติจะเติบโตได้ไม่เต็มที่เหมือนผักอินทรีย์

สวนโขงอิงไร่สร้างฝันมีการขยายพื้นที่ เพื่อปลูกเพื่อขายมากขึ้น มีการเพาะกล้า และทำผลิตภัณฑ์แปรรูป เช่น น้ำพริก ข้าวเกรียบ กล้วยฉาบ มีการขยายผลโดยการสร้างแรงบันดาลใจให้กับเกษตรกรคนอื่น ได้มาเรียนรู้ และมีการติดตามผลต่อเนื่อง รูปธรรมงานที่เกิดขึ้นพัฒนามากจากความพยายามในการแก้ปัญหา จึงเกิดการพึ่งตนเอง นับถือตนเอง เรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๑.๒ วิธีดำเนินการ

- ๑) พัฒนาความรู้โดยการศึกษาจากแบบอย่างที่ดีในพื้นที่
- ๒) จัดการแปลงเกษตรโดยการแยกชัดเจนเพื่อเรียนรู้
- ๓) ทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ลดใช้สารเคมี และทำการเกษตรแบบธรรมชาติโดยใช้สารเคมีตามหลักเกษตรธรรมชาติ
- ๔) ร่วมเป็นเครือข่ายเกษตรกรมัยยืนในระดับตำบล อำเภอ
- ๕) นำผลผลิตไปจำหน่ายที่ตลาดประชารัฐ หน้าที่ว่าการอำเภอเชียงของ โรงพยาบาลมเด็จพระยุพราช เชียงของ เซ็นทรัลเชียงราย ท่าอากาศยานแม่ฟ้าหลวง และงานจัดแสดงสินค้าเกษตรในโอกาสต่างๆ
- ๖) ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการในงาน กิจกรรมต่างๆของชุมชน

๑.๓ ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

- ๑) เกิดการจัดการสวนเกษตรในรูปแบบเชิงเปรียบเทียบเกษตรอินทรีย์ เกษตรธรรมชาติ
- ๒) สมาชิกและชุมชนมีช่องทางการจำหน่ายพืชผักอินทรีย์
- ๓) เป็นแหล่งความรู้ด้านเกษตรเพื่อเผยแพร่แก่ชุมชน
- ๔) สนับสนุนการสร้างระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่ทำให้ชุมชนตื่นตัวกับการบริโภคอาหารปลอดภัยมากขึ้น

๑.๔ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในอนาคต

- ๑) เป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดแนวทาง กระบวนการ และประสบการณ์การจัดการตนเองของทุนทางสังคม แก่พื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- ๒) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อันเกิดจากการห่วงใยซึ่งกันและกันใน การบริโภค
- ๓) เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และเกิดจิตอาสาร่วมดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น
- ๔) พัฒนาและขยายผลเป็นพื้นที่ต้นแบบเกษตรกรรมยั่งยืน

๑.๕ การขยายผลการดำเนินการ

- ๑) ขยายผลการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยว
- ๒) ขยายความร่วมมือสนับสนุนการพัฒนานโยบายสาธารณะเกษตรกรรมยั่งยืนในระดับอำเภอและจังหวัด
- ๓) เชื่อมโยงงานและกิจกรรมกับกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อผลักดันการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ส่วนที่ ๒ การจัดการเรียนรู้

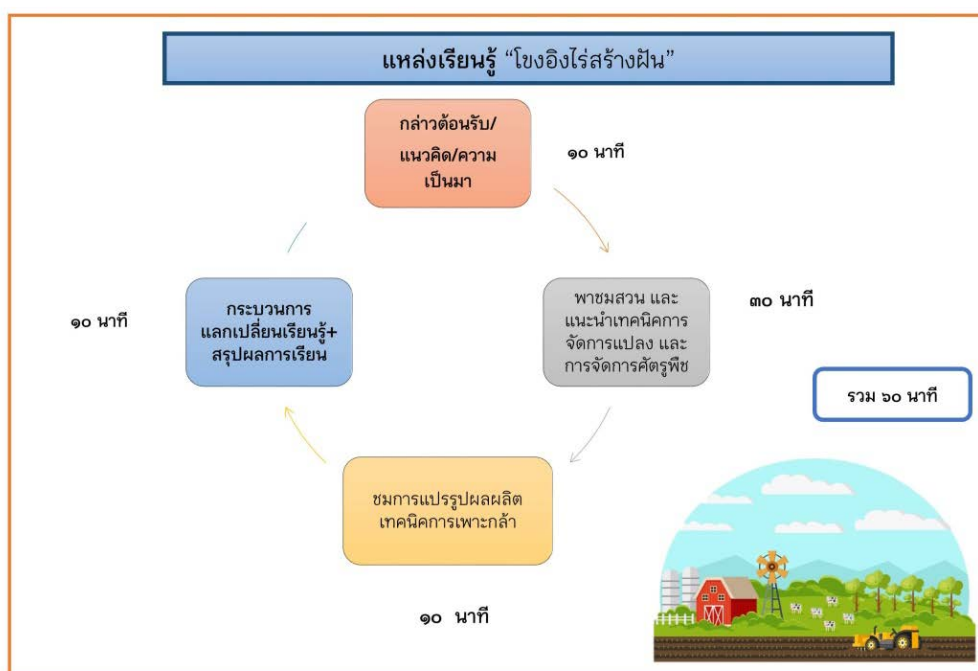
๒.๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

- (๑) เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทราบเทคนิคและวิธีการ หลักการทำการเกษตรแบบอินทรีย์และเกษตรธรรมชาติ และข้อแตกต่างเชิงผลลัพธ์
- (๒) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานของพื้นที่และผู้มาเรียนรู้

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายของการเรียนรู้

- (๑) นายก/รองนายก อบท. ที่รับผิดชอบงานด้านเกษตรของชุมชน
- (๒) สมาชิกสภาว ที่เป็นแกนนำด้านเกษตรของชุมชน
- (๓) นักพัฒนาชุมชนของ อบท.
- (๔) นักวิชาการเกษตรของ อบท.
- (๕) ผู้นำ/แกนนำชุมชน ที่ทำเรื่องพัฒนาอาชีพของชุมชน
- (๖) ผู้นำ/แกนนำชุมชน ด้านเกษตรทางเลือกของชุมชน
- (๗) เกษตรตำบล
- (๘) คณะกรรมการ ศบกด.

๒.๓ กระบวนการเรียนรู้ (๖๐ นาที)

แผนภาพที่ ๒๘ แสดงกระบวนการเรียนรู้ โซอิอิงไร่สร้างฝัน

๒.๔ กิจกรรมการเรียนรู้

- (๑) เรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงาน โดยการใช้การเสวนา และป้ายความรู้ต่างๆ
- (๒) เรียนรู้จากพื้นที่ตามฐานการเรียนรู้
- (๓) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตอบข้อซักถามจากผู้เข้าร่วม

๒.๕ สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

- (๑) ป้ายนิทรรศการความรู้และกิจกรรม
- (๒) ผลิตภัณฑ์แปรรูป

๒.๖ ชื่อวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้

- (๑) นางอำไพ บุญมา ประธานแหล่ง

ส่วนที่ ๕

การฝึกอบรมปฏิบัติการและการจัดการความรู้

การขับเคลื่อนงานตามโครงการฯ มุ่งเน้นให้เกิดการสร้างรูปธรรมในพื้นที่ผ่านการพัฒนานวัตกรรมในประเด็นร่วมของเครือข่าย และเพื่อให้เป็นไปตามแนวทางและเป้าหมายของโครงการฯ จึงมีการใช้การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาวัตกรรมการ (WS) การฝึกอบรม (Training) และการจัดการความรู้ (KM) เป็นเครื่องมือให้มีการขับเคลื่อนงานที่มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑. การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาวัตกรรมการ ซึ่งมีการจัดประชุมฯ ๔ รอบ
โดยมีเนื้อหาและรายละเอียด ดังนี้

WS ๑ : การออกแบบระบบการจัดการพื้นที่

หลักการ/แนวคิด

การพัฒนาระบบการจัดการพื้นที่คือหัวใจสำคัญของการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งประกอบไปด้วย ปัจจัยหลัก ๓ ประการที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ “คน” ที่เป็นหลักในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ “กลไก” ที่เหนี่ยวนำเอาองค์กรหลักในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม มีบทบาทในการสร้างความร่วม และ “ข้อมูล” คือเครื่องมือสำคัญสำหรับการวางแผนการทำงาน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เรียนรู้เกิดความเข้าใจในระบบการจัดการพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ
๒. เพื่อให้ผู้เรียนรู้สามารถออกแบบระบบการจัดการพื้นที่ของตนเองโดยนำใช้ทุนและศักยภาพที่มีอยู่
๓. เพื่อให้ผู้เรียนรู้มองเห็นความสัมพันธ์ของระบบการจัดการพื้นที่ของตนเอง ที่นำไปสู่การพัฒนา

นวัตกรรมชุมชนได้

กลุ่มเป้าหมาย

๑. นายก/รองนายก อบท.
๒. ปลัด/รองปลัด อบท.
๓. กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ที่จะพัฒนาเป็นหมู่บ้านจัดการตนเอง
๔. ผอ.รพ.สต หรือหน่วยบริการสุขภาพ
๕. หัวหน้าสำนักงานปลัดของ อบท.
๖. นักวิเคราะห์นโยบายและแผนฯ
๗. นักพัฒนาชุมชน

กระบวนการ

๑. แบ่งกลุ่มตามพื้นที่
๒. แนะนำตนเอง ชื่อ ตำแหน่ง สังกัด และรับหน้าที่อะไร ในการทำงาน สสส.
๓. วิทยากร บรรยาย สภาพทั่วไปของพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจ
๔. ให้ตัวแทนแต่ละเครือข่ายแลกเปลี่ยนทุนและศักยภาพของพื้นที่
๕. ใช้แผนภาพ S2I ให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ ข้อมูล
๖. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอข้อมูล ตามแผนภาพ
๗. วิทยากร/ผู้ดำเนินรายการ สรุป พร้อมข้อเสนอแนะ

การประเมินผล

๑. ประเมินความรู้ ความเข้าใจ จากการสังเกต
๒. ประเมินความพึงพอใจจากแบบสอบถาม

WS ๒ : การพัฒนานวัตกรรมลดปัจจัยเสี่ยง

หลักการ/แนวคิด

ปัญหาอุบัติเหตุจราจรในแต่ละปี มักมีสาเหตุมาจากการบริโภคสุราขณะขับขี่ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรม การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นอกจากจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจ เกิด รายจ่ายฟุ่มเฟือย รวมถึงส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรมและความรุนแรงในครอบครัวด้วย นอกจากนี้ปัญหา ยาเสพติดในปัจจุบัน ยังไม่สามารถควบคุมได้ ประกอบกับตำบลสถานอยู่ในเขตการค้าชายแดน ที่มีการเข้าออกของ แรงงาน และการขนส่งระหว่างประเทศที่มียานพาหนะผ่านแดนจำนวนมาก ซึ่งเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของ ยาเสพติด อันเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้เรียนรู้แนวทางการป้องกันปัญหาการเกิดอุบัติเหตุจราจร
๒. เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทบทวนทุนและศักยภาพ วิเคราะห์ปัญหา และการจัดการปัญหาของพื้นที่ตนเอง
๓. เพื่อออกแบบกิจกรรมเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพื่อลดอุบัติเหตุ
๔. เพื่อออกแบบกิจกรรมเพื่อลดการบริโภคบุหรี่ยาเสพติด
๕. เพื่อให้ผู้เรียนรู้นำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

กลุ่มเป้าหมาย

๑. นายก/รองนายก อบท. ที่รับผิดชอบงานด้านสุขภาพ
๒. สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านสุขภาพ
๓. ประธาน อสม.ระดับตำบล
๔. ประธาน อผส. ระดับตำบล
๕. ประธานชมรมผู้สูงอายุระดับตำบล
๖. ประธาน/แกนนำ รร.ผู้สูงอายุ
๗. เจ้าหน้าที่ รพสต.หรือหน่วยบริการสุขภาพ
๘. ผอ.กองสาธารณสุข/นักวิชาการสาธารณสุข ของ อบท.
๙. ผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นแกนนำด้านสุขภาพ

กระบวนการ

๑. แบ่งกลุ่มตามพื้นที่
๒. แนะนำตนเอง ชื่อ ตำแหน่ง สังกัด และรับหน้าที่อะไร ในการทำงาน สสส.
๓. วิทยากร บรรยาย เกริ่นนำสภาพทั่วไปของพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจ
๔. ให้ตัวแทนแต่ละเครือข่ายแลกเปลี่ยนสภาพทั่วไปของพื้นที่และปัจจัยเสี่ยงในพื้นที่ (เครื่องมือ)
๕. ให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ ข้อมูล โดยการตั้งโจทย์ รายละเอียด
 - ๕.๑ เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้เรียนรู้แนวทางการป้องกันปัญหาการเกิดอุบัติเหตุจราจร
 - ๕.๒ เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทบทวนทุนและศักยภาพ วิเคราะห์ปัญหา และการจัดการ ปัญหาของพื้นที่ตนเอง (แจกแผ่นภาพ)และ ฟลิปชาร์ต
 - ๕.๓ เพื่อออกแบบกิจกรรมเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพื่อลดอุบัติเหตุ
 - ๕.๔ ให้ออกแบบกิจกรรมเพื่อลดการบริโภคบุหรี่ยาเสพติด (แจกแผ่นภาพ)และ ฟลิปชาร์ต
๖. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอข้อมูล ตามแผนภาพ
๗. วิทยากร/ผู้ดำเนินรายการ สรุป พร้อมข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

การประเมินผล

๑. ประเมินความรู้ ความเข้าใจ จากการสังเกต
๒. ประเมินความพึงพอใจจากแบบสอบถาม

WS ๓ : การออกแบบการพัฒนาวัตกรรมการจัดการขยะในชุมชนและเพิ่มพื้นที่สีเขียว

หลักการ/แนวคิด

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่ทั่วโลกให้ความสำคัญ การกระทำของมนุษย์ที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อน ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตในหลายๆ ด้าน และนโยบายรัฐบาลที่ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นทำกิจกรรมเพื่อจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดการไฟฟ้าและหมอกควัน การจัดการขยะ การจัดการน้ำ การส่งเสริมให้ทำนาถาวรน้ำได้ดิน การเพิ่มพื้นที่สีเขียว เป็นต้น ดังนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม เครือข่ายจึงควรมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาระบบการจัดการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุมในทุกมิติ โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้เรียนรู้แนวทางการจัดการขยะในชุมชนและเพิ่มพื้นที่สีเขียว
๒. เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทบทวนทุนและศักยภาพ วิเคราะห์ปัญหา และการจัดการขยะในชุมชนและเพิ่มพื้นที่สีเขียว
๓. เพื่อออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนา การจัดการขยะในชุมชนและเพิ่มพื้นที่สีเขียว
๔. เพื่อให้ผู้เรียนรู้นำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

กลุ่มเป้าหมาย

๑. นายก/รองนายก อบท. ที่รับผิดชอบงานด้านทรัพยากร
๒. สมาชิกสภา ที่เป็นแกนนำด้านทรัพยากร
๓. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านต้นแบบ/นาร่องด้านทรัพยากร
๔. แกนนำชุมชน หมู่บ้านต้นแบบ/นาร่องด้านทรัพยากร
๕. เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานการจัดการขยะ
๖. เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานการจัดการทรัพยากร

กระบวนการ

๑. แบ่งกลุ่มพื้นที่
๒. แนะนำตนเอง ชื่อ ตำแหน่ง สังกัด และรับหน้าที่อะไร ในการทำงาน สสส.
๓. วิทยากร เปิด วิทัศน์ เกี่ยวกับปัญหาขยะล้นเมืองและการจัดการขยะในประเทศ และสภาพปัญหาในพื้นที่ ตลอดจนมีวิธีการอย่างไรในการจัดการปัญหาเหล่านั้น
๔. เรียนรู้แนวทางการจัดการขยะโดยชุมชนผ่านกิจกรรมบทบาทสมมุติสร้างสถานการณ์จำลอง การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน
๕. ตัวแทนแต่ละเครือข่ายแลกเปลี่ยนสภาพปัญหาขยะและการจัดการขยะในพื้นที่ตนเอง
๖. กิจกรรมระดมความคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาขยะของชุมชน
๗. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอ ความรู้ที่ได้ แนวคิดที่จะนำไปใช้พื้นที่ของตน
๘. วิทยากร/ผู้ดำเนินรายการ สรุป พร้อมข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

การประเมินผล

๑. ประเมินความรู้ ความเข้าใจ จากการสังเกต
๒. ประเมินความพึงพอใจจากแบบสอบถาม

WS ๔ : การออกแบบการพัฒนานวัตกรรมเกษตรเพื่ออาหารชุมชน

หลักการ/แนวคิด

การพัฒนาเกษตรกรรมในพื้นที่ให้เข้าสู่ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นทางเลือกหนึ่งในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพของเกษตรกรเพื่อสร้างความยั่งยืนในหลากหลายมิติ ได้แก่ ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนด้านสังคม โดยรูปแบบและวิธีการทำการเกษตรอย่างยั่งยืน ขึ้นอยู่กับศักยภาพและความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่และการตัดสินใจเลือกของเกษตรกร ซึ่งพิจารณาจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ใน ภูมิโนเวศ ฐานความรู้ ภูมิปัญญา และประสบการณ์การทำการเกษตร และฐานทางสังคม ที่สนับสนุน มีการช่วยเหลือเกื้อกูล และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การมีความมั่นคงทางอาหาร และสุขภาวะ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้เรียนรู้แนวทางการพัฒนาระบบเกษตรเพื่ออาหารชุมชนของตำบลสถาน
๒. เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ทบทวนทุกและศักยภาพ วิเคราะห์ปัญหา และการพัฒนาระบบเกษตรเพื่ออาหารชุมชน
๓. เพื่อออกแบบกิจกรรมเพื่อการพัฒนาระบบเกษตรเพื่ออาหารชุมชน
๔. เพื่อให้ผู้เรียนรู้นำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

กลุ่มเป้าหมาย

๑. นายก/รองนายก อบท. ที่รับผิดชอบงานด้านการจัดการอาหารชุมชน
๒. นักวิชาการเกษตรของ อบท.
๓. เกษตรตำบล
๔. ผู้นำ/แกนนำชุมชน ที่ทำเรื่องการจัดการอาหารชุมชน
๕. คณะกรรมการ ศบกด.

กระบวนการ

๑. แบ่งกลุ่มตามพื้นที่
๒. แนะนำตนเอง ชื่อ ตำแหน่ง สังกัด และรับหน้าที่อะไร ในการทำงาน สสส.
๓. วิทยากร เปิด วัตถุประสงค์ เกี่ยวกับปัญหาสุขภาพที่มาจากการบริโภค อาหารที่ไม่ปลอดภัยจากปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง และปัญหาเมล็ดพันธุ์ที่ถูกตัดต่อพันธุกรรม
๔. ในประเทศ และสภาพปัญหาในพื้นที่ ตลอดจนมีวิธีการอย่างไรในการจัดการปัญหาเหล่านั้น
๕. ให้ตัวแทนแต่ละแห่งแลกเปลี่ยนสภาพปัญหาด้านการเกษตร ตลอดจนปัญหาสุขภาพ และพื้นที่ เพื่อ
๖. ทัวไปของพื้นที่และ เรื่องทุน ๖ ระดับในพื้นที่ตนเอง
๗. กิจกรรมการจัดเก็บข้อมูล ลำดับสภาพปัญหาที่ผู้เข้าร่วม ws เห็นว่ารุนแรง ระดับใดใช้บัตรคำใน
๘. กิจกรรมระดมสมองหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของชุมชน
๙. เยี่ยมชมบูท ธนาคารเมล็ดพันธุ์/การทำปุ๋ยน้ำสูตรเร่งรัด/ อาหารเป็นยา/เทคนิคการเพาะเมล็ด
๑๐. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอ ความรู้ที่ได้ แนวคิดที่จะนำไปใช้พื้นที่ของตน
๑๑. วิทยากร/ผู้ดำเนินรายการ สรุป พร้อมข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

การประเมินผล

๑. ประเมินความรู้ ความเข้าใจ จากการสังเกต
๒. ประเมินความพึงพอใจจากแบบสอบถาม

๒. การฝึกอบรม (Training) ซึ่งมีการจัดอบรม ๕ รอบ โดยมีเนื้อหาและรายละเอียดดังนี้

การวิจัยชุมชน RECAP

หลักการ/แนวคิด

ศักยภาพของชุมชนเป็นความพร้อมและความสามารถในการเรียนรู้และสามารถจัดการกับความหลากหลายของสถานการณ์ชีวิตของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม การนำทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชนมาใช้อย่างต่อเนื่องเป็นแนวทางในการเสริมและเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งการนำใช้ทุนทางสังคมต้องอาศัยกระบวนการอย่างน้อย ๓ ขั้นตอน คือ ๑) การรับรู้ ๒) การเรียนรู้ ๓) การจัดการ และเงื่อนไขสำคัญของการดำเนินการตามกระบวนการดังกล่าว จำเป็นต้องมี ทุนบุคคลที่มีความรู้ และทักษะในการวิจัยชุมชน เพื่อให้สามารถนำใช้ทุนและศักยภาพในพื้นที่เพื่อจัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

เพื่อเรียนรู้และเก็บข้อมูลทุนทางสังคมและศักยภาพ ข้อมูลสถานการณ์และเหตุการณ์สำคัญของชุมชน ทั้งงานเด่น ทุนทางสังคมเด่น กลุ่มคนสำคัญ การจัดการปัญหาของชุมชนและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับตำบล หมู่บ้าน กลุ่มทางสังคม และองค์กรชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

- ๑.ผู้บริหารท้องถิ่น
- ๒.ปลัดเทศบาล/อบต.
- ๓.นักวิชาการ ๒ คน

กระบวนการ

- ๑.วางแผนการดำเนินงาน
- ๒.กำหนดกลุ่มเป้าหมาย
- ๓.กำหนดวัน เวลาและสถานที่
- ๔.จัดทำคู่มือการอบรม และคู่มือการจัดการ
- ๕.ประสานงานฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้อง
- ๖.ดำเนินการ

การประเมินผล

ผู้เข้ารับการอบรมสามารถวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอข้อมูล ๗ ขั้นตอนตามกระบวนการวิจัยชุมชนได้

การพัฒนาระบบข้อมูลชุมชน TCNAP

หลักการ/แนวคิด

ข้อมูล คือเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาระบบข้อมูลตำบลเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้และนำใช้ข้อมูลชุมชนร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อก่อประโยชน์ให้กับชุมชน ทั้งมีเป้าหมายของการมีส่วนร่วมในการจัดการข้อมูล คือการที่ชุมชนเก็บข้อมูลเอง วิเคราะห์เอง นำใช้เองและชุมชนเป็นเจ้าของข้อมูล เพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ของตนเองและตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่

วัตถุประสงค์

๑. เรียนรู้แนวคิดหลักการ วิธีการพัฒนาระบบข้อมูลตำบล
๒. ทำความเข้าใจแนวทางการจัดการเรียน เพื่อพัฒนาระบบข้อมูลตำบล
๓. เข้าใจขั้นตอนกระบวนการฝึกเก็บข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล
๔. ได้เรียนรู้ขั้นตอนกระบวนการเตรียมความพร้อมของพื้นที่

กลุ่มเป้าหมาย

- ๑.ผู้บริหารท้องถิ่น
- ๒.ปลัดเทศบาล/อบต.
- ๓.นักวิชาการ ๒ คน

กระบวนการ

- ๑.วางแผนการดำเนินงาน
- ๒.กำหนดกลุ่มเป้าหมาย
- ๓.กำหนดวัน เวลา และสถานที่
- ๔.จัดทำคู่มือการอบรมคู่มือการจัดการ
- ๕.ประสานงานฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ๖.ดำเนินการ

การประเมินผล

ผู้เข้าอบรมสามารถจัดเก็บข้อมูล บันทึกข้อมูล ประมวลผลและนำใช้ข้อมูล และนำเสนอข้อมูลได้ตามแนวทางการพัฒนาระบบข้อมูลตำบล TCNAP

การจัดทำสถานะสุขภาวะชุมชน (HTP : Healthy Community Profile)

หลักการ/แนวคิด

กระบวนการในการรวบรวมข้อมูลที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น ระบบข้อมูลตำบล (Thailand Community Network Appraisal Program-TCNAP) ข้อมูลการวิจัยชุมชนด้วยวิธีวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาแบบเร่งด่วน (Rapid Ethnographic Community Assessment Process - RECAP) ข้อมูล จปฐ. กชช.๒ค. ข้อมูลการรับเบี้ยยังชีพ เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เอกสารการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (LPA) เอกสารแผนพัฒนาตำบล ข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ เช่น รพ.สต. เป็นต้น เพื่อการวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์สุขภาวะชุมชน ๕ ด้าน ได้แก่ สังคม เศรษฐกิจ สภาวะแวดล้อม สุขภาพ และการเมืองการปกครอง ในพื้นที่

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นแนวทางการในการวิเคราะห์และเลือกใช้ข้อมูลที่มี ได้แก่ ระบบข้อมูลตำบล(TCNAP) การวิจัยชุมชน (RECAP) ข้อมูล ความจำเป็นพื้นฐาน(จปฐ.) ข้อมูลพื้นฐาน ระดับหมู่บ้าน(กชช.๒ค.) ข้อมูลทะเบียนราษฎร และ ข้อมูลจาก แหล่งอื่นๆเป็นต้น ประกอบการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนพัฒนาท้องถิ่นรวมทั้งออกแบบงาน และโครงการเพื่อการ

จัดการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการในการพัฒนาพื้นที่

- ๑.เพื่อให้ นักวิชาการเข้าใจการจัดทำข้อมูลสำหรับแสดงสถานะสุขภาวะของชุมชน
- ๒.เพื่อจัดทำข้อมูลสำหรับแสดงสถานะสุขภาวะของชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

๑. ปลัด/รองปลัด
- ๒.หัวหน้าส่วนราชการที่รับผิดชอบการจัดทำแผน
- ๓.เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ๒ คน

กระบวนการ

- ๑.ประสานงานกับ สสส. เกี่ยวกับกำหนดวัน เวลาการดำเนินงาน
- ๒.ประสานเครือข่ายเข้าร่วม
- ๓.ฝึกอบรมแนวทางการดำเนินงาน

การประเมินผล

ประเมินผลจากแบบประเมินความรู้ โดยผู้เข้าอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนได้

การจัดทำแผนแม่บทชุมชน (Policy Lab)

หลักการ/แนวคิด

การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นกระบวนการวางแผนของการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ภายใต้บทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนาท้องถิ่น สามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ครอบคลุม ๕ ด้านได้แก่สังคม เศรษฐกิจ สภาวะแวดล้อม สุขภาพและการเมือง การปกครอง องค์ประกอบสำคัญของการจัดทำแผน คือ การนำใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในพื้นที่มาวิเคราะห์และออกแบบกิจกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ แผนพัฒนาท้องถิ่นที่มีคุณภาพต้องมาจากแผนชุมชน หรือแผนแม่บทชุมชนที่มีคุณภาพด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นแนวทางการในการ วิเคราะห์และเลือกใช้ข้อมูลที่มี ได้แก่ระบบข้อมูลตำบล(TCNAP) การวิจัยชุมชน (RECAP) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน(จปฐ.) ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.๒ค.) ข้อมูลทะเบียนราษฎร และข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ เป็นต้น ประกอบการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนพัฒนาท้องถิ่นรวมทั้งออกแบบงาน และโครงการเพื่อการจัดการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการในการพัฒนา

กลุ่มเป้าหมาย

๑. ปลัด/รองปลัด
๒. หัวหน้าส่วนการบริหารที่รับผิดชอบการจัดทำแผน
๓. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ๒ คน

กระบวนการ

๑. ประสานงานกับสสส. เกี่ยวกับกำหนดวัน เวลาการดำเนินงาน
๒. ประสานเครือข่ายเข้าร่วม
๓. ฝึกอบรมแนวทางการดำเนินงาน

การประเมินผล

ประเมินผลจากแบบประเมินความรู้ โดยผู้เข้าอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนได้

กระบวนการประเมินตนเอง (SAR) (แบบสำรวจดัชนีวัดความเข้มแข็งของชุมชน อ.พงษ์เทพ)

หลักการ/แนวคิด

ดัชนีและตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข เป็นการประเมินการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เกิดความอยู่ดี มีสุขใน ท้องถิ่นบนพื้นฐานปฏินญาเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ เป็นแนวทางของกระบวนการที่นำไปสู่ท้องถิ่นที่มีความอยู่ดีมีสุข และตัวชี้วัดเปรียบเสมือนเครื่องมือติดตามและประเมินผลการบริหาร งานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อทบทวนทุนและศักยภาพจากข้อมูลในการดำเนินงานเครือข่ายตำบลสุขภาวะ
๒. เพื่อประเมินสถานะตำบลด้วยเครื่องมือดัชนีวัดการอยู่ดีมีสุข
๓. เพื่อประเมินสถานะตำบลด้วยเครื่องมือดัชนีวัดชุมชนเข้มแข็งโดยวิธีสังเคราะห์ความรู้

กลุ่มเป้าหมาย

๑. นายก/ผู้แทน
๒. ปลัด/รองปลัด
๓. หัวหน้าส่วนราชการที่รับผิดชอบ
๔. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการ

๑. ประสานงานกับ สสส. เกี่ยวกับ กำหนดวัน เวลาการดำเนินงาน
๒. ประสานเครือข่ายเข้าร่วม
๓. ผูกอบรวมแนวทางการดำเนินงาน
๔. ติดตามผลการดำเนินงานเครือข่าย

การประเมินผล

เครือข่ายสามารถรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ในพื้นที่ตนเองได้

๓. การจัดการความรู้ ซึ่งมีการจัดเวที ๔ รอบ โดยมีเนื้อหาและรายละเอียด ดังนี้

KM ๑ : การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทุนและศักยภาพของพื้นที่

หลักการ/แนวคิด

ชุมชนท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ มีทุนทางสังคมและศักยภาพที่แตกต่างกัน ก่อให้เกิดรูปธรรมการจัดการปัญหาที่หลากหลาย การแลกเปลี่ยนทุนทางสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่าย ถือเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน และร่วมการกำหนดประเด็นการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะบนพื้นฐานทุนทางสังคมที่มีอยู่

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อแลกเปลี่ยนทุนและศักยภาพของสมาชิกเครือข่าย
๒. เพื่อกำหนดประเด็นการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะร่วมกัน

กลุ่มเป้าหมาย

- ผู้แทน ๔ องค์กรหลักในพื้นที่ของเครือข่าย ได้แก่
๑. ผู้บริหาร อปท.
 ๒. สมาชิกสภา อปท.
 ๓. ผอ.รพสต.
 ๔. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
 ๕. นักวิชาการโครงการ

กระบวนการ

๑. แลกเปลี่ยนทุนและศักยภาพของสมาชิกเครือข่าย
๒. กำหนดประเด็นการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะร่วมกัน

การประเมินผล

๑. ประเมินความรู้ ความเข้าใจ จากการสังเกต
๒. ประเมินความพึงพอใจจากแบบสอบถาม

KM ๒ : การพัฒนาระบบการจัดการพื้นที่

หลักการ/แนวคิด

การหนุนเสริมให้ อปท. เครือข่ายมีการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างเข้มแข็ง ควรต้องมีการสนับสนุนให้มีระบบการจัดการพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ เห็นถึงทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน เชื่อมโยง และเกิดรูปธรรม ดังนั้น การจัดการความรู้เพื่อติดตามการพัฒนาระบบการจัดการพื้นที่ของเครือข่ายจึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะส่งเสริม และสนับสนุนให้เครือข่ายพัฒนาสุขภาวะชุมชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระบบการจัดการพื้นที่ของเครือข่าย
๒. เพื่อนำเสนอรูปธรรม นวัตกรรมที่เกิดจากการพัฒนาระบบการจัดการพื้นที่ของตนเอง

กลุ่มเป้าหมาย

ผู้แทน ๔ องค์กรหลักในพื้นที่ของเครือข่าย

๑. ผู้บริหาร อปท.
๒. สมาชิกสภา อปท.
๓. ผอ.รพสต.
๔. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
๕. นักวิชาการโครงการ

กระบวนการ

๑. แลกเปลี่ยนทุนและศักยภาพของสมาชิกเครือข่ายข้อมูล TCNAP/ RECAP
๒. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงระบบการจัดการพื้นที่ร่วมกัน

การประเมินผล

๑. ประเมินความรู้ ความเข้าใจ จากการสังเกต
๒. ประเมินความพึงพอใจจากแบบสอบถาม

KM ๓ : การพัฒนานวัตกรรมโดยชุมชนท้องถิ่น

หลักการ/แนวคิด

การออกแบบนวัตกรรมของพื้นที่เครือข่าย ควรดำเนินการบนพื้นฐานทุนทางสังคมและศักยภาพ การบูรณาการร่วมกับภาคส่วนต่างๆ และมีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ นวัตกรรมคือผลจากการมีระบบการจัดการพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ร่วมกัน และการติดตามผลการดำเนินงานของ อปท. เครือข่ายอย่างต่อเนื่อง จะช่วยทำให้ทิศทางการพัฒนาในพื้นที่เครือข่ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนา นวัตกรรมโดยชุมชนท้องถิ่นของเครือข่าย
- ๒ เพื่อพัฒนาหรือยกระดับการดำเนินงานในระดับพื้นที่ของเครือข่าย

กลุ่มเป้าหมาย

ผู้แทน ๔ องค์กรหลักในพื้นที่ของเครือข่าย

๑. ผู้บริหาร อปท.
๒. สมาชิกสภา อปท.
๓. ผอ.รพสต.
๔. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
๕. นักวิชาการโครงการ

กระบวนการ

๑. แลกเปลี่ยนทุนและศักยภาพของสมาชิกเครือข่ายข้อมูล TCNAP/ RECAP
๒. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงแนวทางการจัดการปัญหาของแต่ละพื้นที่

การประเมินผล

๑. ประเมินความรู้ ความเข้าใจ จากการสังเกต
๒. ประเมินความพึงพอใจจากแบบสอบถาม

KM ๔ : การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุป ถอดบทเรียน

หลักการ/แนวคิด

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุป ถอดบทเรียน คือการวัดผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ซึ่งนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ทั้งในส่วนของศูนย์จัดการเครือข่าย และ อปท.เครือข่าย นำไปสู่การปรับปรุง และพัฒนาขยายผล ขับเคลื่อนการพัฒนาสุขภาวะชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสรุปผลการดำเนินงานของเครือข่ายเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา
๒. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันและนำความรู้ไปต่อยอดพัฒนาเครือข่ายต่อไป
๓. เพื่อพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายของเทศบาลตำบลสถานและสมาชิกเครือข่าย

กลุ่มเป้าหมาย

- ผู้แทน ๔ องค์กรหลักในพื้นที่ของเครือข่าย
๑. ผู้บริหาร อปท.
 ๒. สมาชิกสภา อปท.
 ๓. ผอ.รพสต.และหน่วยงานราชการอื่นๆ ในพื้นที่
 ๔. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
 ๕. ผู้แทนองค์กรประชาชน
 ๖. นักวิชาการโครงการ

กระบวนการ

จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อถอดบทเรียน ดังนี้

๑. บทเรียนการพัฒนาระบบการจัดการพื้นที่
๒. บทเรียนการพัฒนานวัตกรรมจัดการปัญหา ๑๐ เรื่อง
๓. บทเรียนการขับเคลื่อนเครือข่าย

การประเมินผล

๑. ประเมินความรู้ ความเข้าใจ จากการสังเกต
๒. ประเมินความพึงพอใจจากแบบสอบถาม
๓. ประเมินจากผลผลิตตามตัวชี้วัด